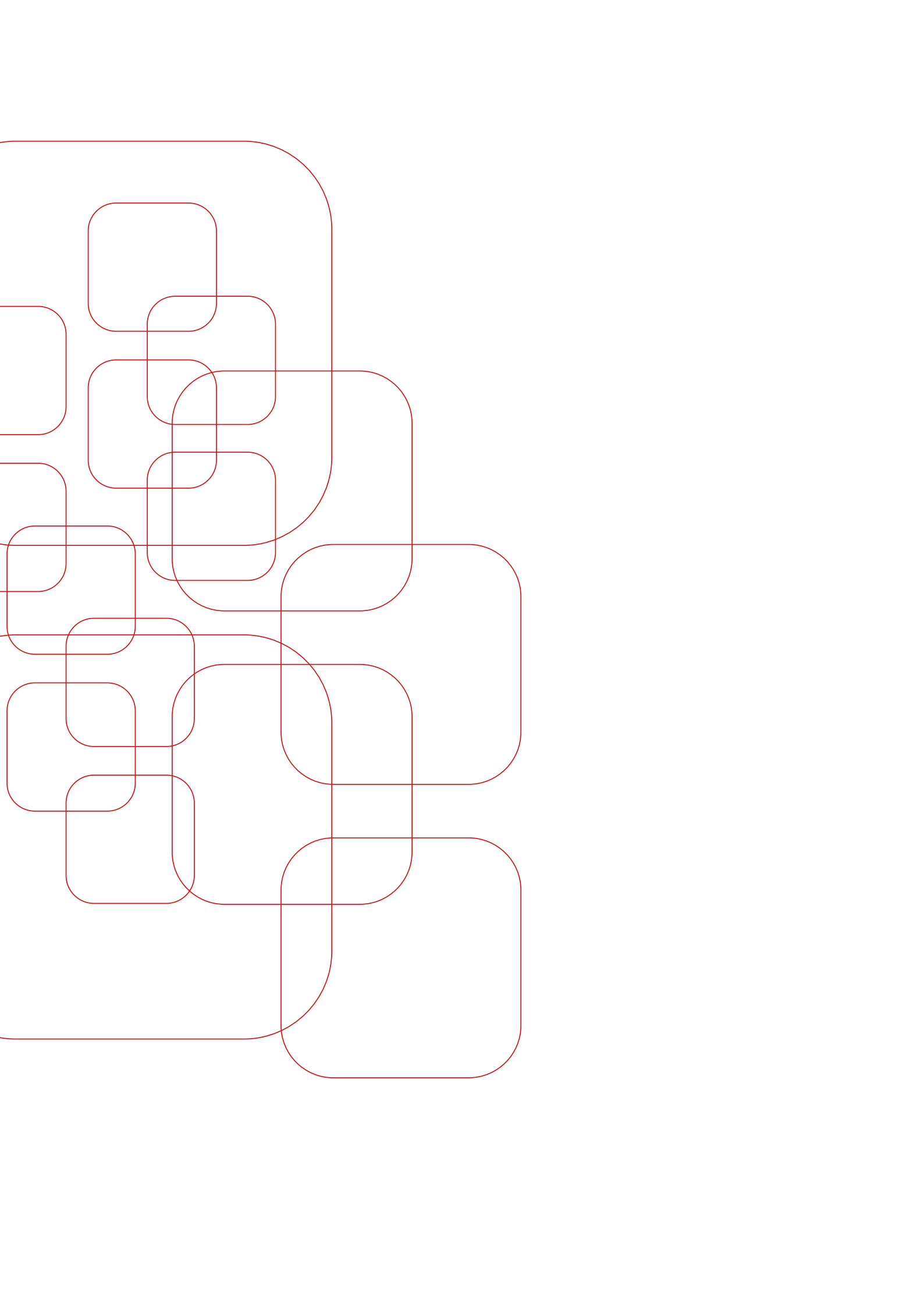

2025'TE TOPLUM

Fırsatlar, Riskler ve Toplumsal Dayanıklılık

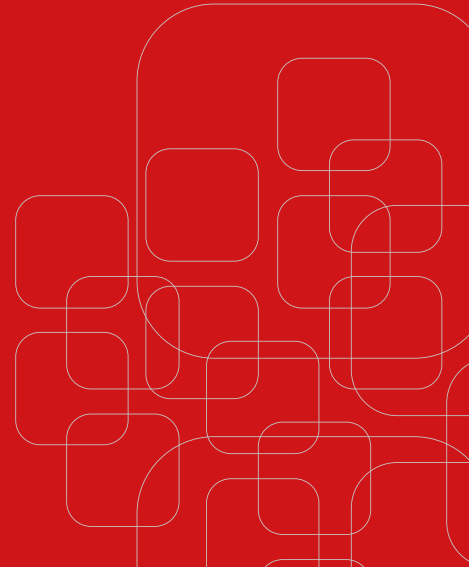

2025'TE TOPLUM

Fırsatlar, Riskler ve Toplumsal Dayanıklılık

Yiğit Çelik
Nursen Tekgöz
Rumeysa Hafızoğlu
Adnan Veysel Ertemel
Murat Yaş
Güllü Buzunoğlu
Banu Zehir
Talip Yiğit
Selçuk Aydın

Yazarlar

Yiğit Çelik
Nursen Tekgöz
Rumeysa Hafızoğlu
Adnan Veysel Ertemel
Murat Yaş
Güllü Buzunoğlu
Banu Zehir
Talip Yiğit
Selçuk Aydın

Editör

Amine Ertürk
Semra Gülen

Grafik Tasarım

Muhammed Seleş

Enstitü Sosyal | Değerlendirme Raporu No. 04**2025'TE TOPLUM: Fırsatlar, Riskler ve Toplumsal Dayanıklılık**

NUN Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları

Birinci Baskı: Şubat 2026

Baskı ve Cilt: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.

Güzeltepe Mah. Mareşal Fevzi Çakmak Cad. B Blok No.: 29/1/1 Eyüpsultan / İstanbul TÜRKİYE

Tel: 0212 354 30 00

Sertifika No.: 46403

© 2026 Enstitü Sosyal

Bu yayının tüm hakları Enstitü Sosyale aittir. Enstitü Sosyal'in izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Enstitü Sosyal | Burhaniye Mah. Hacı Reşit Paşa Sok. No.: 18 Üsküdar / İstanbul TÜRKİYE

Tel: 0216 422 00 22 | <https://www.enstitusosyal.org> | info@enstitusosyal.org

ÖN SÖZ

Türkiye, tüm dünyada olduğu gibi dinamik bir toplumsal dönüşüm sürecinden geçiyor. Enstitü Sosyal olarak, bu dönüşüm sürecinin dünya ile mukayeseli şekilde değişkenlerini anlamak ve doğru analiz etmek için yıllık görünüm raporları hazırlıyoruz. Elinizdeki **2025'te Toplum: Fırsatlar, Riskler ve Toplumsal Dayanıklılık Raporu** da bu amaçla toplumun müşterek yönleri değerlendirmeye alınarak hazırlanmıştır.

2025 yılının Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan tarafından “Aile Yılı” ilan edilmesi ve önümüzdeki 10 yılın da “Aile ve Nüfus On Yılı” olarak belirlenmesi nüfus ve aile politikaları adına oldukça önemli bir aşama olarak değerlendirilebilir. Son 60 yıla bakıldığında, 2025 yılında bu açıdan güçlü bir iradenin ortaya konduğu görülmektedir.

Bununla birlikte doğurganlık hızı, nüfus artış hızı ve yaşlanma hızı gibi dinamikler göz önünde bulundurularak Türkiye'nin nüfus görünümü konusunda yerel ve bölgesel özelliklere uygun farklılaştırılmış politikalara ihtiyaç duyulduğu açıktır. Özellikle bakım ekonomisi ve hizmetlerini merkeze alan yaklaşımlarla erken çocuk bakımı hizmetlerinin ve istihdamının, benzer şekilde yaşlı bakımı ve istihdamının Türkiye'nin sosyal politika perspektifine uygun bir titizlikle yapılandırılması önem arz etmektedir.

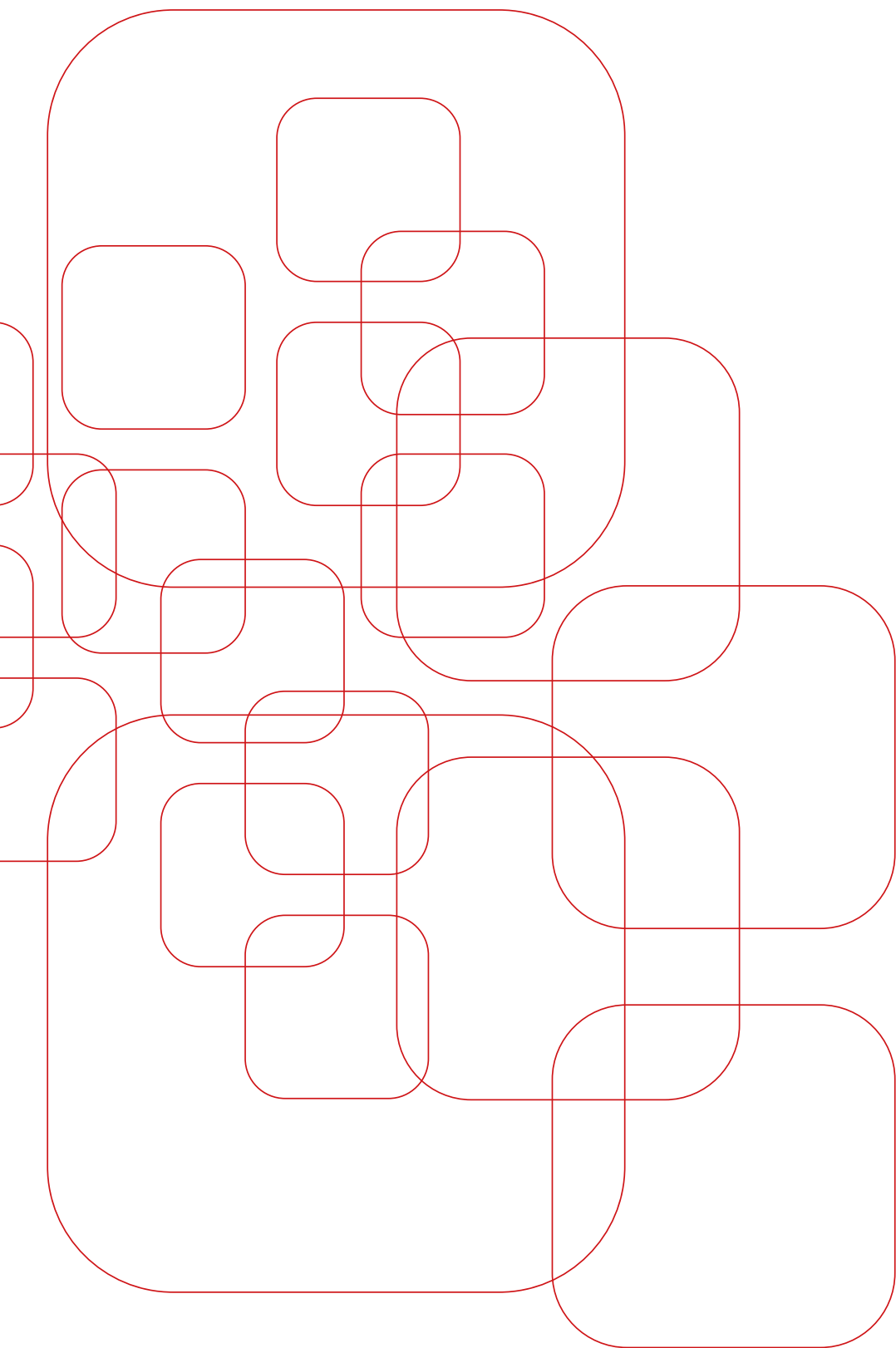
Türkiye’de toplumsal dönüşümün rotasını doğru belirlemek adına, aynı zamanda istihdam ve toplumsal refah alanlarında yaşanan iyileşmelerin toplumsal tabana yayılması önceliklendirilmelidir. Özellikle gelir dağılımında alt gelir grupları ile üst gelir grupları arasında açılan makas dengelenmeli ve orta gelir grubunun dayanıklılığı artırılmalıdır. Bunu yaparken bilhassa konut politikalarında yaşanan iyileşmelerin sürekliliğinin sağlanması ve yapay zekâ fırsatları karşısında daralma riski bulunan istihdam alanlarının yeni beceri setleri ile geliştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda özellikle genç işsizliği olarak nitelendirilebilecek NEET oranlarının düşürülmesi için yerel politikaların aktif şekilde uygulanması, izlenmesi ve etki analizlerinin ortaya konması önemlidir.

Toplumsal güven ve huzurun tesis edilmesi konusunda, 2024-2025 verilerinin, toplam suçluluk oranlarında düşüş gözlemlense de, özellikle çocuk suçluluğu ve dijital kumar gibi alanlarda hâlen güçlü riskler barındırdığı görülmektedir. Ülkemizde çocuk suçluluğu ile etkin mücadele için önleyici çalışmaların ve tedbir mekanizmalarının işlevselliğini sorgulamamız gerekmektedir ve ayrıca ceza indirimleri konusunda suçun türü, mahiyeti ve tekrarı gibi hususlarla birlikte değerlendirme yapılmalıdır. Çocuk suçluluğunda soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin, yüksek koordinasyonla ve alanında ihtisaslaşmış kişilerce sürdürülmesi bir zaruret hâlini almıştır. Benzer husus dijital kumar için de geçerlidir. Bugün dijital kumar, aile kurumuna karşı en büyük risklerden biri hâline gelmiştir ve burada ortak bir iradeye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu ortak iradenin devlet, siyaset, toplum ve medya ekseninde ve iş birliğinde yapılması elzemdir. Toplumsal dayanıklılığımızın artması ve toplumsal bilincimizin güçlendirilmesi için bahsi geçen risk alanlarında müşterek adımlara ihtiyaç dünden çok daha fazladır. **2025'te Toplum: Fırsatlar, Riskler ve Toplumsal Dayanıklılık Raporu** bu adımlar için bir yol haritası ve ortak perspektif sunmayı da amaçlamaktadır. Raporun 2026’da atılacak istikrarlı toplum politikaları adımları için yol gösterici olmasını temenni ederim. Raporda emeği geçen tüm çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Dr. İpek Coşkun Armağan

Genel Koordinatör

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu rapor, 2024-2025 döneminde Türkiye’de toplumsal yaşamın yapısal dinamiklerini belirleyen temel olguları ve olayları veri temelli ve analitik bir çerçevede ele almaktadır. Veriler, toplumsal alandaki değişimlerin bağımsız süreçler olarak değerlendirilemeyeceğini; demografik yapı, ekonomik koşullar, dijitalleşme ve toplumsal güven arasında güçlü etkileşimler bulunduğunu ortaya koymaktadır. Doğurganlık ve hanehalkı yapısındaki değişimlerin refah, bakım ve iş gücü dinamiklerini dönüştürmesi; ekonomik kırılganlıkların gençlik, barınma ve güven alanlarında yoğunlaşması; dijital dönüşümün ekonomik faaliyetler ve toplumsal güven ilişkilerini yeniden biçimlendirmesi bu bütüncül yaklaşımın temel dayanaklarını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda raporda, toplum, dört tema çerçevesinde incelenmiştir: (i) demografik dönüşüm, (ii) ekonomik refah ve iş gücü, (iii) dijital dönüşüm ve (iv) toplumsal güven. Raporun bulguları ise şu şekildedir:

- 2024 itibarıyla Türkiye’de toplam doğurganlık hızının 1,48’e gerilemesi, Türkiye’nin nüfus yenilenme eşiği olan 2,1’in altında kaldığını göstermektedir. Bu eğilim, kısa vadede nüfus artış hızında yavaşlama, orta-uzun vadede ise çalışma çağındaki nüfusun daralması, sosyal güvenlik dengelerinin zorlanması ve bakım yükünün artması gibi yapısal sonuçlar doğurmaktadır.
- Hanehalkı yapısındaki dönüşüm, demografik değişimin en görünür bileşenlerinden biridir. 2008’de 4,00 olan ortalama hanehalkı büyüklüğünün 2024’te 3,11’e düşmesi; tek kişilik, tek ebeveynli ve parçalı hane tiplerinin artmasıyla birlikte, bakımın hane içinden kamu/piyasa mekanizmalarına kaydığı yeni bir ihtiyaç alanı üretmektedir. Bu durum, bakım hizmetleri, sosyal destek sistemleri ve erişilebilir/uygun konut modelleri açısından bütüncül politika tasarımı zorunlu kılmaktadır.
- Nüfusun mekânsal dağılımı ve göç hareketliliği, demografik dönüşümün bölgesel dengesizliklerini hızlandırmaktadır. İç göçte özellikle 20-24 yaş grubunun yüksek hareketliliği, bazı şehirlerde genç nüfus birikimi yaratırken nüfus kaybeden bölgelerde yaşlanmayı hızlandırmakta; büyükşehirler ise aynı anda hem çekme hem de itme merkezi hâline gelmektedir. Uluslararası göçte yaş ve vatandaşlık profillerindeki farklılaşma, Türkiye’nin eğitim ve istihdam temelli çok yönlü bir çekim merkezi olma niteliğini güçlendirirken uyum ve hizmet planlaması gereksinimini artırmaktadır.
- Yaşlanma ve toplumsal dayanıklılık ilişkisi, 2024’te yaşlı nüfus oranının %10,6’ya çıkarak “yaşlanan toplum” eşiğinin aşılmasıyla stratejik bir gündem hâline gelmiştir. Tek kişilik yaşlı hanelerinin artması (özellikle kadınlarda kırılganlık), aktif yaşlanma kapasitesinin güçlendirilmesi ihtiyacı ve dijital kapsayıcılık açığı, sağlık göstergelerinde tütün/obezite gibi risk faktörleriyle birleştiğinde dayanıklılık kapasitesini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle 2026 yol haritasında bakım sigortası ve yerel hizmet ağları, aktif yaşlanma modelleri, yalnız yaşayan yaşlılara mekânsal çözümler ve dijital okuryazarlık programları öncelikli politika alanları olarak ele alınmalıdır.
- 2024-2025 döneminde satılık konut fiyatları ve kiralarda artış eğilimi sürmüştür; kiralık piyasada artışlar büyükşehirlerde daha belirgin gerçekleşmiştir. Konut piyasasına yönelik politika setinin, arz yönlü teşviklerin güçlendirilmesi ve arsa üretimi ile imar süreçlerinin yıllık ve bölgesel planlamalar çerçevesinde sadeleştirilmesine odaklanması önem kazanmaktadır. Sosyal konut alanında kamu-özel iş birliği modellerinin yaygınlaştırılması, düşük ve orta gelir grupları için erişilebilir konut programları ile uygun finansman ve hedeflenmiş kira desteklerinin birlikte ele alınması, mülkiyet edinimini kolaylaştıracak

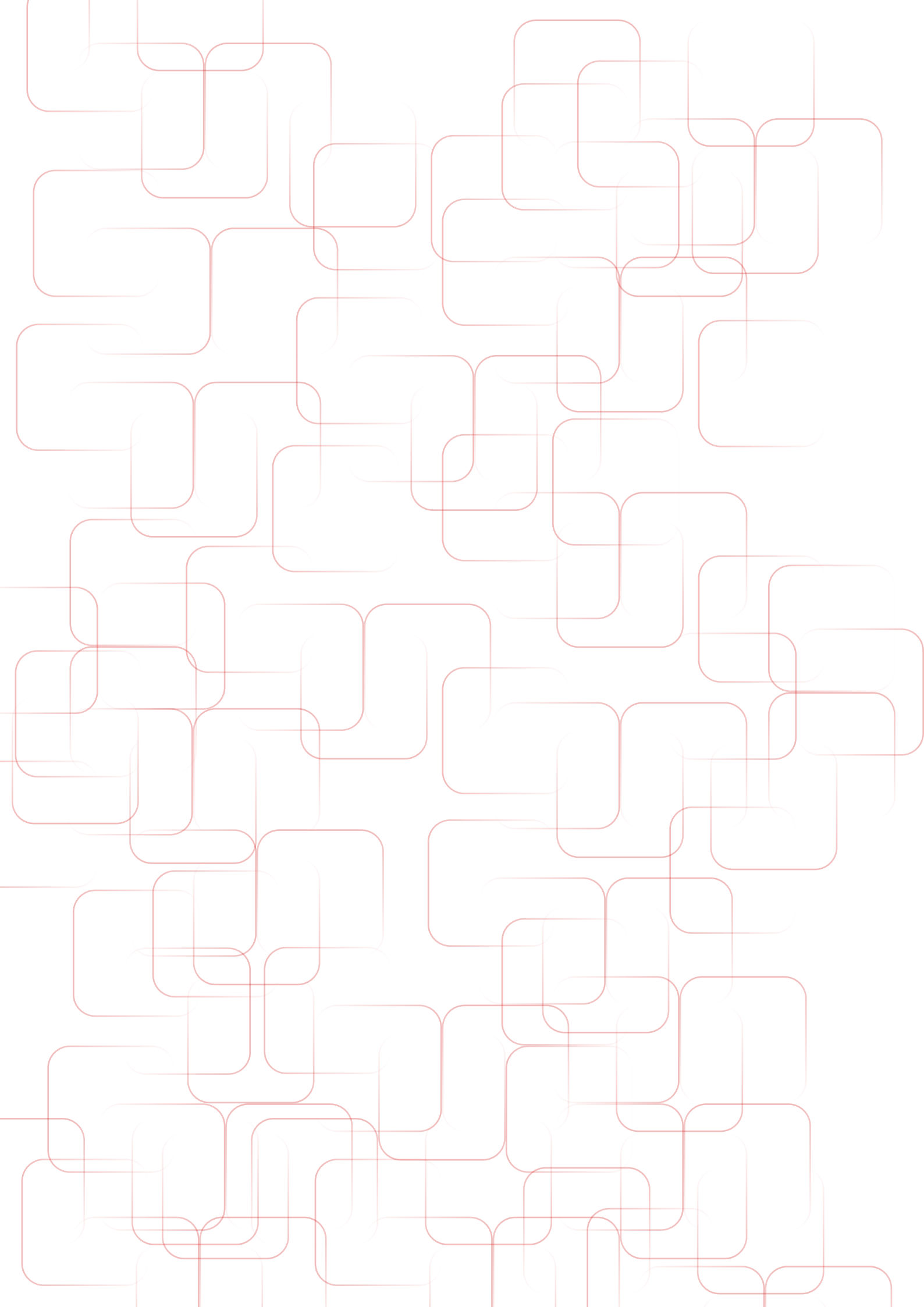
alternatif finansal araçların geliştirilmesi ve veriye dayalı izleme mekanizmalarının güçlendirilmesi politika seçenekleri arasında değerlendirilebilir. Ayrıca, yatırım amaçlı talep ve atıl konut stokunun fiyat oluşumları üzerindeki etkilerini gözetten düzenleyici araçlar kademeli biçimde gündeme alınabilir.

- 2020–2024 döneminde Türkiye ekonomisinde istihdam göstergelerinde belirgin bir iyileşme sağlanmış olmakla birlikte, gelir dağılımındaki bozulmanın yavaş ancak süreklilik gösteren bir eğilim izlediği görülmektedir. İşsizlik oranlarındaki gerileme ve istihdam artışı olumlu bir görünüm sunarken, ekonomik büyümenin toplumun tüm kesimlerine daha dengeli yansıyabilmesi için gelir adaletsizliğini azaltmaya yönelik mali ve sosyal politikaların güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda, düşük gelirli kesimlerin yaşam standartlarını destekleyecek vergi ve finansman araçlarının geliştirilmesi, sosyal transferlerin etkinliğinin artırılması, kadınlar ve gençler başta olmak üzere kapsayıcı istihdamı teşvik eden politikaların yaygınlaştırılması ve bölgesel farklılıkları azaltmaya yönelik hedefli istihdam ve kalkınma stratejilerinin uygulanması öncelikli politika alanları olarak öne çıkmaktadır.
- 2024 yılında işsizlik gerilemiş ve istihdam artmış; buna karşın gelir dağılımı göstergelerinde ve NEET oranlarında, cinsiyet ve bölgesel temelli farklılaşma sürmüştür. Güneydoğu ve Doğu Anadolu illeri gibi iş gücü piyasası yapısı, eğitim göstergeleri ve sosyoekonomik koşullar bakımından görece dezavantajlı bölgelerde NEET oranları daha yüksek; İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyükşehirlerde ise görece daha düşük seyretmektedir. Bu alanda, hedeflenmiş sosyal desteklerin ve sosyal transferlerin etkinliğinin artırılması, kadınların ve gençlerin iş gücüne katılımını kolaylaştıran bakım hizmetleri ile esnek çalışma modellerinin yaygınlaştırılması, eğitimden ve istihdamdan kopan gençlere yönelik yerel müdahale paketlerinin geliştirilmesi, bölgesel teşvik ve altyapı araçlarının güçlendirilmesi ve kurumlar arası koordinasyonu sağlayacak bir eş güdüm yapısının kurulması, uygulanabilir adımlar arasında yer almaktadır.
- AB Yapay Zekâ Tüzüğü'nün yürürlüğe girmesi ve Türkiye'de mevzuat ve kurumsallaşma adımlarının hızlanması, yapay zekâ ekosistemini hem dış pazarlara uyum hem de yerli kapasite inşası açısından kritik bir hatta taşımaktadır. TÜİK'in 1 Ekim 2025 tarihli "Yapay Zekâ İstatistikleri" bülteni; başta bilgi ve iletişim, imalat ve hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren girişimler olmak üzere işletmelerde yapay zekâ kullanımının, henüz sınırlı olmakla birlikte, hızla genişleyen bir eğilim sergilediğini, temel kısıtların ise uzmanlık eksikliği, maliyet baskısı ve hukuki belirsizliklerde yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Açık kaynak model dalgası maliyet eşliğini aşağı çekmekte; mahremiyet, ayrımcılık, açıklanabilirlik ve siber güvenlik riskleri ise düzenleme ve denetim kapasitesini belirleyici hâle getirmektedir.
- E-ticaret ve dijital ekonomi, 2024-2025'te hızlı büyüme ile düzenleyici dönüşümlerin eş zamanlı yaşandığı bir süreçte girmiştir. E-ticaret hacminde görülen yüksek artış, dijital talebin tabana yayılımını ve sektörün ekonomi içindeki ağırlığının güçlendiğini göstermektedir. 1 Nisan 2025 itibarıyla yürürlüğe giren ürün güvenliği ve şeffaflık odaklı düzenlemeler; pazar yerleri için lisans, ürün ilanlarında sorumluluk, sahte indirim ve sahte yorumla mücadele ile temsilci zorunluluğu gibi unsurlarla "kurallı piyasa" çerçevesini pekiştirmektedir. Bu çerçevede, tüketici güvenliğini artırmayı ve rekabetin daha dengeli işlemlerini hedeflemektedir. KOBİ'ler açısından ise uyum maliyetleri ve teknik kapasite gereksinimlerini yansıtmaktadır.
- Dijital medya ekosistemindeki genişleme; güvenilirlik ve dezenformasyonla mücadeleyi stratejik bir politika alanı hâline getirmektedir. Dijital platformların yaygın kullanımı gündem takibini hızlandırmakta; medya kaynaklarına duyulan güven düzeyleri, mecralar arasında farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma, teyit davranışlarının ve medya okuryazarlığının

önemini artırmakta; kurumsal koordinasyon ve denetim mekanizmalarının güçlendirilmesini gerekli kılmaktadır. İnternet haber sitelerine ilişkin hukuki çerçevenin netleşmesi ve dezenformasyonla mücadele kapasitesinin kurumsallaşması, bilgi bütünlüğünün korunmasına yönelik araçları çeşitlendirmektedir; *deepfake*, manipülatif içerik ve siber tehditler bağlamında teknik altyapı ve insan kaynağı ihtiyacı belirginleşmektedir.

- Çocuk adalet sisteminde 2024 verileri, yüksek dava yükü ve birikme eğiliminin kurumsal güveni zorlayan temel bir sorun alanı oluşturduğunu göstermektedir. Ceza mahkemelerinde suça sürüklenen çocuklara ilişkin dosyaların önemli bir kısmı sonraki yıla devretmekte; karar dağılımında mahkûmiyet, beraat ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları birlikte görülmektedir. Mahkûmiyet türlerinde hapis cezasının ağırlığı sürmekte; tedbir kararlarının sınırlı düzeyde kalması, koruyucu ve onarıcı yaklaşımın uygulama kapasitesinin güçlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Güvenlik birimlerine intikal eden çocuklarda mağduriyet ve suça sürüklenme düzeylerinin yüksekliği, çocukların adli sistemle temasının çok boyutlu bir toplumsal kırılganlık alanına işaret ettiğini ortaya koymaktadır.
- Dijital kumar riskleri, yüksek erişilebilirlik ve davranışsal pekiştirme mekanizmaları nedeniyle toplumsal güven ve sosyal dayanışma üzerinde aşındırıcı etkiler üretmektedir. YEDAM başvurularındaki artış, dijital kumarın bağımlılık niteliği kazandığını, başvuruların büyük ölçüde erkeklerde yoğunlaştığını, davranışın eğitimli ve istihdamda yer alan kişilerde de yaygınlaştığını göstermektedir. Başlama yaşının genç yetişkinlik döneminde yoğunlaşması ve akran etkisinin belirginliği, erken dönemde önleyici müdahalelerin önemini artırmaktadır. Uzun süreli oyun oturumları, “kayıp telafi etme” eğilimi ve algoritmik yönlendirmeler, riskli davranış örüntülerini pekiştirmektedir. Bu çerçevede düzenleyici denetim, platform tasarımına yönelik sınırlamalar ve hedefli psikososyal destek mekanizmaları, risklerin toplumsal maliyetini azaltmada öncelikli politika alanları olarak öne çıkmaktadır.
- Küresel ölçekte demografik dönüşümlerin hızlandığı bir dönemde Türkiye, toplumsal yapıyı etkileyen çok boyutlu değişim süreciyle karşı karşıyadır. Aile yapısındaki dönüşümler, nüfus dinamikleri, göç hareketleri, eğitim-istihdam ilişkisi ile dijital alanın genişlemesi, politika yapımında birlikte değerlendirilmesi gereken temel başlıklar olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, kalkınma ve modernleşme politikalarının ekonomik göstergelerin ötesinde, toplumsal yapının sürdürülebilirliğini dikkate alan bir yaklaşımla ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Aile politikaları, beşerî sermayenin geliştirilmesi, göçün yönetimi ile dijital alana yönelik düzenlemeler, toplumsal dayanıklılığın güçlendirilmesi açısından belirleyici politika alanlarıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	1
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	3
TABLO LİSTESİ	8
GRAFİK LİSTESİ	8
KISALTMA LİSTESİ.....	10
1. TÜRKİYE’DE DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM, AİLE YAPISI VE TOPLUMSAL DAYANIKLILIK.....	13
1.1. Demografik Dönüşüm.....	15
1.2. Türkiye’de Nüfus ve Mekânsal Dağılımı	22
1.3. Göç ve Nüfus Hareketliliği	27
1.4. Yeni Demografik Gerçeklik ve Yaşlılık: Demografik Eşik ve “Gümüş Tsunami”	35
1.5. Geç Evlilik ve Boşanma Eğilimleri	40
1.6. Halk Sağlığı Göstergeleri ve Toplumsal Dayanıklılık	45
2. TÜRKİYE’DE EKONOMİK REFAH, KONUT PİYASASI VE İŞ GÜCÜ DİNAMİKLERİ.....	49
2.1. Kira ve Konut Erişimi.....	51
2.2. İstihdam ve Hanehalkı Gelir Dağılımı.....	56
2.3. Türkiye’de NEET Olan Genç Nüfus.....	60
3. TÜRKİYE’DE DİJİTAL DÖNÜŞÜM: YAPAY ZEKÂ, E-TİCARET VE MEDYA EKOSİSTEMİ.....	69
3.1. 2025’te Türkiye’de Yapay Zekâ: Fırsatlar ve Tehditler	71
3.2. 2025’te Türkiye’de E-Ticaret ve Dijital Ekonomi.....	78
3.3. Medyada Kamuoyu Araştırmaları, Dijital Kullanım, Medya Güvenilirliği ve Dezenformasyon	83
4. TOPLUMSAL GÜVEN BAĞLAMINDA ÇOCUK ADALET SİSTEMİ VE DİJİTAL KUMAR RİSKLERİ.....	89
4.1. Türkiye’de Asayiş ve Adalet Sisteminde Çocuk.....	91
4.2. Türkiye’de Dijital Kumar Bağımlılığı	100
5. SONUÇ YERİNE: TÜRKİYE’NİN BÜTÜNCÜL POLİTİKALARLA TOPLUMSAL DAYANIKLILIK İNŞASI	107
KAYNAKÇA.....	113

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Hanehalkı Tiplerine Göre Hanehalkı Oranı, 2016-2024	19
Tablo 2. Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre NEET Olan Genç Nüfus, 2021-2024.....	60
Tablo 3. NEET Olan 15-24 Yaş Grubundaki Genç Nüfusun Eğitim Düzeyi, 2021-2024	61
Tablo 4. NEET Olan 15-24 Yaş Grubundaki Genç Nüfusun Medeni Durumu, 2021-2024.....	63
Tablo 5. İBBS Düzey 2'ye Göre 15-24 Yaş NEET Olan Genç Nüfus, 2021-2024	65
Tablo 6. Geliş Nedeni ve Cinsiyete Göre Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocukların Karıştığı Olay Sayısı, 2020-2024.....	97

GRAFİK LİSTESİ

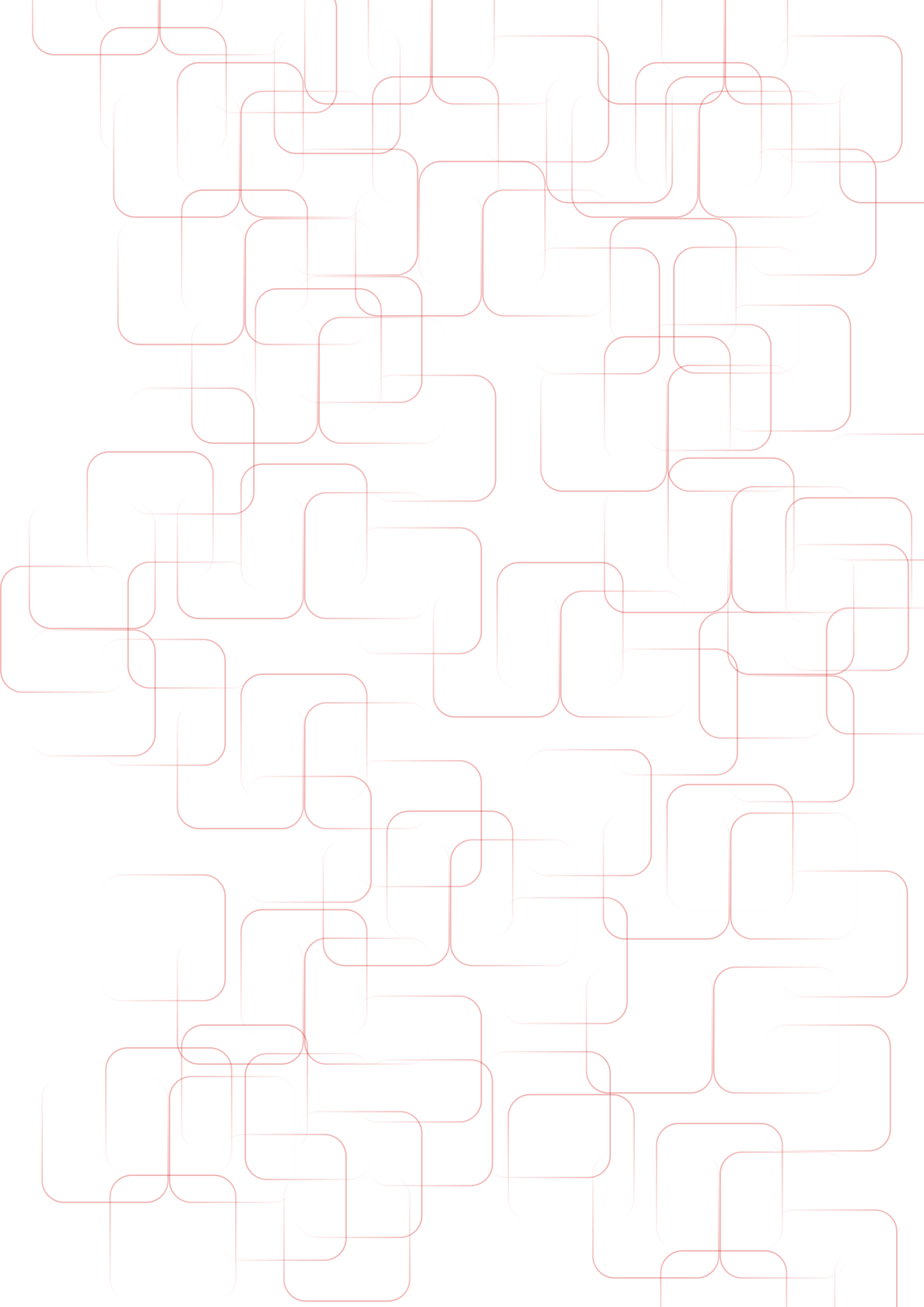
Grafik 1. Toplam Doğurganlık Hızının En Yüksek ve En Düşük Olduğu 10 Ülke, 2024.....	16
Grafik 2. Türkiye’de Doğum Sayısı ve Toplam Doğurganlık Hızı, 2001-2024	17
Grafik 3. Toplam Doğurganlık Hızının En Yüksek ve En Düşük Olduğu 10 İl, 2024	18
Grafik 4. Yıllara Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2008-2024.....	19
Grafik 5. İllere Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2024.....	20
Grafik 6. Yıllara Göre Nüfus ve Nüfus Artış Hızı, 2007-2024.....	22
Grafik 7. Nüfus Piramidi (2007, 2024).....	23
Grafik 8. İllere Göre Ortanca Yaşın En Yüksek ve En Düşük Olduğu 5 İl, 2024.....	24
Grafik 9. Bağımlı Nüfus Yaş Oranları, 2007-2024	24
Grafik 10. Türkiye Nüfusunun Kent-Kır ve Yerleşim Türüne Göre Dağılımı, 2024.....	25
Grafik 11. İç Göç Eden Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı, 2008-2024.....	27
Grafik 12. En Fazla Göç Alan ve Veren İlk Beş İl, 2024.....	28
Grafik 13. Göç Eden Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2024	28
Grafik 14. Göç Nedenlerine Göre Dağılım, 2024.....	29
Grafik 15. Türkiye’ye Gelen ve Türkiye’den Giden Nüfus, 2023-2024.....	30
Grafik 16. Uluslararası Göçte Cinsiyete Göre Dağılım, 2023-2024.....	30
Grafik 17. Uluslararası Göçte Yaş Gruplarına Göre Nüfus Dağılımı, 2024	31
Grafik 18. Uluslararası Göçün İllere Göre Dağılımı, 2024.....	31
Grafik 19. Uluslararası Göçün Vatandaşlığa Göre Dağılımı (İlk 15 Ülke), 2023-2024	32
Grafik 20. Yaşlı Nüfus Oranı ve Projeksiyonlar, 2019-2100	35
Grafik 21. Aktif Yaşlanma Endeksi (AYE), 2024.....	36
Grafik 22. Hanehalkı Tiplerine Göre Yaşlı Nüfusun Dağılımı, 2024	36
Grafik 23. Yaşlı Nüfus Oranı En Yüksek ve En Düşük 5 İl, 2024.....	37
Grafik 24. İnternet Kullanımı, 65-74 Yaş Grubu, 2019-2024	38
Grafik 25. Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı, 2001-2024.....	40
Grafik 26. Cinsiyete Göre Ortalama İlk Evlilik Yaşı, 2001-2024.....	41
Grafik 27. Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızı, 2001-2024	42
Grafik 28. Velayete Verilen Çocuk Sayısı, 2010-2024	42
Grafik 29. Evlilik Süresine Göre Boşanmaların Oranı, 2024	43

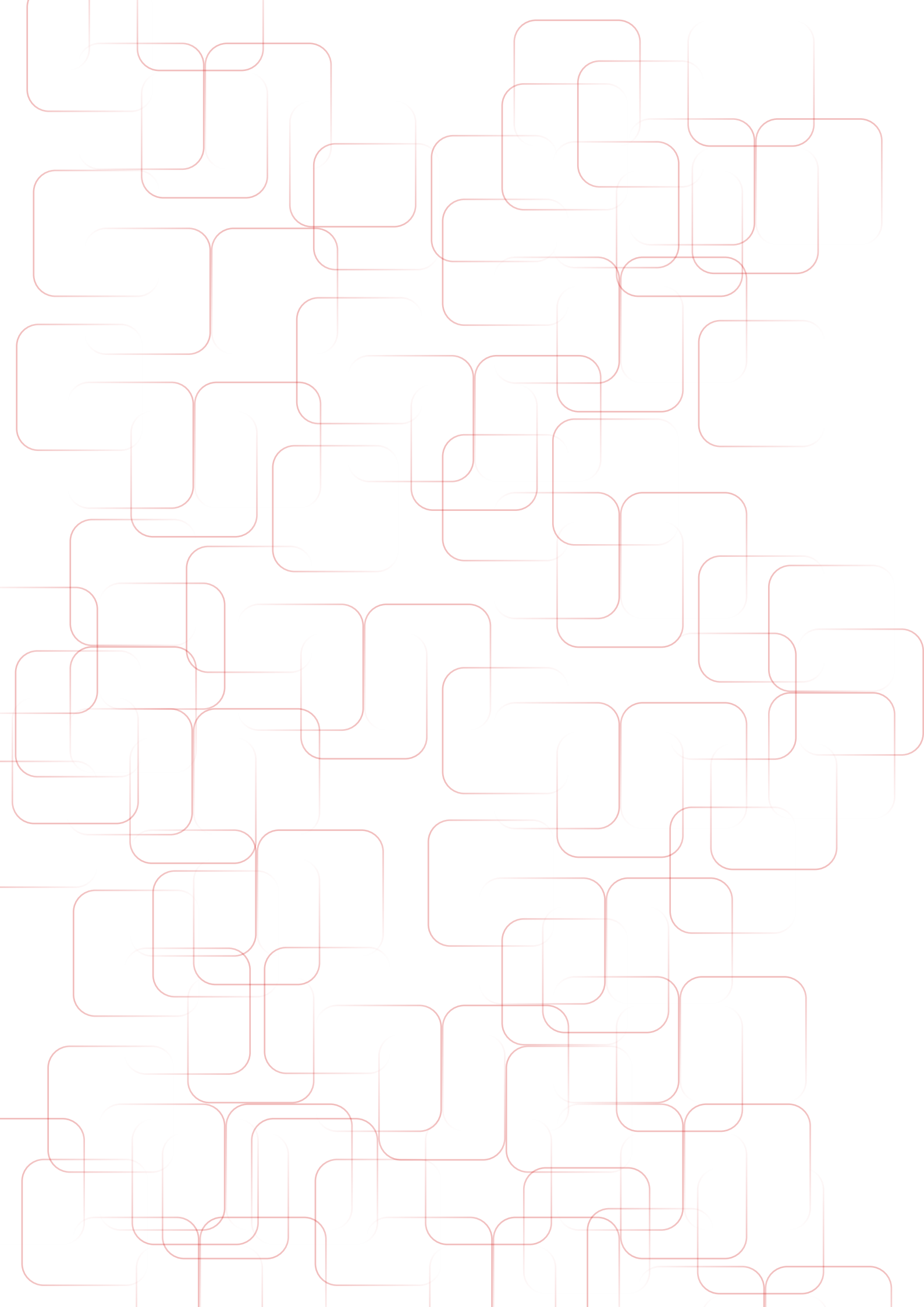
Grafik 30. Bebek Ölüm Hızı, 2019-2024.....	47
Grafik 31. TL Cinsinden Satılık Konut Birim (m ²) Fiyatları, 2024-2025.....	52
Grafik 32. TL Cinsinden Kiralık Konut Birim (m ²) Kiraları, 2024-2025.....	52
Grafik 33. Konut Satış Adeti, 2024-2025	53
Grafik 34. Satış Şekline Göre Konut Satışları, 2013-2025	54
Grafik 35. Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu, 2011-2024.....	55
Grafik 36. Kişi Başına Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2011-2024.....	56
Grafik 37. Yıllık Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı, 2011-2024.....	57
Grafik 38. Yıllık Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı (Ortalama Gelir TL), 2011-2024.....	58
Grafik 39. Temel İş Gücü Göstergeleri, 2020-2024.....	58
Grafik 40. Çalışan Sayısına Göre Yapay Zekâ Kullanan Girişimler, 2025	72
Grafik 41. Ekonomik Faaliyete Göre Yapay Zekâ Kullanan Girişimlerin Oranı, 2025.....	73
Grafik 42. Yaş Grubuna Göre Yapay Zekâ Kullanım Oranları, 2025	73
Grafik 43. Son 12 Ayda İnternette Mal Satışı Yapanların veya Hizmet Verenlerin Oranı, 2024- 2025.....	80
Grafik 44. Cinsiyete Göre Bireylerin İnternet Kullanım Oranları, 2004-2025.....	84
Grafik 45. Ceza Mahkemelerinde Suça Sürüklenen Çocukların Dava Dosyası, Suça Sürüklenen Çocuk ve İşlenen Suç Sayıları (12-17 Yaş), 2024.....	92
Grafik 46. Ceza Mahkemelerinde Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Karara Bağlanan Dava Dosyası ve Suç Sayıları (12-17 Yaş), 2024	93
Grafik 47. Ceza Mahkemelerinde Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Mahkûmiyet Türüne Göre Verilen Dosya ve Suç Sayıları (12-17 Yaş), 2024	94
Grafik 48. Yıl İçinde Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlülerin Sayısı ve Yaş Dağılımı, 2016-2024.....	95
Grafik 49. Yıl İçinde Ceza İnfaz Kurumundan Çıkan Hükümlülerin Sayısı ve Yaş Dağılımı, 2016-2024	96
Grafik 50. Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocuklara İsnat Edilen Suç Türü Dağılımı, 2024.....	98
Grafik 51. Mağduriyet Türüne Göre Güvenlik Birimine Gelen/Getirilen Çocukların Karıştığı Olay Sayısı, 2024	98
Grafik 52. YEDAM’a Dijital Kumar Bağımlılığı Nedeniyle Başvuranların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı, 2020 Ocak-2025 Nisan	101
Grafik 53. YEDAM’a Dijital Kumar Bağımlılığı Nedeniyle Başvuranların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı, 2020 Ocak-2025 Nisan.....	101
Grafik 54. YEDAM’a Dijital Kumar Bağımlılığı Nedeniyle Başvuranların Aile Üyelerinin Kumar Oynama Durumu, 2020 Ocak-2025 Nisan	102
Grafik 55. YEDAM’a Dijital Kumar Bağımlılığı Nedeniyle Başvuranların Kumara Başlama Gerekçelerinin Dağılımı, 2020 Ocak-2025 Nisan.....	103
Grafik 56. YEDAM’a Dijital Kumar Bağımlılığı Nedeniyle Başvuranların Kumarda Günlük Geçirdikleri Sürenin Dağılımı, 2020 Ocak-2025 Nisan	104
Grafik 57. YEDAM’a Dijital Kumar Bağımlılığı Nedeniyle Başvuranların Son Dönemde Tercih Ettikleri Kumar Türlerinin Dağılımı, 2020 Ocak-2025 Nisan.....	104

KISALTMA LİSTESİ

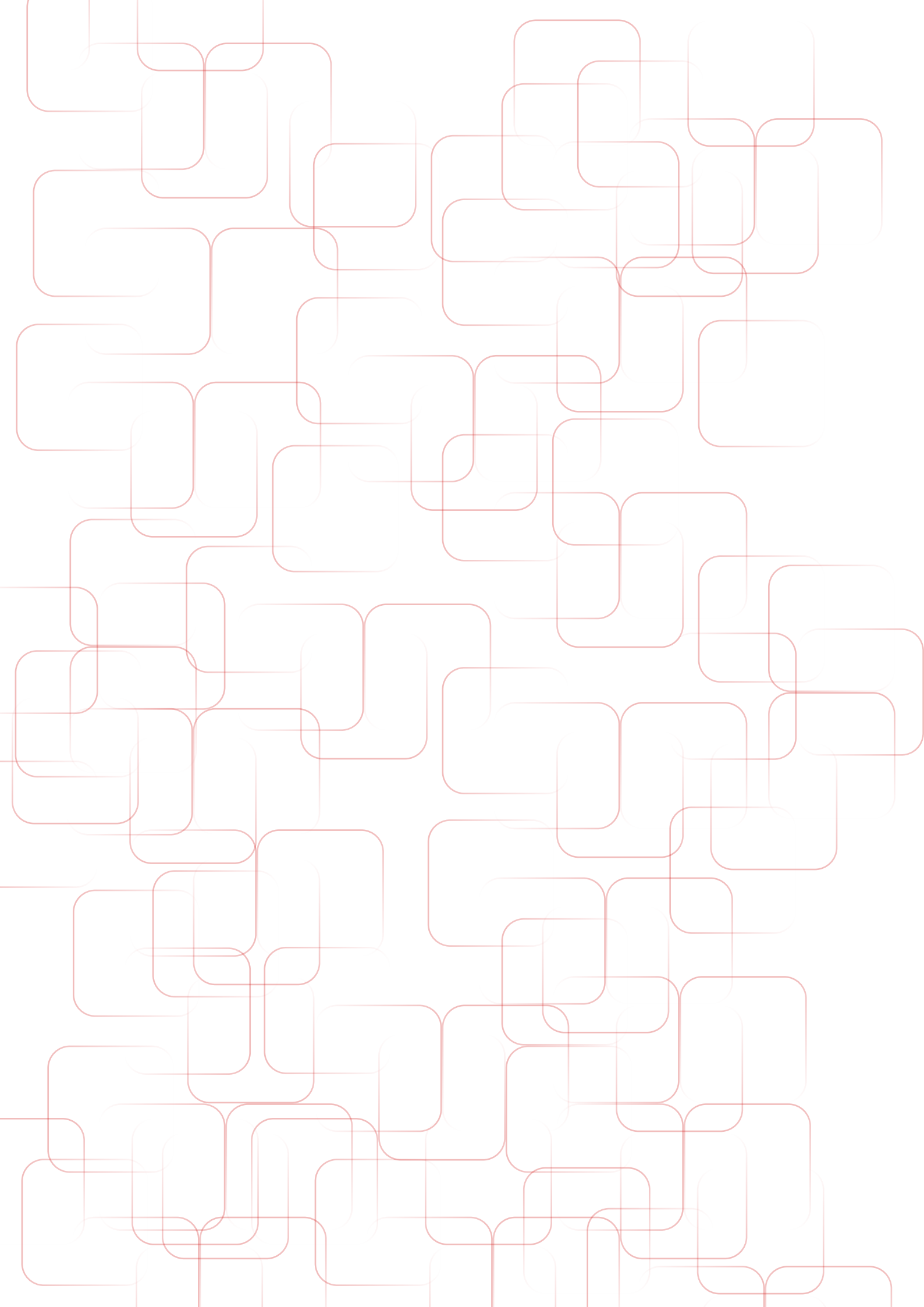
■ AB	Avrupa Birliği
■ ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
■ BT	Bilişim Teknolojileri
■ GSYH	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
■ İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
■ KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
■ MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
■ NEET	<i>Not in Education, Employment or Training</i> (Ne Eğitimde Ne İstihdamda)
■ RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
■ TRB	Ortadoğu Anadolu Bölgesi
■ TRC	Güneydoğu Anadolu Bölgesi
■ TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
■ UNDRR	<i>United Nations Office for Disaster Risk Reduction</i> (Birleşmiş Milletler Afetlerin Azaltılması Uluslararası Stratejisi)
■ YEDAM	Yeşilay Danışmanlık Merkezi
■ YÖK	Yükseköğretim Kurulu

TÜRKİYE'DE DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM, AİLE YAPISI VE TOPLUMSAL DAYANIKLILIK

TÜRKİYE’DE DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM, AİLE YAPISI VE TOPLUMSAL DAYANIKLILIK

Türkiye’de demografik dönüşüm, nüfusun sayısal seyrinin ötesinde, aile yapısından göç hareketlerine, yaşlanma dinamiklerinden halk sağlığına kadar geniş bir alanda etkilerini hissettiren çok boyutlu bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Toplam doğurganlık hızındaki düşüş, ortanca yaşın yükselmesi, hanehalkı büyüklüğünün küçülmesi, tek kişilik ve tek ebeveynli hanelerin artması, iç ve dış göç hareketliliği ile geç evlilik ve yükselen boşanma oranları, bu dönüşümün birbirine eklemlenen başlıca bileşenlerini oluşturmaktadır. Demografik göstergelerdeki bu değişim, yalnızca nüfusun yaş, cinsiyet ve mekânsal dağılımına ilişkin teknik bir tablo sunmakla sınırlı kalmamakta; ekonomik büyüme potansiyelini, sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğini, bakım yükünü, kuşaklar arası dayanışma biçimlerini ve toplumsal dayanıklılık kapasitesini yeniden tanımlayan yapısal bir çerçeve üretmektedir.

Bu bölümde, söz konusu demografik dönüşüm çok katmanlı bir çerçevede ele alınmaktadır. Öncelikle Türkiye’nin nüfus büyüklüğü, yaş kompozisyonu, hanehalkı yapısındaki değişim ve nüfusun mekânsal dağılımına ilişkin genel görünüm tartışılmakta; ardından aile içi roller, bakım ilişkileri ve kuşaklar arası dayanışma açısından değerlendirilmektedir. İç ve dış göç hareketliliği, genç nüfusun eğitim ve istihdam temelli hareketliliği ile bölgesel demografik farklılaşma ekseninde analiz edilmekte; yeni demografik gerçeklik ve yaşlanma olgusu, “gümüş tsunami” metaforunun işaret ettiği risk ve imkânlar çerçevesinde ele alınmaktadır. Demografik dönüşümün aileye yansıyan boyutu, geç evlilik, boşanma eğilimleri ve aile arabuluculuğu tartışmaları üzerinden incelenmekte; ardından halk sağlığı göstergeleri ile toplumsal dayanıklılık arasındaki ilişki ele alınmaktadır.

1.1. Demografik Dönüşüm

21. yüzyılın ilk çeyreği itibarıyla demografik dönüşüm, dünyanın birçok bölgesinde nüfus yapısını, toplumsal ilişkileri ve politika alanlarını eş zamanlı olarak etkileyen temel bir yapısal süreç hâline gelmiştir. Demografik dönüşüm, doğurganlık ve ölüm oranlarında uzun dönemli değişimlerle birlikte nüfus yapısının dönüşümünü ifade eden temel bir demografik kuramdır. Bu kuram, en basit biçimiyle toplumların yüksek doğurganlık ve yüksek ölüm oranlarından düşük doğurganlık ve düşük ölüm oranlarına doğru ilerleyen tarihsel bir geçiş süreci olarak tanımlanmaktadır (Danış, 2024). Bu geçiş sürecinde doğum oranlarının düşmesi ve ortalama yaşam süresinin artması nüfusun yaşlanmasına neden olmaktadır. Nüfusun yaşlanması ise demografik dönüşümü belirleyen en temel meselelerden biridir.

Nüfus, ulusların ekonomik, toplumsal ve siyasal yapılarını şekillendiren en temel parametreler içinde ele alınmaktadır. Üretim kapasitesi, iş gücü arzı, tüketim talebi ve yatırım politikaları büyük ölçüde demografik yapı tarafından şekillenmektedir. Genç ve dinamik nüfusa sahip toplumlar, ekonomik büyüme ve kalkınma süreçlerinde önemli avantajlar elde ederken yaşlı nüfus oranı yüksek ülkeler, sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri ve istihdam alanlarında daha karmaşık sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle nüfusun büyüklüğünden ziyade yaş yapısı, mekânsal dağılımı ve hanehalkı kompozisyonu da bir ülkenin geleceğini tayin eden stratejik unsurlar arasında görülmektedir (Aysan, 2022).

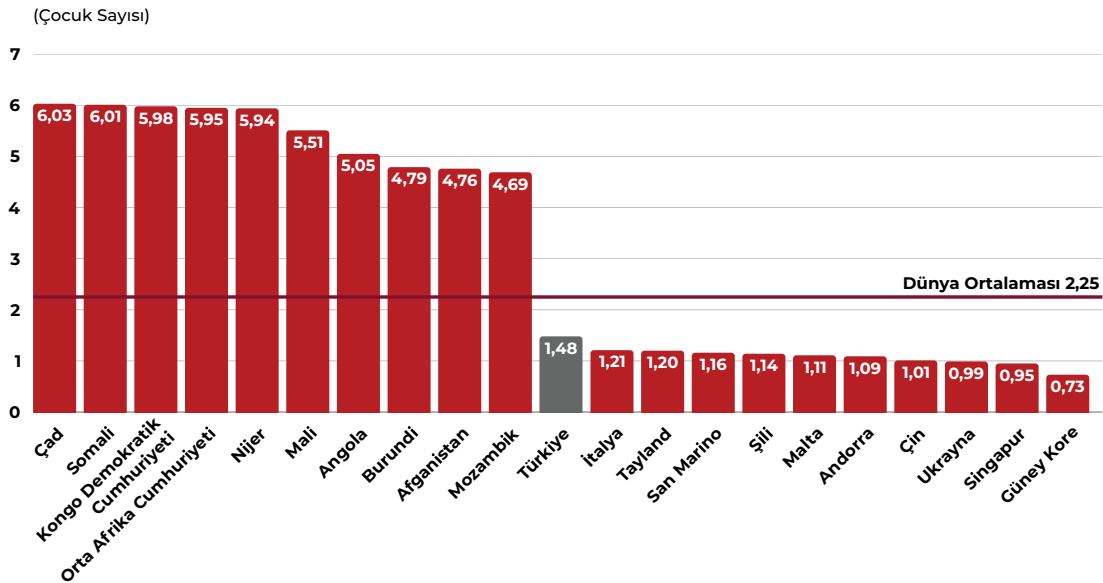
Ayrıca nüfus, toplumsal dönüşümün en somut göstergelerinden biridir. Doğurganlık oranlarının gerilemesi, kentleşmenin hızlanması, aile yapısındaki çözümler ve göç hareketleri, toplumun sosyokültürel dokusunu doğrudan etkilemektedir. Hanehalkı büyüklüğünün küçülmesi, tek kişilik ve tek ebeveynli hanelerin artışı ya da yaşlıların yalnız yaşama oranındaki yükseliş, sosyal dayanışma

biçimlerini dönüştürmekte ve devletin sosyal hizmet kapasitesine yönelik ihtiyaçlar artırmaktadır (Tekgöz ve Aydın, 2025). Dolayısıyla demografik yapı, sosyal politikaların kapsam ve sınırlarını da yeniden belirlemektedir.

Dünyada Demografik Dönüşüm

Günümüzde demografik dönüşümü önemli kılan unsurların başında, dünya ülkelerinin çoğunda doğurganlık oranlarının nüfus yenilenme hızı olan 2,1'in altına düşmesi gelmektedir. Afrika ülkelerinde doğurganlık hızı ortalama 4 düzeyindeyken Avrupa ve gelişmiş Asya ülkelerinin çoğunda 1,5'in altına inmiştir (Our World in Data, 2024). Birleşmiş Milletler *World Population Prospects* 'in (Dünya Nüfus Beklentileri) 2024 verilerine göre doğurganlık hızının en düşük olduğu ülkeler arasında İtalya (1,21), Çin (1,01), Ukrayna (0,99), Singapur (0,95) ve Güney Kore (0,73) öne çıkmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2025d). Grafik 1'de görüldüğü üzere Türkiye'de 2024 yılında açıklanan son verilere göre toplam doğurganlık hızı 1,48 düzeyinde gerçekleşmiş ve nüfusun yenilenme hızının altında kalmıştır. Bu gösterge, demografik dönüşüm sürecinde doğurganlığın oynadığı rolü ortaya koyarken, söz konusu sürecin hem küresel hem de ulusal ölçekte taşıdığı önemi görünür kılmaktadır.

Grafik 1. Toplam Doğurganlık Hızının En Yüksek ve En Düşük Olduğu 10 Ülke, 2024

Kaynak: TÜİK, "Dünya Nüfus Günü 2025" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 1, dünya genelinde toplam doğurganlık hızının ortalama 2,25 düzeyinde seyrettiğini ve bu değer nüfusun yenilenme eşiğinin üzerinde yer aldığını göstermektedir (TÜİK, 2025d). Buna paralel olarak dünya toplam nüfusu, artış eğilimini sürdürmektedir (Our World in Data, 2024). Ancak bu artış, doğum oranlarındaki yükselişten çok, ortalama yaşam süresinin uzamasının yarattığı demografik etkiyle şekillenmektedir. Bu durum, farklı ülkelerde genç ve yaşlı nüfusun eş zamanlı olarak artabildiği özgün demografik yapıları ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla küresel nüfus artışı ortak bir eğilime işaret etse de belirleyici ayırım, nüfusun yoğunlaştığı ve seyredildiği ülkelerin nasıl bir yaş yapısı ve demografik kompozisyon geliştirdiği noktasında belirginleşmektedir.

World Population Prospects 2024 raporuna göre, Hindistan, Endonezya, Nijerya ve Pakistan dünyanın en yüksek nüfuslu ülkeleridir (BM, 2024). Çad, Somali ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde toplam doğurganlık hızının ortalama 6 çocuk olduğu görülürken Ukrayna, Singapur ve Güney Kore'de

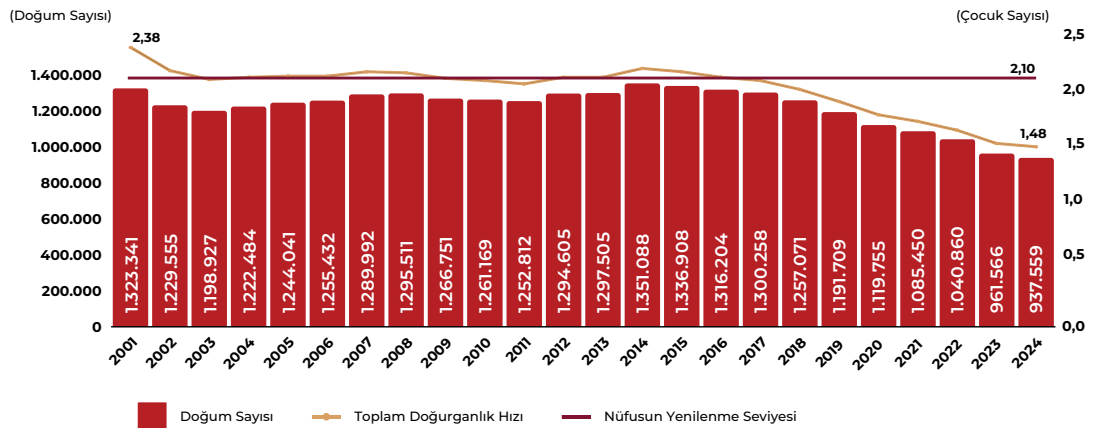
bu oran, 1'in altına inmiştir. Afrika ve Güney Asya ülkeleri dünyanın nüfus yoğunluğunun büyük bir kısmına sahiptir. Nüfus büyüklüğünü ve doğurganlık hızını görece dengede tutabilen ülkeler, gelecek yılların demografik dönüşümünde belirleyici olacaktır. Bu durum, 2024-2025 yılındaki verilerden hareketle dünyanın nüfus görünümünde pronatalist politikaların yaygınlaşacağını ve çeşitli demografik hareketliliklerin söz konusu olacağını göstermektedir.

Türkiye'de Demografik Dönüşüm

2025 yılında ülkemizde toplumsal boyutta en çok gündeme gelen konulardan biri demografik dönüşüm meselesi olmuştur. Bu dönüşümde, bir hanede yaşayan ortalama kişi sayısının azalması, tek kişilik hane sayısının artması, tek ebeveynli hanelerin yükselmesi, evlilik ve boşanma oranlarındaki değişimler yer almaktadır. En çok dikkat çeken oran ise doğurganlık hız oranının 2016 yılından itibaren düşmesi ve 2025 yılında en düşük seviyesine ulaşmasıdır. Bu bağlamda nüfus yapısındaki değişimler, politikalar nezdinde gündeme alınmış ve 2025 yılı ülkemizde "Aile Yılı", 2026-2035 dönemi ise "Aile ve Nüfus 10 Yılı" olarak ilan edilmiştir.

Ülkemizde yaşanan demografik dönüşüm dikkate alınmış, Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle Nüfus Politikaları Kurulu ve Aile Enstitüsü kurulmuştur. Nüfus Politikaları Kurulu, Cumhurbaşkan Yardımcısının başkanlığında ilgili bakanlıklar ile stratejik kamu kurumlarının üst düzey temsilcilerinden oluşan geniş katılımlı bir yapı olarak tasarlanmıştır. Kurulun temel amacı, nüfus politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında kurumlar arası iş birliği sağlamak ve bu alandaki çalışmaları planlı ve bütüncül bir çerçevede koordine etmektir. Ayrıca, aile kurumunun güçlendirilmesi ve nüfusun yenilenme düzeyinin korunmasına yönelik kısa, orta ve uzun vadeli politika önerilerinin hayata geçirilmesini izleme ve değerlendirme görevini üstlenmektedir (Nüfus Politikaları Kurulu Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2024). Cumhurbaşkanı kararıyla kurulan Aile Enstitüsü, aile yapısı ve değerlerinin korunması ile güçlendirilmesine yönelik politika üretimini destekleyen araştırmalar yürütmeyi amaçlamaktadır. Enstitü, aileye ilişkin sosyal refahın artırılması, veriye dayalı çalışmaların geliştirilmesi ve sosyal hizmet alanında uzmanlık ile kapasiteyi güçlendirmeye dönük eğitim ve bilimsel etkinlikler düzenleme görevini üstlenmektedir (Aile Enstitüsü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2024). Bunun yanında "Aile Yılı" adı altında çok sayıda özel kampanya, çeşitli teşvikler ve akademik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. İlk, ikinci ve üçüncü çocuk için aylık doğum yardımı teşvikleri ile evlenen gençlere yönelik kredi desteği uygulamaya konmuştur. 2025 yılı, nüfus artış politikaları açısından değerlendirildiğinde, 1960'ların antinatalist yaklaşımlarından sonra, pronatalist politikaların kurumsal düzenlemeler bakımından en görünürlüğü dönem olmuştur.

Grafik 2. Türkiye'de Doğum Sayısı ve Toplam Doğurganlık Hızı, 2001-2024

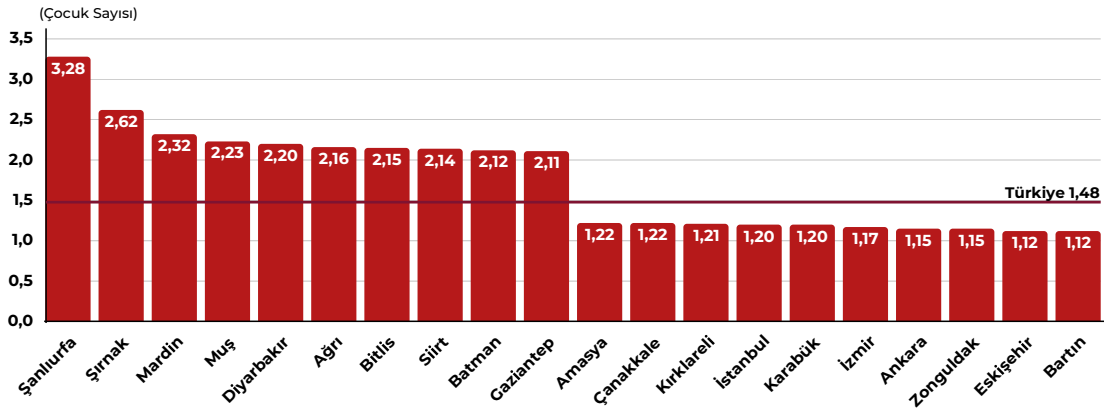

Kaynak: TÜİK, "Doğum İstatistikleri, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Demografik dönüşümde ortalama doğurganlık hızı belirleyici konulardan biridir. Toplam doğurganlık hızı, bir kadının doğurgan olduğu dönem olan 15-49 yaşları arasında doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade etmektedir. Grafik 2’de gösterildiği üzere ülkemizde, nüfus yenilenme oranı olan 2,1 en son 2016 yılında görülmüştür. 2016-2025 döneminde doğurganlık hızı giderek düşmüş, 2024 yılında bu oran 1,48 olarak tespit edilmiştir. Bu oran, Türkiye’de son yıllarda görülen en düşük doğurganlık hızı olmuştur. Özellikle son yirmi yıldaki hızlı düşüş dikkat çekmektedir (TÜİK, 2025c).

Grafik 3’te bu düşüşün il bazında farklılıkları göze çarpmaktadır. Doğurganlık hız oranı en yüksek olan ilk 10 il, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki illerden oluşmaktadır. Bu illerdeki oranlar, geçmiş yıllara kıyasla düşüş yaşamalarına rağmen nüfus yenilenme hız oranının üzerinde seyretmeye devam etmiştir. Doğurganlık hızının en düşük olduğu ilk 10 il ise ağırlıklı olarak Batı Karadeniz ve Marmara bölgelerindendir. Bu iller 2024 yılında Türkiye ortalamasının altında kalan çok düşük doğurganlık hız oranlarıyla dikkat çekmektedir (TÜİK, 2025c).

Grafik 3. Toplam Doğurganlık Hızının En Yüksek ve En Düşük Olduğu 10 İl, 2024

Kaynak: TÜİK, “Doğum İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

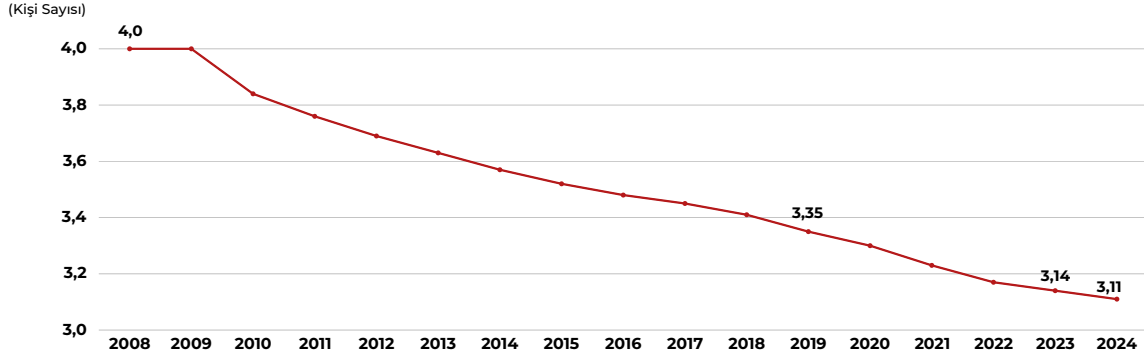
2024 yılına ait doğurganlık hız oranları, Türkiye’nin demografik dönüşüm sürecinde artık kritik bir noktaya ulaştığını göstermektedir. Doğurganlık oranlarındaki azalma, annelik yaşının yükselmesi, doğum aralıklarının uzaması ve çocuk sayısındaki düşüş, kentleşme ve bireyselleşme süreçlerinin belirgin etkilerini yansıtmaktadır. Bölgesel farklılıkların devam etmesiyle birlikte, düşük doğurganlık eğiliminin ülke geneline yayıldığı görülmektedir. Bu tablo, kısa vadede nüfus artış hızının daha da yavaşlayacağına, uzun vadede ise Türkiye’nin giderek yaşlanan bir nüfus yapısıyla daha ciddi biçimde karşı karşıya kalacağına işaret etmektedir.

Demografik dönüşümü şekillendiren birçok unsur bulunmaktadır. Eğitim ve iş gücüne katılım oranlarının artması; ebeveynler arasında iş-yaşam dengesinin, çocuk bakımının ve ev içi sorumlulukların yeniden tanımlanmasına neden olmaktadır. Bunun yanında kuşaklar arasında ebevenliğin ve çocuk algısının dönüşümü söz konusudur. Yeni nesil ebeveynliklerde çocuğunu tam ve donanımlı yetiştirme ideali, yetersizlik kaygısı ve suçluluk duygusu ön plana çıkmaktadır. Onlar için çocuğun sayısı değil, niteliği önemli hâle gelmektedir. Bu bakımdan, çocuklarıyla daha yoğun ve yakın biçimde ilgilenmek isteyen ebeveynler ile ebeveyn olmayı planlayanlar, bu yönelimi farklı gerekçelerle temellendirmiştir. Modern yaşam tarzı ve alışkanlıkların yoğun olduğu yerleşimlerde düşük doğurganlık normu yaygınlaşırken, geleneksel kültürel normların belirleyici olduğu yerlerde ve ailelerde görece yüksek doğurganlık oranları varlığını sürdürmektedir. Bu durum, Türkiye’de gelecekte demografik bakımdan çok boyutlu bir toplumsal dönüşümün devam edeceğini göstermektedir. Ayrıca düşük doğurganlık eğiliminin uzun vadede iş gücü arzı, sosyal güvenlik dengesi ve nüfusun yaşlanma hızı üzerinde yapısal baskılar oluşturacağı öngörülmektedir.

Demografik Dönüşümde Hanehalkı Yapısı

Türkiye’de yaşanan demografik dönüşüm, hanehalkı yapısında meydana gelen değişimleri de içermektedir. Bir ülkenin demografik dönüşümünü anlayabilmek için, hanehalkı yapısının niteliğiyle birlikte nüfusun yaş, cinsiyet, doğurganlık ve istihdam gibi temel demografik göstergeleri de dikkate alınmalıdır. Grafik 4’te yer alan dağılıma göre 2008 yılında hanehalkı ortalaması 4,00 iken 2024 yılında 3,11’e gerilemiştir. Çekirdek ailelerin oranındaki bu küçülme, tek kişilik ve tek ebeveynli hanelerdeki artışla birlikte, aile yapısının geçirdiği çok boyutlu dönüşümü ortaya koymaktadır (TÜİK, 2025i).

Grafik 4. Yıllara Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2008-2024

Kaynak: TÜİK, “İstatistiklerle Aile, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

TÜİK’in “İstatistiklerle Aile, 2024” başlıklı haber bültenine göre, hanehalkı tiplerindeki dağılım, geniş aile oranının giderek azaldığını göstermektedir (TÜİK, 2025i). Tablo 1’e göre en yüksek oran %63,5 ile tek çekirdek ailelerden oluşan hanehalkına aittir. Bu oran içerisinde tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan aile yapısında artış görülürken eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek ailelerin oranında azalma yaşanmıştır. Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile oranı yaklaşık %11’dir. Bu oran, 2024 yılında kaba boşanma hızının¹ 2,19’a yükselmesiyle birlikte ele alındığında, aile yapısındaki dönüşümün önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (TÜİK, 2025i).

Tablo 1. Hanehalkı Tiplerine Göre Hanehalkı Oranı, 2016-2024

Hanehalkı tipleri	Toplam hanehalkı içindeki oranı (%)								
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Tek kişilik hanehalkı	14,9	15,4	16,1	16,9	17,9	18,9	19,4	19,7	20,0
Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı	66,4	66,1	65,3	65,1	65,2	64,4	64,5	63,8	63,5
Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	14,2	14,2	14,1	13,9	13,5	13,5	13,8	14,0	14,0
Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	44,0	43,5	42,3	42,0	42,0	40,8	40,4	39,2	38,6
Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	8,2	8,5	8,9	9,2	9,7	10,1	10,3	10,6	10,9
Baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	1,7	1,8	1,9	2,0	2,2	2,3	2,3	2,4	2,6
Anne ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	6,5	6,7	7,0	7,2	7,5	7,8	8,0	8,2	8,4
En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	16,3	16,0	15,8	15,0	14,0	13,5	12,8	13,2	13,3
Çekirdek aile bulunmayan, birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	2,4	2,5	2,8	3,0	2,8	3,2	3,3	3,3	3,2

Kaynak: TÜİK, “İstatistiklerle Aile, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

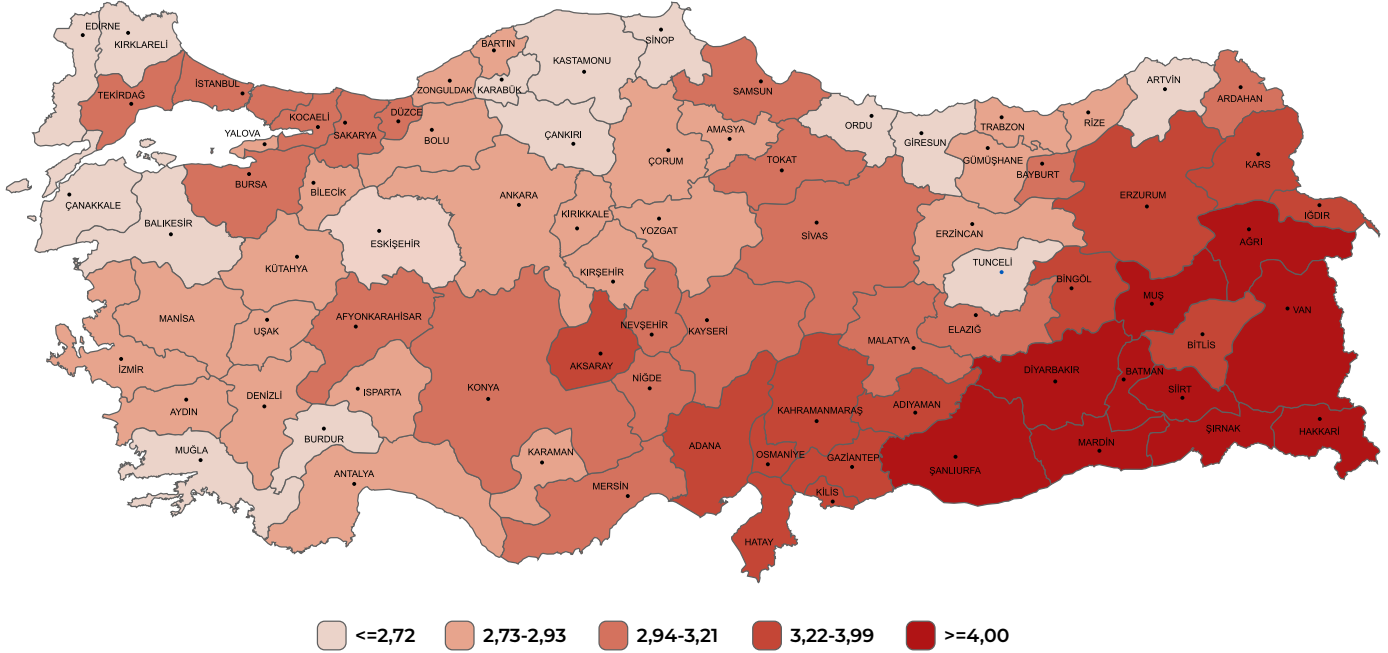
¹ Kaba boşanma hızı, bin nüfus başına düşen boşanma sayısını ifade etmektedir (TÜİK, 2025e).

En dikkat çeken oran ise tek kişilik hanehalklarının artmaya devam etmesidir. 2024 yılında her beş haneden biri yalnız yaşayan fertlerden oluşmuştur (TÜİK, 2025i). Tek başına yaşayan yaşlıların sayısının 1,7 milyona ulaşması, “yalnız yaşlanan” nüfusun giderek daha görünür hâle geldiğini göstermektedir. Tek kişilik hanelerin kimlerden oluştuğu ve bu eğilimin neden daha yaygın hâle geldiği tartışılmaktadır. Enstitü Sosyal, nüfusun beşte birini temsil eden bu kişilerin sosyal profiline ilişkin 2025 yılında detaylı bir rapor hazırlamıştır.² Tüm oranlar bir arada değerlendirildiğinde, Türkiye’de hanehalkı yapısının küçüldüğü, aile tiplerinin çeşitlendiği, çocuk sayısının azaldığı, yaşlı nüfusun arttığı ve tek kişilik ile tek ebeveynli hanelerin yaygınlaştığı anlaşılmaktadır. Rapora göre, tek kişilik hanelerin artması, bireyselleşmenin yaygınlaşması, evlilik yaşının yükselmesi ve iş-öğrenim amaçlı göçlerin gerçekleşmesiyle ilişkilendirilmektedir (Tekgöz ve Aydın, 2025).

Grafik 5’te görüldüğü üzere hanehalkı büyüklüğündeki değişim bölgesel farklılıklara göre çeşitlenmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yer alan Şırnak, Şanlıurfa ve Batman’da ortalama hanehalkı büyüklüğü 4,5 kişinin üzerine çıkarken, Karadeniz’de Giresun, İç Ege’de Çanakkale ve Doğu Anadolu’da Tunceli’de bu ortalama 2,5 kişiye kadar düşmektedir (TÜİK, 2025i). Doğurganlık düzeyi, göç akımları ve bölgesel yaşam biçimleri, bu farklılaşmanın temel belirleyicileri arasında yer almaktadır (Taşcı, 2025). Bu çerçevede Türkiye’nin hanehalkı yapısı, homojen bir model olmayıp bölgeden bölgeye değişen kültürel, ekonomik ve demografik dinamiklerle şekillenen çok katmanlı bir yapı sunmaktadır.

Grafik 5. İllere Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2024

Kaynak: TÜİK, “İstatistiklerle Aile, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Hanehalkı yapısındaki çeşitlenme, bakım ekonomisiyle doğrudan ilişkili yeni bir ihtiyaç alanının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çocuk ve yaşlı bakımı, yalnızca hizmet sunumu açısından değil, bu bakımın kim tarafından ve hangi koşullarda karşılanacağına ilişkin ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla da giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu çerçevede, demografik dönüşümün ortaya çıkardığı yeni ihtiyaç ve potansiyel risk alanlarının, bütüncül ve önleyici bir politika yaklaşımıyla ele alınması gerekmektedir.

² Ayrıntılı bilgi için bk. Tekgöz, N. ve Aydın, S. (2025). *Yalnız yaşamın yükselişi: Türkiye’de tek kişilik hanehalklarının profili*. (Araştırma Raporu No. 4) Enstitü Sosyal.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tüm bu değerlendirmeler, Türkiye’deki demografik dönüşüm sürecinde belirleyici bir gösterge olan doğurganlık hızlarının düşüş eğiliminde olduğunu ve hanehalkı yapısının giderek küçüldüğünü ortaya koymaktadır. Nüfus ve aile yapısındaki bu dönüşümün arka planında, sosyal verilerden de anlaşılacağı üzere, çeşitli toplumsal deneyimler ve eğilimler söz konusudur. Çocuk sahibi olma deneyimi, yalnızca bireysel bir tercih olmanın ötesinde, yapısal koşulların, çocuk algısındaki anlam değişimlerinin, yeni beklentilerin ve sosyoekonomik durumların da belirleyici olduğu çok boyutlu bir süreçtir. Bu çerçevede elde edilen veriler ve bulgular, demografik dönüşümü eş zamanlı izleyen uygulamaların hayata geçirilmesini gerektirmektedir.

- Demografik dönüşümde belirleyici role sahip olan evlilik, ebeveynlik ve çocuk algılarını dikkate alan etki ve destek çalışmaları yapılmalıdır. Evlenmek isteyip çeşitli nedenlerle evlenemeyen gençlerin ihtiyaç ve beklentileri politika geliştirme süreçlerinde öncelikli olarak ele alınmalıdır. Aynı şekilde, çocuk sahibi olmayı planlayan ebeveynleri gözetten destekleyici uygulamalar hayata geçirilmelidir. Bu kapsamda, ikinci ve üçüncü çocuk sahibi olan çiftler için eğitim harcamalarında kardeş indirimi oranları artırılabilir. Böylece, çocuklara yönelik eğitim masraflarının hane bütçesi üzerindeki yükü azaltılarak çok çocuklu ailelerin desteklenmesi sağlanabilir.
- Demografik dönüşüme yönelik politika ve uygulamalara toplumun tüm kesimlerinin katılımı sağlanmalıdır. Bu kapsamda sanayicilerden iş insanlarına, kamu çalışanlarından pazarlama ve reklam sektörüne kadar farklı aktörlerin bir araya gelerek aileyi merkeze alan ortak iş birlikleri geliştirmesi ve sürece aktif biçimde dâhil olması gerekmektedir.
- Demografik dönüşümü dikkate alan kapsamlı saha çalışmaları yapılmalıdır. Özellikle ulusal ölçekte yapılacak ve farklı doğurganlık hızlarına sahip illerin özgün özelliklerini dikkate alacak araştırmaların öncelenmesi gerekmektedir.
- Çocuk sahibi olmayı ve evliliği geciktiren ya da engelleyen nedenler, özel bir politika alanı olarak ele alınmalı ve derinlemesine incelenmelidir. Bu nedenlerin birbiriyle olan ilişkileri analiz edilerek ortaya çıkabilecek muhtemel riskler bütüncül bir şekilde değerlendirilmelidir. En önemlisi çocuk sahibi olmayı kolaylaştıracak, evliliği mümkün ve sürdürülebilir kılacak uygulamalar, yapısal koşullar çerçevesinde şekillendirilmelidir.
- Çocuk sahibi olma eğilimini artırmak için ebeveynlik yüklerini azaltacak şekilde çocuk bakım hizmetleri geliştirilmelidir. Çocuk bakıcılığına ilişkin riskleri göz ardı etmeyen ve ebeveynler için tercih edilebilir kapsamlı uygulama ve modeller hayata geçirilmelidir.
- Ebeveynlerin özel okul, ek dersler ile kültürel ve sosyal faaliyetlere yönelik artan harcamaları dikkate alınarak, çocuk yetiştirmeye dair ihtiyaç algısındaki dönüşümü gözetten politika düzenlemeleri geliştirilmelidir. Çocuğun eğitimi ve sosyal yaşamına ilişkin harcamalar azaltılmalı ve bu süreç kurumlar tarafından kolaylaştırılmalıdır.
- İş-yaşam dengesindeki yetersizliklerin ebeveynlerin çocuk sahibi olma koşullarını zorlaştırdığı dikkate alındığında, bu yükü hafifletmeye yönelik olarak esnek çalışma modellerinin yaygınlaştırılması, ücretsiz doğum izinlerinin uzatılması ve ebeveynlik izinlerinin kapsamının genişletilmesi gerekmektedir. Ebeveynlik izinlerinde anne ve babanın eş zamanlı çalıştığı durumları kapsayan uygulamalar gerekmektedir. Ayrıca, çalışan ebeveynlerin iş ve aile yaşamını uyumlu biçimde sürdürebilmeleri için kreşlerin ve işverenlerin okul saatleriyle uyumlu zaman düzenlemeleri yapması teşvik edilmelidir.

- Annelik ve babalığın toplumsal değeri yalnızca bireysel sorumluluklar çerçevesinde değil, kamusal ve kurumsal destek mekanizmalarıyla güçlendirilmelidir. Eğitim, çalışma hayatı, medya ve sosyal politika alanlarında çocuklu ailelere yönelik somut ve kapsayıcı ayrıcalıklar tanımlanmalıdır. Bunların içerisinde, çocuklu aileler için, sosyal ve sportif faaliyetlere yönelik kurslarda kardeş indirim oranlarının artırılması, otopark ücretlerinde indirim uygulanması, toplu taşıma ve kamusal hizmetlerde öncelik sağlanması, kültürel ve sosyal etkinliklere erişimde avantajlı uygulamaların geliştirilmesi gibi düzenlemeler sayılabilir.

1.2. Türkiye’de Nüfus ve Mekânsal Dağılımı

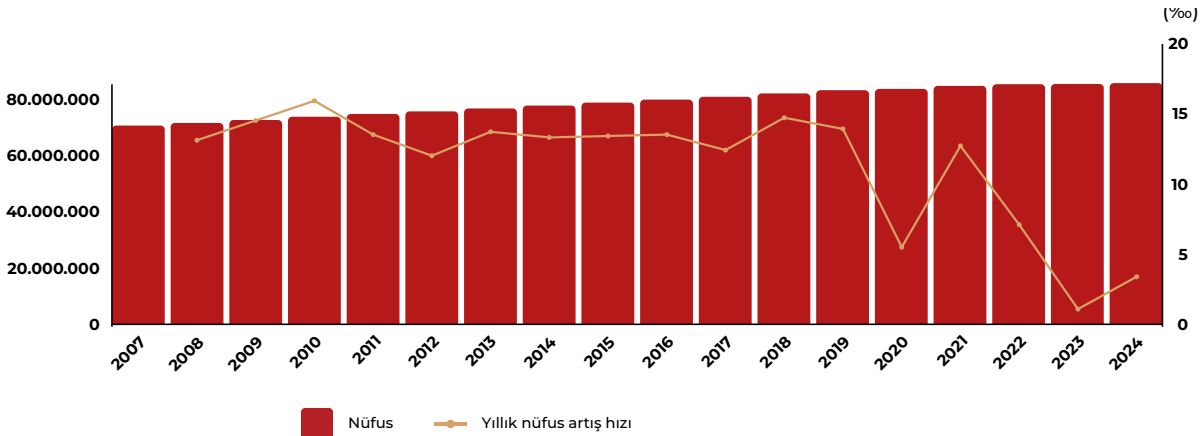
Türkiye’nin demografik yapısında son yıllarda gözlenen değişimler; nüfus artış hızındaki dalgalanmaların, doğurganlık düzeyindeki gerilemenin, yaş yapısındaki yeniden yapılanmanın ve mekânsal dağılımdaki farklılaşmaların birlikte ele alınmasını gerektiren çok boyutlu bir dönüşüme işaret etmektedir. Bu dönüşüm, nüfus büyüklüğünün yanı sıra toplumun yaş kompozisyonunu, bölgesel nüfus yapısını, çalışma çağındaki nüfusun konumunu ve kentleşme eğilimlerinin yönünü etkileyen yapısal bir çerçeve ortaya koymaktadır. Demografik göstergeler, bu bağlamda kısa vadeli hareketliliklerin ötesine geçerek Türkiye’nin sosyal politika, ekonomik planlama ve mekânsal örgütlenme alanlarında karşılaştığı uzun dönemli eğilimleri anlamak açısından merkezî bir analitik zemin sunmaktadır.

Türkiye’de Nüfus

2024 yılı itibarıyla Türkiye nüfusu 85 milyon 664 bin 994’e ulaşmıştır. Nüfus artış hızının 2023 yılında binde 1,1 iken 2024 yılında binde 3,4 seviyesine yükselmesi (TÜİK, 2025a), yıllık bazda belirgin bir artışa işaret etmektedir. Bununla birlikte, bu yükseliş, demografik yapının uzun vadeli yönelimini tanımlamak için tek başına yeterli bir gösterge oluşturmamakta; yıllar arası eğilimler içinde ele alınması gereken bir görünüm sunmaktadır.

Grafik 6’da sunulan 2007-2024 dönemi nüfus ve nüfus artış hızı verileri, Türkiye’nin demografik yapısının doğrusal bir seyir izlemediğini, aksine dönemsel dalgalanmalarla şekillenen bir döngüsellığe sahip olduğunu ortaya koymaktadır (TÜİK, 2025a).

Grafik 6. Yıllara Göre Nüfus ve Nüfus Artış Hızı, 2007-2024

Kaynak: TÜİK, “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 6’da görülen dalgalı seyir, kısa vadeli artış ve yavaşlamaların belirli yıllarda öne çıktığını, ancak bu hareketliliğin uzun vadede daha istikrarlı ve aşağı yönlü bir eğilimle çevrelendiğini göstermektedir. Özellikle artış hızındaki geçici yükselişlerin, aynı dönem boyunca doğurganlık

göstergelerinde gözlenen kalıcı eğilimlerle birlikte ele alındığında, nüfus dinamiklerinin yapısal bir dönüşüm süreci içinde değerlendirilebileceği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede grafik, yıllık değişimlerin tek başına belirleyici olmadığını, asıl anlamını, uzun dönemli demografik göstergelerle birlikte ele alındığında kazandığını ortaya koymaktadır.

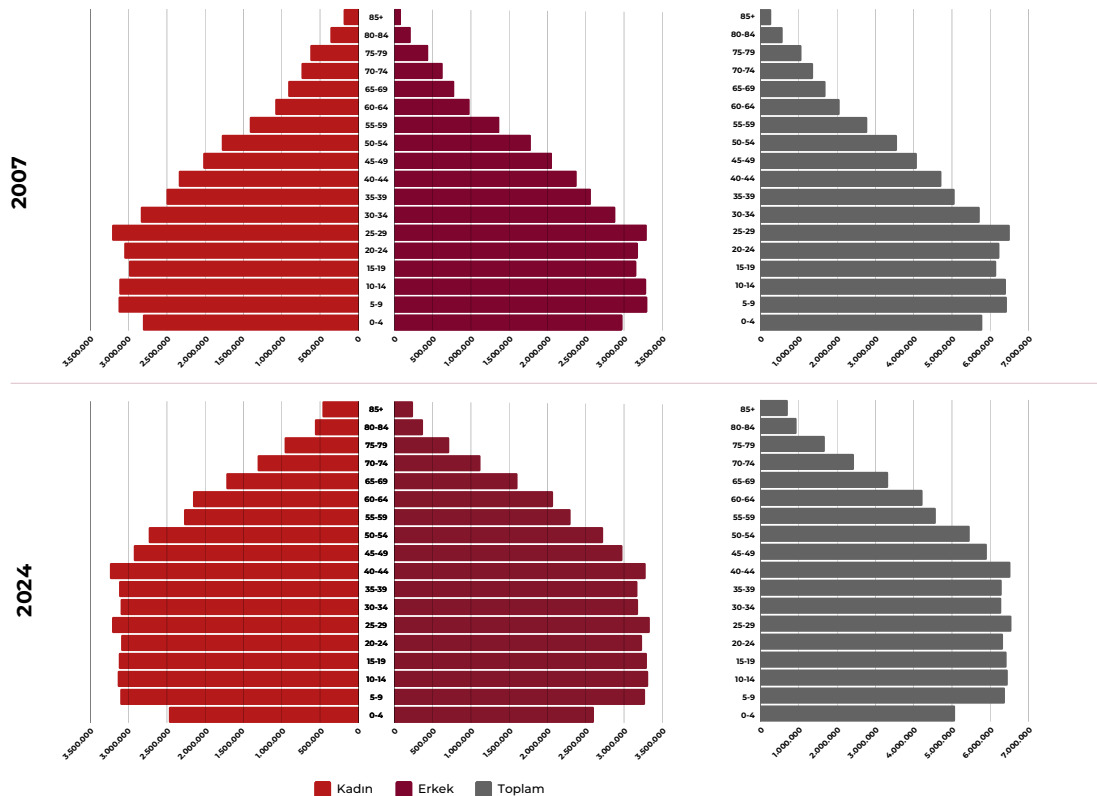
Doğurganlık Düzeyi ve Yaş Yapısının Etkileşimi

Türkiye'nin toplam doğurganlık hızının 2024 yılında 1,48 düzeyine düşmesi (TÜİK, 2025c), nüfus artışındaki kısa vadeli dalgalanmalara kıyasla çok daha kalıcı bir etkiye bulunarak yaş yapısını belirleyen temel bir eksen hâline gelmektedir. Bu düzey, nüfusun uzun vadede kendini yenileme kapasitesinde zayıflama yaratacağını ve yaşlanma baskısının giderek artacağını göstermektedir. Doğurganlıktaki bu düşük düzey, gelecekte çalışma çağındaki nüfusun daralması, sosyal güvenlik sistemlerinin aktüeryal dengesinin zorlanması ve bölgesel nüfus yapısındaki farklılıkların daha da belirginleşmesi gibi yapısal riskleri beraberinde getirmektedir. Bu nedenle doğurganlık eğilimi, yalnızca demografik göstergelerden biri olmayıp iş gücü planlamasından sosyal politikalara kadar pek çok alanda uzun vadeli strateji gerektiren bir belirleyicidir.

Bu çerçeve, nüfus dinamiklerinin daha yapısal bir boyutta incelenebilmesi için yaş yapısına odaklanmayı gerekli kılmaktadır. Zira doğurganlık düşüşü, en görünür etkilerinden birini yaşa bağlı nüfus piramidinde ortaya çıkarır.

Grafik 7, 2007'den 2024'e uzanan süreçte yaş grupları arasındaki ağırlıkların nasıl değiştiğini göstermektedir (TÜİK, 2025a). Çocuk nüfusun toplam içindeki payının yavaşça azalması ve orta-üst yaş gruplarının artması, doğurganlık seviyesindeki kalıcı düşüşle uyumludur. Bu eğilim, ilerleyen yıllarda bağımlılık oranlarının yönünü ve sosyal hizmet talebinin niteliğini belirleyecek temel unsurlardan biridir. Dolayısıyla yaş piramidi, yaş gruplarının dağılımının yanında Türkiye'nin önümüzdeki on yıl boyunca karşı karşıya kalacağı sosyal politika gereksinimlerinin de mimarisini ortaya koymaktadır.

Grafik 7. Nüfus Piramidi (2007, 2024)

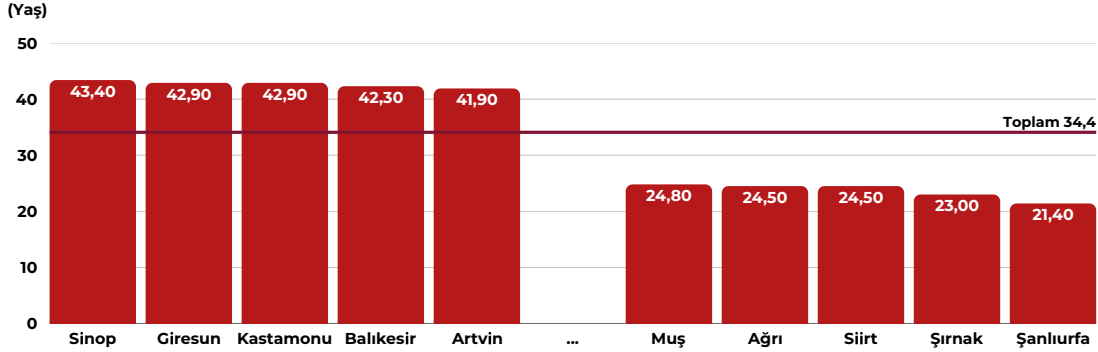

Kaynak: TÜİK, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Bölgesel Yaş Yapısı: Türkiye'nin Çok Katmanlı Demografisi

Türkiye'nin demografik yapısı ülke geneline eşit biçimde dağılmamaktadır. Grafik 8'e göre Sinop'ta ortalama yaşın 43'ün üzerinde, Şanlıurfa'da ise 21 civarında olması (TÜİK, 2025a), Türkiye'nin aynı anda hem genç nüfusa hem de belirgin biçimde yaşlanmış nüfusa sahip bölgeler barındırdığını göstermektedir. Bu durum, ulusal düzeyde tek tip bir demografik politika yerine, bölgesel çeşitliliği dikkate alan uygulamalara duyulan ihtiyacı artırmaktadır.

Grafik 8. İllere Göre Ortanca Yaşın En Yüksek ve En Düşük Olduğu 5 İl, 2024

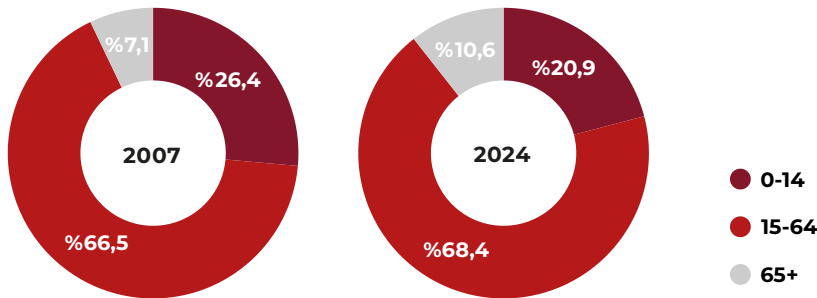
Kaynak: TÜİK, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 8'in ortaya koyduğu yaş yapısındaki bölgesel farklılaşma, kamu politikalarının önceliklendirilmesinde yaşa duyarlı bir planlama yaklaşımını gündeme getirmektedir. Bu farklılaşma, genç nüfusun yoğunlaştığı bölgelerde eğitim, istihdam ve mesleki beceri alanlarının önemini artırırken, yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu bölgelerde sağlık altyapısı, sosyal bakım düzenlemeleri ve gündüz yaşam merkezleri gibi hizmet alanlarını ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda yaş yapısı, bölgesel ihtiyaçların tanımlanmasında ve planlama tercihlerinin yönlendirilmesinde referans alınan temel bir çerçeve olarak değerlendirilmektedir.

Yaş Bağımlılık Oranları: Çalışma Çağındaki Nüfusun Taşıdığı Yük

Grafik 9'da görüldüğü üzere çalışma çağındaki nüfusun toplam nüfus içindeki payı 2024 yılı itibarıyla %68,4'tür. Bu oran Türkiye için önemli bir demografik potansiyel sunmaktadır (TÜİK, 2025a). Bununla birlikte yaşlı nüfusun 2007 yılına göre %10,6'ya yükselmesi, bağımlılık oranlarını zaman içinde değiştirmektedir. 2024 yılında her 100 çalışanın 46,1 kişiye yönelik ekonomik ve sosyal sorumluluk taşıması, gelecekte çalışma çağındaki nüfus üzerindeki yükün daha kapsamlı analiz edilmesini gerekli kılmaktadır.

Grafik 9. Bağımlı Nüfus Yaş Oranları, 2007-2024

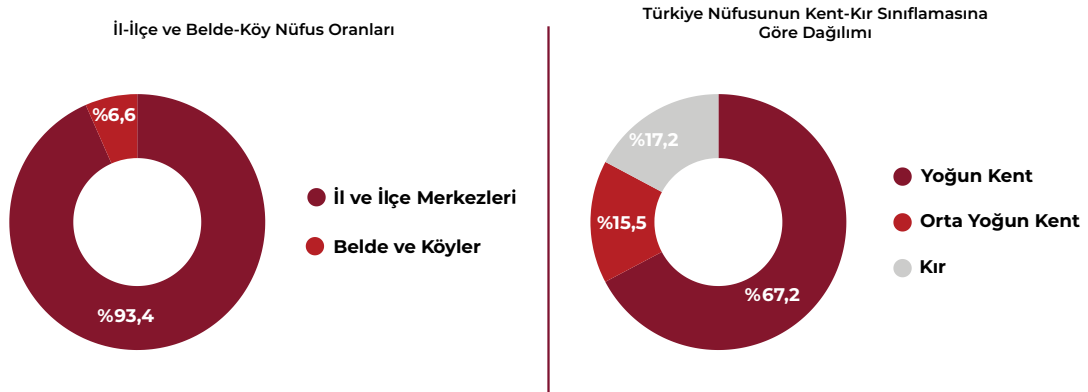
Kaynak: TÜİK, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 9, nüfus yapısındaki değişimin sosyal güvenlik sistemi, emeklilik yapıları ve bakım hizmetleri açısından nasıl bir yönelim oluşturduğunu anlamak için önemli bir veri sunmaktadır. Çocuk bağımlılığının yavaşça azalmasına karşılık, yaşlı bağımlılığı artmaktadır. Bu durum, çalışma çağındaki nüfusun niteliğinin, yani vasf düzeyinin, gelecekteki ekonomik büyüme üzerinde belirleyici olacağını göstermektedir.

Kentleşme ve Mekânsal Yoğunlaşma: Yeni Toplumsal Yapının Coğrafi Çerçevesi

Türkiye nüfusunun mekânsal dağılımı, demografik dönüşümün en görünür boyutlarından birini oluşturmaktadır. TÜİK'in idari sınıflamaya dayalı verilerine göre il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfusun oranı 2024 yılı itibarıyla %93,4'tür (TÜİK, 2025a). Ancak bu oran, idari sınırları esas almakta; fiili yerleşim yoğunluklarını ve mekânsal süreklilikleri tam olarak yansıtmamaktadır. Bu nedenle Mekânsal Adres Kayıt Sistemi (MAKS) kapsamında geliştirilen ve yerleşim yoğunluğunu esas alan yeni sınıflamaya göre Türkiye nüfusunun %67,2'si yoğun kent, %15,5'i orta yoğun kent ve %17,2'si kır alanlarında yaşamaktadır (TÜİK, 2025a). Bu mekânsal yoğunlaşma eğilimi, konut, altyapı, ulaşım ve çevresel sürdürülebilirlik başlıklarında daha bütüncül ve ölçekler arası bir planlama yaklaşımını gündeme getirmektedir.

Grafik 10. Türkiye Nüfusunun Kent-Kır ve Yerleşim Türüne Göre Dağılımı, 2024

Kaynak: TÜİK, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 10, kent nüfusundaki yoğunlaşmanın gerek niceliksel gerekse de hanehalkı yapıları, yaşlanma örüntüleri ve yaşam biçimleri üzerinden ilerleyen çok katmanlı bir sosyoekonomik dönüşümü işaret ettiğini ortaya koymaktadır. Bu noktada tek kişilik hanelerin artışı, yaşlı nüfusun kent merkezlerinde yoğunlaşması ve hanehalkı kompozisyonundaki çeşitlenme, sosyal destek sistemlerinin kapsamı ve işleyişinin yeniden kurgulanmasını gerekli kılmaktadır. Buna paralel olarak kır nüfusunun %17,2'ye gerilemesi (TÜİK, 2025a); tarımsal üretimin sürdürülebilirliği, kırsal yerleşimlerin sürekliliği ve bölgesel kalkınma politikalarının mekânsal öncelikleri üzerine yeni bir analitik ve politika çerçevesinin oluşturulmasını zorunlu hâle getirmektedir.

Kır nüfusundaki azalma, nüfus hareketlerinin ötesinde üretim biçimleri, toplumsal ilişkiler ve mekânsal örgütlenme alanlarında yaşanan dönüşümlerle birlikte ele alınmalıdır. Kırsal alanlarda tarımsal faaliyetlerin yapısı değişirken hanehalkı ölçekleri, kuşaklar arası ilişki biçimleri ve yerel dayanışma ağları da yeniden şekillenmektedir. Bu çerçevede tarımın çeşitlenmesi, gıda arz güvenliğinin güçlendirilmesi ve kırsal ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi kadar, kırsal yaşamın sosyal altyapısının korunması, hizmetlere erişimin sürdürülmesi ve mekânsal sürekliliğin sağlanması da dengeli bir geçişin temel unsurları arasında yer almaktadır.

Politika İhtiyaçları ve **2026 Yol Haritası**

2024 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verileri (TÜİK, 2025a), Türkiye'nin demografik dönüşümünün geçici dalgalanmaların ötesine geçerek belirgin ve kalıcı eğilimler etrafında şekillendiğini ortaya koymaktadır. Düşük doğurganlık seviyesinin uzun dönemli etkileri, kentleşmenin hızlanmasıyla nüfusun büyük ölçüde kentsel alanlarda yoğunlaşması ve yaşlı nüfus oranındaki artışla birlikte bağımlılık yapısının değişmesi, bu dönüşümün üç temel eksenini oluşturmaktadır. Bu eksenler, birbirinden bağımsız gelişmeler olarak değil, bölgesel farklılıklar, hanehalkı yapıları, göç hareketleri ve istihdam piyasasıyla iç içe geçmiş bir bütünlük içinde değerlendirilmelidir.

Bu bütünlük, Türkiye'nin nüfus değişim seyrinin toplumsal refahın örgütleniş biçimini yeniden tanımlayan bir eşiğe işaret ettiğini göstermektedir. Demografik göstergeler, bu çerçevede, yalnızca nüfusun büyüklüğü veya yaş dağılımına ilişkin teknik veriler sunmakla kalmamakta; sosyal politika önceliklerinin, ekonomik planlama araçlarının ve mekânsal karar süreçlerinin yeniden düşünülmesini gerektiren bir yön değişimini görünür kılmaktadır. Bu nedenle nüfus politikalarının, ekonomi, sosyal politika, kent planlaması ve bölgesel kalkınma alanlarını kapsayan bütünleşik bir perspektifle ele alınması, giderek daha kritik hâle gelmektedir.

2026'ya uzanan politika yol haritası açısından bu tablo, demografik potansiyelin daha verimli değerlendirilmesini sağlayacak ve yaş yapısındaki dönüşümün orta vadede ortaya çıkaracağı etkiler karşısında kurumsal hazırlık kapasitesini güçlendirecek adımların, eş zamanlı olarak planlanmasını gerekli kılmaktadır. Özellikle çalışma çağındaki nüfusun niteliğinin artırılması, yaşlanan nüfusun bakım ve destek ihtiyaçlarının çeşitlendirilmesi ve kentsel yoğunlaşmanın yarattığı mekânsal baskıların yönetilmesi, politika setlerinin ortak kesişim alanları olarak öne çıkmaktadır.

Bu noktada demografik göstergelerin sunduğu çerçeve, nüfus dinamiklerinin toplumsal örgütlenme biçimleriyle birlikte ele alınmasının önemini açık biçimde ortaya koymaktadır. Nüfusun yaş bileşimi, doğurganlık eğilimleri ve mekânsal dağılımı; hanehalklarının nasıl kurulduğunu, kuşakların hangi koşullar altında bir arada yaşadığını ve bakım sorumluluklarının nasıl paylaşıldığını doğrudan etkilemektedir. Bu etkileşim, hanehalkı yapısındaki dönüşümün demografik yapıdan kopuk bir sonuç olmadığını, aksine onunla karşılıklı etkileşim içinde gelişen ve toplumsal yaşamın farklı alanlarına yayılan bir süreci yansıttığını göstermektedir.

Dolayısıyla 2024 yılı ADNKS sonuçlarının politika üretiminde referans alınması, nüfus ve mekânsal dağılım göstergelerinin, hane örgütlenmesi ve gündelik yaşam pratikleri üzerindeki yansımalarını dikkate alan bir okuma biçimine işaret etmektedir. Böyle bir yaklaşım, 2026 yol haritasının nüfus büyüklüğü ve oranlara ilişkin göstergelerle sınırlı kalmayan, demografik dönüşümün sosyal yapılar, ekonomik ilişkiler ve mekânsal düzenlemeler üzerindeki etkilerini birlikte dikkate alan, dengeli ve sürdürülebilir bir politika çerçevesi etrafında şekillenmesini mümkün kılacaktır.

1.3. Göç ve Nüfus Hareketliliği

Doğurganlık, yaş yapısı ve hanehalkı modellerindeki değişimler, göçün yönünü ve niteliğini derinden etkilerken göçün kendisi de bu demografik göstergelerin zaman içindeki seyrini yeniden şekillendirmektedir. Bu nedenle göç, nüfusun yer değiştirmesinden öte ekonomik merkezlerin dönüşümü, toplumsal dayanışma ağlarının yeniden kurulması ve genç nüfusun eğitim-istihdam stratejilerinin yön belirlemesi açısından çok katmanlı bir olgudur.

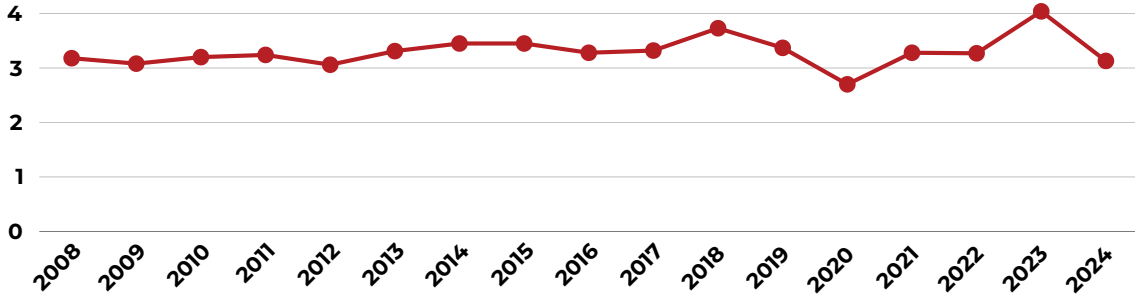
Türkiye’de iç ve dış göç akımları, hem ülke içine hem de ülke dışına yönelen nüfusun motivasyonlarını anlamak için düzenli olarak takip edilmektedir. Bu veriler, önceki bölümlerde ele alınan nüfusun yaş yapısı, hanehalkı kompozisyonu ve kentleşme eğilimleriyle birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye’nin demografik dönüşümünün mekânsal boyutunu görünür kılmaktadır.

İç Göç: Ekonomik Merkezler, Eğitim ve Aile Bağlarının Birlikte İşlediği Yapı

İç göçün zaman içindeki temposunu görmek, eğilimin dönemsel bir tepki mi yoksa yapısal bir dinamik mi olduğunu anlamak açısından önemlidir.

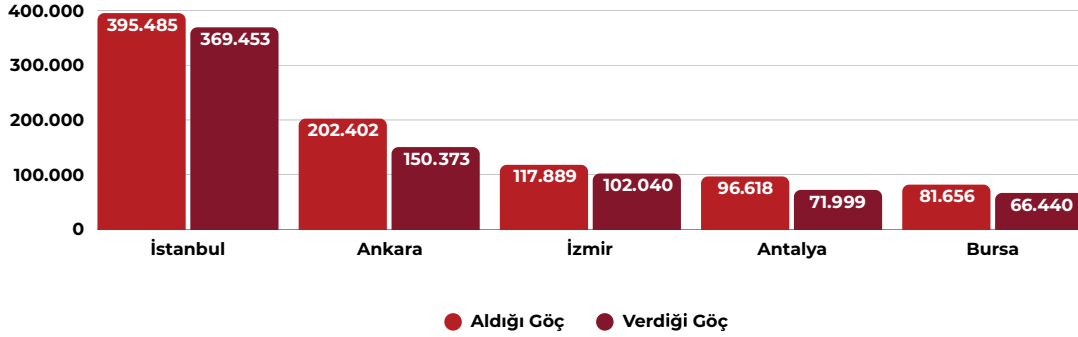
Grafik 11’e göre 2024 yılında 2 milyon 682 bin kişinin il değiştirmesi, nüfusun yaklaşık %3,13’ünün bir yıl içinde yer değiştirdiğini göstermektedir (TÜİK, 2025h). İç göç oranının uzun yıllardır küçük dalgalanmalarla sürmesi, bu hareketliliğin dönemsel bir tepkiden ziyade ekonomik ve toplumsal yapının kalıcı bir bileşeni olduğunu düşündürmektedir. Bu seyrin devam etmesi, Türkiye’de eğitim ve iş gücü hareketliliğinin uzun vadede belirginliğini koruyacağını göstermektedir.

Grafik 11. İç Göç Eden Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı, 2008-2024

Kaynak: TÜİK, “İç Göç İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

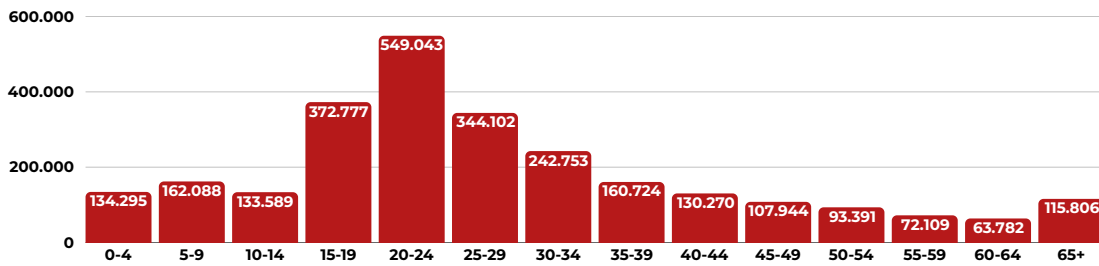
Grafik 12’de gösterilen mekânsal dağılım incelendiğinde İstanbul’un hem en fazla göç alan hem de en fazla göç veren şehir olması dikkat çekmektedir (TÜİK, 2025h). Bu çift yönlü hareketlilik, büyükşehirlerin sunduğu ekonomik ve sosyal fırsatlarla birlikte, artan yaşam maliyetleri, barınma koşulları ve yoğunluk gibi faktörlerin de belirleyici hâle geldiğine işaret etmektedir. Nitekim 2024 yılında İstanbul, tarihinde ilk kez göç veren nüfus oranının göç alan nüfus oranını aştığı bir döneme girmiştir. Bu gelişme, metropolün uzun süredir taşıdığı çekim gücünün belirli bir eşikten sonra yerini denge arayışına bıraktığını göstermektedir. Ankara, Antalya ve İzmir gibi şehirler ise göç akışında görece daha dengeli bir görünüm sergilemekte ve orta ölçekli çekim merkezleri olarak öne çıkmaktadır.

Grafik 12. En Fazla Göç Alan ve Veren İlk Beş İl, 2024

Kaynak: TÜİK, “İç Göç İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Göç hareketlerinin belirli metropollerde yoğunlaşması, bölgeler arasındaki nüfus dağılımını ve hizmet yükünü asimetrik bir yapıya taşımaktadır. Büyükşehirlerde konut maliyetlerinin yükselmesi, altyapı üzerindeki baskının artması ve yaşam giderlerinin belirginleşmesi, metropol nüfusunun yönelimlerinde denge arayışını güçlendiren bir çerçeveye oluşturmaktadır. Buna karşılık nüfus kaybı yaşayan bölgelerde ekonomik canlılığın zayıflaması, kamu hizmetlerinin birim maliyetinin yükselmesi ve yaşlı nüfus oranının artması daha belirgin etkiler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tablo, Türkiye’de mekânsal dengesizliklerin göç süreçleri üzerinden görünürlük kazandığını ve zaman içinde pekiştiğini düşündürmektedir. Bu nedenle bölgesel kalkınma politikalarının, göç dinamiklerini dikkate alan ve metropol-çevre ilişkisini bütüncül bir perspektifle ele alan bir yaklaşımla yeniden yapılandırılması önem taşımaktadır.

Grafik 13’e göre göç eden nüfusun yaş gruplarına bakıldığında 20-24 yaş grubunun, en hareketli kesimi oluşturduğu görülmektedir (TÜİK, 2025h). Bu yaş grubundaki yoğunluk, üniversite eğitimi ve ilk istihdam arayışlarının göç kararında ne kadar etkili olduğunu düşündürmektedir. Genç nüfusun bu düzeydeki hareketliliği, Türkiye’nin demografik potansiyelinin mekânsal olarak yeniden dağıldığını ve bazı şehirlerin genç nüfus açısından belirgin çekim merkezleri hâline geldiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 13. Göç Eden Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2024

Kaynak: TÜİK, “İç Göç İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 14, göç nedenlerinin dağılımını göstermekte ve iç göçün tek bir faktöre indirgenemeyeceğini ortaya koymaktadır (TÜİK, 2025h). Veriler, göç kararında iş bulma, eğitim ve barınma olanaklarının öne çıktığını, bunun yanında aile bağlarının da önemli ve belirleyici bir etken olduğunu göstermektedir. Özellikle “hanedeki diğer fertlere bağlı göç” kategorisinin yüksekliği, Türkiye’de aile yapısının göç davranışlarını güçlü biçimde yönlendirmeye devam ettiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla göç, bireysel tercihlerin yanında hanenin bütününe ilişkin kararlar üzerinden şekillenen bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 14. Göç Nedenlerine Göre Dağılım, 2024

Kaynak: TÜİK, “İç Göç İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

İç Göçün Demografik Yapıyla Etkileşimi

İç göçün yönü ve şiddeti, daha önce ele alınan demografik göstergelerle doğrudan ilişkilidir.

- Genç nüfusun yoğun olduğu iller, üniversiteler ve yeni istihdam alanlarıyla daha fazla göç almaktadır.
- Yaşlanma eğilimi yüksek iller, gençlerin ayrılmasıyla demografik dengesizliği daha hızlı deneyimlemektedir.
- Hanehalkı büyüklüğü yüksek bölgeler, aileye bağlı göçlerde belirgin çekim merkezi hâline gelmektedir.
- Kentleşme oranı yüksek olan iller, hem fırsatlar hem de yaşam maliyetleri nedeniyle çift yönlü göç üretmektedir.

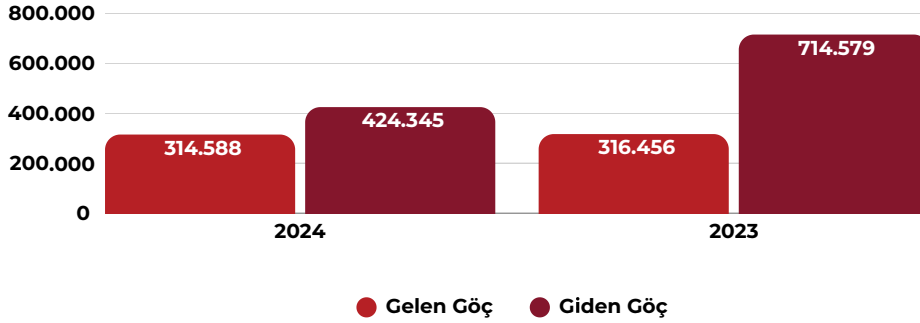
Bu bağlamda iç göç, nüfus piramidindeki değişimleri derinleştiren bir “ivme mekanizması” işlevi görmektedir.

- İç göç, Türkiye’de iş gücü piyasasının mekânsal dağılımına ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Genç nüfusun eğitim ve ilk istihdam olanakları doğrultusunda belirli kentlerde yoğunlaşması, bu bölgelerde nitelikli iş gücü arzının artmasına zemin hazırlayan bir eğilim olarak değerlendirilebilir. Buna karşılık nüfus kaybı yaşayan illerde iş gücünün hem sayısal hem de niteliksel açıdan zayıflama eğilimi göstermesi, üretim ve hizmet sektörlerinin bölgesel dağılımı üzerinde etkili olabilecek bir tablo ortaya koymaktadır. Bu çerçevede iç göç, Türkiye’nin ekonomik coğrafyasının zaman içinde nasıl yeniden şekillendiğine dair yorumlanması gereken yapısal bir süreç olarak ele alınmaktadır.

Dış Göç: Türkiye’nin Uluslararası Hareketlilik Haritası

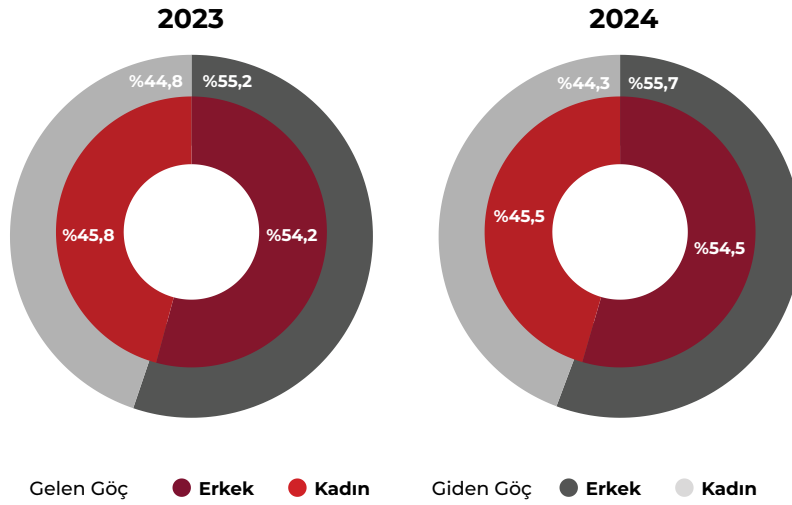
Türkiye, eş zamanlı olarak hem göç alan hem de göç veren bir ülke konumundadır. Bu nedenle uluslararası göç verileri, yalnızca dış ilişkiler açısından değil, iş gücü piyasası, eğitim hareketliliği ve sosyal uyum politikaları açısından da kritik bir gösterge niteliği taşımaktadır.

Grafik 15. Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Nüfus, 2023-2024

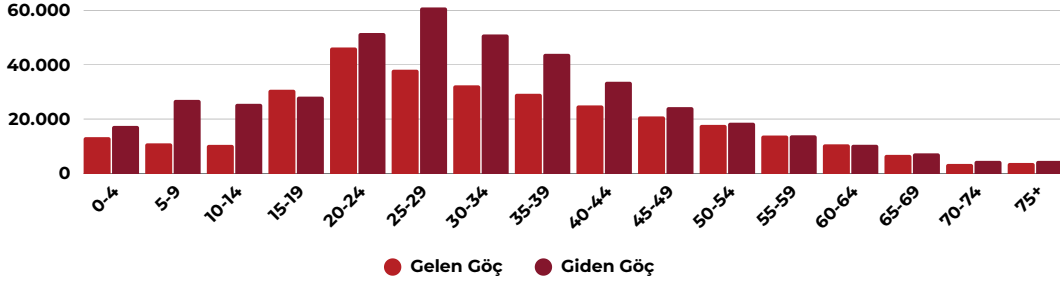
Kaynak: TÜİK, "Uluslararası Göç İstatistikleri, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 15 incelendiğinde 2023'e göre 2024 yılında Türkiye'ye gelen nüfusun oranında küçük bir azalma (%0,6) görülürken Türkiye'den giden nüfus sayısında %40'ı aşan dikkat çekici bir düşüş yaşanmıştır (TÜİK, 2025o). Bu durum, 2024 yılında uluslararası göç dengesinin daha sakin ve dengeli bir seyir izlediğini düşündürmektedir. Gelen ve giden nüfustaki değişimin sınırlı olması, uluslararası hareketliliğin belirli bir istikrar içinde devam ettiğini göstermektedir.

Grafik 16. Uluslararası Göçte Cinsiyete Göre Dağılım, 2023-2024

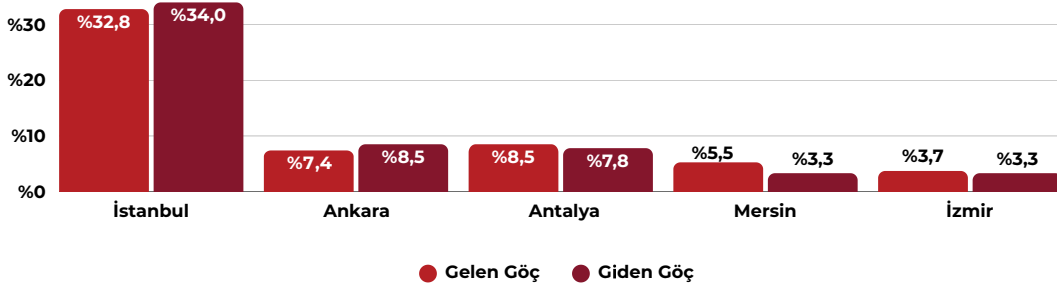
Kaynak: TÜİK, "Uluslararası Göç İstatistikleri, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 16'ya göre erkeklerin göç oranının %55,7'ye yükselmesi, uluslararası göçün daha çok iş gücü bağlamında şekillendiğini göstermektedir (TÜİK, 2025o). Kadın oranındaki azalma ise aile birleşimi ve eğitim temelli göçlerde daha sınırlı bir artış olduğunu düşündürmektedir. Bu tablo, ekonomik motivasyonların uluslararası göçte baş rol oynamaya devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 17. Uluslararası Göçte Yaş Gruplarına Göre Nüfus Dağılımı, 2024

Kaynak: TÜİK, "Uluslararası Göç İstatistikleri, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Türkiye'ye gelenlerde 20-24 yaş grubunun, Türkiye'den ayrılanlarda ise 25-29 yaş grubunun öne çıkması (TÜİK, 2025o) iki farklı yönelimi göstermektedir: Türkiye'ye girişte daha çok eğitim ve erken iş deneyimi belirleyici olurken, Türkiye'den çıkışlarda kariyerin ilk yıllarında yurt dışına yönelme eğilimi belirginleşmektedir. Bu dağılım, Türkiye'nin hem bölgesel bir eğitim merkezi hem de küresel iş gücü hareketliliğinin bir parçası olduğunu göstermektedir.

Grafik 18. Uluslararası Göçün İllere Göre Dağılımı, 2024

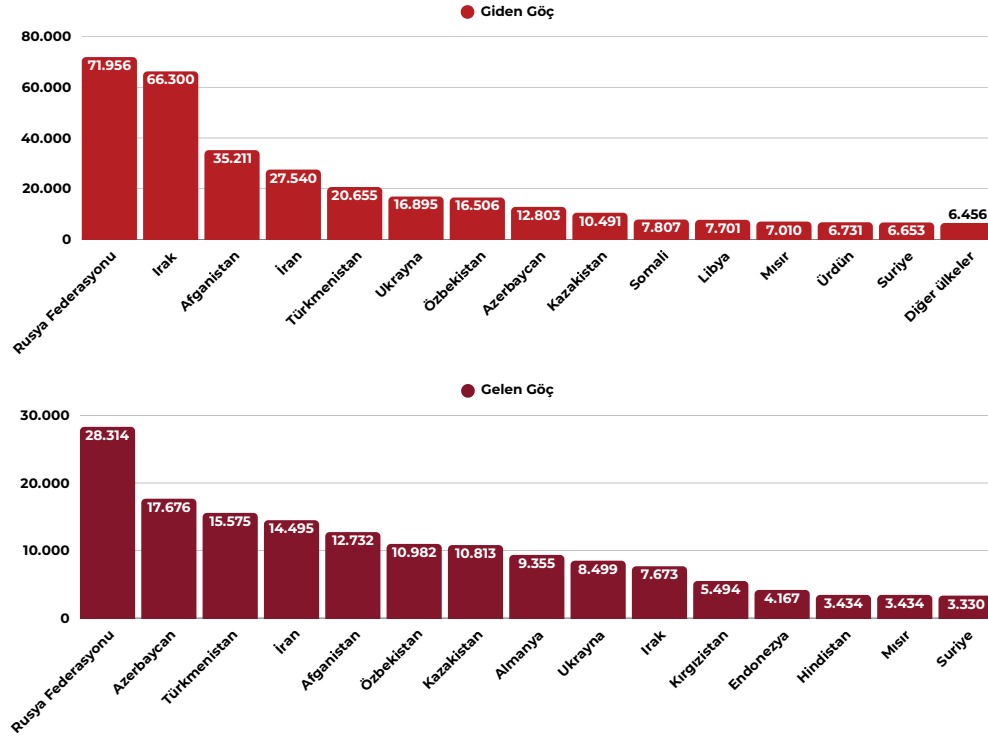
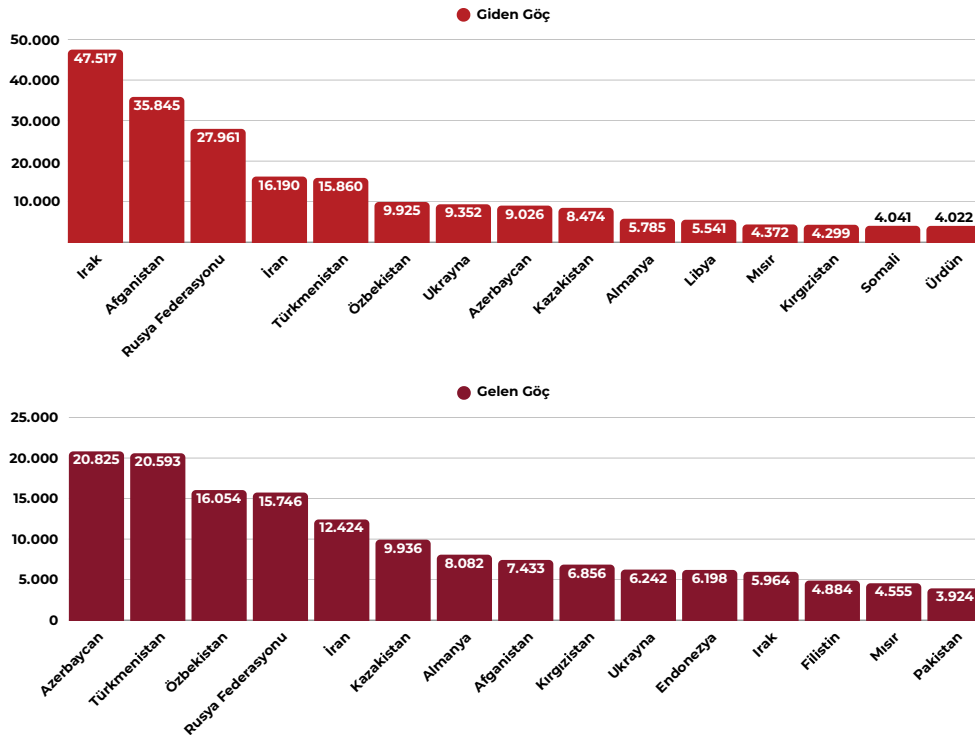
Kaynak: TÜİK, "Uluslararası Göç İstatistikleri, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 18, uluslararası göçün illere göre dağılımının, nüfus büyüklüğü yüksek kentlerde yoğunlaştığını göstermektedir (TÜİK, 2025o). İstanbul'un hem gelen hem de giden uluslararası göçte en yüksek paylara sahip olması, kentin Türkiye nüfusu içindeki ağırlığıyla uyumlu bir görünüm sunmaktadır. Benzer biçimde Antalya, Ankara ve İzmir gibi nüfus yoğunluğu yüksek şehirlerin uluslararası göçte öne çıkması, göç dağılımının ülke içindeki demografik merkezlerle paralel seyrettiğine işaret etmektedir.

Bu çerçevede grafik, uluslararası göçün belirli illerde yoğunlaşmasının istisnai bir durumdan ziyade, nüfusun mekânsal dağılımıyla örtüşen bir yapı izlediğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla illere göre göç oranları, kentlerin büyüklüğü ve yerleşik nüfus profiliyle birlikte okunduğunda daha dengeli bir anlam kazanmaktadır.

Grafik 19. Uluslararası Göçün Vatandaşlığa Göre Dağılımı (İlk 15 Ülke), 2023-2024

2023

2024

Kaynak: TÜİK, "Uluslararası Göç İstatistikleri, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 19, uluslararası göçte vatandaşlık temelli dağılımın zaman içinde homojen bir yapı izlemediğini, farklı ülke grupları açısından giriş ve çıkış yönlerinin ayrışabildiğini göstermektedir (TÜİK, 2025o). 2023-2024 dönemine ait veriler, bazı vatandaşlık gruplarında Türkiye'ye yönelen hareketliliğin görece korunurken, bazı gruplarda Türkiye'den ayrılma eğiliminin daha belirgin hâle geldiğine işaret etmektedir. Bu durum, uluslararası göçün tek yönlü bir süreç olarak değil, farklı yönelimlerin eş zamanlı biçimde ortaya çıkabildiği bir hareketlilik alanı olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Vatandaşlık bazında ortaya çıkan bu farklılaşma, uluslararası göçün ülke, dönem ve bireysel koşullara bağlı olarak çeşitlenen bir yapı sergilediğini düşündürmektedir. Giriş ve çıkış yönlerindeki ayrışma, net göç dengesinin bazı gruplar için pozitif, bazıları için ise negatif bir görünüm almasına yol açmaktadır. Bu çerçevede grafik, uluslararası göçün sabit bir profil yerine, zamana yayılmış ve ülke gruplarına göre değişkenlik gösteren bir yapı izlediğini ortaya koymaktadır.

Grafikte yer alan dağılım aynı zamanda Türkiye'nin uluslararası göçte farklı coğrafi havzalarla eş zamanlı temas hâlinde olduğunu göstermektedir. Avrupa, Orta Asya, Orta Doğu ve Afrika kökenli nüfus hareketlerinin birlikte görülmesi, Türkiye'nin uluslararası hareketlilik açısından çok katmanlı bir konumda yer aldığını ortaya koymaktadır. Bu yapı, uluslararası göçün tek bir motivasyon ya da tek bir yön üzerinden açıklanmasını güçleştiren, vatandaşlık profillerine göre çeşitlenen hareketlilik biçimlerine işaret etmektedir.

Politika İhtiyaçları ve 2026 Yol Haritası

Göç verileri, demografik dönüşümün doğurganlık, yaş yapısı ve hanehalkı modelleriyle birlikte ele alındığında, Türkiye'nin nüfus hareketliliğine ilişkin çok katmanlı bir tablo ortaya koymaktadır. İç ve uluslararası göç süreçleri farklı dinamiklerle şekillense de, mekânsal dağılım, iş gücü piyasası, sosyal hizmet talebi ve bölgesel dengeler üzerinde kesişen etkiler üretmektedir. Bu nedenle göç, tekil bir nüfus hareketi olmaktan ziyade demografik dönüşümün yönünü ve hızını etkileyen bütüncül bir politika alanı olarak değerlendirilmelidir.

İç göç verileri, genç nüfusun eğitim ve istihdam olanakları doğrultusunda belirli kentlerde yoğunlaşma eğilimini sürdürdüğünü, bu durumun bazı illerde genç nüfus birikimi yaratırken diğerlerinde yaşlanma sürecini hızlandırdığını düşündürmektedir. Uluslararası göç verileri ise Türkiye'nin eş zamanlı olarak giriş ve çıkışların yaşandığı bir hareketlilik alanı olduğunu, eğitim, iş gücü ve geçici yerleşim amaçlı göçlerin farklı kentlerde farklı yoğunluklar oluşturduğunu göstermektedir. Bu iki göç türü birlikte ele alındığında, demografik dönüşümün mekânsal boyutunun hem ülke içi hem de küresel bağlantılar üzerinden şekillendiği anlaşılmaktadır.

Bu çerçevede 2026'ya yönelik politika ihtiyacı, göçü yer değiştirme sürecinden öte nüfusun mekânsal yeniden dağılımı, hanehalkı yapılarındaki değişim ve iş gücü stratejilerinin dönüşümüyle ilişkili bir planlama alanı olarak ele almayı gerektirmektedir. Bu çerçevede yol haritasının, iç ve uluslararası göçün yarattığı farklı baskıları ve fırsatları birlikte gözetken bir yaklaşım etrafında kurgulanması önem taşımaktadır.

1. Çok Merkezli Yerleşim ve Göç Dengesi Politikaları

İç göçün belirli metropollerde yoğunlaşması ve uluslararası göçün benzer kentlerde görünürlük kazanması, nüfus ve hizmet yükünün mekânsal olarak dengesiz dağıldığını düşündürmektedir. Bu tablo, orta ölçekli kentlerin ekonomik, sosyal ve eğitim kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik politikaların önemini artırmaktadır. Bu noktada çok merkezli bir yerleşim yapısının desteklenmesi, hem iç göç baskısının dengelenmesine hem de uluslararası hareketliliğin daha yaygın bir mekânsal dağılım içinde yönetilmesine katkı sağlayabilir.

2. Genç Nüfus ve Uluslararası Hareketlilik Bağlamında Eğitim-İstihdam Entegrasyonu

Genç nüfusun iç göçte ve uluslararası göçte en hareketli gruplardan biri olması, eğitim ve ilk istihdam süreçlerinin göç kararlarıyla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Üniversitelerin, bulundukları bölgelerin ekonomik yapısı ve istihdam alanlarıyla daha uyumlu biçimde güçlendirilmesi; gençlere yönelik iş olanaklarının bölgesel ihtiyaçlara göre çeşitlendirilmesi, uluslararası eğitim-çalışma geçişlerini destekleyen mekanizmaların geliştirilmesi ve genç nüfus hareketliliğinin daha dengeli biçimde yönetilmesine katkı sağlayabilir. Bu çerçevede, beyin göçü tartışmalarını tek yönlü bir kayıp yaklaşımı yerine, bilgi ve beceri dolaşımı ile geri dönüş olasılıklarını içeren daha geniş bir perspektif içinde ele almayı mümkün kılmaktadır.

3. Göç Alan ve Göç Veren Bölgelerde Sosyal Hizmet Kapasitesinin Uyumlaştırılması

İç göçle nüfus kaybı yaşayan bölgelerde yaş yapısının zaman içinde farklılaşma ihtimali, sağlık ve sosyal bakım hizmetlerine yönelik talebin gelecekte nasıl şekillenebileceğine dair politika düzeyinde ele alınması gereken bir alan olarak öne çıkmaktadır. Buna paralel biçimde göç alan kentlerde artan nüfusun, konut, ulaşım ve sosyal destek sistemleri üzerinde ilave düzenleme gereksinimleri doğurabileceği değerlendirilmektedir. Uluslararası göçün yoğunlaştığı bölgelerde ise uyum süreçleri, eğitim olanakları ve çalışma hayatına katılım başlıklarında farklılaşan ihtiyaç alanlarının gündeme gelmesi muhtemeldir. Bu çerçevede sosyal hizmet altyapısının, göçün yönü ve niteliğine duyarlı bir yaklaşımla bölgesel koşullara uyarlanması, 2026 yol haritası kapsamında dikkate alınabilecek temel politika başlıklarından biri olarak değerlendirilebilir.

Genel olarak bu yol haritası, göçü demografik dönüşümün hem belirleyici unsurlarından biri hem de bu dönüşümün sonuçlarını görünür kılan bir süreç olarak ele alan bütüncül bir politika perspektifine işaret etmektedir. İç ve uluslararası göçün birlikte değerlendirilmesi, Türkiye'nin nüfus hareketliliğini daha dengeli, öngörülebilir ve toplumsal ihtiyaçlarla uyumlu biçimde yönetebilmesine yönelik önemli bir zemin sunmaktadır.

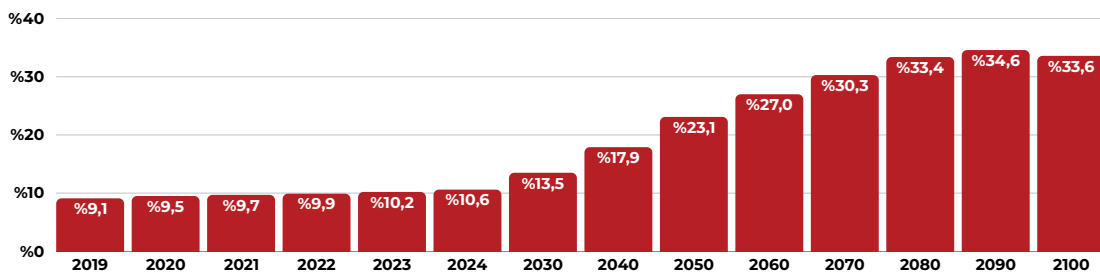
1.4. Yeni Demografik Gerçeklik ve Yaşlılık: Demografik Eşik ve “Gümüş Tsunami”³

Türkiye, uzun yıllar boyunca genç nüfus ağırlıklı bir demografik yapı ile anılmış; 2020’li yıllarla birlikte yaş yapısında farklı bir yönelimin belirginleştiği bir döneme girmiştir. Nüfus piramidinin alt basamaklarında gözlenen daralma ve üst yaş gruplarında belirginleşen genişleme, yaşlı nüfusun sayısal artışıyla birlikte toplumun genel dengesini yeniden şekillendiren bir sürece işaret etmektedir. Bu demografik yön değişimi, iş gücü piyasalarının yapısından sağlık hizmetlerinin planlanmasına, kentleşme pratiklerinden sosyal politika tasarımlarına kadar uzanan geniş bir alanda kurumsal hazırlık ihtiyacını gündeme taşımaktadır. Aynı zamanda yaşlanma olgusunun farklı toplumsal kesimlerde çeşitlenen deneyimler üretmesi, demografik dönüşümün sosyal boyutlarını daha görünür hâle getirmektedir.

Birleşmiş Milletler sınıflandırmasına göre, yaşlı nüfusun (65 yaş ve üzeri) toplam nüfus içindeki oranının %10 eşliğini aşması, bir ülkenin “yaşlanan toplum” kategorisine girdiğini göstermektedir (United Nations, Department of Economic and Social Affairs [UN DESA], 2019). Türkiye’de yaşlı nüfus oranının 2024 yılı itibarıyla %10,6 düzeyine ulaşması (TÜİK, 2025j), bu demografik eşiğin aşıldığını ortaya koymaktadır. Doğurganlık oranlarındaki düşüş ve ortalama yaşam süresindeki artış birlikte ele alındığında, yaşlanma sürecinin toplumsal ve ekonomik alanlarda daha belirgin etkiler üretmeye başladığı anlaşılmaktadır.

Grafik 20, Türkiye’de yaşlı nüfus oranındaki artışın son yıllarda daha belirgin bir seyir izlediğine işaret etmektedir. 65 yaş ve üzeri nüfusun son beş yıllık dönemde %20’nin üzerinde artarak 9,1 milyon kişiye ulaşması, yaş yapısında devam eden bir dönüşümün varlığına dikkat çekmektedir (TÜİK, 2025j). TÜİK projeksiyonlarında 2030 yılı için öngörülen %13,5 düzeyi ise bu eğilimin önümüzdeki yıllarda da etkisini sürdürebileceğini göstermektedir (TÜİK, 2025j). Bu görünüm, yaşlanma olgusunun sosyal politika, ekonomik planlama ve hizmet sunumu gibi alanlarda daha yakından izlenmesi gereken bir başlık olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Grafik 20. Yaşlı Nüfus Oranı ve Projeksiyonlar, 2019-2100

Kaynak: TÜİK, “İstatistiklerle Yaşlılar, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

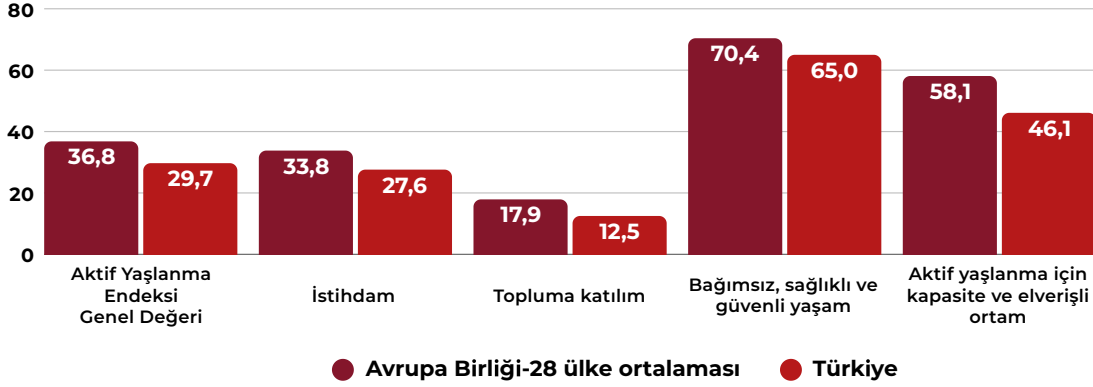
³ “Gümüş tsunami” kavramı, doğurganlık oranlarındaki düşüş ve ortalama yaşam süresindeki artışın birleşik etkisiyle, yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının kısa ve orta vadede belirgin biçimde yükselmesini tanımlamak için kullanılan bir ifadedir. Kavram, yaşlanma sürecinin hızına ve bu sürecin sağlık sistemleri, bakım hizmetleri, iş gücü piyasaları ve sosyal politika alanlarında oluşturabileceği yapısal dönüşümlere dikkat çekmek amacıyla kullanılmaktadır. Akademik literatürde ve politika literatüründe, yaşlanmanın niceliksel artışının ötesinde kurumsal uyum kapasitesi ve uzun vadeli planlama gereksinimleriyle birlikte ele alınmaktadır. İlgili kavram için bk. United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2019). *World Population Ageing 2019*; World Health Organization (2015). *World Report on Ageing and Health*; OECD (2023). *Pensions at a Glance: OECD and G20 Indicators*.

Yaşlı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Katılım Dinamikleri

Türkiye'nin yaşlılık profili, yalnızca nüfusun artışıyla değil, bu nüfusun kimlerden oluştuğu, nerede yaşadığı ve toplumsal hayata nasıl katıldığı gibi niteliksel göstergelerle şekillenmektedir.

Grafik 21. Aktif Yaşlanma Endeksi (AYE), 2024

(Endeks Skoru)

Kaynak: TÜİK, "Aktif Yaşlanma Endeksi, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

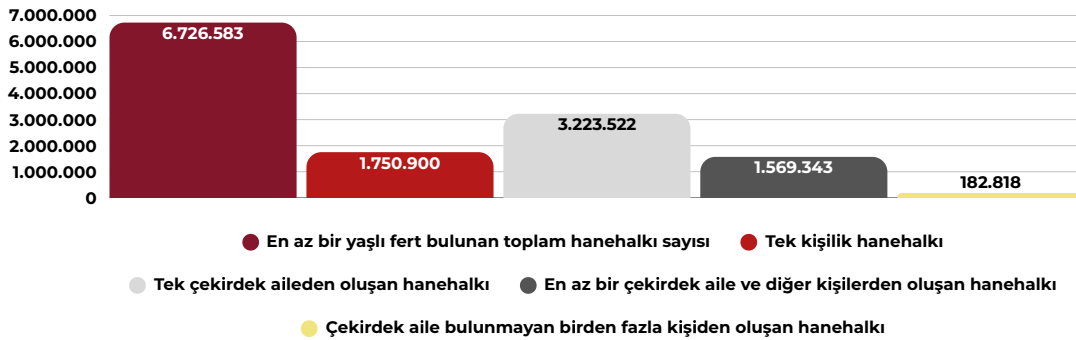
Türkiye'nin 2024 Aktif Yaşlanma Endeksi (AYE) skoru 29,7'dir. Bu değer, 36,8 olan AB ortalamasının⁴ altında olmakla birlikte, yaşlı nüfusun hem ekonomik hem sosyal yaşama katılımının artırılmasına yönelik yeni politika alanlarının bulunduğunu göstermektedir (TÜİK, 2025b). Alt bileşenlerde özellikle "topluma katılım"ın düşük düzeyde olması, gönüllülük, sivil katılım ve sosyal etkileşim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

İstihdam bileşenindeki 27,6'lık skor (TÜİK, 2025b), yaşlıların iş gücüyle bağının daha esnek modellerle yeniden kurulabileceğine işaret etmektedir. Yaşlı nüfusun deneyiminin değerlendirildiği, esnek zamanlı veya proje temelli çalışma modelleri, bu kapasitenin artırılması için bir araç olabilir.

Tek Kişilik Yaşlı Hanelerinde Artış ve Cinsiyete Dayalı Kırılganlıklar

TÜİK ve Enstitü Sosyal çalışmalarının gösterdiği üzere 1,75 milyon yaşlı bireyin tek başına yaşaması, yaşlılık deneyiminin giderek daha bireysel bir hâl aldığını göstermektedir (Tekgöz ve Aydın, 2025; TÜİK, 2025j). Bu grubun yaklaşık üçte ikisinin kadınlardan oluşması, yaşam süresi farkları kadar, sosyal destek ağlarının kullanım biçimlerini de etkilemektedir.

Grafik 22. Hanehalkı Tiplerine Göre Yaşlı Nüfusun Dağılımı, 2024

Kaynak: TÜİK, "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

⁴ AB ortalaması 2018 verilerine dayanmaktadır.

Grafik 22, yaşlı nüfusun hanehalkı tiplerine göre dağılımının tek bir yaşam düzeni etrafında toplanmadığını, farklı hanehalkı biçimleri içinde çeşitlenen bir görünüm sunduğunu ortaya koymaktadır. 2024 yılı itibarıyla en az bir yaşlı fert bulunan hanehalklarının önemli bir bölümünün tek kişilik haneler ile tek çekirdek ailelerden oluşması, yaşlılık deneyiminin büyük ölçüde daha küçük ölçekli hane yapıları içinde yaşandığına işaret etmektedir (TÜİK, 2025j). Bununla birlikte geniş aile yapılarının ve çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkının sayısal olarak daha sınırlı kalması, yaşlı nüfusun gündelik yaşamını çoğunlukla sınırlı sosyal çevreler içinde sürdürdüğünü düşündürmektedir.

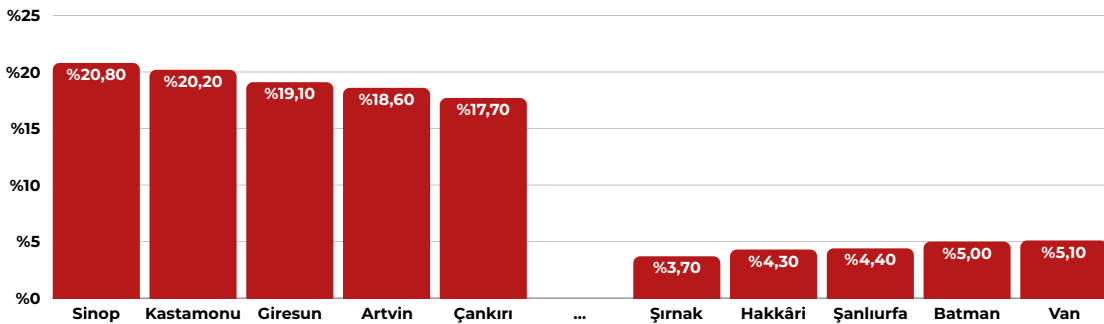
TÜİK verilerinde öne çıkan bir diğer unsur, eşi vefat etmiş yaşlı kadınların oranının erkeklere kıyasla daha yüksek olmasıdır. Bu dağılım, yaşlılık döneminde kadınların daha sık biçimde tek başına ya da dar hanehalkı yapıları içinde yaşadığını göstermektedir. Bu durum, yaşlı kadınların yaşamlarının ileri evrelerinde bakım, destek ve gündelik yaşam düzenlemelerine ilişkin ihtiyaçlarının farklılaşabileceğine işaret eden bir çerçeve sunmaktadır. Dolayısıyla, yaşlı nüfusun yalnızca yaşa bağlı bir kategori olarak değil, hanehalkı yapısı ve cinsiyet bileşimiyle birlikte ele alınması gereken bir toplumsal grup olduğunu görünür kılmaktadır.

Bu dağılım, yaşlılık politikalarının tasarımıyla hanehalkı tiplerinin ve cinsiyet farklılıklarının dikkate alınmasının önemine işaret etmektedir. Özellikle tek kişilik hanelerde yaşayan ve eşini kaybetmiş yaşlı kadınların oranı, sosyal destek mekanizmalarının erişim biçimi, bakım hizmetlerinin örgütlenmesi ve yerel düzeyde geliştirilecek destek modelleri açısından değerlendirilmesi gereken bir alan olarak öne çıkmaktadır.

Bölgesel Yaşlanma Farklılıkları ve Mekânsal Politika Gereksinimleri

Grafik 23'e göre Türkiye'de yaşlılık deneyimi, coğrafi açıdan homojen bir görünüm sergilememektedir. Örneğin Karadeniz Bölgesi'nde Sinop, Kastamonu ve Çankırı gibi illerde yaşlı nüfus oranı %18'in üzerine çıkarken, Güneydoğu Anadolu'da Şırnak ve Şanlıurfa gibi illerde bu oran %4-5 seviyesindedir (TÜİK, 2025j).

Grafik 23. Yaşlı Nüfus Oranı En Yüksek ve En Düşük 5 İl, 2024

Kaynak: TÜİK, "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

TÜİK verileri, Batı bölgelerinde tek kişilik yaşlı hanelerinin görece yüksek olduğunu, yaşlı nüfusun yaşam düzenlerinin bölgesel koşullara bağlı olarak farklılaştığını göstermektedir (TÜİK, 2025j). Bu durum, bazı bölgelerde geleneksel dayanışma ağlarının görece daha işlevsel bir şekilde varlığını sürdürdüğüne, bazı bölgelerde ise demografik yapı, konut piyasası, hane içi dönüşümler ve kentleşme dinamikleri gibi etkenlerin yaşlıların tek başına yaşamasını daha olası hâle getirdiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla ortaya çıkan mekânsal tablo, yaşlılık deneyimlerinin yerel koşullar tarafından

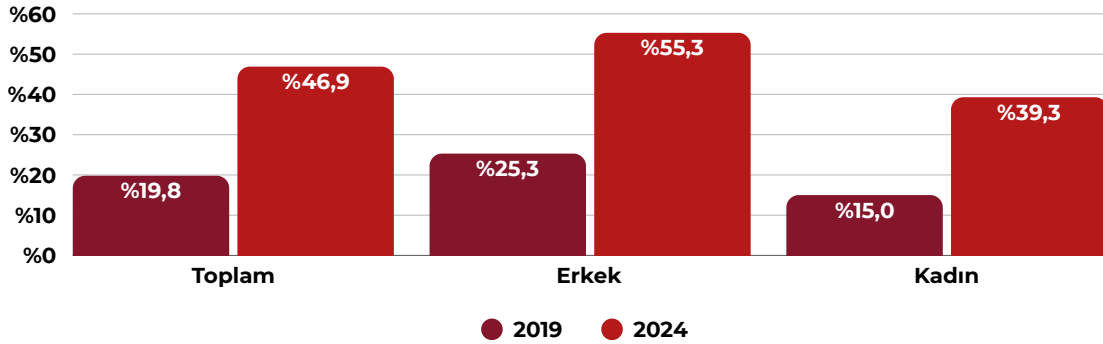

şekillenen çok boyutlu bir süreç olarak değerlendirilmesini ve yaşlılık politikalarının bölgesel farklılıkları gözetken esnek bir çerçevede kurgulanmasını gerekli kılmaktadır.

Dijitalleşme ve Yaşlı Nüfusta Dijital Kapsayıcılık Sorunu

TÜİK verileri, 65-74 yaş grubunda internet kullanım oranının 2019 yılında %19,8 düzeyindeyken 2024 yılında %46,9'a yükseldiğini göstermektedir (TÜİK, 2025j). Bu artış, yaşlı nüfusun dijital araçlarla temasında belirgin bir genişlemeyle birlikte, aynı yaş grubunun yarıdan fazlasının çevrim içi hizmetlere erişiminin hâlen sınırlı düzeyde seyrettiğini de ortaya koymaktadır. Dijital hizmetlerin kamusal ve özel alanlarda giderek daha yaygın hâle geldiği dikkate alındığında bu tablo, dijital katılımın yaşlılık döneminde politika düzeyinde ele alınması gereken bir başlık olarak öne çıktığını düşündürmektedir. Verilerde gözlenen cinsiyet farkı da bu değerlendirmeyi destekler niteliktedir; erkeklerde internet kullanım oranının kadınlara kıyasla daha yüksek olması, dijital okuryazarlık ve erişim programlarının yaşlı kadınları gözetken bir yaklaşımla ele alınmasının önemine işaret etmektedir.

Grafik 24. İnternet Kullanımı, 65-74 Yaş Grubu, 2019-2024

Kaynak: TÜİK, "İstatistiklerle Yaşlılar, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Politika İhtiyaçları ve 2026 Yol Haritası

Türkiye'nin demografik yapısında gözlenen yaşlanma süreci, nüfusun yaş bileşimindeki bir değişimin ötesinde, toplumsal örgütlenme biçimlerini etkileyen çok boyutlu bir dönüşüme işaret etmektedir. Önceki bölümlerde sunulan bulgular, yaşlı nüfusun hem sayısal olarak arttığını hem de hanehalkı yapıları, toplumsal katılım düzeyleri ve mekânsal dağılımlar açısından çeşitlendiğini göstermektedir. Bu tablo, yaşlılık politikalarının tek tip bir ihtiyaç çerçevesi üzerinden ele alınmasını güçleştirmekte; farklı yaşam düzenlerini ve kırılabilirlik alanlarını gözetken esnek politika araçlarının önemini artırmaktadır.

Bu çerçevede, 2026 yol haritasında yaşlanmanın sosyal harcamalar, bakım, istihdam, mekânsal planlama ve dijital katılım boyutlarını birlikte kapsayan bütüncül bir politika alanı olarak ele alınması anlamlı görünmektedir.

1. Bakım Politikalarında Kurumsal Çerçevenin Genişletilmesi

Hanehalkı yapılarındaki dönüşüm, yaşlılık döneminde bakım ilişkilerinin nasıl şekillenebileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Tek kişilik yaşlı hanelerinin artması ve aile içi bakım kapasitesinin farklılaşması, bakım hizmetlerinin gelecekte daha kurumsal ve öngörülebilir modeller üzerinden yapılandırılmasına yönelik ihtiyacı gündeme getirmektedir.

Bu bağlamda bakım hizmetlerinin finansmanı ve sunumu, hane içi destek mekanizmalarını tamamlayacak biçimde ele alınabilir. Gelir düzeyine duyarlı ve prim esaslı bir bakım sigortası yaklaşımı, bakım ihtiyacının artabileceği yaş grupları için hizmet erişimini daha istikrarlı hâle getirebilir. Yerel yönetimlerin uygulama kapasitesiyle uyumlu biçimde geliştirilecek evde bakım, gündüz bakım merkezleri ve toplum temelli destek ağları ise hizmetlerin bölgesel ihtiyaçlara göre uyarlanmasına katkı sunabilir. Böyle bir yapı, bakım hizmetlerinin sürekliliğini desteklerken bu alanın istihdam yaratma potansiyelini de güçlendirebilir.

2. Aktif Yaşlanmayı Destekleyen Ekonomik ve Sosyal Katılım Modelleri

Yaşlı nüfusun toplumsal ve ekonomik yaşama katılımına ilişkin göstergeler, bu alanda değerlendirilebilecek bir kapasitenin bulunduğunu düşündürmektedir. Bu kapasitenin harekete geçirilmesi, yaşlılık döneminin üretkenlik, deneyim aktarımı ve sosyal katkı boyutlarıyla ele alınmasını mümkün kılabilir.

Esnek çalışma biçimlerinin, proje temelli görevlerin ve bilgi aktarımına dayalı programların yaşlıların iş gücüyle bağlarını sürdürmesine imkân tanıyabilecek araçlar olması muhtemeldir. Buna paralel olarak gönüllülük faaliyetleri ve sivil katılım kanallarının güçlendirilmesi, sosyal etkileşimi artırarak yaşlılık döneminde aidiyet duygusunu destekleyebilir. Bu tür modeller, yaşlı nüfusun toplumsal hayata daha görünür ve sürdürülebilir biçimde katılımını teşvik eden tamamlayıcı alanlar sunmaktadır.

3. Yalnız Yaşayan Yaşlılar için Mekânsal ve Çevresel Düzenlemeler

Yaşlı nüfusun önemli bir bölümünün daha küçük ölçekli hanehalkı yapıları içinde yaşaması, konut politikaları ve yerel hizmet tasarımlarında yeni ihtiyaç alanlarını gündeme taşımaktadır. Bu eğilim, yaşlılık deneyiminin mekânsal boyutunun politika tartışmalarında daha görünür hâle gelmesini gerekli kılmaktadır.

Erişilebilir konut tasarımları, kuşaklar arası yaşam alanları ve mahalle ölçeğinde geliştirilecek destekleyici sosyal mekânlar, yalnız yaşayan yaşlılar için güvenli ve kapsayıcı bir çevre oluşturabilir. Gündelik yaşamı kolaylaştıran akıllı ev uygulamaları ve çevresel destek teknolojileri ise bağımsız yaşam kapasitesini güçlendirebilecek tamamlayıcı araçlar olarak değerlendirilebilir. Bu tür mekânsal düzenlemeler, yerel düzeyde sosyal bağların korunmasına da katkı sağlayabilecek bir zemin sunmaktadır.

4. Dijital Kapsayıcılığın Yaşlılık Politikalarına Entegrasyonu

Dijitalleşmenin hız kazandığı bir dönemde, yaşlı nüfusun dijital hizmetlere erişimi toplumsal katılım ve hizmet kullanım pratikleriyle yakından ilişkilidir. İnternet kullanımındaki artış eğilimi, yaşlıların dijital araçlarla temasının genişlediğini göstermektedir. Buna rağmen dijital hizmetlere erişimde yaşanan sınırlılıklar, bu alanın politika düzeyinde ele alınması gereken bir başlık olarak öne çıkmasına neden olmaktadır.

Dijital okuryazarlık programlarının, eğitime ve teknolojiye erişimi daha sınırlı olan yaşlı grupları gözetken bir yaklaşımla tasarlanması, dijital kapsayıcılığı artırabilir. Kamu hizmetlerinin dijital kanallar üzerinden sunumunda yaşlı dostu tasarımların yaygınlaştırılması da bu süreci destekleyebilecek tamamlayıcı bir adım olarak değerlendirilebilir.

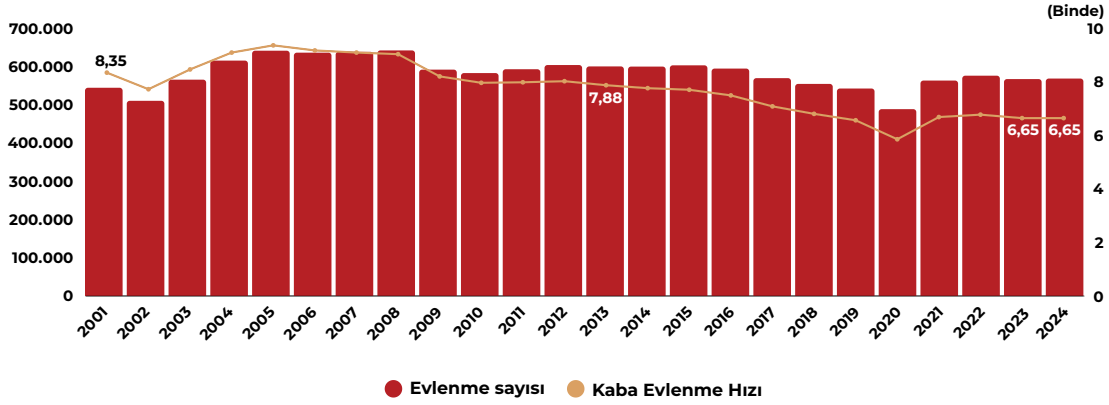

Bu çerçevede 2026 yol haritası, yaşlanma sürecini toplumsal yapının farklı alanlarıyla ilişkilendirilerek ele alan dengeli bir politika perspektifi sunmaktadır. Yaşlı nüfusun artışıyla birlikte ortaya çıkan ve çeşitlenen ihtiyaçların erken aşamada tanımlanması, politika araçlarının uyarlanabilirliğini artırabilir. Böyle bir yaklaşım, demografik dönüşümün toplumsal dayanıklılığı güçlendiren bir süreçte evrilmesine katkı sağlayabilecek bir zemin oluşturmaktadır.

1.5. Geç Evlilik ve Boşanma Eğilimleri

Evlilik ve boşanma durumu, bir ülkenin toplumsal, kültürel ve demografik yapısını yansıtan temel göstergeler arasında yer almaktadır. İlk evlilik yaşı, evlenme ve boşanma sayıları, kaba evlenme ve boşanma hızları ile velayet oranları gibi değişkenler demografik yapıyı analiz etme imkânı sunmaktadır. TÜİK'in 2024 yılı verileri, Türkiye'de evlilik ve boşanma dinamiklerindeki güncel eğilimleri ortaya koyma imkânı sağlamaktadır (TÜİK, 2025e).

Grafik 25. Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı, 2001-2024

Kaynak: TÜİK, "Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Kaba evlenme hızı, bin nüfus başına düşen evlenme sayısını ifade etmektedir. Grafik 25'te Türkiye'nin son 24 yıllık zaman diliminde toplam evlilik sayısı azalmamış gibi görünse de, kaba evlenme hızının giderek düştüğü görülmektedir. Evlilik oranlarının en düşük seviyeye ulaştığı dönem, COVID-19 pandemisinin yaşandığı yıl olmuştur. Kaba evlenme hızı 2001 yılında binde 8,35 iken 2024 yılında binde 6,65 düzeyinde gerçekleşmiştir. Kaba evlenme hızında yaşanan bu düşüş, evlenmelerde uzun vadede bir azalma eğilimi olduğunu ortaya koymaktadır. 2024 yılında kaba evlenme hızının 2023 yılı ile aynı düzeyde seyretmesi ve toplam evlilik sayısında bir değişim yaşanmaması, evlilik kurumunun son yıllarda azalma ya da durağanlaşma eğilimi içinde çeşitli dönüşümler geçirdiğine işaret etmektedir (TÜİK, 2025e). Bu dönüşümler, evlilik yaşının yükselmesi, kırsal bölgelerde evliliklerin azalması ve evliliğin belirli yaş aralıkları ile koşullar etrafında yoğunlaşması gibi eğilimler şeklinde ortaya çıkmaktadır.

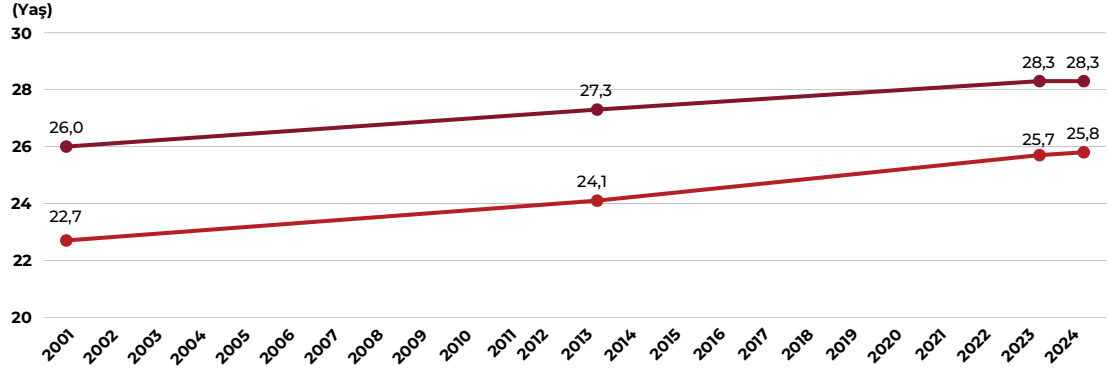
Geç Evlilik

Toplam evlilik sayısı, evlilik yapısında yaşanan dönüşümleri tek başına açıklamakta yetersiz kalabilmektedir. Evlilik kurumundaki değişimleri daha sağlıklı biçimde değerlendirebilmek için ilk evlilik yaşı, evlenme süresi ve evlenme biçimleri gibi tamamlayıcı göstergelerin analize dâhil edilmesi gerekmektedir. Bu göstergeler arasında ilk evlilik yaşı, erken ve geç evlilik eğilimlerinin ortaya konulması açısından özellikle önem taşımaktadır.

Ülkemizde ilk evlilik yaşı giderek yükselmektedir. 2024 yılında erkeklerde ilk evlenme yaşı 28,3, kadınlarda ise 25,8 olarak gerçekleşmiş; cinsiyetler arası fark 2,5 yıl düzeyinde kalmıştır (TÜİK,

2025e). Ülkemizde evlilik yaşının giderek yükselmesi, erken yaşta yapılan evliliklerin azalmasına ve geç evlilik eğiliminin yaygınlaşmasına işaret etmektedir.

Grafik 26. Cinsiyete Göre Ortalama İlk Evlilik Yaşı, 2001-2024

Kaynak: TÜİK, “Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Geç evlilik, evlilik yaşının yükselmesinin yanı sıra çeşitli yapısal dönüşümleri ve yeni toplumsal ihtiyaçların ortaya çıkışını ifade etmektedir. İlk hangi yaşta evlenildiğinden ziyade, evlenmeme nedenleri ve evliliği geciktiren koşullar gündemdedir. Bu durum, modernleşme, eğitim olanaklarının artması ve iş gücü piyasasına katılımın yaygınlaşması gibi faktörlerin evlilik kararlarını ertelediğini göstermektedir (Retherford vd., 2001). 2025 yılında Enstitü Sosyal bünyesinde gerçekleştirilen saha çalışmasından elde edilen bulgulardan hareketle, kadınlar ve erkekler açısından eğitim sürelerinin uzaması ile güvenceli bir işe başlamaya ilişkin kaygı ve beklentiler, evlilik yaşının yükselmesinin temel yapısal nedenleri arasında öne çıkmaktadır. Evlilik; eğitim, iş ve yaşam dengesi ile düzenini sağladıktan sonra atılacak bir adım gibi görülmeye başlanmıştır. Okulu bitirmek ya da mezun olmak tek başına yeterli olmaktan çıkmış, iyi ve düzenli bir iş bulmak daha elzem hâle gelmiştir. Bununla birlikte bekâr erkekler ve kadınlar arasında farklılaşmanın artması ve “uygun eş bulamama” gerekçesi de en yaygın tartışılan konulardan biri hâline gelmiştir. Tüm bu unsurlar, geç evlilik eğilimini besleyen koşulları oluşturmaktadır. Bu yönleriyle evlilik, toplumsal açıdan önemini korumakta; evliliğe atfedilen anlam ile evlenme koşulları ise zamanla dönüşüm geçirmektedir.

Geç evlilik eğilimini besleyen bir diğer unsur, evlilik pratiklerindeki kuşaklar arası farklılıklardır. Evliliğe atfedilen anlam ve evlenme gerekçelerinde belirgin bir dönüşüm görülmüştür. Genç kuşaklar için evlilik bir zorunluluk olmaktan çıkmış, yeterli koşullar sağlandığında gerçekleşecek bir durum olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bekâr gençlerde evlilik hâlâ istenen ve düşünülen bir durum olmakla birlikte, acele edilmeyen bir gerçekliktir. Genç kuşaklarda evliliğin anlamının ve koşullarının değişmesi, geç evlilik eğilimini artırmaktadır.

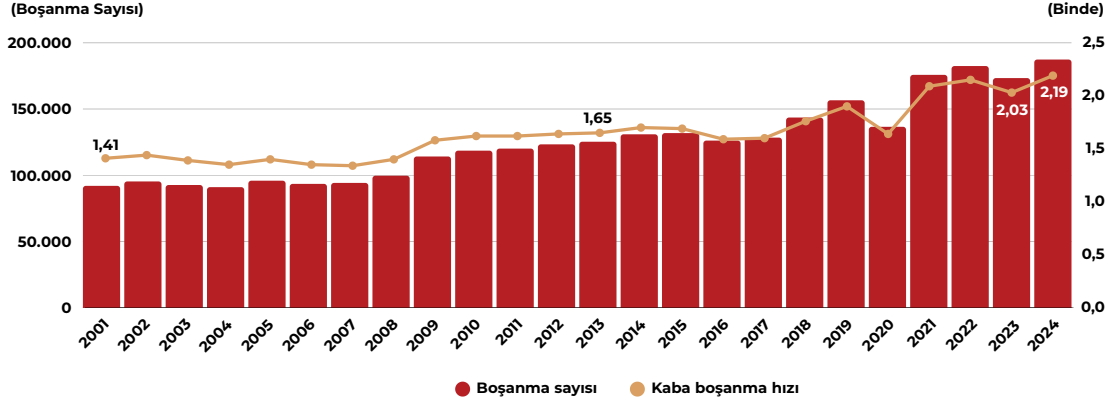
Boşanma ve Aile Arabuluculuğu

2024 yılı toplam boşanma sayısının ve kaba boşanma hızının en yüksek seviyeye ulaştığı yıl olmuştur. 2001 yılında kaba boşanma hızı 1,41 iken 2024 yılında 2,19’a yükselmiştir (TÜİK, 2025e). Son yirmi dört yıllık süreçte toplam boşanma sayısı neredeyse üç katına çıkmıştır. Bu veriler, her yıl boşanmaların giderek arttığını göstermektedir. Kaba boşanma hızının iller bazında dağılımı, coğrafi bölgeler bakımından dikkat çekicidir. Kaba boşanma hızının en yüksek olduğu iller sırasıyla Antalya (%3,29), İzmir (%3,09) ve Karaman (%3,04) olarak belirlenmiştir. Bu oranlar, özellikle Batı ve Güney bölgelerinde boşanma eğilimlerinin ülke ortalamasının üzerinde seyrettiğini göstermektedir. Söz konusu illerde ekonomik gelişmişlik, kentleşme düzeyi ve bireysel yaşam tarzlarının yaygınlaşması gibi faktörlerin boşanma oranlarını artırdığı gözlenmektedir.

Boşanmaların artması, tek ebeveynli ailelerin artışına ve çok sayıda çocuğun velayet süreçlerinden etkilenmesine neden olmuştur.

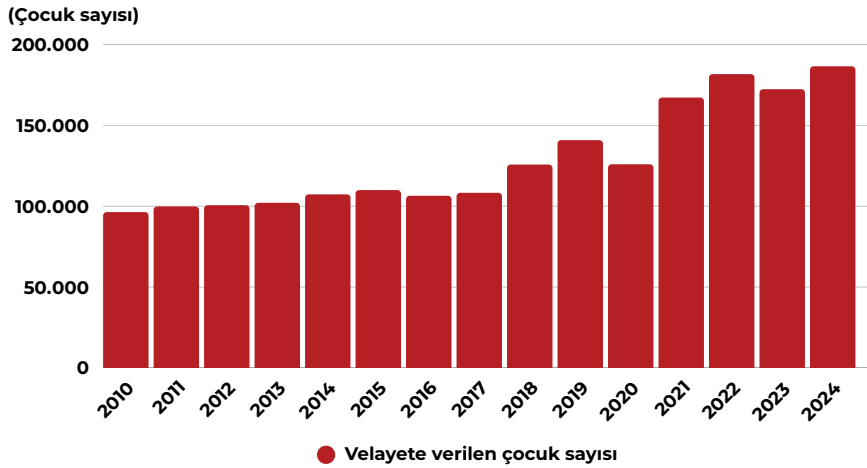
Grafik 27. Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızı, 2001-2024

Kaynak: TÜİK, "Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Boşanan çift sayısına neredeyse eşit sayıda çocuk velayete verilmektedir. 2024 yılında 187 bin 343 çift boşanmış, 186 bin 536 çocuk velayete verilmiştir (TÜİK, 2025e). Bu denli yüksek sayıda çocuğun velayete verilmesi, boşanma sürecinin niteliğine ve ebeveynlerin ilişkilerine bağlı olarak binlerce çocuğun doğrudan etkilenmesine yol açmaktadır. Bu çocukların ebeveynlerinin boşanma sonrası hayatları, aile yapılarının dönüşümüne dair yeni gündemleri beraberinde getirmektedir. Çocukların velayetinin 2024 yılında %74,4'ü anneye, %25,6'sı babaya verilmiştir. Boşanma esnasında ve sonrasında çocukların bakımı, nafaka ile rol ve sorumlulukların eşit dağılımı önemli ve çokça tartışılan meseleler arasında yer almaya devam etmiştir.

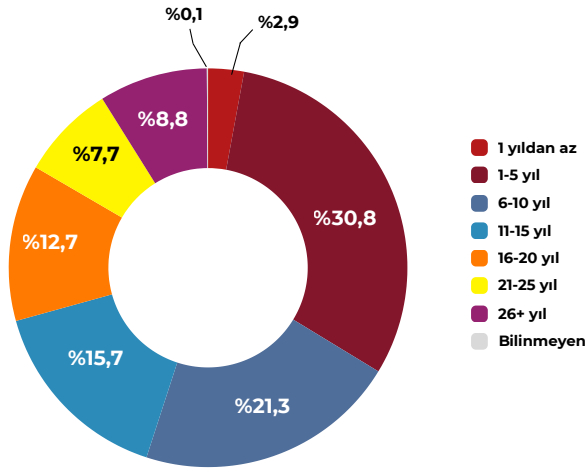
Grafik 28. Velayete Verilen Çocuk Sayısı, 2010-2024

Kaynak: TÜİK, "Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 29’a göre boşanmaların en yoğun olarak yaşandığı dönem, evliliğin ilk beş yılıdır. 2024 yılı verilerine göre boşanan çiftlerin %30,8’i, evliliklerinin 1 ile 5. yılı arasındadır (TÜİK, 2025e). Bu oran, evliliğin ilk yıllarının uyum ve beklentiler açısından en kırılgan dönemlerden biri olduğunu göstermektedir. Boşanmaların ikinci en yüksek oranı ise %21,3 ile evliliğin 6-10. yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu bulgu, evlilik süresi uzadıkça boşanma oranlarının kademeli olarak azaldığını, ancak ilk on yılın ilişki istikrarı açısından kritik bir eşik oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 29. Evlilik Süresine Göre Boşanmaların Oranı, 2024

Kaynak: TÜİK, “Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

2025 yılının ikinci yarısında, en çok gündeme gelen konulardan biri aile arabuluculuğu olmuştur. Aile arabuluculuğu, esas olarak boşanma öncesi ve sonrası ortaya çıkan anlaşmazlıklara ve boşanma süreçlerinin uzamasına yol açan ihtilaflara dayanmaktadır. Artık boşanmanın kendisinden ziyade, evliliğin hangi koşullarda sonlandığı ve tarafların bu süreçte yaşadıkları mağduriyetler, toplumsal gündemin merkezinde yer almaktadır. Boşanma çoğu zaman eşlerin ortak kararıyla gerçekleşse de, velayet, nafaka ve mal paylaşımı gibi konularda yaşanan anlaşmazlıklar, süreci uzatmakta ve taraflar arasındaki gerilimi artırmaktadır. Özellikle taraflardan birinin boşanmayı istememesi ya da uzlaşmaya yanaşmaması durumunda, süreç yıllar boyunca sürebilmekte ve ilişkiler üzerinde yıpratıcı sonuçlar doğurabilmektedir. Bu tür sorunların azaltılması ve sürecin daha sağlıklı yürütülebilmesi amacıyla, 2025 yılında Adalet Bakanlığı tarafından aile arabuluculuk sistemi gündeme gelmiş ve bu alanda yasal düzenlemeler yapılması planlanmıştır (T.C. Adalet Bakanlığı, 2025a). Aile arabuluculuğu sistemi ile, maddi tazminat, nafaka ve mal rejimi davalarının ana boşanma davasından ayrılması gündeme gelmiştir. Aynı zamanda bu sistem ile, yargılama sürecinin kısalması ve tarafların yeni bir hayat kurma imkânına daha hızlı kavuşması hedeflenmektedir. Uzmanlar, aile arabuluculuğunun “zorla barıştırma” değil, çocuk merkezli, iletişimi koruyan ve medeni ayrılığı kolaylaştıran bir yöntem olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Enstitü Sosyal, 2025). Böylece sistemin amacı, taraflar arasındaki çatışmayı azaltmak, hak kayıplarını önlemek ve özellikle çocukların üstün yararını merkeze alarak daha insani bir boşanma süreci oluşturmaktır.

Sonuç ve Öneriler

TÜİK verilerinden ve Enstitü Sosyal bünyesinde gerçekleştirilen saha çalışmalarından hareketle, geç evlilik ve boşanma eğilimlerinin giderek arttığı görülmektedir. Evlilik sayılarında azalma gözlenirken, boşanma oranlarında artış yaşanmaktadır. İlk evlilik yaşının yükselmesi, geç evlilik eğiliminin güçlendiğine işaret etmektedir. Bu süreçte, evliliğe yönelik tutum ve beklentiler kuşaklar arasında belirgin biçimde farklılaşmakta; genç kuşaklar için evlilik, gereklilik olmaktan uzaklaşmaktadır. Bunun yerine evlilik, belirli ekonomik, sosyal ve bireysel koşullar sağlandığında tercih edilen ya da mümkün görülen bir kurum hâline gelmektedir. Öte yandan boşanma oranlarındaki artış, evlilik kurumuna duyulan güveni ve evliliklerin sürekliliğini zayıflatan bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu bakımlardan geç evlilik ve boşanma eğilimleri, evlilik ve aile yapısının dönüşümüne dolayısıyla demografik dönüşüme doğrudan işaret eden temel göstergeler arasında yer almaktadır. Evlilik yaşının yükselmesi ve boşanmaların artması, toplumsal normlarda bir esneme ve normalleşmeyi beraberinde getirmektedir.

- Evlilik sayısının azalmasının nedenlerine ve geç evlilik eğiliminin sebeplerine dair nitel ve nicel olmak üzere boylamsal çalışmalar yapılmalıdır.
- Evlilik yaşının yükselmesine neden olan bireysel ve yapısal engellere dair politika ve uygulamalar başlatılmalıdır. Genç kuşakların talepleri ve ihtiyaçları her yıl endeksler aracılığıyla güncel olarak tespit edilmeli; evlilik ve aileye yönelik beklentileri politika yapım süreçlerinde önceliklendirilmelidir.
- Evlilik ve boşanma oranlarında il bazında ayrıışan nedenler ve faktörler ortaya konulmalıdır. Farklılaşan ve ön plana çıkan sorunlara dair illere özgü politikalar geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.
- Boşanma mahkemeye intikal ettikten sonra, çocukların süreçten olumsuz etkilenmemesi adına boşanma kararı makul süreler içinde sonuçlandırılmalı; tarafların hak ihlaline yol açmayacak meseleler aile arabuluculuğu çerçevesinde destekleyici yargısal mekanizmalarla sürdürülmelidir. Yılları bulan, tarafları ve ortak çocukları olumsuz etkileyen boşanma süreçlerinin önüne geçilmelidir.
- Aile yapısındaki dönüşümü etkileyen boşanmaların temel nedenleri ile evliliğin sürdürülmesinde belirleyici olan etkenler, derinlemesine saha araştırmalarıyla ortaya konulmalıdır. Elde edilen bulgular, risk analizleriyle birlikte değerlendirilerek evliliğin sürdürülmesini zorlaştıran nedenlere yönelik uygulamalar geliştirilmelidir.
- Aile kurmayı ve eşler arasındaki sorumlulukların paylaşımını teşvik eden örnek anlatıların, haber, dizi ve sinema gibi medya içeriklerinde sergilenmesi önem taşımaktadır. Bu içeriklerin, aileyi toplumsal güveni zedeleyen bir yapı yerine, güven ve dayanışma temelinde inşa edilen bir yuva olarak temsil edecek şekilde tasarlanması gerekmektedir.
- Evliliği teşvik etmeye yönelik politikalar, yalnızca maddi desteklerle sınırlı kalmamalı; aile büyükleri ve yakın çevrenin rehberlik rolünü güçlendiren somut uygulamalarla desteklenmelidir. Bu kapsamda, deneyim paylaşımını esas alan içerikler, kuşaklar arası aktarımı önceleyen rehberlik mekanizmaları ve tarafların haklarını koruyan uzlaşma odaklı destek modelleri geliştirilebilir.

1.6. Halk Sağlığı Göstergeleri ve Toplumsal Dayanıklılık

Günümüz dünyası özellikle son yirmi yıldır öngörülemez bir dönüşüm sürecine girmiştir. Biyoteknoloji ve enformasyon teknolojileri alanındaki ilerlemeler, jeostratejik değişimler, iklim değişikliği, yıkıcı doğa olayları, nüfus ve demografi temelli emeklilik, doğurganlık ve aşırı yaşlanma gibi konular ile halk sağlığını tehdit eden kronik hastalıklar ve salgınlar, neredeyse bütün toplumların ortak gündemini oluşturmaktadır. Ayrıca bu tür meselelerin birbirleriyle etkileşim içinde olması, ortaya çıkan riskleri daha karmaşık hâle getirmektedir. Dahası, karmaşıklık düzeyi yüksek durumlarla baş etmede kullanılan kurumsal yaklaşımlar, yöntemler ve iş birliği düzeyleri çoğu zaman yetersiz kalmakta; bu sorunların yarattığı toplumsal kırılganlıkla mücadelede kullanılan kaynaklar ise beklenen ölçüde bir değişim sağlayamamaktadır. Aksine, toplumsal devamlılığın temel göstergeleri arasında sayılan toplumsal dayanıklılık ve halk sağlığı zayıflayabilmektedir.

En genel anlamıyla toplumsal dayanıklılık, bir toplumun şok ve stresler karşısında direnebilme, uyum sağlayabilme, dönüşebilme ve toparlanabilme kapasitesi olarak tanımlanabilir (Norris vd., 2008). Halk sağlığı ise toplumların yaşam kalitesini ve refah düzeyini tayin eden önemli bir politika ve uygulama alanıdır (World Health Organization [WHO], 2023). Modern halk sağlığı, yalnızca hastalıkları değil, toplumun fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan tam bir iyilik hâline sahip olması ilkesini benimser. Bu nedenle halk sağlığı göstergeleri, toplumların sağlık durumunu değerlendirmek, iyileştirme alanlarını tespit etmek ve etkili politika müdahaleleri geliştirmek için kullanılan kritik ölçütlerdir. Morbidite ve mortalite oranlarından yaşam beklentisine, bebek ölüm hızlarından kronik hastalık prevalansına kadar birçok gösterge, ülkelerin gelişmişlik düzeylerini ve sağlık sistemlerinin gelişmişlik düzeylerini yansıtır. Dolayısıyla halk sağlığı ve toplumsal dayanıklılık, birbirini tamamlayan ve birlikte ele alınması gereken uygulama alanlarıdır. Bu bütünleşmenin en önemli uygulama alanlarından biri de afetlerdir.

Birleşmiş Milletler öncülüğünde 2015 yılında Japonya'nın Sendai kentinde düzenlenen 3. Afet Risk Azaltma Konferansı'nda, 187 ülke tarafından toplum temelli dayanıklılığı artırmayı ve afet risklerini azaltmayı amaçlayan Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030) kabul edilmiştir. Çerçeve, toplum temelli dayanıklılığı artırmak için dört önceliği vurgular: (i) afet riskini anlamak, (ii) afet risk yönetişimini güçlendirmek, (iii) dayanıklılık için risk azaltımına yatırım yapmak, (iv) etkili yanıt için hazırlığı güçlendirmek ve "daha iyi inşa etme" yaklaşımıyla iyileşmeyi yönetmek (United Nations Office for Disaster Risk Reduction [UNDRR], 2015, 2019, 2024). Bu yaklaşım, maruziyet, kırılganlık/kapasite ve tehlikenin özelliklerini bir arada ele almayı gerektirir (UNDRR, 2019). Bu çerçeve yaklaşım, aynı zamanda stratejik düşünce temelli bir yönetişim anlayışıyla oluşturulan kurumlar arası iş birliklerinin bir bilgi ağı üzerinden risk olasılığının önceden belirlenmesinin, riskin yönetimi açısından ne denli kritik önem taşıdığını hatırlatmaktadır.

Zira dayanıklılığın toplum temelli bir anlayışla ele alınması, yerel bilgi, sosyal ağlar, kurumlar arası iş birliği, sosyal güven ve katılım boyutlarını bir araya getirmeyi elzem kılmaktadır. Özellikle halk sağlığını tehdit eden acil durumlarda etkili iletişim, güven inşası, kapsayıcılık, ihtiyaca göre uyarılama ve çift yönlü geri bildirim mekanizmalarının toplumsal dayanıklılığı pekiştirdiği birçok çalışmada gösterilmiştir (Vandrevala vd., 2024). Buradan hareketle çalışmamızda, (i) toplumsal dayanıklılığın kapsamı, (ii) Türkiye'de TÜİK ve Sağlık Bakanlığı verileri ışığında temel halk sağlığı göstergeleri, (iii) dayanıklılık ile göstergeler arasındaki çift yönlü ilişki, (iv) araştırma merkezleri ve STK'ların rolü incelenmekte ve (v) politika önerileri ulusal ve uluslararası boyutlarıyla sunulmaktadır.

Toplumsal Dayanıklılık: Boyutlar ve Ölçüm

Genel olarak alan yazında, toplumsal dayanıklılık altı kapasite çerçevesinde değerlendirilir. Bunlar; sosyal, ekonomik, fiziksel, beşerî, kurumsal ve çevresel kapasite şeklinde özetlenebilir. Bu noktada temel tartışma, riskin kaynağı ne olursa olsun, bu kapasitelerin risk karşısında hangi ölçüde işlevsel olduğuna ilişkindir. Örneğin ABD'nin Texas eyaletinde, üç küçük yerleşim yerinde (2017 yılında meydana gelen Harvey Kasırgası sonrası) gerçekleştirilen nitel bir araştırmada, bu çerçevenin küçük topluluklarda da geçerli bir analitik yapı sunduğu gösterilmiştir. Araştırmada, politikaların tek tip olmaktan ziyade yerel, güçlü ve zayıf yönleri göre özelleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Haase vd., 2021). Bu bulgular, dayanıklılığa yönelik politikaların başarısının ancak yerel düzeyde özelleşme kapasitesi yüksek ve etkin müdahale stratejileri ile mümkün olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu itibarla çalışmadan hareketle “dayanıklılığı” yalnızca “şoktan dönmek” şeklinde tanımlamak yeterli değildir. Aksine dayanıklılık, bir hazır olma durumu ve bir nevi “kümülatif bir yetenek seti” olarak anlaşılabilir.

Toplumsal düzeyde sahip olunan “yetenek seti”, ancak kurumsal politikalar ile dayanıklılığı iyileştiren ve güçlendiren uygulamalar aracılığıyla işlevsel hâle gelebilir. Aksi takdirde kurumsal politikalar, yapısal eşitsizlikler üzerinden yerel temelli unsurları sekteye uğratabilir. *Public Health 3.0* yaklaşımında⁵ bu duruma dikkat çekilerek konut, eğitim, sağlık, istihdam ve adalet gibi kurumsal politikaların yapısal eşitsizlik üretmesi hâlinde toplum ve birey sağlığının olumsuz etkilendiği, dolayısıyla dayanıklılık düzeylerinin gerilediği vurgulanmıştır (Ellis vd., 2022). Bu bağlamda yerel, bölgesel ve ulusal düzlemde dayanıklılık değerlendirmelerinin, farklı uygulama araçlarıyla yerel öz değerlendirme ve yol haritaları üzerinden yürütülmesi önerilmektedir (UNDRR, 2023, 2024).

Toplum katılımı, bu çerçevenin kilit bileşenlerinden biridir. Acil durum yönetiminde sahadaki uygulayıcılar ve topluluk temsilcileriyle yapılan çalışmalar, “bağlayıcı” (*connector*) rolündeki aktörlerin bürokratik ve mali sınırlamalar içinde anlamlı ilişkiler kurarak riskin azaltımına katkı sunduklarını ortaya koymaktadır (Satizábal vd., 2022). Ancak yerel kaynakların yetersiz olduğu durumlarda, merkezî otoriteye bağlı süreçlerin etkili yönetim uygulamalarıyla tam anlamıyla yürütülemediği anlaşılmaktadır. Bunun en önemli göstergelerinden biri, COVID-19 pandemi sürecinde elde edilen saha gözlem bulgularıdır. Özellikle bu süreçte toplum temelli kuruluşların hizmet sürekliliğini sağlamada karşılaştıkları güçlükler, karşılaşılan tehditin yarattığı olumsuzlukların etkisini daha da derinleştirmiştir (Alderden ve Perez, 2023). Toplumsal dayanıklılığı ve halk sağlığını tehdit eden unsurlar, hangi düzeyde ve şiddette ortaya çıkarsa çıksın, toplumsal ölçekte yıkıcı etkiler yaratma potansiyeline sahiptir. Bu etkilerin kapsamını ve derinliğini belirleyen temel etkenin ise toplumların kurumsal/örgütsel kapasite düzeyi olduğu unutulmamalıdır.

Türkiye’de Halk Sağlığı Göstergeleri: Mevcut Durum

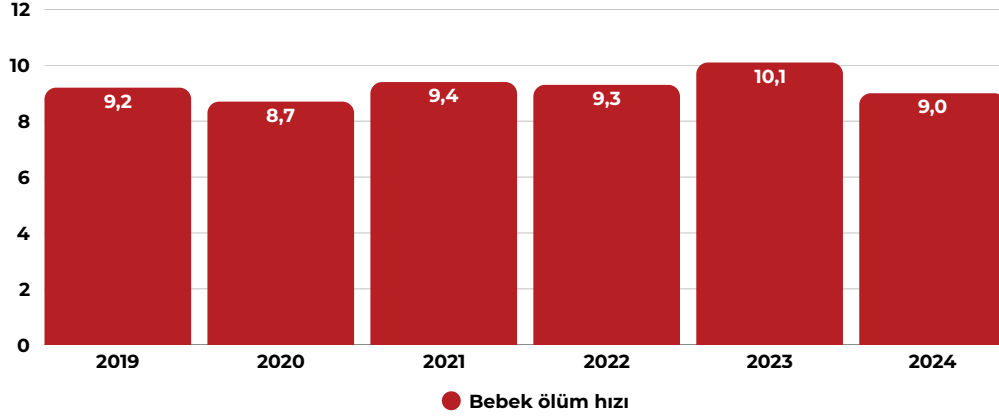
Halk sağlığı göstergeleri, toplumların gelişmişlik düzeyleri ile mevcut sağlık hizmetlerinin başarısına ilişkin önemli ipuçları sunar. Bu göstergeler arasında bebek (*infant*) ve çocuk mortalitesi, anne mortalitesi, bulaşıcı olmayan kronik hastalık yükü, obezite ve tütün kullanımı gibi sağlık risk faktörleri ile çevresel kaynaklı risk faktörleri yer alır (World Bank, 2023).

Bebek mortalitesi, bir yaşını doldurmamış bir çocuğun ölümü olarak tanımlanır (WHO, t.y-a). Bebek ölüm hızı, bir yılda canlı doğan 1.000 bebekten kaçının öldüğünü gösterir. TÜİK verilerine göre Türkiye’de bebek ölüm oranı 2023 yılında binde 10,1’den 2024 yılında binde 9,0’a gerilemiştir (TÜİK, 2025n).

⁵ *Public Health 3.0*, toplum sağlığını geliştirmek amacıyla geleneksel halk sağlığı uygulamalarının ötesine geçerek sağlığın sosyal ve çevresel belirleyicilerine odaklanan, çok aktörlü iş birliklerini ve yerel, zamanında veri kullanımını önceleyen bir halk sağlığı yaklaşımıdır (U.S. Department of Health and Human Services [HHS], 2016)

Grafik 30. Bebek Ölüm Hızı, 2019-2024

(Binde)

Kaynak: TÜİK, “Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Beş yaş altı çocuk ölüm hızı 2023 yılında binde 14,7 iken 2024 yılında binde 11,1 olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2025n). Bu oranlar gelişmiş ülkelerde binde 1,5-2 seviyesindedir (OECD, 2025).

Anne ölüm oranları da her yüz bin canlı doğumda ölen anne sayısını ifade eder (WHO, t.y-b). Türkiye’de anne ölüm oranı, 2023 yılında 13,5 olarak gerçekleşirken 2024 yılında 11,5’e gerilemiştir (TÜİK, 2025n). Gelişmiş ülkelerde anne mortalite oranı yüz binde 5-6 düzeyinde gerçekleşmektedir (OECD, 2025).

Toplumsal dayanıklılık, halk sağlığı göstergeleri bağlamında davranışsal ve biyolojik risk faktörleri, kronik hastalık yükü ile sosyal belirleyiciler açısından da değerlendirilmektedir. Türkiye’de genel olarak toplumsal dayanıklılık görünümü, belirli açılardan yönetilebilir eşikleri zorlamaktadır. Örneğin 2022 yılında tütün kullanım oranı, 15 yaş ve üzeri nüfusta %28,3 (erkek %41,3; kadın %15,5) düzeyindedir (TÜİK, 2023). Buna göre Türkiye’de özellikle 15 yaş ve üzeri erkeklerin neredeyse her ikisinden biri tütün kullanmaktadır. Yine aynı yaş grubunda obezite oranları 2022 yılında %20,2 (kadın %23,6; erkek %16,8) olarak bildirilmektedir (TÜİK, 2023).

Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) açıkladığı 2022 yılı verilerine göre Türkiye, obezite açısından Avrupa ülkeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. “*WHO European Regional Obesity Report*”a (Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesel Obezite Raporu) göre Türkiye’de yetişkinlerin yaklaşık %59’u obezite sorunu yaşamaktadır. Ayrıca kadınlarda bu oranın erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir (WHO, 2022). Bütün bu veriler, Türkiye Hanehalkı Sağlık Araştırması’nda belirtildiği üzere (THSA-BOH Risk Faktörleri; DSÖ STEPS yöntemi), 2017-2023 karşılaştırmalı bulgular (n = 6017; toplam cevaplılık %80,9) dikkate alındığında tütün, alkol, sağlıklı beslenme, fiziksel aktivite, obezite ve hipertansiyon gibi temel risk faktörlerinin yaş, cinsiyet ve bölgelere göre farklılaştığını göstermektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2025). Ayrıca gelir düzeyi, eğitim, istihdam güvencesi, konut koşulları ve çevresel nitelik gibi sosyal belirleyiciler, halk sağlığı ve toplumsal dayanıklılığı önemli ölçüde belirlemektedir (UNDRR, 2024). Bu göstergelerdeki olumsuz seyir, afetler karşısında kırılganlığı artırmakta ve risklere hazırlık, korunma ve toparlanma kapasitesini sınırlamaktadır. Zira Türkiye’nin afet riski yüksek bir coğrafyada yer alması ve yaklaşık her on yılda bir büyük deprem deneyimlemesi, özellikle 6 Şubat 2023 depreminde de görüldüğü üzere, afetlere karşı dayanıklılığının güçlendirilmesi ve risk iletişiminin toplumla ortaklık temelli yürütülmesi gerekliliğini bir kez daha hatırlatmıştır.

Toplumsal dayanıklılık, halk sağlığı boyutuyla ülkelerin risk profilini şekillendirir. Güvenilir kurumlar, etkin birinci basamak sağlık hizmetleri, kapsayıcı iletişim ve yerel ağlar; aşılama, tarama,

erken başvuru ve tedavi hizmetlerinin sürekliliğini sağlayarak sağlıklı toplum inşasına yönelik temel uygulamaları oluşturur (Vandrevala vd., 2024). Bu tür sağlık hizmetlerinde sağlanan her bir iyileştirmeye yönelik çalışma, dayanıklılığı güçlendirir (Park ve Yoon, 2022). Aksi takdirde tütün ve obezite prevalansının yüksekliği, hipertansiyon ve diyabet yükü ile birlikte sağlık sisteminin kapasite ihtiyacını artırır; lojistik ve personel gereksinimini ağırlaştırır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2025). Bu durumda kurumsal düzeyde sağlık sisteminin mevcut kapasitesi söz konusu yükü taşımakta yetersiz kalabilir. Yönetilebilir eşiklerin aşılmasıyla toplumsal dayanıklılık zayıflar ve en nihayetinde kırılganlık düzeyi derinleşir.

Sonuç ve Öneriler

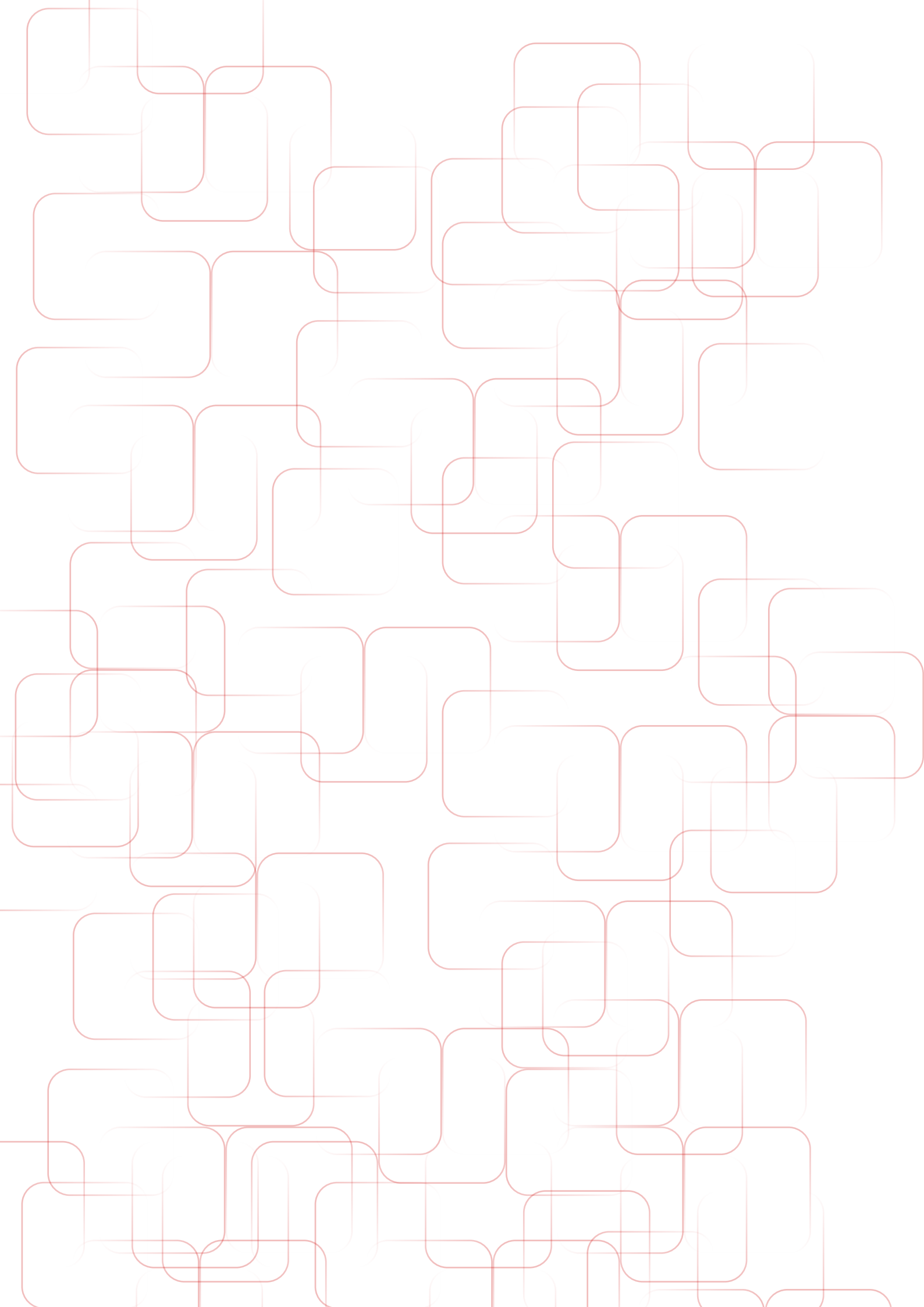
Halk sağlığı ve toplumsal dayanıklılık gibi insan hayatının hemen hemen bütün alanları ile doğrudan ilintili, çok boyutlu ve bir o kadar karmaşık konulara yönelik politika önerileri geliştirmek oldukça güçtür. Ne var ki, içinde bulunduğumuz dönemde bilgi teknolojisi ve biyoteknoloji alanlarında gerçekleşen ilerlemeler, kurumların veri altyapılarındaki gelişmelerle birlikte, özellikle bu tür risk yönetimleri için elzem olan verinin depolanması, işlenmesi, bilgiye dönüştürülerek kurumsal uygulamalara entegrasyonuna yönelik yeni nesil fırsatlar yaratmaktadır (Alderden ve Perez, 2023; Park ve Yoon, 2022).

Bu bağlamda kurumsal ve yönetişimsel kapasite, yerel dinamikleri ve kırılgan grupları önceleyerek güçlendirmeye odaklanan proaktif stratejik yönetim anlayışı üzerinden yeniden inşa edilebilir (Satizábal vd., 2022). Aynı zamanda risk yönetimi ve toplumsal katılım büyük önem arz etmekte olup, bu noktada STK'lara önemli görevler düşmektedir. Diğer yandan halk sağlığı bağlamında, bölgesel gelişmişlik farklılıkları göz önünde bulundurularak eşitsizlikleri azaltmaya dönük performans hedefleri (hipertansiyon, diyabet, lipid ve kanser taramaları) birinci basamak sağlık kuruluşları üzerinden yürütülebilir (Ellis vd., 2022). Bu çalışmalar yalnızca klinik odaklı değil, aynı zamanda diğer kurumsal yapılar ile iş birliği içinde, toplum temelli iletişim ve çok paydaşlı yönetim anlayışıyla yürütülebilir; veri ve bilgi paylaşımı sağlanabilir (Haase vd., 2021). Böylece Sendai ilkeleriyle uyumlu, veri temelli ve kurumlar arası eş güdüme dayalı bir yol haritası oluşturulabilir. Bu çerçevede araştırma merkezleri, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının inşa ettiği ekosistem birlikteliği tarafından yönetilen ve yerel bağlamlara uyarlanmış politikalarla, toplumsal dayanıklılığın sürdürülebilirliği güvence altına alınabilir.

Bu doğrultuda Türkiye'ye özgü toplumsal dayanıklılığı güçlendirmeye yönelik politika metninin, halk sağlığı göstergelerini bölgesel, kültürel ve sosyoekonomik farklılıklar temelinde ele alan bütüncül bir çerçevede sunulması önem arz etmektedir. Zira Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde toplumsal dayanıklılığı zayıflatan anne-bebek mortalitesi ve hizmet sunum sistemlerine erişim konuları öne çıkarken, batı bölgelerinde yaşanan nüfus, obezite ve kronik hastalıklar dikkat çekmektedir. Bu farklılıklar doğrultusunda stratejik düşüncüyü önceleyen özerk kurumsal yapılara ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece proaktif koruyucu-önleyici sağlık sistemleri yönetme kapasitesine sahip, veri temelli ve kültürel olarak uyarlanmış bu yaklaşımın, Türkiye'de toplumsal dayanıklılığı sürdürülebilir biçimde artırması öngörülmektedir.

TÜRKİYE'DE EKONOMİK REFAH, KONUT PİYASASI VE İŞ GÜCÜ DİNAMİKLERİ

TÜRKİYE’DE EKONOMİK REFAH, KONUT PİYASASI VE İŞ GÜCÜ DİNAMİKLERİ

Türkiye’de ekonomik refah göstergeleri, konut piyasası ve iş gücü yapısına ilişkin temel eğilimler, son yıllarda gerek gelir dağılımı gerekse barınma ve genç nüfusun eğitim-istihdam süreçleri açısından dikkat çekici bir dönüşüme işaret etmektedir. Ekonomik büyüme, istihdam ve hanehalkı gelirindeki genel eğilimler toplumun farklı kesimlerini farklı biçimlerde etkilerken, konut fiyatları ve kiralardaki artış barınma koşullarını belirleyen başlıca unsurlardan biri hâline gelmiştir. Aynı dönemde gençlerin eğitimde veya istihdamda yer alma durumlarını yansıtan göstergeler, iş gücü piyasasının yapısal özellikleriyle birlikte ele alınması gereken bir alan ortaya koymaktadır. Bu çerçevede ekonomik refah, konut piyasası ve genç nüfusun iş gücüne katılımına ilişkin dinamiklerin birlikte değerlendirilmesi, Türkiye’deki mevcut toplumsal ve ekonomik eğilimlerin daha bütüncül bir şekilde anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

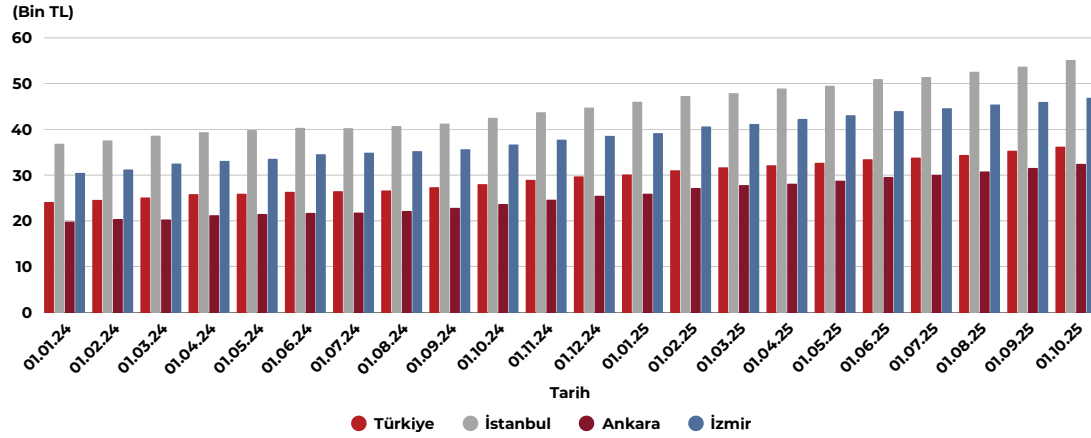
2.1. Kira ve Konut Erişimi

Türkiye konut piyasasının Ocak 2024-Ekim 2025 yılı performansı ve son dönemdeki yapısal eğilimleri, güncel veriler ışığında incelenmiştir. Analiz, kiralık ve satılık konut birim fiyatlarındaki değişim, konut satış hacimlerinin seyri ve hanelerin konut mülkiyeti durumundaki uzun vadeli dönüşüm olmak üzere üç temel eksen üzerine inşa edilmiştir.

2024-2025 yılına ait veriler, konut piyasasında fiyat ve kira artış eğilimlerinin devam ettiğini, ancak artış hızında bir miktar yavaşlama gözlemlendiğini ortaya koymaktadır. Türkiye genelinde metrekare başına ortalama konut satış fiyatları 2024 yılında %24,9 oranında artarken, kiralarda aynı dönemde %40,6’lık dikkat çekici bir yükseliş kaydedilmiştir (Endeksa, t.y.-g, t.y.-h). 2025 yılında konut fiyatlarındaki ve kira artışlarındaki yükseliş hızı yavaşlamaya başlamıştır. Konut satış adetleri ise 2024 yılı sonu rekor seviyelerin ardından, özellikle yılın ilk yarısında bir normalleşme sürecine girmiş; buna karşın Ocak-Eylül 2025 döneminde toplam satışlar, bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla yaklaşık %19,1 oranında artış göstermiştir. Konut fiyatlarındaki artışa paralel olarak, hanelerin konut mülkiyeti durumuna ilişkin uzun vadeli veriler “ev sahibi” olanların oranında yavaş ancak istikrarlı bir düşüşe, buna karşılık “kiracı” hanelerin oranında ise bir artışa işaret etmektedir.

Kira ve Konut Erişiminde Gelişmeler

Grafik 31 incelendiğinde Türkiye genelinde metrekare birim konut satış fiyatının Ocak 2025’te 30.136 TL iken, Ekim 2025’te 36.223 TL’ye ulaştığı görülmektedir (Endeksa, t.y.-b, t.y.-d, t.y.-f, t.y.-h). Bu durum, on aylık dönemde nominal olarak %20,2’lik bir artışa karşılık gelmektedir. Yıllık bazda ise (Ocak 2024-Ocak 2025) artış oranı %24,9 olarak gerçekleşmiştir. Büyükşehirler bazında incelendiğinde, İstanbul’un fiyat seviyesi itibarıyla piyasanın lideri olduğu görülmektedir. İstanbul’da metrekare ortalama fiyat Ocak 2025’te 46.055 TL’den, Ekim 2025’te 55.181 TL’ye yükselmiş; böylece on aylık artış %19,8, yıllık (Ocak 2024-Ocak 2025) artış ise %24,9 olmuştur. 2025 yılı içerisinde Ankara’da birim fiyat 25.937 TL’den 32.459 TL’ye (%25,2 artış), İzmir’de ise 39.179 TL’den 46.902 TL’ye (%19,7 artış) yükselmiştir. Bu veriler, başkent Ankara’da konut fiyat artış hızının Türkiye ortalamasının üzerinde seyrettiğini, konut artış oranlarının enflasyonun altında kalmasının, konut fiyatlarının reel anlamda bir düzelme sürecine girdiğini göstermektedir.

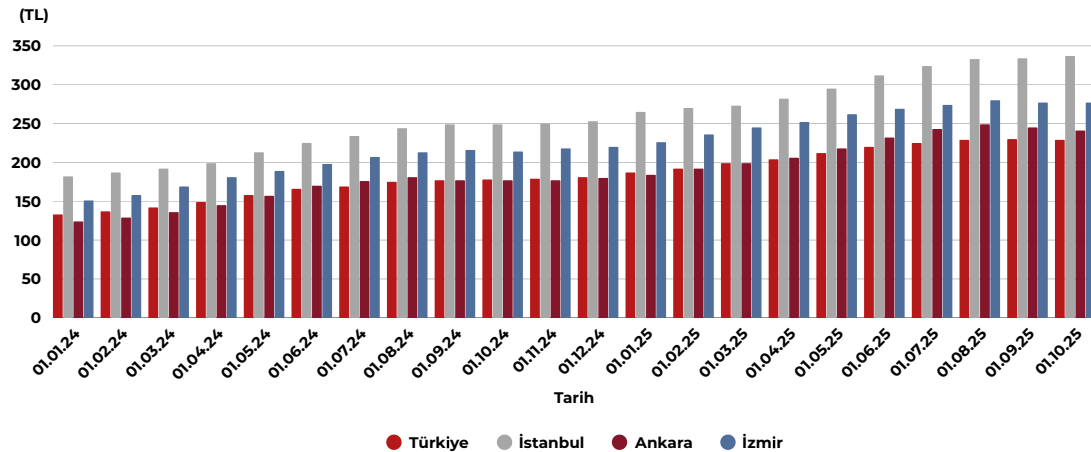
Grafik 31. TL Cinsinden Satılık Konut Birim (m²) Fiyatları, 2024-2025

Kaynak: Endeksa (t.y.-b, t.y.-d, t.y.-f, t.y.-h), "Ankara, İstanbul, İzmir ve Türkiye Geneli Satılık Konut m² Birim Fiyatları" verilerinden uyarlanmıştır.

Grafik 32'ye göre kiralık konut piyasası, satılık konut piyasasına kıyasla çok daha keskin artışlar kaydetmiştir. Türkiye genelinde metrekare birim kira bedeli Ocak 2025'te 187 TL iken, Ekim 2025'te 229 TL olarak gerçekleşmiştir (Endeksa, t.y.-a, t.y.-c, t.y.-e, t.y.-g). Bu, on aylık dönemde %22,5'lik ve yıllık (Ocak 2024-Ocak 2025) bazda %40,6'lık bir artışa karşılık gelmektedir.

İstanbul, kiralarda da hem seviye hem de artış oranı bakımından öne çıkan il olmuştur. İstanbul'da ortalama metrekare kira bedeli Ocak 2025'te 265 TL'den, Ekim 2025'te 337 TL'ye yükselerek %27,2'lik bir sıçrama kaydetmiştir. Ankara'da kiralalar 184 TL'den 241 TL'ye (%31 artış), İzmir'de ise 226 TL'den 277 TL'ye (%22,6 artış) yükselmiştir. Büyükşehirlerdeki kira artış ortalaması Türkiye geneli ortalamasının üzerinde gerçekleşirken, özellikle Ankara'da kira artış oranının ülke genelinden belirgin biçimde yüksek olması dikkat çekmektedir.

Kiralardaki bu hızlı yükseliş, yalnızca konut piyasasındaki fiyat hareketleriyle sınırlı kalmayarak çeşitli sosyal etkileri de beraberinde getirmektedir. Kira artış oranlarının, aynı dönemde ücret ve hanehalkı gelirlerindeki artışların üzerinde seyretmesi, barınma maliyetlerinin özellikle gençler, düşük gelirli haneler ve emekliler açısından giderek daha zorlayıcı hâle geldiğine işaret etmektedir. Bu gelişme, hanelerin bütçelerinde barınmaya ayrılan payın artmasına ve kiracı haneler üzerindeki ekonomik baskının güçlenmesine neden olmaktadır.

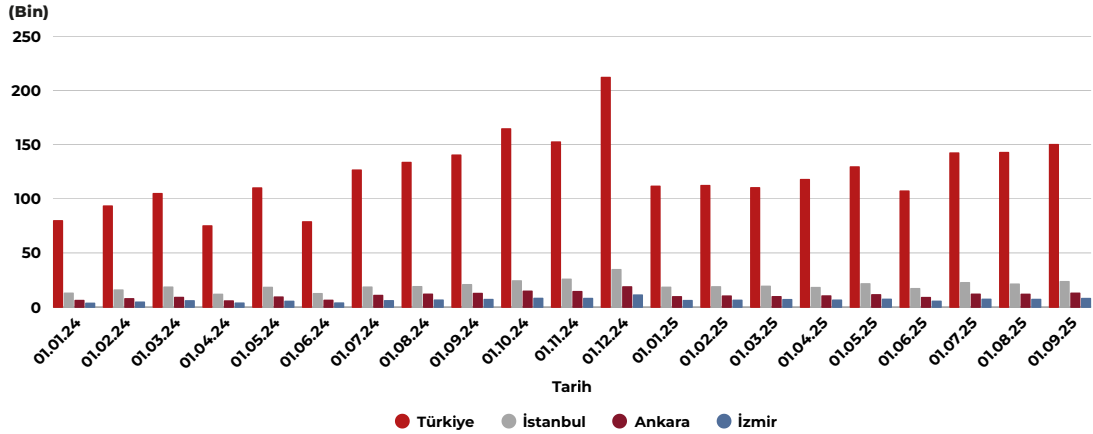
Grafik 32. TL Cinsinden Kiralık Konut Birim (m²) Kiraları , 2024-2025

Kaynak: Endeksa (t.y.-a, t.y.-c, t.y.-e, t.y.-g), "Ankara, İstanbul, İzmir ve Türkiye Geneli Kiralık Konut m² Birim Kiraları" verilerinden uyarlanmıştır.

Konut satış adetleri 2025 yılında 2024 yılına kıyasla belirgin bir toparlanma ve büyüme eğilimine işaret etmektedir. 2025 yılının Ocak-Eylül döneminde toplam 1.128.727 konut satışı gerçekleşirken bu sayı 2024 yılının aynı dönemindeki (947.236 adet) satışların %19,2 üzerindedir (Grafik 33). Satış grafiği aylık bazda dalgalı bir seyir izlemekle birlikte, 2025 yılında hemen hemen tüm aylarda bir önceki yılın aynı ayını geride bırakan bir performans göstermiştir.

Grafik 33'e göre büyükşehirlerin satış hacmindeki payı incelendiğinde, İstanbul'un piyasanın lokomotifi konumunu sürdürdüğü görülmektedir (TÜİK, 2025I). 2025 Ocak-Eylül döneminde İstanbul'da 185.568 konut satılmış ve bu rakam toplam Türkiye satışlarının %16,4'ini oluşturmuştur. Aynı dönemde Ankara'da 101.771 adet (%9 pay) ve İzmir'de 65.918 adet (%5,8 pay) satış gerçekleşmiştir. Satışlardaki yıllık artış, konut kredisi erişimindeki nispi iyileşmeler ve yeni konut arzının piyasaya girişi gibi faktörlerle açıklanabilir. Özellikle Eylül 2025'te gerçekleşen 150.657 adetlik satışın, 2024'ün aynı ayındaki satışlardan (140.919 adet) daha yüksek olması, toparlanma eğiliminin gücüne işaret etmektedir.

Grafik 33. Konut Satış Adeti, 2024-2025

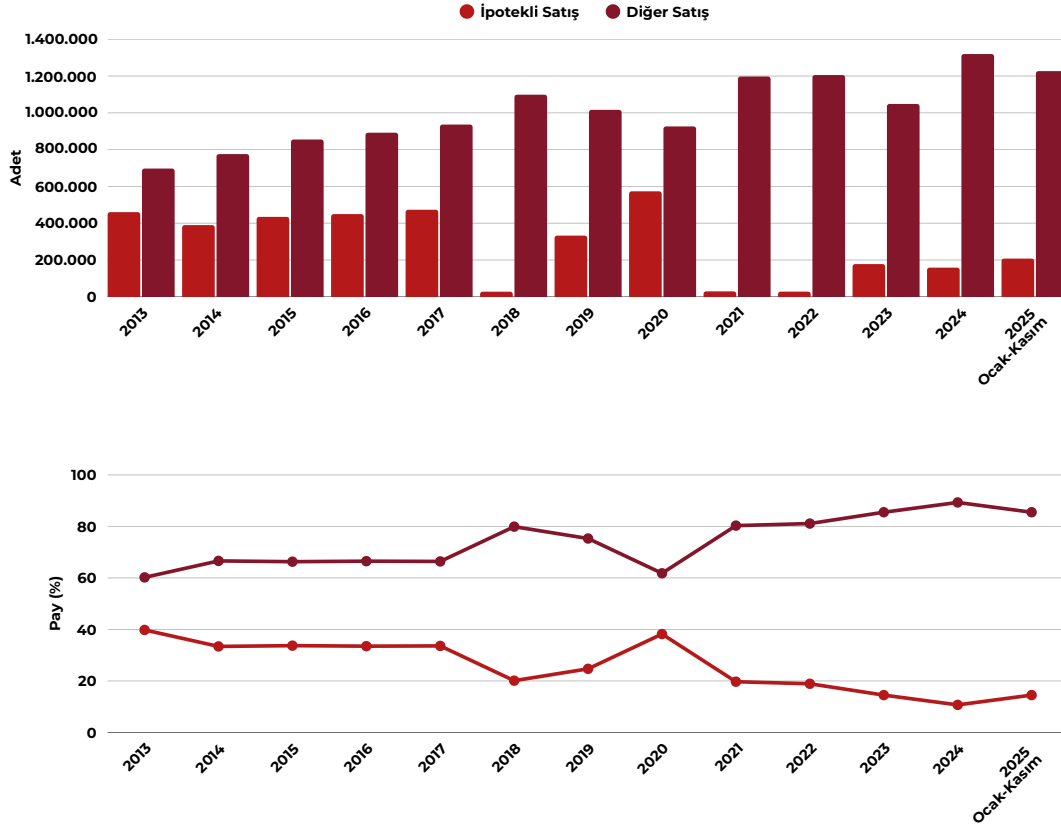

Kaynak: TÜİK, "Konut Satış İstatistikleri, Eylül 2025" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 34'e göre satış kompozisyonu incelendiğinde, kredili (ipotekli) konut satışlarının toplam satışlar içindeki payının sınırlı kaldığı, artışın ağırlıklı olarak kredisiz satışlardan kaynaklandığı görülmektedir (TÜİK, 2025m). Bu durum, satış hacimlerindeki yükselişin hanehalkı erişilebilirliğinde bir iyileşmeye değil, daha çok nakit gücü olan kesimlerin veya yatırım amaçlı alımların piyasayı sürüklemesine dayandığını düşündürmektedir.

Türkiye'de konut satışlarının tarihsel seyrine bakıldığında, 2020 yılı istisnai bir kırılma noktası olarak öne çıkmaktadır (TÜİK, 2025m). Pandemi döneminde kamu bankaları aracılığıyla sunulan, tarihsel olarak en uzun vadeli ve en düşük faizli (%0,49) konut kredileri, konut talebini güçlü biçimde artırmış ve ipotekli satışların toplam satışlar içindeki payı %38'e kadar yükselmiştir. Buna karşılık, değişen ekonomik politikalar ve sıkılaşan finansman koşullarının etkisiyle ipotekli konut satışlarının payı 2024 yılında %10,7'ye gerileyerek son 13 yılın en düşük seviyesine inmiştir. Bu gelişme, konut satışlarında dönemsel artışlara rağmen, konuta erişim eğiliminin orta ve uzun vadede düşüş trendini sürdürdüğüne işaret etmektedir.

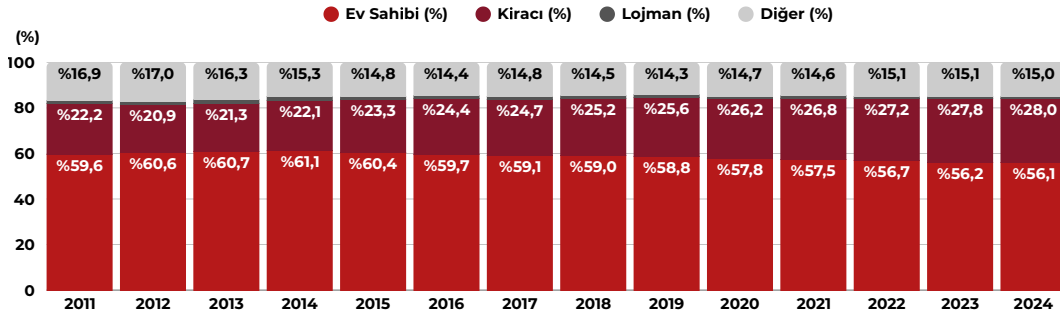
Grafik 34. Satış Şekline Göre Konut Satışları, 2013-2025

Kaynak: TÜİK, "Konut Satış İstatistikleri, Kasım 2025" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Konut Mülkiyeti ve Kiralık Durumundaki Yapısal Dönüşüm

Grafik 35, Türkiye'deki hanelerin konut statüsünde çarpıcı ve istikrarlı bir dönüşüm yaşadığını ortaya koymaktadır. 2011 yılında hanelerin %59,6'sı kendi konutunun sahibi durumundayken, bu oran 2024 yılında %56,1'e gerilemiştir (TÜİK, 2025i). On üç yıllık dönemde ev sahipliği oranında 3,5 puanlık bir düşüş söz konusudur. Buna karşılık, kiracı hanelerin oranı aynı dönemde istikrarlı bir artış göstermiştir. 2011 yılında %22,2 olan kiracı oranı, 2024 yılında %28,0'a yükselmiştir. Bu, 5,8 puanlık önemli bir artışa işaret etmekte ve hanelerin yaklaşık üçte birinin kiracı statüsüne geçtiği bir sosyoekonomik dönüşümü yansıtmaktadır. "Lojman" ve "Diğer" (muhtemelen kira ödemeyen akraba evi vb.) kategorilerinin payları ise sınırlı bir gerileme göstermiştir.

Bu uzun vadeli eğilim, artan konut fiyatları ve kiralara, özellikle genç nüfusun ve yeni hane kuranların mülk sahibi olma imkânını giderek zorlaştırdığının güçlü bir göstergesidir. Söz konusu gelişme, orta sınıfın ekonomik konumunda bir zayıflama ve mülkiyet yapısında yaşanan değişimlerle ilişkili olabilecek daha geniş bir yapısal dönüşümün parçası olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, konut sahipliğindeki gerileme, orta sınıfın servet biriktirme kapasitesinin sınırlandığını göstermektedir.

Grafik 35. Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu, 2011-2024

Kaynak: TÜİK, "İstatistiklerle Aile, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

2024 yılı Türkiye konut piyasasına ilişkin veriler, derinleşen yapısal sorunların ve fiyat istikrarsızlığının hâkim olduğu bir tablo çizmektedir. Satılık ve kiralık fiyatlardaki, özellikle de kiralardaki keskin artışlar, konut erişilebilirliğini ciddi şekilde tehdit eden bir boyuta ulaşmıştır. Kiralardaki yıllık yüksek artış, hanehalklarının reel gelirlerini aşındırmakta ve yaşam maliyetlerini artırmaktadır.

Uzun vadeli mülkiyet verilerinin ortaya koyduğu en net sonuç, Türkiye’de giderek artan sayıda hanenin mülk sahibi olmasının zorlaşması ve bu nedenle kiracılığa yönelme eğiliminin güçlenmesidir. Bu eğilim, sosyal eşitsizliklerin derinleşmesi ile nesiller arası servet aktarımında yaşanan sorunlar başta olmak üzere, daha geniş ölçekli toplumsal etkiler ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir.

- Konut arzını artırmaya yönelik teşvikler, arsa üretimi ve imar süreçlerinin sadeleştirilmesine yönelik yıllık ve bölgesel planlamalarla desteklenmeli; sosyal konut projelerinde kamu-özel iş birliği modelleri yaygınlaştırılmalıdır.
- Düşük ve orta gelir gruplarına yönelik erişilebilir konut programları, sosyal konut üretimi, uygun faizli kredi mekanizmaları ve hedeflenmiş kira destekleriyle güçlendirilmeli; bu grupların konut erişimini sınırlayan ekonomik ve finansal engeller belirlenerek düzenli ve izlenebilir biçimde giderilmelidir.
- Mülkiyet edinimini kolaylaştıracak finansal çözümler, paylaşımlı mülkiyet modelleri ile uzun vadeli TÜFE, Yİ-ÜFE ve memur maaş artış oranlarına endeksli mortgage enstrümanları üzerinden çeşitlendirilmelidir; özellikle genç nüfusun ilk konuta erişimini iyileştirecek hedefli destek programları hayata geçirilmelidir.
- Veriye dayalı politika geliştirme ve izleme mekanizmaları, fiyatlar, arz-talep dengesi, kira seviyesi ve boş konut stokuna ilişkin verilerin düzenli, merkezî ve şeffaf biçimde toplanmasıyla güçlendirilmeli; bu veriler doğrultusunda illere özgü konut politikaları geliştirilebilmelidir.
- Konut piyasasında arzın etkin kullanımını desteklemek ve fiyat oluşumlarını dengelemek amacıyla, yatırım amaçlı çoklu konut alımlarına yönelik vergisel farklılaştırmalar değerlendirilebilir; kentsel merkezlerde atıl kalan konutların piyasaya kazandırılmasını teşvik edecek araçlar geliştirilebilir ve özellikle turistik bölgelerde kısa dönemli kiralama için yerel konut arzı üzerindeki etkilerini gözeterek düzenlemeler kademeli olarak ele alınabilir.

2.2. İstihdam ve Hanehalkı Gelir Dağılımı

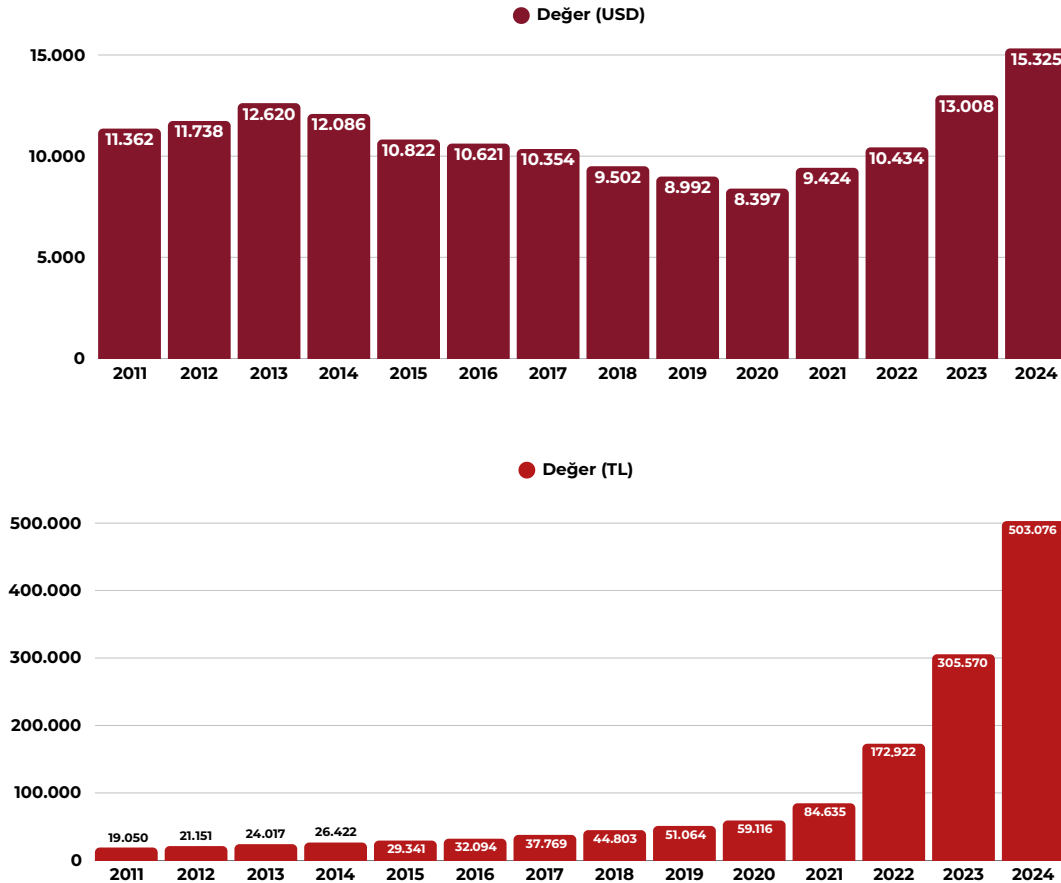
Türkiye ekonomisinin yapısal dönüşümünü istihdam ve gelir dağılımı penceresinden analiz eden bu bölüm, güncel veriler ışığında üç temel eksen değerlendirilmektedir: kişi başına düşen gelirdeki nominal ve reel değişim dinamikleri, hanehalkı kullanılabilir gelir dağılımındaki eğilimler ve iş gücü piyasasının genel görünümü.

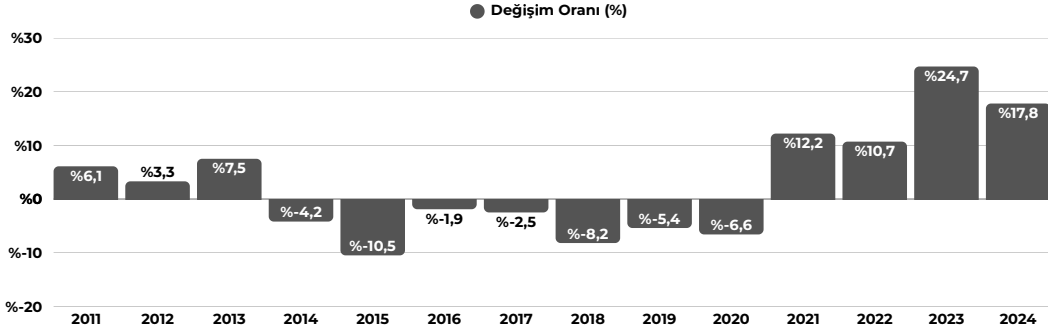
2024 yılı verileri, kişi başına düşen gelirin ABD doları (USD) bazında tarihî bir zirveye ulaştığını göstermektedir. Bununla birlikte ekonomik büyüme sürecinde elde edilen gelir artışlarının, toplumsal gruplar arasında farklı hız ve ölçülerde yansıdığı görülmektedir. Ayrıca, işsizlik oranlarındaki istikrarlı düşüş ve istihdam edilenlerin sayısındaki artış öne çıkmaktadır.

İstihdam ve Hanehalkı Gelir Dağılımındaki Gelişmeler

Grafik 36'da Türkiye'de kişi başına gayrisafi yurt içi hasılanın (GSYH) TL bazında 2020-2024 döneminde hızlı bir artış eğilimi sergilediği görülmektedir (TÜİK, 2025r). Yıllık verilere göre kişi başına GSYH, 2020 yılında 59.116 TL iken, 2024 yılında 503.076 TL'ye yükselmiştir. Bu durum, dört yıllık dönemde nominal olarak yaklaşık 8,5 katlık bir artışa karşılık gelmektedir. ABD doları (USD) cinsinden kişi başına gelir verileri ise, Türkiye ekonomisinin 2011-2019 döneminde 8.992-12.620 USD aralığında dalgalanarak uzun süreli bir yatay seyir izlediğini göstermektedir. COVID-19 salgınının etkisi ile 2020 yılında kişi başına gelirin 8.397 USD'ye gerilemesi, serinin en düşük seviyelerinden birine işaret ederken bu kırılmanın ardından belirgin bir toparlanma süreci başlamıştır. Nitekim kişi başına gelir 2021-2024 döneminde ardışık biçimde artmış; dört yıl içinde nominal olarak 15.325 USD'ye yükselerek %82,5 oranında artış kaydetmiştir.

Grafik 36. Kişi Başına Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2011-2024

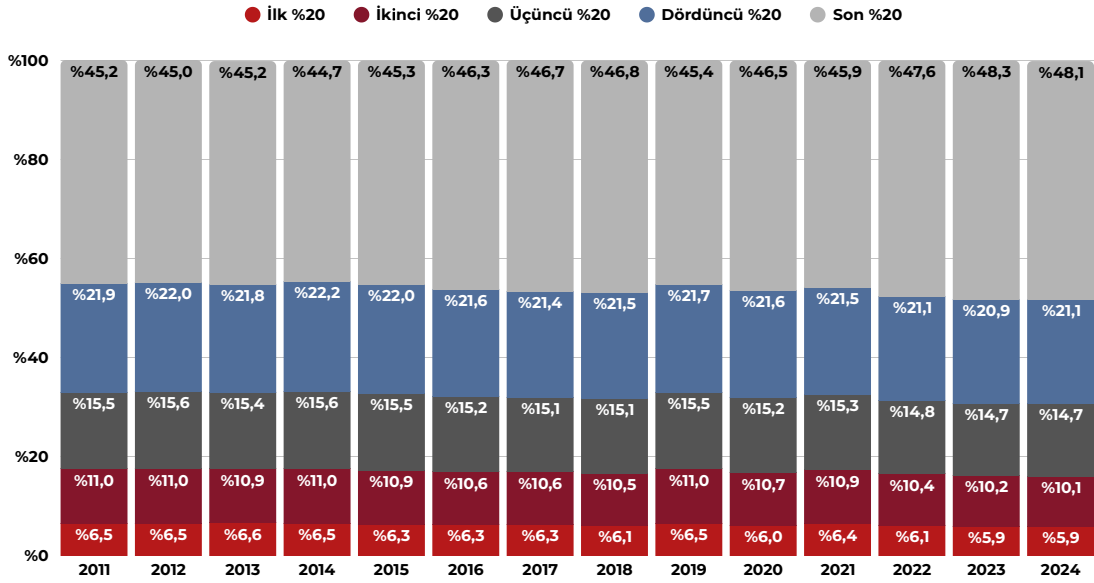

Kaynak: TÜİK, “Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Hanehalkı kullanılabilir gelir dağılımına ilişkin 2011-2024 verileri incelendiğinde, en zengin %20’lik grubun payının 2011’de %45,2 iken, 2024’te %48,1’e yükseldiği görülmektedir (TÜİK, 2024). Buna karşılık, en yoksul %20’lik grubun payı aynı dönemde %6,5’ten %5,9’a gerilemiştir. Gelir dağılımındaki bu bozulma, orta gelir gruplarını da etkilemiştir. Üçüncü %20’lik dilimin (orta gelir grubu) payı 2011’de %15,5 iken, 2024’te %14,7’ye düşmüştür. Bu görünüm, ortalama gelir düzeyindeki artışa rağmen, medyan, vatandaşın alım gücünün aynı ölçüde artmamış olabileceğini düşündürmektedir. Dolayısıyla ekonomik büyümenin, farklı gelir grupları tarafından hissedilme biçimleri arasında bir ayrışma oluşturduğu söylenebilir.

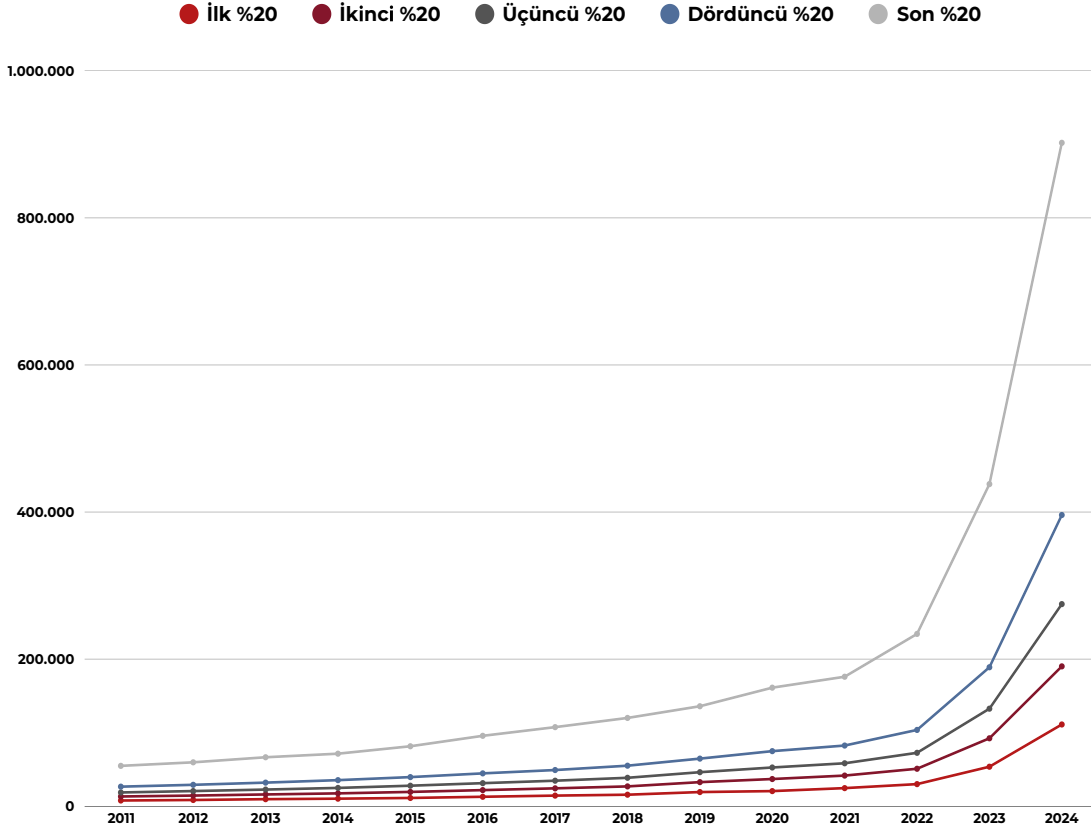
Grafik 37. Yıllık Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı, 2011-2024

Kaynak: TÜİK, “Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

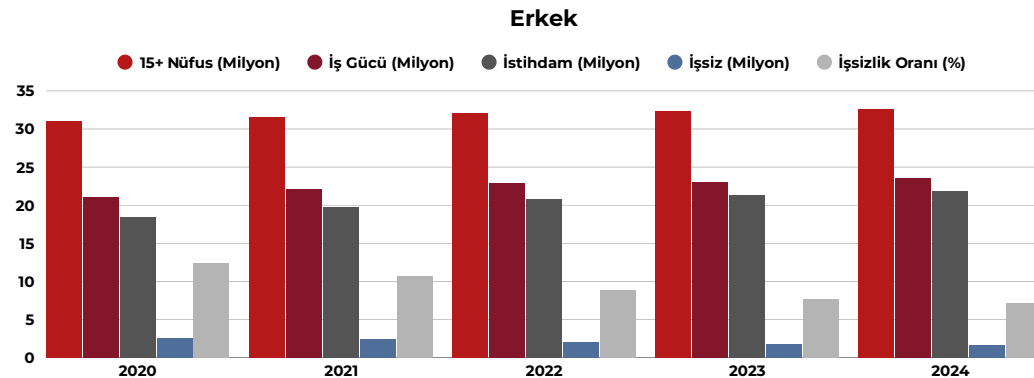
Gelir dağılımının ortalama gelirler üzerinden incelenmesi, tüm gruplarda nominal anlamda ciddi artışlar yaşandığını ortaya koymaktadır (TÜİK, 2024). En yoksul %20’lik grubun ortalama yıllık geliri 2020’de 20.665 TL iken, 2024’te 111.236 TL’ye yükselmiştir. En zengin %20’lik grubun ortalama geliri ise aynı dönemde 161.276 TL’den, 902.002 TL’ye çıkmıştır. Ancak, bu nominal artışların satın alma gücüne etkisi enflasyon oranlarıyla doğrudan ilişkilidir. TÜFE’deki yüksek artışlar göz önüne alındığında, özellikle düşük gelir gruplarının reel anlamda gelir kaybına uğradığı değerlendirilmektedir. Gelir dağılımı göstergelerinden biri olan son %20’nin gelirinin, ilk %20’nin gelirine oranı (P80/P20)⁶ 2020’de 7,8 kat iken, bu oran 2024’te 8,1 kata yükselmiştir.

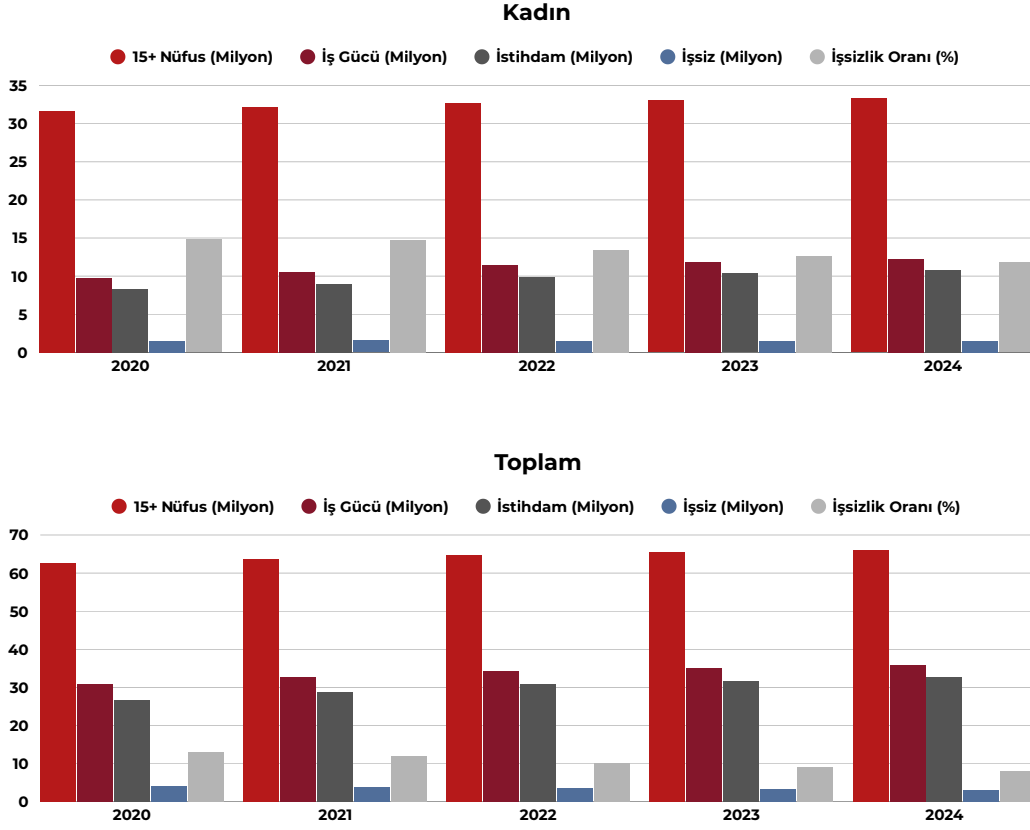
⁶ “P80/P20” en yüksek gelire sahip yüzde 20’lik grubun gelirinin, en düşük gelire sahip yüzde 20’lik grubun gelirine oranını ifade eder.

Grafik 38. Yıllık Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı (Ortalama Gelir TL), 2011-2024

Kaynak: TÜİK, "Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Türkiye’de iş gücü piyasası 2020-2024 döneminde olumlu yönde bir seyir izlemiştir. Toplam işsizlik oranı 2020’de %13,1 seviyesindeyken, 2024’te %8,7’ye gerilemiştir (TÜİK, 2025k). İstihdam edilenlerin sayısı 2020’de 26,7 milyon iken, 2024’te 32,6 milyona yükselmiştir. Cinsiyetler arasındaki işsizlik farkı da bu dönemde azalma eğilimi göstermiştir. Erkeklerde işsizlik oranı 2020’de %12,4’ten 2024’te %7,1’e, kadınlarda ise %14,8’den %11,8’e düşmüştür. Ancak, kadın işsizlik oranının erkek işsizlik oranının yaklaşık 1,7 katı olması, kadınların annelik, ev içi roller ve aile içi sorumlulukların kültürel olarak önceliklendirilmesinin iş gücü piyasasına katılımlarını etkilemiş olabileceğine işaret etmektedir. İstihdam oranlarındaki artışa paralel olarak iş gücüne katılım oranı da 2020’de %49,1’den 2024’te %54,2’ye yükselmiştir. Bu artış, özellikle kadınların iş gücüne katılımındaki artıştan kaynaklanmaktadır.

Grafik 39. Temel İş Gücü Göstergeleri, 2020-2024

Kaynak: TÜİK, “İşgücü İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

2020-2024 dönemi Türkiye ekonomisinde, istihdamdaki iyileşmeye rağmen gelir dağılımındaki bozulmanın yavaş ancak istikrarlı bir biçimde arttığı ikili bir yapı ortaya çıkmıştır. İşsizlik oranlarının düşmesi ve istihdamın artması olumlu bir tablo çizmektedir. Buna karşın, ekonomik büyümenin toplumun tüm kesimlerine adil ve dengeli bir şekilde yansıyabilmesi için gelir adaletsizliğini azaltıcı sosyal politikaların, kapsayıcı istihdamı teşvik eden programların ve makroekonomik yapının güçlendirilmesi gerekmektedir.

- Gelir dağılımını iyileştirmeye yönelik mali ve sosyal politikaların güçlendirilmesi, düşük gelirli kesimlerin yaşam standartlarını artıracak vergi düzenlemeleri ile finansman ve tasarruf araçlarının geliştirilmesi, sosyal transferlerin etkinliğinin artırılması ve hedeflenmiş destek mekanizmalarının yaygınlaştırılması önem taşımaktadır.
- Aile yapısını gözetken bir yaklaşımla, kadınların ve gençlerin iş gücüne katılımını artırmaya yönelik programlar geliştirilmeli; bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalı, esnek çalışma modelleri desteklenmeli ve nitelikli mesleki eğitim imkânları artırılarak bu politikalar hayata geçirilmelidir.
- Bölgesel farklılıkları azaltmaya yönelik istihdam ve kalkınma stratejileri geliştirilerek yüksek işsizlik ve düşük gelir düzeyine sahip bölgelerde özel teşvik paketleri, yatırım çekme mekanizmaları ve altyapı projeleri uygulanmalıdır.

2.3. Türkiye’de NEET Olan Genç Nüfus

Gençlerin eğitim ve istihdam süreçlerine etkin katılımı, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği, toplumsal refahın güçlendirilmesi ve kuşaklar arası eşitsizliklerin azaltılması açısından kritik öneme sahiptir. Ancak Türkiye’de ve dünyada gençlerin eğitim-istihdam geçişlerinde yaşanan sorunlar, “ne eğitimde ne istihdamda” (*not in education, employment or training*, NEET) olan gençler kavramını gençlik politikalarının merkezine yerleştirmiştir. NEET oranlarının yüksekliği, sadece gençlerin bireysel fırsat kayıplarını değil, aynı zamanda ülke ekonomisinin insan kaynağı kapasitesini sınırlayan yapısal sorunlara işaret etmektedir.

Türkiye’de NEET konusu, özellikle genç kadınlar açısından belirgin bir kırılganlık alanı olarak öne çıkmaktadır. Bakım sorumlulukları, cinsiyet rolleri ve iş gücü piyasasına erişimde karşılaşılan yapısal kısıtların, genç kadınların eğitim ve istihdamdan uzaklaşma riskinin değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken temel başlıklar olduğu söylenebilir.

Bu bölüm, TÜİK İşgücü İstatistikleri (TÜİK, 2025k), bölgesel NEET verileri, eğitim düzeyi, medeni durum ve yaş gruplarına göre NEET dağılımlarını bütüncül bir yaklaşımla ele almakta; gençlerin sosyoekonomik durumunu analitik bir çerçeve üzerinden incelemektedir.

Yaş ve Cinsiyete Göre NEET Dağılımı

Tablo 2’ye göre, 2021-2024 döneminde farklı yaş gruplarındaki NEET durumundaki gençlerin seyrini ve yaş arttıkça NEET oranlarının belirgin biçimde yükseldiğini göstermektedir (TÜİK, 2025k). 15-24 yaş grubunda NEET oranı 2021’de %24,7 iken, 2024’te %22,9’a gerilemiştir; bu düşüş genç nüfusun eğitim ve istihdam süreçlerine katılımında sınırlı bir toparlanmaya işaret etmektedir. Buna karşın 15-29 yaş grubunda NEET oranları 2021’de %28,4’den, 2024’te %25,9’a gerilemiş olsa da yüksekliğini korumaktadır. 15-34 yaş grubunda ise NEET oranları 2024 yılında %27,2 ile hâlâ kritik bir düzeyde bulunmaktadır.

Tablo 2. Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre NEET Olan Genç Nüfus, 2021-2024

(Bin Kişi)

	15 - 24 yaş grubundaki nüfus			15 - 29 yaş grubundaki nüfus			15 - 34 yaş grubundaki nüfus		
	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)
Toplam									
2021	11.956	2.959	24,7	18.150	5.152	28,4	24.390	7.339	30,1
2022	12.005	2.900	24,2	18.306	4.976	27,2	24.532	6.962	28,4
2023	11.831	2.661	22,5	18.227	4.696	25,8	24.451	6.663	27,3
2024	11.678	2.679	22,9	18.083	4.676	25,9	24.291	6.614	27,2
Erkek									
2021	6.110	1.066	17,4	9.210	1.626	17,7	12.342	2.059	16,7
2022	6.137	1.004	16,4	9.300	1.532	16,5	12.427	1.911	15,4
2023	6.084	950	15,6	9.298	1.445	15,5	12.421	1.810	14,6
2024	6.029	977	16,2	9.242	1.448	15,7	12.350	1.806	14,6
Kadın									
2021	5.847	1.893	32,4	8.940	3.526	39,4	12.047	5.280	43,8
2022	5.868	1.896	32,3	9.006	3.444	38,2	12.105	5.051	41,7
2023	5.747	1.711	29,8	8.929	3.251	36,4	12.030	4.853	40,3
2024	5.649	1.702	30,1	8.841	3.228	36,5	11.941	4.808	40,3

Kaynak: TÜİK, “İşgücü İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Veriler cinsiyet temelli değerlendirildiğinde, kadınların tüm yaş gruplarında erkeklerden dikkate değer ölçüde yüksek NEET oranlarına sahip olduğu görülmektedir (TÜİK, 2025k). Tablo 2'ye göre 2024 yılında 15-24 yaş arası erkeklerin NEET oranı %16,2 iken, kadınlarda bu oran %30,1'dir. Yaş arttıkça kadın NEET oranlarındaki yükseliş daha belirgin hâle gelmekte; 15-34 yaş grubunda erkeklerin oranı %14,6 iken, kadınların oranı %40,3'e kadar çıkmaktadır. Bu fark, cinsiyet rollerine dayalı iş bölümü, bakım yükümlülükleri, düşük istihdam talebi ve sosyal normların, genç kadınları sistematik biçimde iş gücü piyasası dışında tutan yapısal mekanizmalar olarak işlediğine işaret etmektedir.

Eğitim Düzeyine Göre NEET

Yaş ve cinsiyet temelli dağılımların NEET genç nüfusunun yapısal görünümüne ilişkin önemli ipuçları sunmasıyla birlikte, bu tabloyu tamamlayan bir diğer kritik unsurun eğitim düzeyi olduğu görülmektedir. Bu çerçevede TÜİK'in 2024 yılı İşgücü İstatistikleri verilerine göre, NEET konumundaki gençlerin eğitim durumları incelendiğinde, eğitim düzeylerindeki farklılıkların NEET olma riskini belirgin biçimde şekillendirdiği görülmektedir (TÜİK, 2025k). İlk dikkat çeken bulgu, okuryazar olmayan gençlerde NEET oranlarının oldukça yüksek bir seviyede seyretmesidir: Tablo 3'e göre 2021 yılında %82,8 olan oran 2024 yılında %83,3'e çıkmıştır. Bu durum, düşük eğitim düzeyinin gençlerin iş gücü piyasasına katılımını ciddi şekilde engellediğini göstermektedir. Lise altı eğitilmiş gençlerde NEET oranları 2021-2024 arasında %19,9'dan %17,4'e gerileyerek sınırlı da olsa iyileşmeye işaret etmektedir. Lise mezunları arasında NEET oranları %23-26 bandında dalgalanmakta ve bu grubun iş gücüne geçişte birtakım engellerle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Mesleki veya teknik lise mezunlarında NEET oranlarının %25-29 aralığında seyretmesi, mesleki eğitimin iş gücü piyasasıyla uyum dengesinin gözden geçirilmesi gerektiğine veya söz konusu liselerden mezun öğrencilerin istihdam edilme süreçlerinde mentörlük sistemine ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir. Yükseköğretim mezunlarında ise NEET oranlarının 2021'de %36,8'den 2024'te %29,8'e düştüğü dikkat çekmektedir; bu düşüş, üniversite mezunlarının iş gücü piyasasına daha hızlı uyum sağlayabildiğini göstermektedir.

Tablo 3. NEET Olan 15-24 Yaş Grubundaki Genç Nüfusun Eğitim Düzeyi, 2021-2024

(Bin Kişi)

	Toplam			Okuryazar olmayanlar			Lise altı eğitilmişler		
	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)
Toplam									
2021	11.956	2.959	24,7	157	130	82,8	6.160	1.223	19,9
2022	12.005	2.900	24,2	151	120	79,5	5.951	1.105	18,6
2023	11.831	2.661	22,5	137	114	83,2	5.736	1.006	17,5
2024	11.678	2.679	22,9	126	105	83,3	5.511	960	17,4
Erkek									
2021	6.110	1.066	17,4	67	50	74,6	3.290	405	12,3
2022	6.137	1.004	16,4	68	47	69,1	3.146	341	10,8
2023	6.084	950	15,6	65	48	73,8	3.022	342	11,3
2024	6.029	977	16,2	65	49	75,4	2.916	330	11,3
Kadın									
2021	5.847	1.893	32,4	89	80	89,9	2.871	819	28,5
2022	5.868	1.896	32,3	83	73	88,0	2.805	764	27,2
2023	5.747	1.711	29,8	72	65	90,3	2.713	663	24,4
2024	5.649	1.702	30,1	61	56	91,8	2.595	630	24,3

(Bin Kişi)

	Lise			Mesleki veya teknik lise			Yükseköğretim		
	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)
Toplam									
2021	2.406	562	23,4	1.890	550	29,1	1.343	494	36,8
2022	2.636	697	26,4	1.914	532	27,8	1.353	446	33,0
2023	2.839	698	24,6	1.822	464	25,5	1.297	379	29,2
2024	2.891	735	25,4	1.823	485	26,6	1.326	395	29,8
Erkek									
2021	1.202	227	18,9	1.035	233	22,5	516	152	29,5
2022	1.324	255	19,3	1.077	219	20,3	523	142	27,2
2023	1.455	263	18,1	1.034	179	17,3	508	117	23,0
2024	1.489	288	19,3	1.054	194	18,4	505	117	23,2
Kadın									
2021	1.204	335	27,8	855	318	37,2	827	341	41,2
2022	1.312	442	33,7	837	313	37,4	830	304	36,6
2023	1.384	435	31,4	788	285	36,2	789	263	33,3
2024	1.403	447	31,9	770	290	37,7	821	278	33,9

Kaynak: TÜİK, "İşgücü İstatistikleri, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Eğitim düzeyleri cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde, genç kadınların NEET oranlarının erkeklere kıyasla her düzeyde daha yüksek olduğu, ancak bu farkın eğitim basamakları arasında homojenlik göstermediği, bazı düzeylerde iki kata yaklaştığı, bazı düzeylerde ise daha düşük oranlarda gerçekleştiği görülmektedir. Tablo 3'e göre erkeklerin NEET oranının okuryazar olmayan kategorisinde %69-75, lise altı eğitimliler kategorisinde %10-12, lise, mesleki veya teknik lise eğitimliler kategorisinde %17-22 ve yükseköğretim kategorisinde %23-29 aralığında seyrettiği gözlenirken, kadınların özellikle okuryazar olmayan kategorisinde %88-91, lise altı eğitim kategorisinde %24-28, lise ve mesleki lise kategorisinde %27-37, yükseköğretim kategorisinde %33-41 düzeyinde yer aldığı gözlenmektedir. Bu veriler, ev içi sorumluluklar, bakım yükümlülükleri ve cinsiyet rollerinin NEET olgusunun temel ve belirleyici yapısal unsurları arasında yer aldığını ortaya koymaktadır.

Medeni Duruma Göre NEET

Yaş, eğitim düzeyi ve cinsiyete ilişkin göstergeler NEET gençlerin durumunu anlamada kritik olsa da gençlerin medeni durumuna ilişkin veriler de politika tasarımı göz ardı edilmemesi gereken önemli bir boyuttur. Çünkü medeni durum, gençlerin iş gücüne katılım motivasyonlarını, bakım yükümlülüklerini, hane içi rollerini ve sosyal destek ihtiyaçlarını doğrudan şekillendirmektedir. Bu nedenle NEET gençlerin evli, hiç evlenmemiş ya da boşanmış/eşi ölmüş olmalarına göre dağılımı, hem kırılganlık düzeylerini hem de müdahale alanlarını daha doğru biçimde belirlemeye imkân tanımaktadır. Bu bağlamda medeni durum verilerinin analize dâhil edilmesi, NEET gençlere yönelik bütüncül ve hedefe yönelik politika setlerinin geliştirilmesi açısından akademik ve pratik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

TÜİK verilerine göre, 2021-2024 döneminde 15-24 yaş aralığındaki NEET gençlerin medeni durumuna ilişkin dağılımlar, gençlerin eğitim ve istihdama katılımının evlilik ve aile kurma pratikleriyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir (TÜİK, 2025k). Bu dönemde NEET gençlerin çok büyük kısmını "hiç evlenmemiş" bireyler oluşturmaktadır; nitekim 2021 yılında %21,1 olan oranın 2024 yılında %19,9'a düştüğü görülmektedir. Evliler arasında NEET oranlarının özellikle dikkat çekici şekilde yüksek olduğu görülmektedir: 2021'de evli gençler arasında NEET oranı %59,5

iken, bu oran 2024'te %58,2'ye yükselmiştir. NEET nüfus içerisindeki “boşandı veya eşi öldü” oranları da %46-48 aralığında seyretmektedir.

Tablo 4. NEET Olan 15-24 Yaş Grubundaki Genç Nüfusun Medeni Durumu, 2021-2024

(Bin Kişi)

	Toplam			Hiç evlenmedi			Evli			Boşandı veya Eşi öldü		
	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)
Toplam												
2021	11.956	2.959	24,7	10.812	2.282	21,1	1.109	660	59,5	35	17	48,6
2022	12.005	2.900	24,2	10.895	2.231	20,5	1.075	652	60,7	34	16	47,1
2023	11.831	2.661	22,5	10.773	2.050	19,0	1.021	592	58,0	37	18	48,6
2024	11.678	2.679	22,9	10.729	2.130	19,9	919	535	58,2	30	14	46,7
Erkek												
2021	6.110	1.066	17,4	5.832	1.023	17,5	270	42	15,6	8	2	25,0
2022	6.137	1.004	16,4	5.868	961	16,4	261	41	15,7	8	2	25,0
2023	6.084	950	15,6	5.825	909	15,6	252	38	15,1	7	2	28,6
2024	6.029	977	16,2	5.796	940	16,2	229	37	16,2	3	1	16,7
Kadın												
2021	5.847	1.893	32,4	4.980	1.259	25,3	839	618	73,7	27	16	59,3
2022	5.868	1.896	32,3	5.027	1.271	25,3	814	611	75,1	27	15	55,6
2023	5.747	1.711	29,8	4.948	1.140	23,0	769	554	72,0	30	17	56,7
2024	5.649	1.702	30,1	4.933	1.189	24,1	690	498	72,2	26	14	53,8

Kaynak: TÜİK, “İşgücü İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Cinsiyet kırılımı incelendiğinde, kadın NEET oranlarının tüm medeni durum kategorilerinde erkeklere kıyasla belirgin biçimde daha yüksek olduğu görülmektedir (TÜİK, 2025k). Verilere göre hiç evlenmemiş erkeklerde NEET oranı 2024'te %16,2 iken, aynı yıl hiç evlenmemiş genç kadınlarda bu oran %24,1 olarak gerçekleşmiştir. Evlilik kategorisinde bu fark daha da derinleşmektedir: 2024 yılında evli genç erkeklerin yalnızca %16,2'si NEET konumundayken, evli genç kadınlarda bu oran %72,2 düzeyindedir. Bu yüksek fark, genç kadınların evlilik sonrası eğitim ve istihdama katılımının sınırlı kaldığını ve bakım yükümlülüklerinin kadın NEET oranlarını yapısal olarak yükselttiğini göstermektedir. Boşanmış veya eşi ölmüş gençlerde NEET oranları görece yüksek olmakla birlikte, bu grubun toplam içindeki sayısal ağırlığının düşük olması genel eğilimleri belirgin biçimde etkilememektedir.

Evli ve bakım sorumluluğu üstlenen genç kadınların NEET içinde daha yüksek oranlarla görünmesi, her zaman “işgücü piyasasından dışlanma” ile tek-boyutlu okunabilecek bir olgu değildir. Nitekim bakım emeği literatürü, çocuk bakımı/yaşlı bakımı ve hane içi yeniden üretim faaliyetlerinin toplumsal refahın sürdürülmesi açısından zorunlu, fakat çoğu kez ücretsiz ve görünmez kaldığını; bu nedenle istatistiklerde “inaktif/NEET” kategorileri içinde yer alabilen bakım verenlerin otomatik biçimde “dezavantajlı” olarak etiketlenmesinin analitik bir indirgeme riski taşıdığını vurgular. UNDP, bakım işinin insanî kapasitelerin gelişimi ve toplumun işleyişi için temel bir faaliyet olduğunu; ücretli emeği mümkün kılan altyapıyı oluşturmaya rağmen çoğu durumda değersizleştirildiğini belirtir.

NEET verilerinde evli bireylerin, özellikle de evli genç kadınların, daha yüksek oranlarla temsil edilmesi, çoğu zaman cinsiyet temelli roller ve bakım yükümlülükleri nedeniyle ortaya çıkan yapısal bir kırılma olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, söz konusu görünümün yalnızca dezavantajlılık veya dışlanma ekseninde ele alınması, evlilik, hane içi iş bölümü ve bakım tercihleri gibi toplumsal bağlamın etkilerini yeterince dikkate almayan indirgemeci bir değerlendirme riski

taşımaktadır. Zira evlilik ve çocuk bakımına yönelik sorumluluklar, birçok genç kadın için aile kurumuna katkı sunma ve çocuk yetiştirme süreçlerinde aktif rol alma anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla, evli genç kadınlarda NEET oranlarının yüksekliği, bir yandan iş gücüne erişimdeki engelleri görünür kılarken, diğer yandan aile içi emek ve bakım faaliyetlerinin toplumsal açıdan değer taşıyan yönlerini de yansıtmaktadır.

Nitekim Folbre (2015), “*Valuing Non Market Work*” başlıklı raporunda bakım işinin insani kapasitelerin gelişimi ve toplumun işleyişi için temel bir faaliyet olduğunu, ücretli emeği mümkün kılan altyapıyı oluşturmaya rağmen çoğu durumda değersizleştirildiğini belirtmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde kadınların temel aile ihtiyaçlarının karşılanmasına önemli ölçüde zaman ayırdıklarını vurgulamaktadır. Zira kadınların piyasa dışı bakım emeğine ayırdıkları zaman, üretkenlikten veya toplumsal katkıdan ziyade “ekonomik pasiflik” olarak kodlandığında, NEET kategorisi yapısal tercihleri ve toplumsal ihtiyaçları görünmez kılma riski taşımaktadır. Yine, Folbre’nin (2015) vurguladığı üzere, piyasa dışı emeğin ekonomik ve toplumsal değerinin politika değerlendirmelerine dâhil edilmemesi, kamu yatırımlarının getirisine ilişkin hesaplamaları eksik ve yanlış hâle getirmektedir. Dolayısıyla, bakım emeğinin tanınması ve ölçülmesi, yalnızca cinsiyet eşitliği açısından değil, aynı zamanda sosyal politika önceliklerinin daha kapsayıcı ve gerçekçi biçimde belirlenebilmesi açısından da kritik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle politika geliştirme sürecinde, ev içi bakım emeğini değersizleştirmeyen, aksine bu emeği tanıyan, destekleyen ve kadınların hem aile içinde hem de iş gücü piyasasında güçlenebileceği ikili bir yaklaşım benimsenmelidir.

NEET Nüfusunun Mekânsal Dağılımı

NEET genç nüfusunun yaş, cinsiyet, medeni durum ve eğitim düzeylerine ilişkin bulgular ortaya konduktan sonra, kavramın mekânsal boyutunu anlamak için bölgesel dağılımların incelenmesi gerekmektedir. Zira gençlerin eğitim ve istihdama erişimindeki eşitsizlikler yalnızca bireysel ya da sosyodemografik özelliklerden değil, aynı zamanda yaşanan bölgenin ekonomik yapısı, iş gücü piyasası koşulları ve sosyal hizmet kapasitesinden de önemli ölçüde etkilenmektedir.

Türkiye’nin İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Düzey 2 bölgelerine göre 2021-2024 dönemindeki NEET (15-24 yaş) verileri incelendiğinde hem bölgesel hem de yıllar içi önemli farklılaşmalar olduğu görülmektedir (TÜİK, 2025k). Tablo 5’e göre Türkiye genelinde NEET oranı 2021 yılında %24,7 iken, 2024 yılına gelindiğinde %22,9’a gerileyerek sınırlı ancak istikrarlı bir düşüş eğilimi sergilemiştir. Bununla birlikte bu genel düşüş, tüm bölgelerde aynı doğrultuda yaşanmamış; bazı bölgelerde oranlar belirgin şekilde yüksek seyrederken bazı bölgelerde daha düşük seviyelerde kalmıştır. En yüksek NEET oranlarının, özellikle yapısal sosyoekonomik kırılganlıkların, düşük kadın istihdamının ve eğitim-istihdam geçişindeki engellerin yoğun olduğu TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) bölgesinde 2021 yılında %27,1 iken 2024 yılında %27,5 olarak benzer oranda seyrettiği gözlenmektedir. TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgesinde %41,2 olan oranın 2024 yılında %38,2’ye düştüğü görülmektedir. TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgesinde 2021 yılında %34,2 olan oranın 2024 yılında ciddi düşüş göstererek %27,6 bandında seyrettiği görülmektedir. Bu bağlamdaki oranlar, Türkiye ortalamasının önemli ölçüde üzerindedir ve bölgesel gelişmişlik farklılıklarının gençlerin iş gücü piyasasına katılımını güçlü biçimde etkilediğini göstermektedir.

Tablo 5. İBBS Düzey 2'ye Göre 15-24 Yaş NEET Olan Genç Nüfus, 2021-2024

(Bin Kişi)

	2021			2022			2023			2024		
	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)	Toplam	Ne eğitimde ne istihdamda olanlar	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı (NEET) (%)
Toplam	11.956	2.959	24,7	12.005	2.900	24,2	11.831	2.661	22,5	11.678	2.679	22,9
TR10 (İstanbul)	2.308	406	17,6	2.348	396	16,9	2.329	349	15,0	2.247	359	16,0
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	204	46	22,5	221	47	21,3	219	43	19,6	224	52	23,2
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	172	38	22,1	173	37	21,4	181	34	18,8	178	31	17,4
TR31 (İzmir)	525	106	20,2	508	109	21,5	504	102	20,2	507	93	18,3
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	357	81	22,7	371	102	27,5	345	76	22,0	338	67	19,8
TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)	384	84	21,9	367	86	23,4	378	81	21,4	363	77	21,2
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	513	114	22,2	505	109	21,6	528	96	18,2	534	121	22,7
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	528	122	23,1	539	113	21,0	548	101	18,4	553	112	20,3
TR51 (Ankara)	774	160	20,7	792	166	21,0	793	165	20,8	762	140	18,4
TR52 (Konya, Karaman)	381	88	23,1	392	95	24,2	389	85	21,9	369	82	22,2
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	410	92	22,4	419	87	20,8	405	63	15,6	413	69	16,7
TR62 (Adana, Mersin)	609	160	26,3	607	153	25,2	589	143	24,3	589	142	24,1
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	473	131	27,7	478	135	28,2	464	141	30,4	473	128	27,1
TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	230	61	26,5	227	57	25,1	214	56	26,2	220	55	25,0
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	337	86	25,5	356	81	22,8	355	84	23,7	350	87	24,9
TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	114	31	27,2	116	30	25,9	114	24	21,1	124	25	20,2
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	90	14	15,6	84	18	21,4	80	14	17,5	84	12	14,3
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	362	71	19,6	334	67	20,1	324	65	20,1	320	69	21,6
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	319	79	24,8	308	69	22,4	303	63	20,8	288	69	24,0
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	179	41	22,9	181	35	19,3	160	29	18,1	150	34	22,7
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	200	69	34,5	188	64	34,0	175	52	29,7	173	56	32,4
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	270	72	26,7	264	69	26,1	260	67	25,8	253	70	27,7
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri)	490	192	39,2	482	181	37,6	434	158	36,4	430	165	38,4
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	458	124	27,1	478	140	29,3	479	135	28,2	451	124	27,5
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	786	324	41,2	765	301	39,3	774	281	36,3	811	310	38,2
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	483	165	34,2	501	154	30,7	488	154	31,6	474	131	27,6

Kaynak: TÜİK, "İşgücü İstatistikleri, 2024" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Tablo 5'e göre NEET olan genç nüfus oranlarının yüksekliği ile dikkat çeken TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) gibi bölgelerde 2021 yılında NEET oranı %39,2 iken 2024 yılında %38,4'e düştüğü gözlenmektedir. Buna karşılık, ekonomik faaliyetlerin ve istihdam olanaklarının yoğun olduğu TR10 (İstanbul), TR51 (Ankara) ve TR31 (İzmir) gibi büyükşehir bölgelerinde NEET oranları daha düşük seviyelerde seyretmiştir. İstanbul'da oranlar 2021'de %17,6 iken, 2024'te %16,0'a gerilemiş; Ankara ve İzmir'de ise oranların genellikle %18-20 bandında benzer şekilde seyrettiği görülmüştür. Bu bölgelerin hem eğitim altyapısı hem de gençler için iş ve staj fırsatlarının daha güçlü olması, gençlerin daha geçişken bir eğitim-istihdam sürecine sahip olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin batı ve kuzeybatı bölgelerinde yer alan TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik), TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) ve TR51 (Ankara) gibi iç bölgelerde NEET oranlarının görece düşük seyretmesi, üretim, sanayi ve hizmet sektörlerinin bu bölgelerde istihdam yaratma kapasitesinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

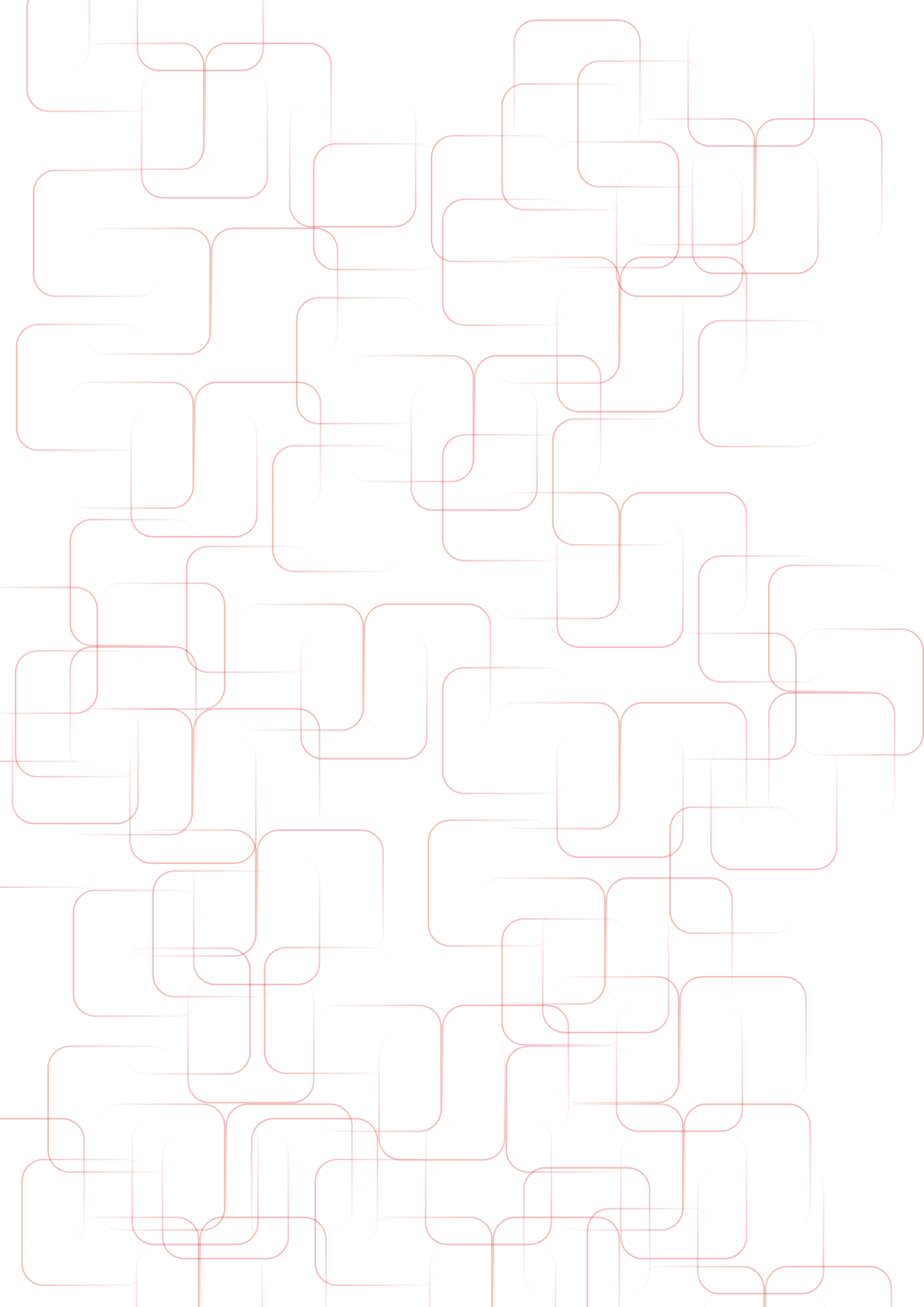
Sonuç ve Öneriler

Türkiye'de NEET göstergeleri, gençlerin eğitimden istihdama geçiş sürecinde çok boyutlu ve yapısal sorunların devam ettiğine işaret etmektedir. Cinsiyet, bölge, eğitim düzeyi, medeni durum ve mekânsal dağılım gibi sosyodemografik değişkenler, NEET riskini birbirini besleyen dinamikler üzerinden şekillendirmektedir. Veriler, özellikle genç kadınların, düşük eğitim düzeyine sahip gençlerin ve sosyoekonomik açıdan dezavantajlı bölgelerde yaşayanların NEET grubunda yoğunlaştığını göstermektedir. Bu durum, NEET olgusunun yalnızca işsizlik ya da ekonomik yoksunlukla açıklanamayacağını göstermektedir. NEET statüsü; cinsiyet temelli farklılıklar ve medeni durumun yanı sıra eğitimde fırsat eşitsizlikleri, bakım yükümlülükleri, bölgesel kalkınma farklılıkları ve sosyal dışlanma gibi yapısal sorunlarla yakından ilişkilidir.

- **Kadınlara Yönelik Bakım Destekli İstihdam Modelleri Geliştirilmesi:** NEET oranlarının özellikle evli ve bakım sorumluluğu üstlenen genç kadınlarda yüksek olması, bu grubun iş gücü piyasasına katılımının önünde yapısal engeller bulunduğunu göstermesinin yanı sıra, bakım emeğinin bireysel tercih ve toplumsal değer boyutlarıyla birlikte ele alınması gereken bir politika alanı olduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda kreş desteği, yarı zamanlı ve esnek çalışma modelleri, evde bakım hizmetleri ve mahalle temelli gündüz bakım merkezleri yaygınlaştırılarak hem iş gücü sisteminde kalmak isteyen kadınların/annelerin istihdama katılımı artırılabilir hem de aile kurumunun güçlenmesine katkı sağlanabilir. Bu politika, çalışma hayatında aktif olarak yer almak isteyen genç kadınların "evlilik ve annelik" nedeniyle sistem dışında kalmasını önlediği gibi, aileyi destekleyen olumlu bir yaklaşımın da parçasıdır.
- **Bölgesel ve Yerel NEET Eylem Planları ve Dezavantajlı Bölgelerde Hedefli Müdahaleler:** Veriler NEET oranlarının TRC, TRB gibi sosyoekonomik açıdan dezavantajlı bölgelerde yoğunlaştığını göstermektedir. Bu nedenle, tek tip ulusal politika yerine bölge bazlı NEET strateji planları oluşturulmalı; bu bölgelerde eğitim-istihdam geçişini kolaylaştıracak mesleki eğitim merkezleri, gençlik danışma ofisleri ve mobil kariyer hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır. Uygulamalar bölgenin ekonomik yapısına uygun olarak tasarlanmalıdır (tarım, tekstil, hizmet sektörü vb.).
- **Eğitimde Kalma ve Beceri Kazandırma Programlarının Güçlendirilmesi:** Okuryazar olmayan ve lise altı eğitim düzeyine sahip gençlerde NEET oranlarının çok yüksek seyretmesi, eğitimden kopuşun NEET riskini belirgin biçimde artırdığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle ikinci fırsat okulları, telafi eğitimleri, dijital beceri programları, mesleki yeterlilik kursları ve gençlere yönelik kısa süreli hızlandırılmış sertifika programları yaygınlaştırılmalıdır. Özellikle kız çocuklarının eğitime erişimini ve eğitimde kalma oranını artıracak teşvik mekanizmaları güçlendirilmelidir.

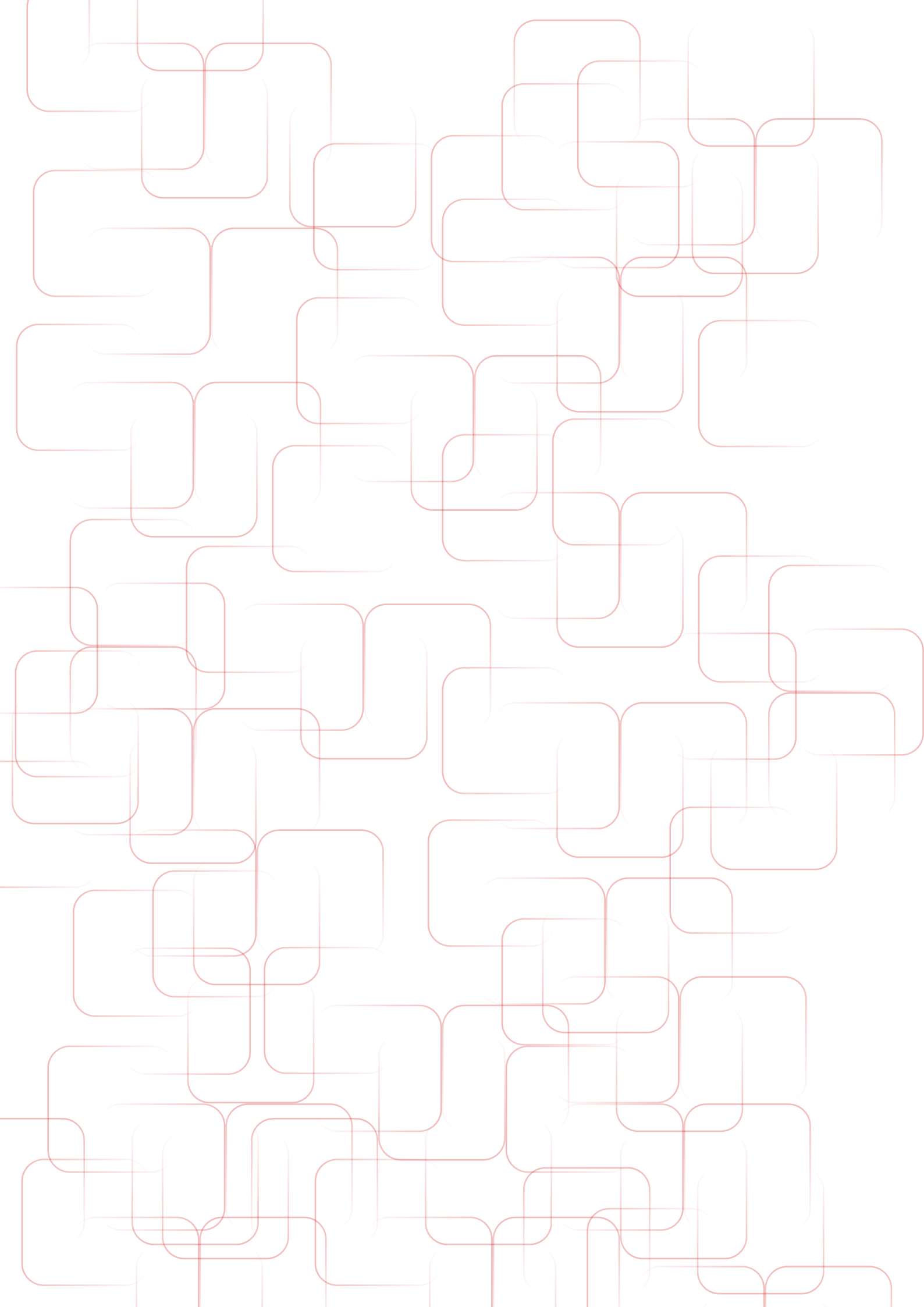
- **Gençler için Mentörlük, Kariyer Rehberliği ve İş Arama Destek Programları:** NEET gençlerin önemli bir bölümü “fırsat arayan” ancak iş gücü piyasasına girişte yönlendirme eksikliği yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Bu nedenle üniversiteler, İŞKUR ve yerel yönetimler iş birliğiyle gençlere özel kariyer danışmanlığı, mentörlük ve iş bulma hızlandırma programları hayata geçirilmelidir. Okuldan işe geçişi kolaylaştıran staj, çıraklık ve işbaşı eğitim programları genişletilmeli; genç istihdam eden işletmelere yönelik teşvikler artırılmalıdır.
- **NEET Gençler için Kapsayıcı Bir Ulusal Koordinasyon Mekanizması Kurulması:** Günümüzde Türkiye’de NEET gençlere yönelik çok sayıda kurum çalışma yürütmesine rağmen politika koordinasyonu parçalı bir yapı sergilemektedir. Bu nedenle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, MEB, YÖK, TÜİK, İŞKUR ve yerel yönetimlerin birlikte çalışacağı “NEET Türkiye Koordinasyon Kurulu” oluşturulmalı; veri paylaşımı, politika izleme-değerlendirme süreçleri ve etki analizi bu yapı üzerinden yürütülmelidir. Böylece gençlerin eğitimden istihdama geçişi daha sistematik biçimde desteklenebilir.

TÜRKİYE'DE DİJİTAL DÖNÜŞÜM: YAPAY ZEKÂ, E-TİCARET VE MEDYA EKOSİSTEMİ

TÜRKİYE’DE DİJİTAL DÖNÜŞÜM: YAPAY ZEKÂ, E-TİCARET VE MEDYA EKOSİSTEMİ

2025 yılı itibarıyla Türkiye’de dijital dönüşüm; teknoloji politikaları, ekonomik faaliyetlerin dijitalleşmesi ve medya ekosistemindeki yapısal değişimlerin bir arada değerlendirildiği çok boyutlu bir alan hâline gelmiştir. Yapay zekâ uygulamalarının yaygınlaşması, e-ticaretin ekonomik yapı içindeki ağırlığının artması ve dijital medya kullanımının toplumsal iletişim üzerindeki etkileri, hem fırsatlar hem de düzenlenmesi gereken yeni alanlar ortaya çıkarmaktadır. Bu bölümde, yapay zekâ alanındaki küresel ve ulusal gelişmeler, dijital ekonomideki dönüşüm ve e-ticaret dinamikleri ile medya güvenilirliği ve dezenformasyonla mücadele süreçleri ele alınarak Türkiye’nin dijitalleşme gündeminin genel çerçevesi ortaya konmaktadır.

3.1. 2025’te Türkiye’de Yapay Zekâ: Fırsatlar ve Tehditler

Yapay zekâ, bir dijital bilgisayarın veya bilgisayar kontrollü robotun, akıl yürütme, öğrenme ve problem çözme gibi tipik olarak insan zekâsıyla ilişkilendirilen görevleri gerçekleştirme yeteneğidir (Encyclopedia Britannica, 2025). Elektrik ya da internet gibi, hemen her sektöre nüfuz eden genel amaçlı bir teknoloji dalgası olarak tüm sektörlerde her anlamda iş yapma biçimini yeniden tanımlama potansiyeline sahiptir. Türkiye açısından yapay zekâ, yalnızca verimlilik artışı ve yeni iş modelleri anlamına gelmemekte; aynı zamanda küresel değer zincirlerinde daha üst basamaklarda konumlanmak, stratejik bağımsızlığı güçlendirmek ve toplumsal refahı artırmak için kritik bir rekabet alanı hâline gelmektedir. Bu çerçevede, yapay zekâya ilişkin düzenleyici çerçevenin, insan kaynağı politikalarının ve veri ile altyapı ekosisteminin nasıl tasarlandığı, önümüzdeki on yılın ekonomik ve sosyal görünümünü belirleyici unsurlardan biri olacaktır.

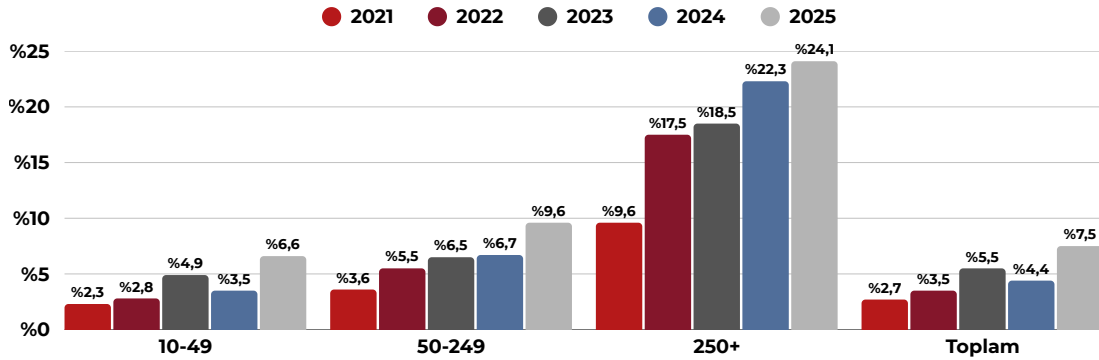
Bu genel çerçeve, yapay zekâ alanında son dönemde yaşanan düzenleyici ve teknolojik gelişmelerin, özellikle 2024-2025 döneminde neden kritik bir ivme kazandığını ortaya koymaktadır. Bu dönemde, yapay zekâ alanında hem düzenleyici çerçevelerin belirginleştiği hem de teknolojik yaklaşımların köklü biçimde değiştiği bir süreç yaşanmıştır. Bu bağlamda 13 Haziran 2024 tarihinde Avrupa Birliği Yapay Zekâ Tüzüğü’nün (EU Artificial Intelligence Act) yürürlüğe girmesi, alandaki en önemli gelişmelerden biri olarak öne çıkmaktadır. Tüzük, genel amaçlı yapay zekâ sistemleri için aşamalı bir uyum süreci tanımlamakta ve uygulama kurallarından teknik dokümantasyona, risk sınıflandırmasından telif haklarına kadar uzanan kapsamlı yükümlülükler getirmektedir (European Commission, 2024; European Parliament & Council of the European Union, 2024). Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan rehber dokümanlar ise yüksek riskli sistemlerin nasıl belirleneceğine ilişkin yol gösterici bir çerçeve sunmaktadır. Bu düzenlemeler, yalnızca Avrupa Birliği içindeki aktörleri değil, AB pazarına açılmayı hedefleyen ülkelerdeki yapay zekâ girişimlerini de yakından ilgilendirmektedir. Türkiye’de 24 Haziran 2024 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan ilk yapay zekâ kanun teklifi de bu sürecin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar teklif bazı belirsizlikler içerse de, yapay zekâya özgü bir mevzuat oluşturulmasına yönelik ilk kurumsal adım olması bakımından önem taşımaktadır (TBMM, 2024).

Düzenleyici alandaki bu gelişmelere eşlik eden bir diğer önemli dönüşüm ise yapay zekâ teknolojilerinin geliştirilme biçiminde ortaya çıkmıştır. 20 Ocak 2025 tarihinde Çin menşeli DeepSeek-R1 modelinin açık kaynak olarak yayımlanması, yüksek maliyetli ve donanım yoğun modellerin tek seçenek olmadığına işaret etmiştir. Uzman sistem mantığına dayanan bu yaklaşım, daha sınırlı GPU kaynaklarıyla da etkili sonuçlar alınabileceğini göstermiş ve açık kaynak yapay

zekâ ekosisteminde yeni bir eşik oluşturmuştur (Digidop, 2025). Bu gelişme, yapay zekâ alanındaki küresel rekabetin yalnızca teknoloji şirketleri arasında değil, devletlerin stratejik tercihleri üzerinden de şekillendiğini ortaya koymaktadır. Nitekim ABD’de açık kaynak modellerin stratejik bir unsur olarak ele alındığı ve bu doğrultuda ATOM Projesi kapsamında büyük ölçekli altyapı yatırımlarının planlandığı görülmektedir (Anderson vd., 2025; The ATOM Project, 2025; The White House, 2025a; 2025b). Buna karşılık DeepSeek örneği, donanım ve sermaye olanakları sınırlı olan ancak güçlü insan kaynağına ve yerel veri birikimine sahip ülkeler için yeni imkânlar sunmaktadır. Türkiye açısından bakıldığında, bu gelişmelerin sağlık, eğitim, üretim ve kamu hizmetleri gibi alanlarda yerli ve ihtiyaca uyarlanmış yapay zekâ modellerinin geliştirilmesine zemin hazırladığı söylenebilir. Bu yaklaşımın somut yansımaları, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan Eğitimde Yapay Zekâ Politika Belgesi ve Eylem Planı ile Yapay Zekâ Uygulamaları Etik Kurulu Yönergesi’nde açık biçimde görülmektedir (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2025a; 2025b).

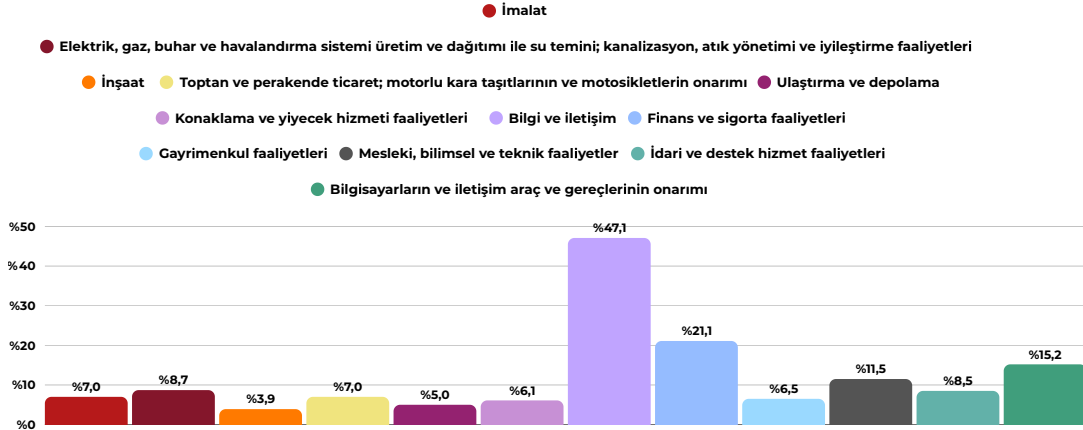
Bu çerçevede, söz konusu teknik ve politika düzeyindeki dönüşümlerin Türkiye’deki yapay zekâ kullanım pratiklerine ne ölçüde yansıdığı sorusu önem kazanmaktadır. TÜİK’in 1 Ekim 2025 tarihli “Yapay Zekâ İstatistikleri” bülteni, Türkiye’de yapay zekâ kullanımının henüz sınırlı olmakla birlikte hızla genişleyen bir tabana yayıldığını göstermektedir (TÜİK, 2025p). Grafik 40’a göre 10 ve üzeri çalışanı bulanan girişimlerin yalnızca %7,5’i en az bir yapay zekâ teknolojisi kullandığını beyan ederken, 2021’de bu oranın %2,7 olması kısa sürede kaydedilen dikkat çekici bir artışa işaret etmektedir.

Grafik 40. Çalışan Sayısına Göre Yapay Zekâ Kullanan Girişimler, 2025

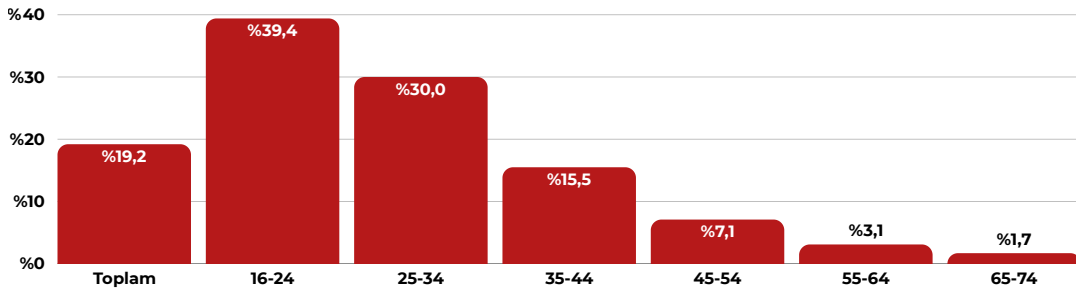
Kaynak: TÜİK, “Yapay Zeka İstatistikleri, 2025” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 40’a göre, yapay zekâ kullanım oranı büyük ölçekli girişimlerde %24,1’e yükselmiştir. Grafik 41 incelendiğinde ise en yoğun kullanımın %47,1 oranıyla bilgi ve iletişim sektöründe gerçekleştiği, bu sektörü finans ve sigorta ile bilişim onarım hizmetlerinin izlediği görülmektedir (TÜİK, 2025p).

Grafik 41. Ekonomik Faaliyete Göre Yapay Zekâ Kullanan Girişimlerin Oranı, 2025

Kaynak: TÜİK, "Yapay Zeka İstatistikleri, 2025" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Girişimlerin yapay zekâyı en çok pazarlama ve satış, üretim ve hizmet süreçleri ile AR-GE ve yenilik faaliyetlerinde kullanıyor olması, bu teknolojinin verimlilik ve rekabetçilik boyutunu öne çıkarmaktadır. Buna karşılık yapay zekâ kullanmayan girişimlerin %9'unun yakın dönemde kullanmayı düşündüğünü belirtmesine rağmen uzmanlık eksikliği, yüksek maliyet ve hukuki belirsizlikleri temel engeller olarak ifade etmesi, insan kaynağı, yatırım ve düzenleyici çerçeve ekseninde daha önce vurgulanan risk alanlarını somut biçimde görünür kılmaktadır (TÜİK, 2025p). Hanehalkı verileri ise 16-74 yaş arasındaki bireylerin %19,2'sinin üretken yapay zekâ uygulamalarını kullandığını, bu oranın 16-24 yaş grubunda %39,4'e yükseldiğini ve kullanım düzeyinin eğitim seviyesiyle birlikte belirgin biçimde arttığını göstermektedir.

Grafik 42. Yaş Grubuna Göre Yapay Zekâ Kullanım Oranları, 2025

Kaynak: TÜİK, "Yapay Zeka İstatistikleri, 2025" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Bu tablo, bir yandan genç ve eğitimli nüfusun yapay zekâyı hızla içselleştirdiğini, diğer yandan ise toplum genelinde ihtiyaç duymama ve nasıl kullanılacağını bilmeme algısının hâlâ güçlü biçimde varlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum bölüm boyunca tartışılan fırsat-tehdit dengesini politika tasarımı açısından daha da kritik noktaya taşımaktadır.

Yapay Zekâ Alanında Türkiye'nin Önündeki Fırsatlar ve Riskler

Cumhurbaşkanlığı 11. Kalkınma Planı (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019) ve Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2021) kapsamında yapay zekâ, Millî Teknoloji Hamlesi ve Dijital Türkiye vizyonunun temel taşıyıcı unsurlarından biri olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede veriden değer üretimine dayalı bir ekonomik yapının inşa edilmesi, küresel değer zincirlerine daha üst basamaklardan eklenmek ve verimlilik ile toplumsal refah artışı

sağlamak açısından stratejik bir öncelik olarak görülmektedir. Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi'nde yapay zekâ alanının gayri safi yurt içi hasılaya katkısının %5 düzeyine yükseltilmesi hedeflenirken, On İkinci Kalkınma Planı'nda (2024-2028) yapay zekâ, yerli teknoloji geliştirme ve üretim kapasitesinin artırılacağı öncü teknolojiler arasında ön sıralarda konumlandırılmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023).

Bu çerçeve, yalnızca teknoloji ve verimlilik ekseninde değil, iş gücü piyasaları, beceri dönüşümü ve toplumsal etkiler boyutunda da ele alınmalıdır. Enstitü Sosyal tarafından yayımlanan Yapay Zekâ ve İş Gücü Piyasasının Geleceği başlıklı kapsamlı analiz, Türkiye açısından yapay zekânın fırsat ve risklerinin büyük ölçüde insan kaynağı, kurumsal kapasite ve dönüşümün adil yönetimi etrafında yoğunlaştığını ortaya koymaktadır (Demiroğlu ve Soylu, 2026). Bu bulgular, teknoloji politikalarının istihdam ve sosyal politika alanlarıyla eş güdüm içinde tasarlanması gerektiğine işaret etmektedir.

Küresel ölçekte yapay zekâ alanında yaşanan son gelişmeler ise Türkiye'nin bu stratejik hedefleri nasıl somutlaştırabileceğine ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bağlamda *DeepSeek*'in açık kaynak modeli etrafında şekillenen ekosistem, nispeten düşük maliyetlerle yüksek performanslı yapay zekâ çözümleri üretilebileceğini göstermiştir. Bu durum yapay zekâ yarışına sonradan dâhil olan ülkeler için yeni bir "eşik" ortaya koymuştur. GPU ve sermaye erişimi görece sınırlı, ancak güçlü bir mühendislik havuzuna ve zengin yerel veri setlerine sahip Türkiye gibi ülkeler açısından bu gelişme, özellikle belirli dikey alanlara odaklanmış yapay zekâ çözümleri üretmek için önemli bir fırsattır. Ancak bu fırsatların hangi ölçüde değerlendirilebileceği, yapay zekâ alanındaki küresel rekabetin belirleyici yapısal kısıtlarıyla doğrudan ilişkilidir.

Yapay zekâ alanında küresel rekabetin giderek artan boyutlarından birisi, ileri seviye hesaplama altyapısına ve özellikle GPU erişimine ilişkin maliyetlerdir. ABD ve Çin gibi ülkelerin kamu destekli ulusal GPU havuzları ve sübvansiyonlu bulut altyapılarıyla ölçek avantajı elde etmesi, bu kaynağa erişimi sınırlı ülkeler için stratejik bir kırılma alanı yaratmaktadır. Türkiye açısından bu tablo, yüksek donanım maliyetlerinin bir tehdit unsuru oluşturmaya karşın açık kaynak modeller, ortak hesaplama altyapıları ve dikey alanlara odaklı verimli uyarlamalar yoluyla rekabetçi çözümler geliştirmek için aynı zamanda bir fırsat penceresi sunmaktadır. Bu noktada yapay zekâ yatırımlarının hangi ölçekte ve hangi aktörler üzerinden yaygınlaştırılabileceği sorusu gündeme gelmektedir. Yapay zekâ yatırımlarının yalnızca büyük ölçekli firmalarda ve metropollerde yoğunlaşmasının önlenmesi hâlinde, Anadolu merkezli KOBİ'ler için verimlilik ve rekabetçilik artışı oluşturabilir (Demiroğlu ve Soylu, 2026). Özellikle tarım, imalat ve lojistik gibi sektörlerde yapay zekâ destekli uygulamalar, bölgesel kalkınma farklarını azaltabilecek bir kaldıraç işlevi görebilir. Bu yayılımın sürdürülebilir ve kapsayıcı biçimde sağlanabilmesi ise güçlü bir insan kaynağı ve kurumsal ekosistemin varlığını zorunlu kılmaktadır.

Ülke genelinde nitelikli bir yetenek havuzu ve çok paydaşlı bir inovasyon ekosistemi oluşması için çok yönlü çalışmalar yapılmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) - Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ekseninde geliştirilen mikro-sertifika programları ve hizmet içi eğitim modülleri ve yapay zekâ odaklı müfredat güncellemeleri, bu yönde atılan önemli adımlardır. Ayrıca Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının uzmanlık ve yetkinlik geliştirme programları ve TÜBİTAK'ın Kamu Yapay Zekâ Ekosistem Çağrısı ve altyapı yatırımları bu çalışmalara verilebilecek diğer örneklerdir.

Bu çabaların, bölgesel yetenek merkezleri, teknoparklar ve mükemmeliyet merkezleri aracılığıyla ticarileşmeye uzanan bir hat üzerinde bütünleşmesi durumunda, akademi, girişimcilik ve sanayi arasında daha güçlü ve kalıcı köprüler kurulmakta; ölçeklenebilir iş modelleri için elverişli bir ortam açığa çıkmaktadır. Sonuç olarak, fırsat eksen **AB ile uyum, açık model uyarlaması ve yetenek/ ekosistem inşası** üçlüsünde birleşmekte; Türkiye'ye, belirli niş dikeylerde AB pazarına hazır yapay zekâ çözümleri geliştirme imkânı sunmaktadır.

Tehditler ve Riskler

Avrupa Birliği Yapay Zekâ Tüzüğü, sosyal puanlama, manipülatif teknikler ve eğitim ile iş yerinde duygu çıkarımı gibi alanlarda açık yasaklar getirerek yapay zekâ uygulamalarının temel haklar üzerindeki olası olumsuz etkilerine dikkat çekmektedir (European Commission, 2024; European Parliament & Council of the European Union, 2024). Benzer kaygılar Türkiye’de de özellikle mahremiyet, adalet ve ayrımcılık boyutlarında gündeme gelmektedir.

ABD’de yapılan kamuoyu araştırmaları, yapay zekâyâ ilişkin endişe düzeyinin, duyulan heyecan ve beklentiden bir ölçüde daha baskın olduğunu ortaya koymaktadır (Pew Research Center, 2023, 2025). Benzer bir algının Türkiye’de de özellikle kişisel verilerin korunması ve gözetim endişesi üzerinden şekillenmesi muhtemeldir. Bu nedenle, yapay zekâ uygulamalarında **kanıtlanabilir güvenlik**, **açıklanabilirlik** ve etkili **itiraz mekanizmalarının** tesis edilmesi kritik bir önem taşımaktadır.

“Şeffaf ağırlık paylaşımı”, “açıklanabilir uyarılma süreçleri”, veri minimizasyonu ve insan denetimi ilkelerinin kurumsal yönetim çerçevesinde yerleşmesi, hem hukuki uyumun sağlanması hem de toplumsal güvenin tesis edilmesi açısından temel gereklilikler olarak öne çıkmaktadır.

Otomasyon dalgaları, bir yandan verimlilik ve üretkenlik artışı sağlarken diğer yandan belirli mesleklerde iş kaybı, beceri uyumsuzluğu ve bölgesel dengesizlik risklerini artırabilmektedir. Özellikle rutin ve tekrarlayan görevlerin yapay zekâ destekli sistemlere devri, kısa vadede bazı meslek grupları üzerinde baskı oluşturabilir.

Bu riskin etkin biçimde yönetilebilmesi için istihdam projeksiyonlarına dayalı **ulusal beceri dönüşüm programları**, bölgesel yetenek merkezleri ve mikro-sertifika programları hayati önem taşımaktadır. Aksi hâlde aynı teknolojik dalga, bir bölgede verimlilik artışı sağlarken diğer bölgelerde işsizlik ve sosyal kırılganlığı derinleştirebilir.

Ulusal beceri dönüşümü, iyi yönetilmediği takdirde iş gücü piyasasında belirgin bir kutuplaşma riski de üretmektedir. Orta beceri düzeyindeki rutin görevlerin otomasyona daha açık olması, yüksek ve düşük beceri grupları arasındaki gelir ve istihdam farklarını derinleştirebilir; bu durum özellikle gençler ve kadınlar açısından asimetrik etkiler doğurabilir (Demiroğlu ve Soylu, 2026).

Yapay zekâ alanında stratejik kapasite inşasının önündeki temel risklerden biri de bu teknolojileri geliştirecek nitelikli mühendis ve araştırmacıların yurt dışına yönelme eğilimidir. Küresel ölçekte döviz bazlı ve yüksek ücretlerle sunulan istihdam olanakları, yerel şirketlerin yetenekleri elde tutmasını zorlaştırmakta; bu durum, beyin göçü kadar “yerinde beyin kaybı” riskini de beraberinde getirmektedir. Enstitü Sosyalın analizleri, bu eğilimin yönetilememesi hâlinde Türkiye’nin yapay zekâ ekosisteminde kalıcı bir üretici konumuna geçmesini sınırlayabilecek yapısal bir tehdit oluşturduğuna işaret etmektedir (Demiroğlu ve Soylu, 2026).

Yapay zekâ destekli siber saldırılar, kimlik hırsızlığı, manipülatif içerikler ve *deepfake*⁷ videolar; seçim güvenliğinden finansal istikrara, eğitimden kamu düzenine kadar pek çok alanda yeni kırılganlıklar oluşturmaktadır. Üretilen içeriklerin özgünlüğünü ve bütünlüğünü doğrulamak, artık yalnızca teknik bir ayrıntı değil, demokratik süreçlerin ve ekonomik istikrarın korunması için elzem bir gereklilik hâline gelmiştir.

⁷ **Deepfake:** Gerçek kişilerin yüzünü veya sesini taklit eden, yapay zekâ ile üretilmiş sahte fotoğraf, video veya ses kayıtlarını ifade eder.

Bu bağlamda *red-teaming*⁸, olay bildirimi, dijital imza ve içerik zinciri⁹ mekanizmalarının geliştirilmesi; hem kamu kurumlarında hem de stratejik sektörlerde “ulusal bir siber güvenlik ve içerik doğrulama çekirdeği”nin oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Böyle bir çekirdek kapasite, özellikle seçim dönemleri ve kriz anlarında bilgi kirliliği ile mücadelede kritik rol oynayacaktır.

Büyük dil modellerinin ve geniş ölçekli yapay zekâ sistemlerinin eğitimi ve işletilmesi; enerji tüketimi, su kullanımı ve altyapı kapasitesi üzerinde ciddi baskılar oluşturmaktadır. Türkiye’nin enerji arz güvenliği ve iklim hedefleri birlikte değerlendirildiğinde, kontrolsüz ve standart dışı veri merkezi yatırımları orta vadede sürdürülemez bir tabloya yol açabilir.

Bu nedenle, yapay zekâ iş yüklerini barındıran veri merkezleri için “yeşil veri merkezi standardı”nın geliştirilmesi; enerji verimliliği, su yönetimi ve atık ısı geri kazanımı gibi kriterlerin kamu ihaleleri ve teşvik mekanizmalarına entegre edilmesi büyük önem taşımaktadır. Aksi hâlde, ekonomik verimlilik ve dijital rekabet gücü artarken, çevresel maliyetler ve yerel ekosistemler üzerindeki baskı hızla yükselebilir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de yapay zekâ alanında son dönemde atılan adımlar ve küresel ölçekteki gelişmeler, aynı teknolojik dalganın hem stratejik bir fırsat penceresi olduğunu hem de ciddi toplumsal riskler ürettiğini açık biçimde göstermektedir. *DeepSeek* benzeri açık kaynak modellerin ortaya çıkardığı maliyet avantajı ile AB Yapay Zekâ Tüzüğü çerçevesinde şekillenen uyum gereklilikleri birlikte değerlendirildiklerinde Türkiye için seçici ve hedefli bir politika bileşimine duyulan ihtiyaç belirginleşmektedir. TÜİK verilerinin işaret ettiği sınırlı ancak hızla artan kullanım oranları ile uzmanlık eksikliği, yüksek maliyet ve hukuki belirsizliklerden kaynaklanan bariyerler de insan kaynağı, altyapı ve düzenleyici çerçeve alanlarında eş güdümlü bir müdahale ihtiyacını somutlaştırmaktadır. Aşağıda sıralanan politika önerileri, uygulanabilir ve önceliklendirilmiş bir eylem gündemi ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. Ulusal Yapay Zekâ Uyum Çizelgesi:

Avrupa Birliği Yapay Zekâ Tüzüğü’nün (EU AI Act) kademeli uygulama takvimiyle uyumlu biçimde, Türkiye için “**Ulusal Yapay Zekâ Uyum Çizelgesi**” yayımlanmalıdır. Bu çizelge; genel amaçlı yapay zekâ sistemleri, yüksek riskli kullanım alanları (kredi değerlendirme, acil çağrı hizmetleri, sosyal yardım hak edışı vb.) ve telif yükümlülükleri için sektörel rehberler, teknik dokümantasyon şablonları ve telif politikası kılavuzları içermelidir. Böylece AB pazarına açılmak isteyen yerli üreticiler için öngörülebilir bir uyum patikası oluşturulabilir.

2. Yapay Zekâ Kanun Teklifinin Netleştirilmesi ve Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi:

Türkiye Büyük Millet Meclisinde sunulan yapay zekâ kanun teklifinde yer alan temel tanımların (sağlayıcı, *deployer*/kullanıcı, aracı aktörler), denetim ve yetki makamlarının, yaptırım-ihlal matrislerinin ve kayıt/lisans süreçlerinin **ölçülebilir ve denetlenebilir** ve uygulamada belirsizlik yaratmayacak şekilde yeniden çerçevelenmesi gerekmektedir.

⁸ *Red-teaming*: Bir yapay zekâ sisteminin zayıf noktalarını, güvenlik açıklarını veya istenmeyen çıktılar üretme eğilimlerini ortaya çıkarmak için uzman ekiplerce yapılan stres testi ve saldırı simülasyonu çalışmalarına verilen addır.

⁹ **İçerik zinciri** (*content provenance/content chain*): Bir içeriğin (metin, görsel, video) üretim ve düzenleme aşamalarını kaydederek hangi adımlardan geçtiğinin geriye dönük doğrulanmasını sağlayan, teknik ve yönetsel izleme mekanizmalarını ifade eder.

Kanunun etkin bir biçimde uygulanabilmesi için sektörel düzenleyici kurumlarda (KVKK, BDDK, RTÜK, Rekabet Kurumu vb.) yapay zekâ uzmanlığına sahip birimler güçlendirilmeli; bu birimlere model değerlendirme, teknik denetim ve *red-teaming* gibi ileri düzey inceleme kapasiteleri kazandırılmalıdır.

3. İnsan Kaynağı ve Beceri Dönüşümü için Ulusal Program:

Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi hedefleriyle uyumlu biçimde, yapay zekâ alanlarına yönelik **istihdam projeksiyonları ve yetkinlik haritaları** oluşturulmalı; meslek tanımları ve ulusal meslek standartları güncellenmelidir. MEB-YÖK-İŞKUR koordinasyonunda mikro-sertifika ve modüler eğitim programları (örneğin veri okuryazarlığı, algoritmik düşünme, uygulamalı yapay zekâ) yaygınlaştırılmalı; lise ve lisans düzeyindeki müfredatlarda bu içerikler güçlendirilmelidir. Bölgesel yetenek merkezleri ve yaşam boyu öğrenme programları aracılığıyla otomasyon kaynaklı beceri uyumsuzlukları ve bölgesel istihdam dengesizlikleri proaktif ve önleyici biçimde yönetilmelidir.

4. Araştırma, Girişimcilik ve Kümelenme Ekosisteminin Güçlendirilmesi:

Yapay zekâ alanında **tematik kümelenmeler ve mükemmeliyet merkezleri** kurulmalı; bu merkezler akademi-sanayi-kamu iş birliklerine dayalı ortak AR-GE projeleri için odak noktaları hâline getirilmelidir. Fikrî mülkiyet mevzuatı, yapay zekâ sistemleri tarafından üretilen çıktılar (kod, model, veri setleri) kapsayacak biçimde güncellenmeli; yerli patent, marka ve telif başvurularını teşvik eden destek mekanizmaları güçlendirilmelidir. Küresel ölçekte faaliyet gösteren yapay zekâ şirketlerinin Türkiye’de AR-GE merkezleri kurmalarını teşvik etmek amacıyla, vergi ve teşvik paketleri ile nitelikli yabancı araştırmacı istihdamına yönelik esnek düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

5. Veri Yönetişimi, Kamu Veri Alanı ve Açık Veri Hızlandırması:

Kamu kurumlarının elindeki veriler için **Ulusal Veri Sözlüğü** çalışması bütün kurumları kapsayacak şekilde tamamlanmalı ve sürekli güncel tutulmalıdır. Kurumlar arası güvenli veri paylaşımını mümkün kılacak bir **“Kamu Veri Alanı”** altyapısı kurulmalı; bunun üzerine Açık Veri Portalı etrafında Açık Veri Referans Modeli ve uygulama rehberleri yayımlanarak araştırmacıların ve girişimlerin erişimine açılmalıdır. Böylece AB standartlarıyla uyumlu, mahremiyet ilkelerine saygılı, güven temelli bir veri ekosistemi tesis edilir.

6. Ortak Hesaplama Altyapısı ve Açık Kaynak Modellerin Stratejik Kullanımı:

Üniversiteler, araştırma merkezleri ve kamu kurumlarında bulunan Yüksek Başarımli Hesaplama (HPC)¹⁰ altyapılarının **ulusal bir envanteri** çıkarılmalı; bu kaynaklar ortak kullanımı esas alan bir yönetim modeliyle araştırmacıların ve girişimcilerin erişimine açılmalıdır. *DeepSeek* benzeri açık kaynak modellerin, yerel verilerle uyarlanması ve dikey çözümler (sağlık, lojistik, üretim, kamu hizmetleri) geliştirilmesi amacıyla **“Açık Model Uyarlama Programı”** tasarlanmalı; GPU erişimi sınırlı KOBİ’ler ve girişimler için bulut tabanlı hesaplama kaynaklarının tahsis edilebilmesi sağlanmalıdır.

7. Toplumsal Güven, Etik Çerçeve ve Şeffaflık Panoları:

Millî Eğitim Bakanlığının Yapay Zekâ Uygulamaları Etik Kurulu Yönergesi’ne benzeri yönetim modelleri, diğer kritik sektörlere uyarlanarak **çok katmanlı etik denetim yapıları** oluşturulmalıdır. Kamu kurumlarında ve eğitim alanında kullanılan yapay zekâ çözümleri için uygulamanın amacı, kullanılan veri kategorileri, eğitim içeriğinin genel çerçevesi, insan denetimi mekanizmaları ile şikâyet ve itiraz yollarını açık biçimde gösteren **“şeffaflık**

¹⁰ **Yüksek başarımli hesaplama (HPC):** Çok büyük veri setleri ve karmaşık hesaplamalar için kullanılan, çok sayıda işlemci veya sunucunun bir araya geldiği yüksek performanslı bilgi işlem altyapıdır.

panoları”nın zorunlu hâle getirilmesi gerekmektedir. Bu panolar, yapay zekâ uygulamalarının temel haklar, eşitlik ve mahremiyet ilkeleriyle çelişmemesini teminat altına alırken, kamuoyu nezdinde güven inşa eden görünür araçlar olarak işlev göreceklerdir.

8. Siber Güvenlik, Deepfake ve Bilgi Bütünlüğü için Ulusal Çekirdek Kapasite:

Seçim güvenliği, finansal istikrar ve eğitim gibi kritik alanlarda, yapay zekâ destekli siber tehditler ve sahte içeriklerle mücadele edebilmek amacıyla **ulusal ölçekte bir “siber güvenlik ve içerik doğrulama çekirdeği”** oluşturulmalıdır. Bu çekirdek; *red-teaming*, olay bildirimi, *deepfake* tespiti, dijital imza ve içerik zinciri standartlarını tanımlayarak kamu kurumlarına merkezî hizmet modeli kapsamında sunulmalıdır. Kamu ihalelerinde doğrulanabilir özgünlük, izlenebilirlik ve siber güvenlik gerekliliklerinin zorunlu şartlar arasına dâhil edilmesi, bilgi bütünlüğünün korunması açısından kritik önem taşımaktadır.

9. Yeşil Yapay Zekâ ve Veri Merkezi Standartlarının Yaygınlaştırılması:

Yapay zekâ iş yüklerinin enerji, su ve altyapı üzerindeki çevresel etkisini etkin biçimde yönetmek amacıyla ulusal düzeyde bir **“Yeşil Veri Merkezi Standardı”** geliştirilmelidir. Enerji verimliliği, su yönetimi ve atık ısı geri kazanımına ilişkin ölçülebilir kriterler bu standartta açık biçimde tanımlanmalı; kamu alımları ve teşvik mekanizmalarında bu standarda uyum sağlayan veri merkezlerine **“yeşil puan”** avantajı tanınmalıdır. Bu yaklaşım yapay zekâ yatırımlarının, iklim hedefleriyle uyumlu, kaynak verimliliğini gözeten ve uzun vadede sürdürülebilir ölçeklenme patikasında ilerlemesini mümkün kılacaktır.

3.2. 2025'te Türkiye'de E-Ticaret ve Dijital Ekonomi

E-ticaret, temel olarak mal ve hizmetlerin dijital platformlar üzerinden sipariş, ödeme ve teslimat süreçleriyle gerçekleştirildiği, fiziksel sınırların büyük ölçüde önemini yitirdiği modern bir ticaret biçimidir. Günümüzde bu model, tüketicilerin hız, pratiklik ve erişilebilirlik beklentilerini karşılayarak “kolayda alışveriş”¹¹ davranışının küresel ölçekte standartlaşmasını sağlamaktadır. Türkiye açısından e-ticaretin stratejik önemi ise daha geniş ve çok boyutlu bir çerçeveye sunar: Dijital pazaryerleri¹², düşük giriş maliyetleri sayesinde KOBİ’lerin ve bireysel girişimcilerin ekonomik faaliyete katılımını kolaylaştırmakta; ticarete kapsayıcı bir “demokratikleşme etkisi”¹³ yaratmaktadır. Bu süreç, yeni istihdam ve gelir alanlarının oluşmasına katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda e-ihracat kanalları, Türkiye’nin küresel değer zincirlerine entegrasyonunu hızlandırmakta ve yerli ürünlerin doğrudan uluslararası tüketiciye ulaşmasını mümkün kılarak ihracat potansiyelini görece daha erişilebilir ve ölçülebilir bir yolla artırmaktadır. Bu nedenlerle e-ticaret, yalnızca bir perakende alternatifi olmaktan çıkmış; ülkelerin dijital gelişmişlik düzeylerini, veri odaklı iş yapabilme kapasitelerini ve ekonomik rekabet güçlerini yansıtan kritik bir gösterge hâline gelmiştir.

Türkiye’de e-ticaret makroekonomik görünümü incelendiğinde 2024-2025 döneminde istikrarlı ve çarpıcı bir büyüme sergilendiği görülmektedir. Türkiye e-ticaret sektörü, bu dönemde dijitalleşmenin hızlanmasıyla birlikte hem hacim hem de işlem sayısı açısından rekor seviyelere ulaşarak ülke ekonomisindeki payını önemli ölçüde artırmıştır. 2024 kapanışında e-ticaret hacmi %61,7 artışla

¹¹ Kolayda alışveriş, tüketicinin zaman, mekân ve zahmet maliyetlerini en aza indiren, hızlı erişim, kolay ödeme ve pratik teslimat gibi unsurları öne çıkaran satın alma davranışını ifade eder.

¹² Dijital pazar yerleri, birden fazla satıcının ürün veya hizmetlerini tek bir platform üzerinden müşterilere sunduğu çevrim içi ticaret alanlarıdır. Trendyol veya Hepsiburada gibi çok satıcılı ticaret yapıları buna örnektir.

¹³ Demokratikleşme etkisi, çok küçük ölçekli işletmelerin ve bireysel girişimcilerin dahi e-ticaret yoluyla pazara erişim sağlayabilmesiyle, ticaretin daha geniş toplumsal kesimlere açılmasını anlatan bir kavramdır.

3 trilyon TL'ye, işlem sayısı son 5 yılda yıllık ortalama %34,15 büyüme oranını yakalayarak 5,91 milyara ulaşmıştır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025a). Perakendedeki hacim 1.619 trilyon TL olmuştur. Perakendede gerçekleştirilen işlem adedi de bir önceki yıla göre %10,1 oranında artarak 1,85 milyar adet olmuştur. Dolar bazında Türkiye'de e-ticaret hacmi 89,58 milyar \$ seviyesine yükselirken 2019-2024 dönemi birikimli artış %274'e çıkmıştır. E-ticaretin genel ticaret içindeki payı, 2024 yılı genelinde %19,1 olarak gerçekleşmiştir. Tüm bu göstergeler, kur etkisinden arındırıldığında dahi talep ivmesinin korunduğunu ifade etmektedir.

Türkiye'de e-ticaret ve dijital ekonomi, 2024 yılında makroekonomik büyüme rekorları kırarken, 2024 yılının son çeyreğinde başlayan ve 1 Nisan 2025 itibarıyla yürürlüğe giren Uzaktan İletişim Araçları Yoluyla Piyasaya Arz Edilen Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği (2024) ile birlikte, güvenlik, şeffaflık ve hesap verebilirlik odaklı köklü bir yapısal dönüşüm sürecine girmiştir.

2024 Sonu-2025 Gelişmeleri: Regülasyon ve Yapısal Dönüşüm

30 Ekim 2024: Uzaktan İletişim Araçları Yoluyla Piyasaya Arz Edilen Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği (2024) yayımlanmıştır. Bu düzenleme, e-ticarete ürün güvenliği, şeffaflık ve hesap verebilirliği ön plana çıkarmıştır. Aynı tarihte Resmî Gazete'de yayımlanan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2024) ile 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'da önemli değişiklikler yapılmıştır.

Buna göre;

- 1 Ocak 2025: Büyük hacimli platformlar için lisans alma şartı başlamıştır.
- 2025 yılı başından itibaren (Stopaj): Pazar yerleri (Trendyol, Hepsiburada vb.) üzerinden yapılan her satış işleminde %1 oranında vergi kesintisi (stopaj) yapılması zorunlu hâle gelmiştir.
- 1 Nisan 2025: Yeni e-ticaret yönetmeliği resmen yürürlüğe girmiştir. Bu yürürlükle birlikte:
 - Dijital ticarete güvenlik, şeffaflık ve hesap verebilirlik yeni norm hâline gelmiş; çevrim içi satışlar da fiziksel mağazalar gibi sorumlu tutulmuştur.
 - İnternet üzerinden satılan ürünlerde yapay zekâ destekli denetim araçlarının kullanımı artırılmıştır.
 - Dijital pazar yerleri, Bakanlık tarafından uygunsuz ürün bildiriminde bulunulması durumunda, ilgili ilanı 24 saat içinde yayından kaldırmakla yükümlü tutulmuştur.
 - Tüm ürün ilanlarında satıcının açık ünvanı, iletişim adresi, e-posta bilgisi, üretici/ithalatçı kimlik bilgileri ve Türkçe güvenlik uyarıları gibi detayların bulunması zorunlu hâle gelmiştir.
 - Yurt dışından Türkiye'ye ürün gönderen tüm yabancı firmaların Türkiye'de yasal bir temsilci bulundurması zorunlu tutulmuştur. Temsilci atamayan firmalara 2 milyon TL'ye kadar para cezası ve satış yasağı uygulaması getirilmiştir.
 - Sahte indirim kampanyaları ve gerçek dışı kullanıcı yorumlarına karşı tedbir niteliğinde düzenlemeler yapılmıştır. İndirimli gösterilen ürünlerin fiyatı, son 30 gün içindeki en düşük fiyatın altında olmak zorundadır.
 - Yalnızca ürünü gerçekten satın almış kullanıcıların yorum yapmasına izin verilmiştir.
 - Yönetmeliğe uymayan satıcılar, 36.100 TL'den başlayıp 10 milyon TL'ye kadar uzanan idari para cezalarıyla karşılaşabilecektir.

- 1 Temmuz 2025: Ticaret Bakanlığı tarafından Elektronik Ticari Defter Sistemi (ETDS)¹⁴ devreye alınmıştır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025b). Bu sistem ile ticari defterlerin elektronik ortamda oluşturulması, tutulması ve saklanması hedeflenmektedir.

Bu düzenlemelerin, e-ticaret ekosisteminde güven temelli büyümeyi desteklemesi beklenmektedir.

Tüketici güveni: Yanıltıcı içerik, sahte indirim, muhatap bulunamaması gibi problemlerin asgariye indirilmesi amaçlanmaktadır.

İşletme verimliliği: İade ve *fraud*¹⁵ kaynaklı marj baskısının bir kısmının çözülmesi hedeflenmektedir.

Pazarın Güncel Görünümü

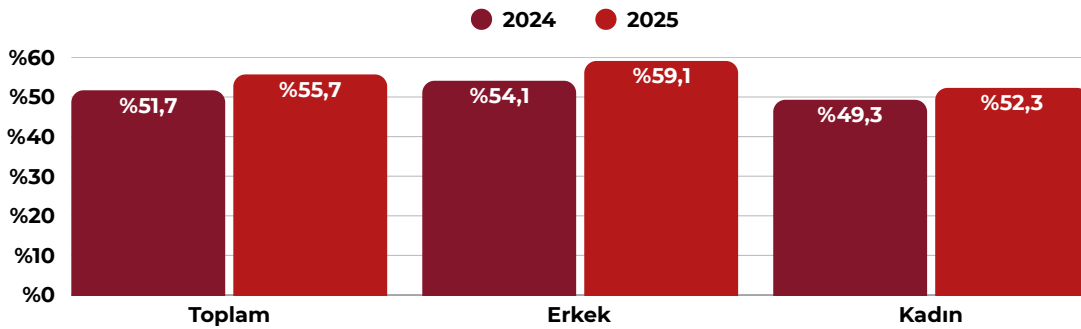
Son bir yılda Türkiye’de e-ticaret alanında kaydedilen gelişmelerde şüphesiz bilişim teknolojileri (BT) kullanım alışkanlıklarının gelişmesi ve farklı sosyodemografik düzeylerinden bireylerin mobil vb. teknolojilerle söz konusu hizmetlere erişiminin kolaylaşması etkin rol oynamıştır. Bu bölümde Türkiye İstatistik Kurumunun ilgili döneme ait bilişim teknolojileri kullanım alışkanlıklarına dair verileri başta olmak üzere, e-ticaret penetrasyonu ve internet kullanım oranı gibi bu konudaki önemli göstergeler incelenmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumunun yayımladığı “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması” başlıklı haber bülteninin verileri, ülkemizde e-ticaret kullanım alışkanlıklarına dair önemli ipuçları barındırmaktadır (TÜİK, 2025g).

TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Verilerinden Hareketle 2025 Yılında Dijital Kullanım ve Penetrasyon Verileri

2025 E-Ticaret Penetrasyonu¹⁶: İnternet kullanan bireylerin son 12 ayda internet üzerinden mal veya hizmet siparişi verme (e-ticaret) oranı %55,7’ye ulaşmıştır (TÜİK, 2025g).

Grafik 43. Son 12 Ayda İnternette Mal Satışı Yapanların veya Hizmet Verenlerin Oranı, 2024- 2025

Kaynak: TÜİK, “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2025” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

- 2025 İnternet Kullanımı: Türkiye genelinde internet kullanan bireylerin oranı %90,9 seviyesine ulaşmıştır (16-74 yaş grubu).

¹⁴ ETDS, firmaların ticari defterlerini dijital ortamda oluşturmalarına, saklamalarına ve denetime açmalarına imkân tanıyan bir sistemdir.

¹⁵ *Fraud*, sahtecilik veya dolandırıcılık anlamına gelir. E-ticarete hileli işlemleri veya yanlış beyanları tanımlar.

¹⁶ Penetrasyon oranı, bir ürün, hizmet veya teknolojinin hedef kitle veya nüfus içindeki yaygınlık düzeyini gösterir.

- Cinsiyetler Arası Fark: 2025'te erkeklerin internet kullanım oranı %93,6 iken, kadınlarda bu oran %88,2 olarak gerçekleşmiş; dijital uçurumun kademeli olarak daralmasına rağmen varlığını sürdürdüğü görülmüştür.
- En Hızlı Dijitalleşen Yaş Grubu: 2019'dan 2025'e kadar en hızlı artış, 65 yaş ve üzeri yaş grubunda yaşanmıştır. Söz konusu dönemde bu grupta internet kullanımı 36 puan artarak %61,26'ya ulaşmıştır. Bu değişim 55-64 yaş grubunda 39,6 puanlık artış olarak kaydedilmiştir.
- Eğitim Düzeyine Bağlı Uçurumun Daralması: Dijitalleşmedeki en büyük artış, “bir okul bitirmemiş” bireyler arasında (+27,70 puan) gözlemlenmiş; bu da eğitim kaynaklı dijital uçurumun daralma eğiliminde olduğuna işaret etmiştir.
- Son 5 yılda internet kullanımı bakımından artış gösteren gruplar incelendiğinde iş gücüne dâhil olmayan engelli/hasta bireyler, öğrenciler ve işsizler en hızlı artış gösteren gruplar olarak öne çıkmaktadır. Bu durum dijital erişimin istihdam dışı bireyler için bir yaşam standardı gereksinimi hâline geldiğini göstermektedir.

“Türkiye’de E-ticaretin Görünümü” raporuna göre 2024’te e-ticaretin GSYH içindeki payı %6,5, genel ticarete oranı ise %19,1 olarak ölçülmüştür (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025a).

Aynı raporda ortaya konan bazı çarpıcı bilgiler şunlardır:

- Sepet tutarı: 2024’te ortalama sepet tutarı 508 TL’ye ulaşmıştır. Bu rakam perakendede 875 TL olmuştur. Bu verilerden e-ticarette hacim ve adedin eş zamanlı büyüdüğü görülmektedir.
- İşletme profili: 2024’te 600.800 işletme e-ticaret faaliyeti yürütmüştür. Bunların %78,6’sı şahıs işletmesi, %17,8’i limitet, %3,6’sı anonim şirket statüsündedir. Coğrafi dağılımda İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Antalya ilk beşi oluşturmuştur (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025a). Sektörel (dikey) dağılımda yemek işletmeleri öne çıkmıştır. Bu tablo pazarın, “uzun kuyruk” ve KOBİ tabanlı yapısını belirginleştirmektedir.

Diğer yandan TÜİK’in e-ticaret kullanım araştırması sonuçlarına göre, 2024 yılının ilk üç ay içinde internet üzerinden 2024 yılının ilk üç ayı içinde mal veya hizmet satın alan ya da sipariş veren bireylerin %76,7’sinin giyim, ayakkabı ve aksesuar satın aldığı görülmektedir (TÜİK, 2025g). Bunu, %47,5 ile lokantalar, catering şirketleri ve fast food zincirlerinden yapılan teslimatlar, %34 ile gıda ürünleri, %32,4 ile kozmetik, güzellik ve sağlık ürünleri ve %29,2 ile temizlik ürünleri ile kişisel bakım malzemeleri takip etmiştir.

Tüm bu veriler ışığında e-ticaretin genel olarak yaygınlaşmasına dair tablo incelendiğinde e-ticaretin Türkiye’de pandemi sonrası kalıcı bir alışkanlığa dönüştüğü değerlendirilmektedir.

Rekabet ve Platform Ekonomisi

Pazar yeri kısıtları ve veri asimetrisi: 2022-2023 reformlarının 2025’teki uygulamalarıyla elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcıların (pazar yerleri) kendi markalarına öz kayırma yapması sınırlandırılmıştır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2024). Tanıtım harcaması üst limiti ve müşteri verisinin pazarlama amaçlı kullanımına dönük kısıtlar, görünürlüğü küçük ve orta ölçekli işletmeler lehine dengelemeyi hedeflemektedir. Lisans zorunluluğu da büyük platformlara getirilen bir eşik olarak öne çıkmaktadır. Bu değişikliklerin ortak paydası, rekabetin dengelenmesi ve tüketici refahının artırılmasıdır.

KOBİ Açısından Rekabetin Yeni Çerçevesi

Öz kayırmanın sınırlandırılması, reklam üst limiti ve müşteri verisi kısıtları; küçük satıcıların görünürlük şansını artırırken, uyum-belge düzeni ve temsilci zorunluluğu eşit rekabet alanı oluşturmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Yukarıda bahsi geçen veriler, yapılan düzenlemeler ve yenilikler ışığında bu bölümde doğrudan eyleme dönük etkili politika önerileri sunulmuştur.

- **ETDS ve yeni denetim sistemlerine uyum için ücretsiz veya çok düşük maliyetli “mikro entegrasyon paketleri” geliştirilmesi:** 2025 yılı itibarıyla yürürlüğe giren Elektronik Ticari Defter Sistemi ve yapay zekâ destekli sürekli denetim mekanizmaları, küçük işletmeler için teknik ve mali yük oluşturmaktadır. KOBİ yoğun yapıda olan Türkiye e-ticaret pazarının (2024'te işletmelerin %78,6'sı şahıs işletmesi) sisteme uyumunu hızlandırmak için devlet ve platform destekli basitleştirilmiş entegrasyon paketleri kritik önemdedir.
- **Hafta sonu işlem açığını kapatmaya yönelik platform ve işletme bazı teşvik programlarının uygulanması:** Ekonometrik analizler, pazarın hafta sonları potansiyel satış seviyesinin altında kaldığını (%0,17 ve %0,24 düşüş) göstermektedir. Platformlara hafta sonu özel reklam kredisi, lojistik hızlandırma teşvikleri ve mikro işletmelere hafta sonu özel vitrin görünürlüğü desteği verilmesi, mevcut çıktı açığını kapatarak yıllık hacmi yukarı çeker.
- **Riskli kategoriler için “Dijital Ürün Güvenlik Sertifikası” zorunluluğu getirilmesi:** 2025 yönetmeliğinde uygunsuz ürünlerin 24 saat içinde kaldırılması şart koşulmuştur. Ancak piyasaya girişten önce önleyici mekanizmalar gereklidir. Özellikle oyuncak, gıda takviyesi ve kozmetik kategorilerinde ürün sayfasına “Güvenlik QR rozeti” eklenmesi, satın alma sürecinde tüketici güvenliğini artırır ve Bakanlığın denetim yükünü azaltır.
- **İndirimli ürünlerde son 30 gün içindeki en düşük fiyatın açık biçimde gösterilmesi:** Yeni düzenleme indirim manipülasyonlarını cezalandırmaktadır. Ancak tüketici davranışı için asıl kritik olan şeffaflıktır. Ürün sayfasında otomatik oluşturulan “fiyat geçmişi” bölümü zorunlu hâle getirilerek hem cezaların önleyici etkisi artırılır hem de güvenli alışveriş davranışı teşvik edilir.
- **Satın alan doğrulamalı yorumların görünürlüğünün artırılması (“Satın Alan Onaylı” rozetinin zorunlu kılınması):** Yorum manipülasyonunun önlenmesi yönetmelikle güvence altına alınsa da, tüketicinin algı düzeyinde sade bir işaretleme gereklidir. Satın alan doğrulamalı yorumların arayüzde daha görünür kılınması, karar sürecindeki güven sorununu belirgin biçimde azaltmaktadır.
- **Mikro ihracat işlemlerinde tüm beyan ve evrak süreçlerini tek platformda toplayan “Dijital Tek Pencere” sisteminin kurulması:** E-ihracat hacmini artırmada en büyük engel, özellikle küçük işletmelerde beyanname ve lojistik süreçlerinin karmaşıklığıdır. Tek ekran üzerinden fatura-gümrük-kargo üçlüsünü entegre eden dijital altyapı, Türkiye'nin e-ihracat kapasitesini özellikle KOBİ'ler üzerinden hızla artırır.
- **“Yabancı platformlar için Türkiye’de temsilci zorunluluğu”na karşılık, Türk e-ticaret şirketlerinin faaliyet gösterdiği ülkelerde karşılıklılık ilkesinin diplomatik müzakerelere taşınması:** Türkiye, 2025 itibarıyla yabancı satıcılar için temsilci zorunluluğu getirdi. Bu yükümlülüğün diğer ülkelerde de simetrik olarak uygulanması, Türk platformlarının rekabet dezavantajını azaltır ve küresel genişleme stratejilerini güçlendirir.

- **Ulusal veri merkezleri ve yerli bulut hizmetleri için standartların belirlenmesi ve işletmelere geçiş desteği verilmesi:** E-ticaret büyümesinin arkasındaki ana unsur veri yönetimidir. Verilerin Türkiye’de tutulması hem veri güvenliğini artırır hem de işletmelerin siber güvenlik maliyetlerini düşürür. Standartlaştırılmış yerel bulut altyapısı, özellikle KOBİ’lerin verimli çalışmasına katkı sağlar.
- **Ticaret Bakanlığı bünyesinde “Yapay Zekâ Tabanlı Regülasyon Laboratuvarı” kurulması:** 2025 yönetmeliği yapay zekâ ile denetimi zorunlu hâle getirmiştir; ancak politika yapım süreçleri hâlâ ağırlıklı olarak manuel analizlere dayalıdır. Anlık veri akışını izleyen, sahte faaliyetleri tespit eden ve platform davranışlarını modelleyen bir regülasyon laboratuvarı, Türkiye’yi dijital ekonomi yönetiminde bölgesel standart belirleyici bir konuma taşıyabilir.

3.3. Medyada Kamuoyu Araştırmaları, Dijital Kullanım, Medya Güvenilirliği ve Dezenformasyon

2025 yılı itibarıyla Türkiye’de dijital medya kullanımının yaygınlığı, sosyal medya ve çevrim içi haber platformlarının toplumsal yaşam üzerindeki etkileri açısından önemli göstergeler sunmaktadır. Hem kullanıcı alışkanlıkları hem de kurumsal düzenlemeler, medya güvenilirliği ve dezenformasyonla mücadele konularını doğrudan etkilemektedir. Dijital katılımın yüksek olması, sosyal medya ve internet haberciliğinin toplumsal gündemin şekillenmesinde merkezî bir rol üstlenmesi, aynı zamanda kurumsal yapılarda gerçekleştirilen değişiklikler ve hukuki çerçevenin güncellenmesi; medya ve kamuoyu araştırmalarının kapsamının yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’de medya güveni ve dezenformasyon olguları, yalnızca kullanıcı davranışları üzerinden değil, kurumsal ve yasal düzenlemeler boyutlarıyla da birlikte ele alınmalıdır.

Dijital Medya Kullanımı ve Medya Erişimi

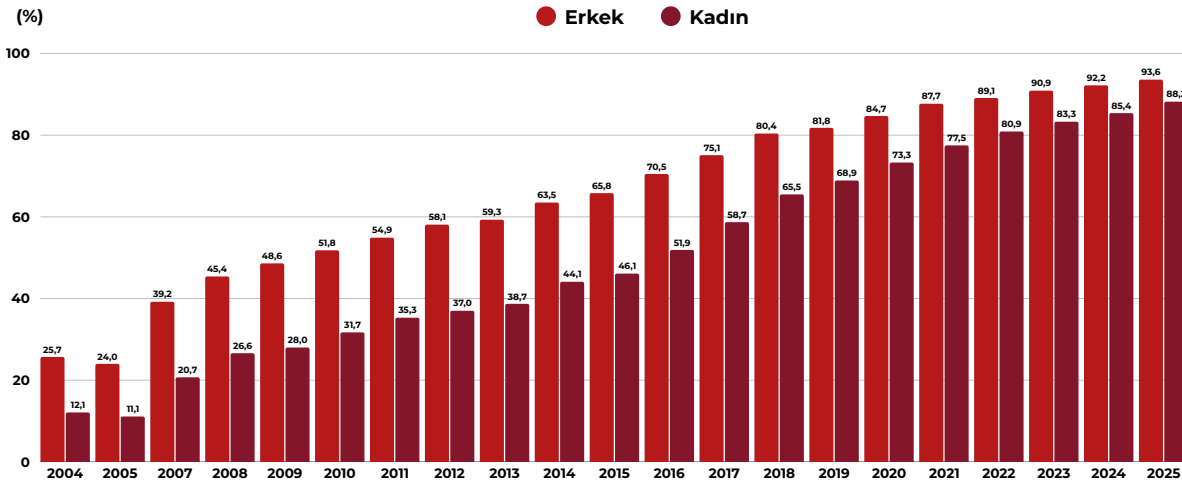
3 Mart 2025’te DataReportal tarafından yayımlanan *Digital 2025: Turkey* raporu, Türkiye’de dijital platformların kullanımı hakkında önemli verileri ele almış; sosyal medya platformlarının reklam kaynaklarından derlediği veriler ile dijital medya kullanımı hakkında somut göstergeler sunmuştur. Bu rapora göre, 2025 yılı başında Türkiye nüfusunun %92,1’i aktif mobil telefon bağlantısına sahiptir. Ülkede internet kullanan kişi sayısı 77,3 milyona ulaşmıştır ve bu değer toplam nüfusun %88,3’üne karşılık gelmektedir. Sosyal medya kullanıcı sayısı ise 58,5 milyon olup nüfusun %66,7’sini oluşturmaktadır. Platform bazında bakıldığında 2025 yılının başında; YouTube’un 57,5 milyon, Instagram’ın 58,5 milyon, Facebook’un 34,8 milyon, TikTok’un (18 yaş ve üzeri) 40,2 milyon, LinkedIn’in 19 milyon, Snapchat’in 15,7 milyon ve X’in 19,7 milyon kullanıcıya/üyeye sahip olduğu görülmektedir (DataReportal, 2025). Bu veriler, Türkiye’de dijital platform kullanımının oldukça yaygın olduğunu ve sosyal medyanın nüfusun büyük bir kısmına ulaştığını göstermektedir. Özellikle YouTube ve Instagram gibi platformların yüksek kullanıcı sayıları, mobil ve internet erişiminin yaygınlığı ile birlikte dijital etkileşim düzeyinin yoğun olduğunu ortaya koymaktadır.

TÜİK’in “*Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2025*” verilerine göre, sosyal medya ve mesajlaşma uygulamalarının kullanım oranları %88,6 ile WhatsApp, %72,9 ile YouTube, %68,1 ile Instagram, %49,6 ile Facebook, %24,3 ile TikTok, %21,7 ile X, %14,8 ile Telegram, %10,7 ile Snapchat ve %2,5 ile BİP şeklinde sıralanmaktadır (TÜİK, 2025g). Bununla birlikte 16-74 yaş grubunda internet kullanım oranı 2025 yılında %90,9 olarak tespit edilmiştir; bu oran 2024 yılında %88,8 olduğundan dikkate değer bir artıştan söz etmek mümkündür. İnternet kullanım oranı kadınlarda %88,2, erkeklerde ise %93,6’dır.

Grafik 44'te sunulan TÜİK verilerine göre, 2004-2025 döneminde hem erkeklerde hem de kadınlarda internet kullanım oranlarının istikrarlı bir şekilde arttığı görülmektedir (TÜİK, 2025g). Bu oranların her iki cinsiyette de artış eğilimi göstermesiyle birlikte, kadın ve erkek arasındaki fark yıllar içerisinde giderek azalmıştır. 2025 yılı itibarıyla internet kullanımının toplum genelinde oldukça yüksek bir yaygınlığa ulaştığı görülmüştür.

Grafik 44. Cinsiyete Göre Bireylerin İnternet Kullanım Oranları, 2004-2025

Kaynak: TÜİK, "Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2025" başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun (RTÜK) yayımladığı "Medyametre Medya Kullanım Alışkanlıkları Araştırması 2024" isimli araştırmada medya erişimi ve cihaz sahipliğine dair önemli veriler sunulmaktadır (RTÜK, 2025a). En çok sahip olunan cihazlar %99 ile cep telefonu, %94,8 ile televizyon ve %53,9 ile bilgisayar/tablet şeklinde sıralanmaktadır; bunları %14,5 oranıyla radyo, %8,4 ile oyun konsolu ve %2,3 ile e-kitap okuma cihazı takip etmektedir. Araştırmada en çok takip edilen program türleri %89,3 ile haberler, %85,7 ile dizi-filmler ve %64 ile yarışma programlarıdır. Haber programlarını daha çok erkeklerin, dizi-film içeriklerini ise daha çok kadınların takip ettiği görülmektedir. Katılımcıların internet kullanım sıklığı incelendiğinde günlük kullanım oranı %82,5, günlük ortalama kullanım süresi ise 4 saat 21 dakika olarak ölçülmüştür. Sosyal medya kullanımında ise günlük kullanım oranı %69,1 ve günlük ortalama kullanım süresi 3 saat 12 dakikadır. Bu çalışma, geleneksel bir medya türü olarak televizyonun hâlâ çok yüksek oranlarda kullanılmaya devam ettiğini, buna paralel olarak internet kullanımının da oldukça yüksek seviyelerde seyretmesi nedeniyle yeni medya mecralarının da yoğun biçimde tüketildiğini göstermektedir. Televizyonun hâlâ güçlü ve istikrarlı bir konumda olması, izleyicilerin takip ettiği içerikler dikkate alındığında daha ayrıntılı bir incelemeyi gerekli kılan önemli bir bulgu niteliğindedir. Araştırma, televizyon yayınlarını takip etme durumu ile ilgili verileri de sunmuş; buna göre yaş arttıkça televizyon yayınlarını izleme durumunun arttığı görülmüştür (RTÜK, 2025a).

Medya Güvenilirliği ve Dezenformasyon

Türkiye'de medya güvenilirliği; dijitalleşmenin hızlanması ve bilgi ekosistemindeki dönüşüm nedeniyle tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Bu kapsamda, RTÜK'ün stratejik yönelimleri önemli bir referans noktası oluşturmaktadır. RTÜK 2024-2028 Stratejik Planı'nda, görsel-işitsel medyada dezenformasyondan uzak, tarafsız ve ilkeli yayıncılığın teşvik edilmesinin ve sektöre rehberlik edilmesinin hedeflendiği vurgulanmaktadır (RTÜK, 2024). Bu stratejik plan, Türkiye'de

medya güvenilirliğini artırma ve halkın doğru bilgiye erişimini sağlama açısından önemli bir araç olarak değerlendirilebilir. Planın özellikle dezenformasyondan uzak ve tarafsız yayıncılığı vurgulaması, RTÜK’ün denetim ve yönlendirme rolünü güçlendirmeyi amaçlayan bir çerçeve sunduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, planın sektöre rehberlik amacı doğrultusunda, medya kuruluşlarının içerik üretim süreçlerinde standartlara uyumunun teşvik edilmesiyle toplumsal güvenin ve medya şeffaflığının desteklenmesi hedeflenmektedir.

“Medyametre Medya Kullanım Alışkanlıkları Araştırması 2024”, Türkiye’de 15 yaş ve üzeri bireylerin medya kullanım pratiklerini ortaya koymakta ve haber takibi alışkanlıklarına ilişkin önemli veriler sunmaktadır (RTÜK, 2025a). Buradan ulaşılan verilere göre katılımcıların %91,9’u ülke ve dünya gündemini televizyon üzerinden takip ettiklerini ifade etmiştir. Bunu %77,8 ile sosyal medya ve %73,7 ile internet haber siteleri/uygulamaları izlemektedir. Bu durum, televizyonun hâlâ birincil haber kaynağı olarak önemini koruduğunu gösterirken, internet haber siteleri ile sosyal medyanın da gündemi takip etmede kritik bir rol üstlendiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, dezenformasyona karşı alınan tutum ve uygulanan denetim mekanizmaları, medya ortamına duyulan güven açısından belirleyici bir önem taşımaktadır. Söz konusu çalışma, medyaya duyulan güven konusunda da önemli veriler sunmuştur.

Haber kaynaklarına duyulan güven düzeyleri de bu çerçevede dikkat çekicidir. 10 puan üzerinden televizyona duyulan güven 6,69; yazılı basına duyulan güven 5,47; internet haber sitelerine duyulan güven 5,10; sosyal medyaya duyulan güven 4,78; radyoya duyulan güven 4,60 ve video paylaşım platformlarına duyulan güven 4,37 olarak ölçülmüştür. Katılımcıların internet ve sosyal medyadan öğrendikleri haberleri teyit etme oranı %44,3’tür; teyit sürecinde ilk başvuru mecra ise %60,1 ile yine televizyondur (RTÜK, 2025a). Bu sonuçlar, geleneksel medyaya duyulan güvenin daha yüksek olduğunu göstermekte; yeni medya mecraları ise biraz daha temkinli yaklaşan kaynaklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte yeni medya mecralarının hızlı ve kolay ulaşılabilir yapısı, herhangi bir güncel gelişmeyi takip etmede bu platformları tercih etmeyi de kolaylaştıran bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Nitekim, podcast dinleyen katılımcılar arasında “haber ve güncel gelişmeler” kategorisi %31,8 oranıyla öne çıkmaktadır (RTÜK, 2025a). Bu durum, haber takibi alışkanlıklarının yeni medya mecralarında da oldukça yoğun bir biçimde sürdüğünü göstermektedir.

Türkiye’de dezenformasyonla mücadele süreci, T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi tarafından yürütülmektedir. Düzenli olarak yayımlanan Dezenformasyon Bülteni ile halkı yanıltıcı bilgiye karşı bilinçlendirmek hedeflenmektedir. Bu bültende dezenformasyon içeren haberler yer almakta ve bu haberlerin doğruları ile ilgili bilgilendirme yapılmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, t.y.). Bu doğrultuda, 2025 yılında, “Dezenformasyon Bülteni 2024 Almanak”, 2024 yılı boyunca dolaşıma giren dezenformasyon örneklerini ve bunların doğrularını bir araya getirerek yalan haberleri sistematik biçimde ortaya koymuştur (T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2025).

Kurumsal Yapıdaki Değişimler ve Medya Güvenilirliği

18 Ekim 2022 yılı tarihinde yayımlanan 7418 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2022), basın özgürlüğüne yönelik esasları gündeme almaktadır. Bu bağlamda Kanun’un 5. maddesi, internet haber sitelerinin eksik veya gerçeğe aykırı içerik yayımlaması durumunda, uygulanacak usul ve bu usule ilişkin süreleri düzenleyerek sitelerin eksikliklerini gidermesi ve içeriklerini yasal çerçevede ivedilikle düzeltmesini öngörmektedir. 22. madde ise internet haber sitelerinin de gazeteler ve dergiler gibi basın kurumları kapsamına alındığını ifade etmektedir. Bu düzenlemeler, internet haber sitelerinin içerik sorumluluğunu güçlendirirken, dijital platformların basın ortamındaki konumunu da bu yükümlülükler üzerinden daha belirgin hâle

getirmektedir. Dolayısıyla bu düzenlemenin, dezenformasyonla mücadelede katkı sunmayı ve internet medyasının hukuki bir çerçeve içerisinde faaliyet göstermesini amaçladığı söylenebilir.

Bu çerçevede, 2025 yılında kurumsal yapıda gerçekleşen önemli değişiklikler de dikkate alınmalıdır. 28 Mart 2025'te yayımlanan 183 sayılı Kararname ile Dijital Dönüşüm Ofisi kaldırılmıştır (Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2025).

Bununla birlikte, 8 Ocak 2025'te yayımlanan 177 sayılı Kararname ile kurulan Siber Güvenlik Başkanlığı, siber güvenliği sağlamak amacıyla eğitim ve farkındalığı artırma çalışmaları, proje geliştirme, iş birliği, AR-GE ve teknoloji transferi gibi alanlarda görev üstlenmektedir (Siber Güvenlik Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2025). Bu gelişmeler, Türkiye'nin dijital ve kurumsal yapılanmasındaki dönüşümlerin kapsamını daha açık biçimde ortaya koymaktadır.

Bu konu kapsamında, Enstitü Sosyal 2024 yılında "Dijital Dünyada Geleneksel ve Yeni Medya Düzenlemeleri" isimli bir toplantı gerçekleştirerek Türkiye'de ve dünyada medya düzenlemelerini ele almıştır. Toplantıda, dijital platformların ulusal sınırları aşan yapısı ve büyük teknoloji şirketlerinin veri kontrolü nedeniyle, devletlerin geleneksel egemenlik anlayışlarını yeniden sorgulamak zorunda kaldığı vurgulanmıştır (Enstitü Sosyal, 2024). Bu durum, bilgi akışının doğruluğu ve medya güvenilirliği üzerinde belirsizlikler yaratmakta, devletlerin dijital platformlar üzerindeki denetim ve düzenlemelerinin içerik güvenliği açısından belirleyici bir rol oynamasını zorunlu hâle getirmektedir.

Sonuç ve Öneriler

2025 yılı verileri ve yapılan kurumsal düzenlemeler, Türkiye'de medya güvenilirliği ve dezenformasyonla mücadelede çok boyutlu ve bütüncül bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Sosyal medya ve dijital platformların yoğun kullanımı, medya okuryazarlığı eğitimlerinin önemini artırırken, Basın Kanunu'ndaki değişiklikler ve yeni kurulan Siber Güvenlik Başkanlığı gibi kurumsal aktörler, teknik, hukuki ve yapısal düzeyde güvenlik ve denetim mekanizmalarını güçlendirmektedir. Bu çerçevede, medya ve kamuoyu araştırmalarının sonuçları, dijital erişim ve kurumsal altyapı ile birlikte değerlendirilmeli; politika yapıcılar, halkın doğru bilgiye erişimini ve dezenformasyona karşı direnç geliştirmesini sağlayacak sürdürülebilir stratejiler geliştirmelidir. Bu kapsamda politika önerileri şu şekilde sıralanabilir:

■ Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi

Dezenformasyonla mücadelede etkili sonuçlar elde edilebilmesi, yalnızca içerik denetimini değil, görevli kurumların kurumsal kapasitesinin ve koordinasyon mekanizmalarının güçlendirilmesini de gerektirmektedir. Bu doğrultuda, ilgili kurumlar ile medya düzenleyici otoriteler (RTÜK, BTK vb.) arasında sistematik iş birliği mekanizmalarının kurulması, ortak çalışma protokolleri ve düzenli veri paylaşımı süreçlerinin geliştirilmesi önemlidir.

■ Dezenformasyonla Mücadelede Teknik ve Altyapısal Güvenliğin Artırılması

Dezenformasyonun büyük ölçüde dijital ortamlarda üretildiği düşünüldüğünde, teknik altyapının güçlendirilmesi stratejik bir gereklilik hâline gelmektedir. Güvenlik altyapısının güncel tehditlere uyum sağlayabilmesi için düzenli kapasite geliştirme programlarının hayata geçirilmesi ve alanında uzman insan kaynağının yetiştirilmesine yönelik stratejiler geliştirilmelidir.

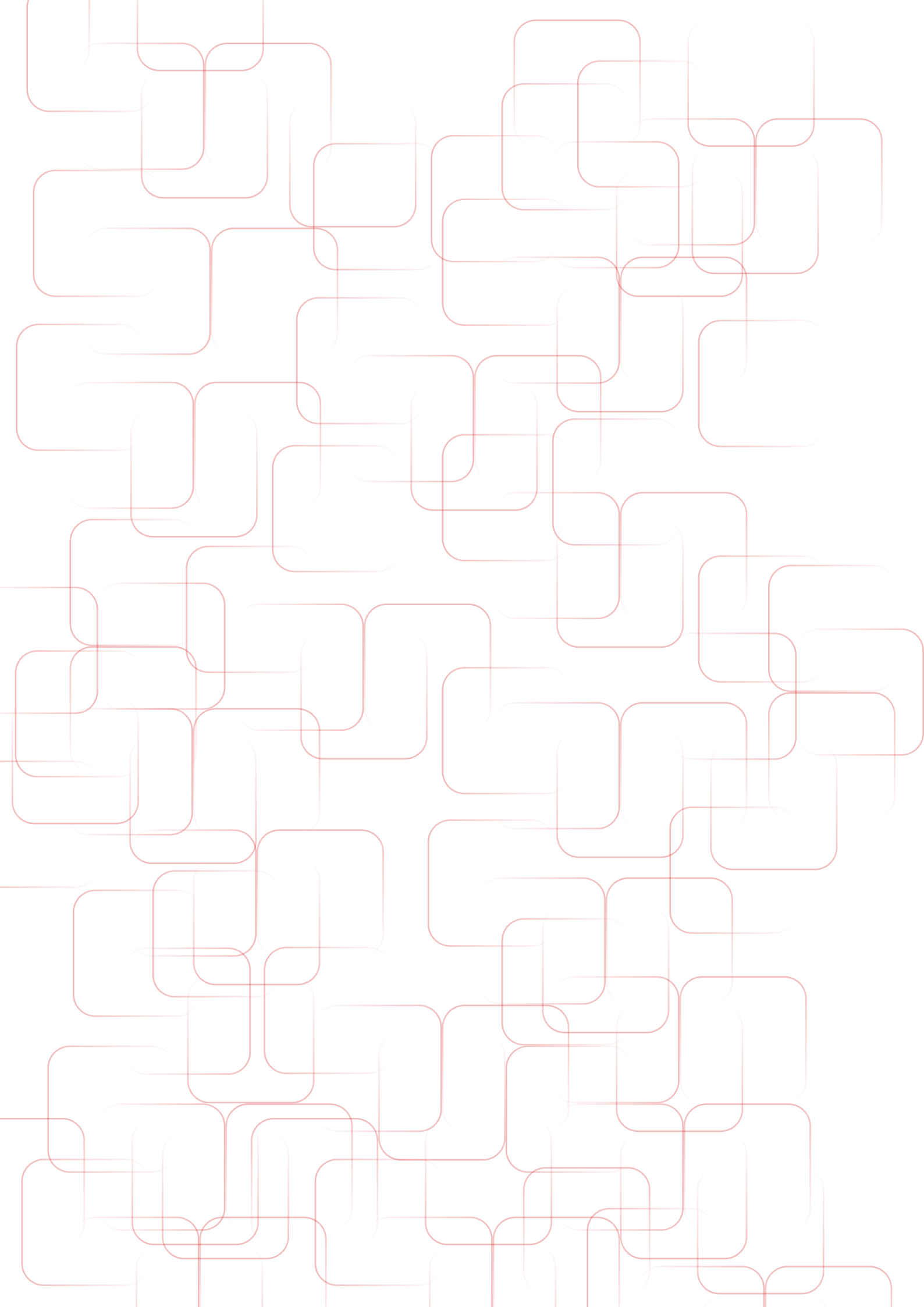
■ Medya Okuryazarlığı Programlarının Yaygınlaştırılması

Medya okuryazarlığı, yüksek dijital kullanım oranlarının yarattığı bilgi karmaşası ve hızlı içerik dolaşımı göz önünde bulundurulduğunda, dezenformasyonla mücadelede temel bir politika alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda, okul müfredatlarında dijital medya okuryazarlığına yönelik derslerin güçlendirilmesi, yetişkin nüfusa yönelik eğitimlerin yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Özellikle sosyal medya platformlarında yayılan yanlış bilgilerin etkisini azaltmak için gençler, ebeveynler ve yaşlı kullanıcılar gibi farklı hedef gruplara yönelik eğitim içeriklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, medya kuruluşları ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği içinde doğrulama araçlarının tanıtılması, kullanıcıların haber kaynağı sorgulama alışkanlıklarının desteklenmesi ve teyit mekanizmalarının daha görünür hâle getirilmesi önerilmektedir.

■ Kamuoyu Araştırmalarının Desteklenmesi

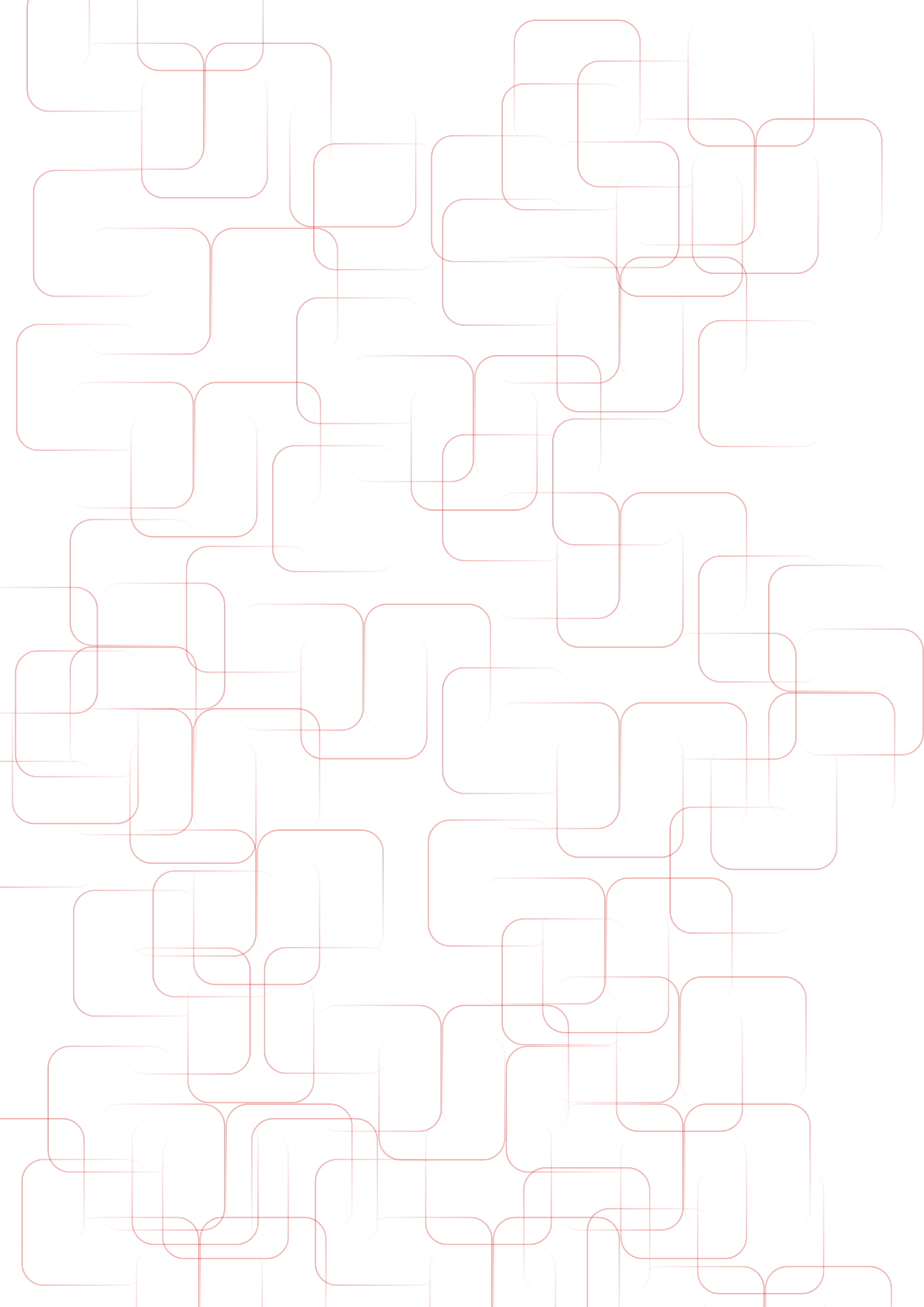
Hem medya güvenilirliğini hem de dezenformasyona ilişkin toplumsal hassasiyeti anlamak için kamuoyu araştırmalarının düzenli aralıklarla yürütülmesi gerekmektedir. RTÜK, TÜİK, akademik kurumlar ve medya araştırma merkezleri tarafından gerçekleştirilen mevcut çalışmaların kapsamı genişletilmeli; medya tüketim alışkanlıkları, haber güvenilirliği algısı, teyit davranışları ve platform bazında yanlış bilgiye maruz kalma düzeylerinin düzenli ve karşılaştırılabilir biçimde ölçülmesi oldukça önemlidir.

TOPLUMSAL GÜVEN BAĞLAMINDA ÇOCUK ADALET SİSTEMİ VE DİJİTAL KUMAR RİSKLERİ

TOPLUMSAL GÜVEN BAĞLAMINDA ÇOCUK ADALET SİSTEMİ VE DİJİTAL KUMAR RİSKLERİ

Türkiye’de toplumsal güvenin biçimlenişi, hukuki normların varlığından çok, bu normların gündelik hayatta nasıl karşılık bulduğu ve hangi toplumsal sonuçları ürettiği üzerinden okunmaktadır. Bu bağlamda çocukların adalet sistemiyle kurduğu temas, kamusal otoritenin koruyucu, düzenleyici ve dönüştürücü kapasitesini görünür kılan temel alanlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Çocuk adalet sistemine ilişkin dava yükü, yargı kararlarının dağılımı ve infaz uygulamalarının niteliği, adli işleyişe dair teknik göstergeler sunmanın ötesinde, adaletin erişilebilirliğinin ve kurumsal güvenin toplumsal düzeyde nasıl inşa edildiğine dair önemli ipuçları üretmektedir.

Dijitalleşmenin hız kazanmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni risk alanları ise toplumsal güven tartışmasını farklı bir düzleme taşımaktadır. Dijital kumarın yüksek erişilebilirliği, hızlı geri bildirim üreten yapısı ve görece sınırlı denetim mekanizmaları, davranışsal risklerin yaygınlaşmasına ve sosyal ilişkiler üzerinde yıpratıcı etkilere zemin hazırlamaktadır. Bu durum, dijital kumarı salt bireysel tercih alanı olarak ele alan yaklaşımların yetersizliğini ortaya koymakta; dijital kumarın ekonomik kırılğanlıklar, aile içi ilişkiler ve toplumsal dayanışma bağlamında değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Çocuk adalet sistemi ile dijital kumar olgusu her ne kadar farklı alanlara ait gibi görünse de, toplumsal güvenin inşasında ortak bir zeminde kesişmektedir. Koruyucu ve önleyici mekanizmaların sınırlı kaldığı, onarıcı yaklaşımların ikincil planda tutulduğu ve kurumsal koordinasyonun yeterince sağlanmadığı toplumsal yapılarda, risklerin erken aşamada tespiti ve yönetimi güçleşmekte; bu durum kamusal kurumlara duyulan güveni zayıflatmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu alanların birlikte ele alınması suç, bağımlılık ya da sapma odaklı dar çerçevelerin ötesine geçilmesine ve toplumsal güveni şekillendiren yapısal dinamiklerin daha bütüncül bir perspektifle değerlendirilmesine olanak tanımaktadır.

■ ■ 4.1. Türkiye’de Asayiş ve Adalet Sisteminde Çocuk

Çocuk adalet sistemi, yalnızca ceza hukukunu ilgilendiren bir alan olarak görülmeyip çocukların gelişimsel özelliklerini, sosyal çevrelerini ve bireysel farklılıklarını esas alan çok yönlü bir müdahale alanı olarak değerlendirilmelidir. Bu sistemin sağlıklı işleyebilmesi için hukuk, sosyal hizmet, eğitim, sağlık ve psikoloji gibi disiplinlerin eş güdümlü çalışması gerekmektedir. Türkiye’de suça sürüklenen çocuklara ilişkin veriler, çocuk adalet sistemine yönelik sorunların bireysel davranışlardan çok, yapısal ve kurumsal dinamiklerden kaynaklandığına işaret etmektedir. Bu çerçevede çocuk adaletine ilişkin değerlendirmelerin, suça sürüklenme olgusunu tekil nedenlere indirgemeyen, çocukların içinde bulundukları sosyal koşulları ve sistemsel etkileşimleri birlikte ele alan bütüncül bir analiz perspektifiyle yapılması gerekmektedir.

■ ■ Ceza Mahkemelerinde Suça Sürüklenen Çocuklara İlişkin Dava Yükü

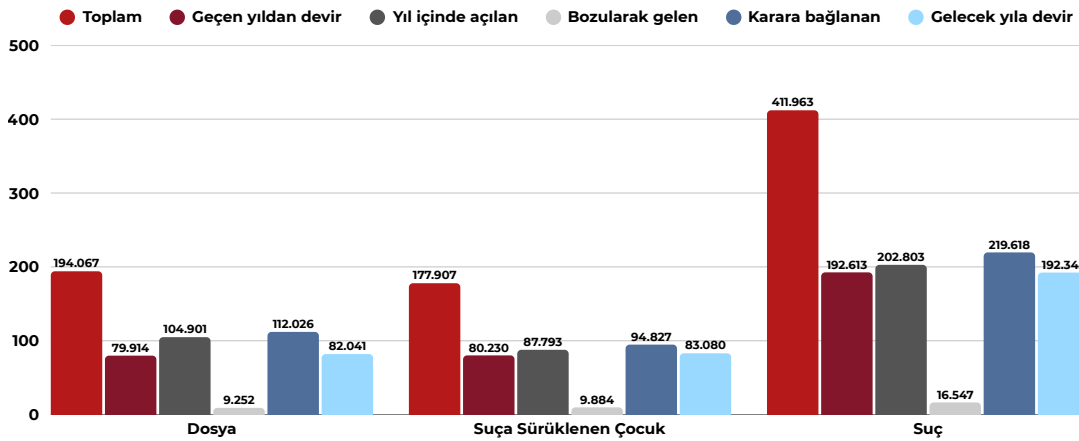
Adalet Bakanlığı verileri, 2024 yılında Türkiye’de ceza mahkemelerinde suça sürüklenen çocuklara ilişkin dava yoğunluğunun oldukça yüksek olduğunu göstermektedir (T.C. Adalet Bakanlığı, 2025b). Yıl içinde toplam 194.067 dava dosyası işleme alınmıştır; bunların 79.914’ü geçen yıldan devreden, 104.901’i yıl içinde yeni açılan ve 9.252’si Yargıtay’dan bozularak gelen dosyalardır. Bu dosyaların 112.026’sı karara bağlanırken, 82.041’i ise izleyen yıla devretmiştir. Suça sürüklenen çocuk sayısı

açısından bakıldığında, toplam 177.907 çocuk hakkında işlem yapılmış; bunların 80.230'u önceki yıldan devreden, 87.793'ü yıl içinde yeni açılan ve 9.884'ü bozularak gelen dosyalardan oluşmuştur. Bu çocukların 94.827'sinin davası sonuçlanırken, 83.080'inin dosyası gelecek yıla devredilmiştir. Suç bazında ise tablo daha çarpıcıdır: Toplam 411.963 suç dosyası kaydedilmiş, bunların 219.618'i karara bağlanırken 192.345'i bir sonraki yıla devredilmiştir.

Dolayısıyla 2024 yılı verileri, Türkiye'de ceza mahkemelerinde suça sürüklenen çocuklara ilişkin dava yükünün yüksek ve süreklilik gösteren bir nitelik taşıdığını ortaya koymaktadır (T.C. Adalet Bakanlığı, 2025b). Özellikle önceki yıllardan devreden dosyaların hem dosya hem de çocuk sayısı bakımından önemli bir ağırlığa sahip olması, çocuk adalet sisteminde yapısal bir birikim sorununa işaret etmektedir. Karara bağlanan dosya sayısının görece yüksek olmasına rağmen, önemli sayıda dosyanın bir sonraki yıla devretmesi, yargılama süreçlerinin uzunluğunu ve sistem üzerindeki iş yükünün süreklilik arz ettiğini göstermektedir. Bu durum, çocuk adalet sisteminde zamanında yargılama ve etkin sonuç alma kapasitesinin yapısal sınırlılıklarına işaret etmektedir.

Grafik 45. Ceza Mahkemelerinde Suça Sürüklenen Çocukların Dava Dosyası, Suça Sürüklenen Çocuk ve İşlenen Suç Sayıları (12-17 Yaş), 2024

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı, "Adalet İstatistikleri 2024" verilerinden uyarlanmıştır.

Suç Sürüklenen Çocuklar Hakkında Verilen Kararların Dağılımı

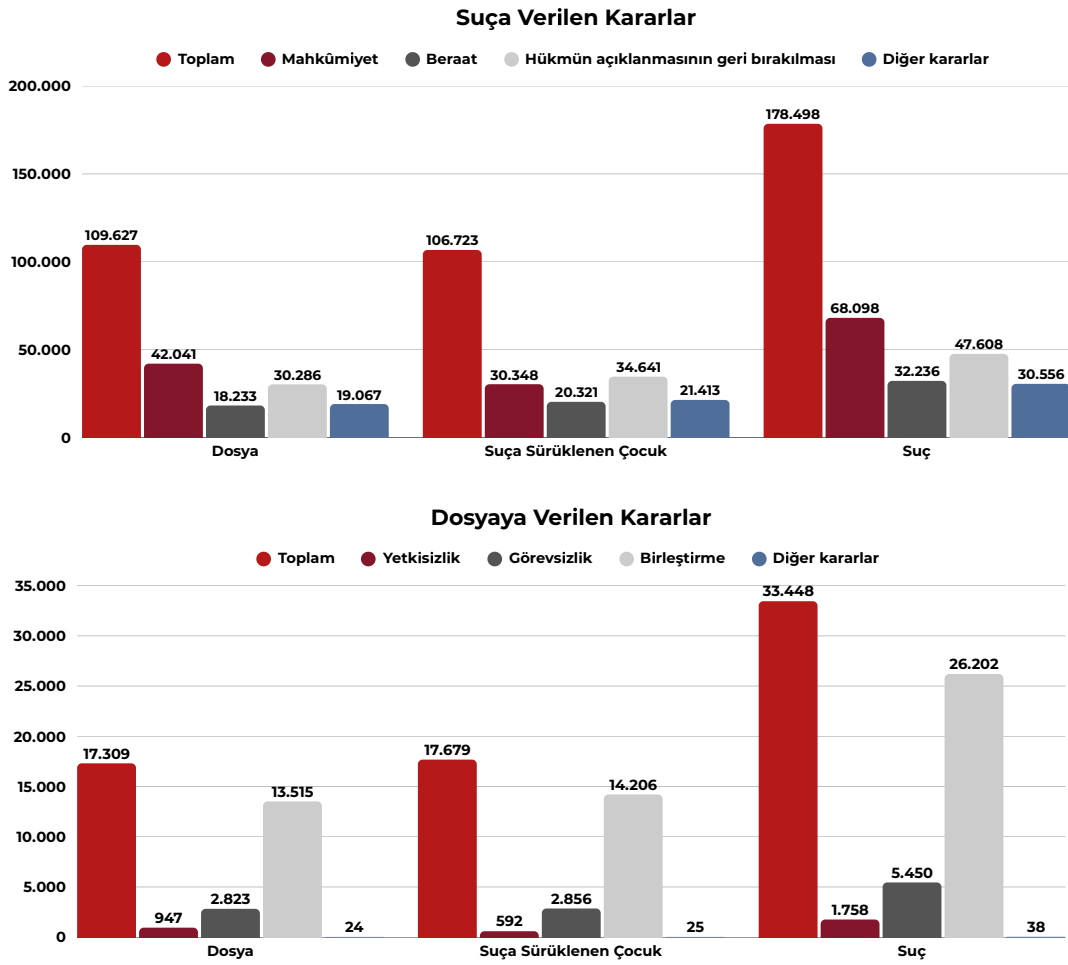
Adalet Bakanlığı verilerinin yer aldığı Grafik 46'ya göre, 2024 yılında ceza mahkemelerinde suça sürüklenen çocuklara ilişkin olarak toplam 109.627 dosya sonuçlanmıştır; bu dosyalar kapsamında 106.723 çocuk hakkında karar verilmiş ve 178.498 suça ilişkin yargısal süreç tamamlanmıştır (T.C. Adalet Bakanlığı, 2025b). Bu bağlamdaki fark, bir çocuğun birden fazla suçtan yargılanabileceğini ve aynı dava dosyasında birden fazla suçun yer alabildiğini göstermektedir. Suça verilen karar türleri incelendiğinde, 68.098 mahkûmiyet, 32.236 beraat ve 47.608 hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kararı verildiği görülmektedir. Dosya bazında ise 17.309 karar verilmiş olup, bunların önemli bir bölümünü birleştirme kararları (13.515) oluşturmaktadır. Bu durum, çocukların birden fazla dosyada yer almasını ya da benzer suç dosyalarının aynı yargılama sürecinde birleştirilerek ele alındığını göstermektedir.

Grafik 46'da suça sürüklenen çocuklara ilişkin verilerde 30.348 mahkûmiyet, 20.321 beraat, 34.641 hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kararı verildiği görülmektedir (T.C. Adalet Bakanlığı, 2025b).

2024 yılı verileri, çocuk adalet sisteminde yüksek sayıda dosya ve suçun yargısal karara bağlandığını göstermektedir. Verilen kararların niteliği incelendiğinde, sistemin ağırlıklı olarak cezalandırıcı

yaptırımlara yönelmediği görülmektedir. Özellikle hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kararlarının görece yüksek oranı ile beraat kararlarının önemli bir yer tutması, çocuklar hakkında mahkûmiyet ve doğrudan ceza uygulamalarından ziyade, yargılamanın ertelenmesi ve çocuğun ceza infaz sistemi dışında tutulmasını amaçlayan bir yaklaşımın benimsendiğine işaret etmektedir. Bu durum, çocuk adalet sisteminde koruyucu ve onarıcı adalet anlayışının, cezalandırıcı yaklaşımlara kıyasla daha belirgin hâle geldiğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda çocuk adalet sisteminde cezai yaptırımlardan ziyade eğitsel ve onarıcı adalet uygulamalarının öne çıktığı, yargı süreçlerinde çocukların yeniden suça sürüklenmelerinin önlenmesi ve toplumsal uyumlarının desteklenmesine yönelik bir eğilimin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 46. Ceza Mahkemelerinde Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Karara Bağlanan Dava Dosyası ve Suç Sayıları (12-17 Yaş), 2024

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı, "Adalet İstatistikleri 2024" verilerinden uyarlanmıştır.

Mahkûmiyet Türleri ve Cezai Yaptırımlar

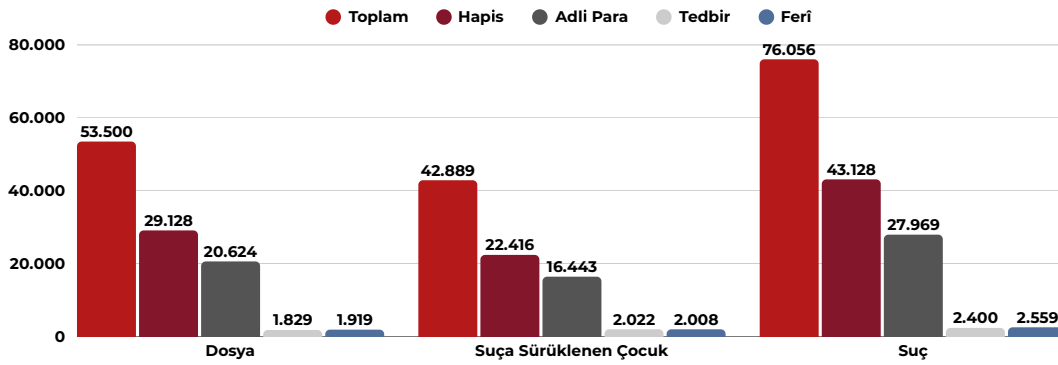
Grafik 47, 2024 yılında ceza mahkemelerinde suça sürüklenen çocuklar hakkında verilen mahkûmiyet kararlarının türlerine göre dağılımını göstermektedir (T.C. Adalet Bakanlığı, 2025b). Yıl içinde toplam 53.500 dosya mahkûmiyet kararıyla sonuçlanmıştır. Bu kararların 29.128'i hapis cezası, 20.624'ü adli para cezası, 1.829'u güvenlik tedbiri kararı ve 1.919'u diğer karar türleri kategorisinde yer almaktadır. Aynı dönemde, toplam 42.889 çocuk hakkında mahkûmiyet kararı verilmiştir ve bunların 22.416'sı hapis cezası, 16.443'ü adli para cezası, 2.022'si güvenlik tedbiri kararı, 2.008'i ise diğer yargısal

yaptırımlar kapsamında değerlendirilmiştir. Suç bazında bakıldığında ise toplam 76.056 suç üzerinden hüküm kararı verilmiş; bunların 43.128'inde hapis, 27.969'unda adli para cezası, 2.400'ünde güvenlik tedbiri, 2.559'unda ise diğer karar türleri uygulanmıştır.

Bu dağılım, suça sürüklenen çocuklara yönelik mahkûmiyet kararlarında hapis cezasının hâlen ağırlığını koruduğunu, diğer taraftan adli para cezası ve sınırlı ölçüde uygulanan güvenlik tedbirleri aracılığıyla çocuk adalet sisteminde cezalandırıcı ve alternatif yaptırımlar arasında bir denge kurulmaya çalışıldığını göstermektedir.

Ancak güvenlik tedbir kararlarının görece düşük oranı, sistemde rehabilitasyon ve koruyucu-onarıcı adalet yaklaşımlarının henüz ikincil konumda kaldığına işaret etmekte; bu durum, çocukların yeniden topluma kazandırılmasını merkeze alan politikaların güçlendirilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

Grafik 47. Ceza Mahkemelerinde Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Mahkûmiyet Türüne Göre Verilen Dosya ve Suç Sayıları (12-17 yaş), 2024

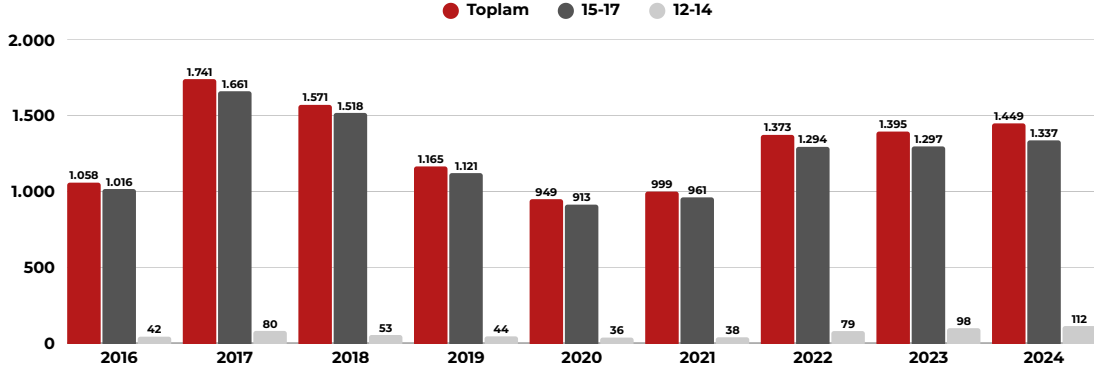
Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı, "Adalet İstatistikleri 2024" verilerinden uyarlanmıştır.

Ceza İnfaz Kurumlarına Giren Çocuk Hükümlüler

Adalet Bakanlığı 2024 yılı verilerine göre, 2016-2024 yılları arasında ceza infaz kurumlarına giren çocuk hükümlü sayısında dalgalı bir seyir gözlenmektedir (T.C. Adalet Bakanlığı, 2024). Grafik 48'e göre, 2016 yılında toplam 1.058 olan çocuk hükümlü sayısı, 2017 yılında belirgin bir artışla 1.741'e yükselmiş, 2018 yılında ise 1.571'e düşmüştür. 2019 yılından itibaren 2020 yılına kadar azalma eğilimi devam etmiş (1.165'ten 949'a), 2021 yılından itibaren ise yeniden yükseliş eğilimi ortaya çıkmıştır. 2024 yılı itibarıyla toplam 1.449 çocuk hükümlü kaydedilmiştir. Yaş gruplarına göre incelendiğinde, 12-14 yaş grubundaki hükümlü sayısının yıllar içinde düşük düzeyde ancak görece istikrarlı bir artış eğilimi gösterdiği ve 2024 yılında 112'ye ulaştığı görülmektedir. Buna karşılık, 15-17 yaş grubunda yer alan çocukların sayısı hem toplam içindeki ağırlığı hem de yıllar itibarıyla dalgalı bir artış eğilimi göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu grup, 2016'da 1.016 iken 2017'de 1.661'e yükselmiş; 2020 yılında 913'e kadar gerilemiş, ardından 2024 yılında 1.337'ye çıkmıştır.

Söz konusu verilerin değerlendirilmesinde, ilgili yıllara ait yaş grubuna göre toplam çocuk nüfusu verilerinin bulunmaması önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır. Bu nedenle oran temelli bir karşılaştırma yapılamamakta, analiz mutlak sayılar üzerinden yürütülmektedir. Buna rağmen genel eğilim dikkate alındığında, özellikle 2021 sonrasında çocuk hükümlü sayılarında yeniden artış gözlenmesi dikkat çekicidir. Bu artış, toplumsal ve ekonomik koşullar, artan kırılganlıklar, suça sürüklenme dinamikleri ve çocuk adalet sistemine ilişkin uygulama pratikleri ile ilişkilendirilebilir.

Grafik 48. Yıl İçinde Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlülerin Sayısı ve Yaş Dağılımı, 2016-2024

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı, "Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2024" verilerinden uyarlanmıştır.

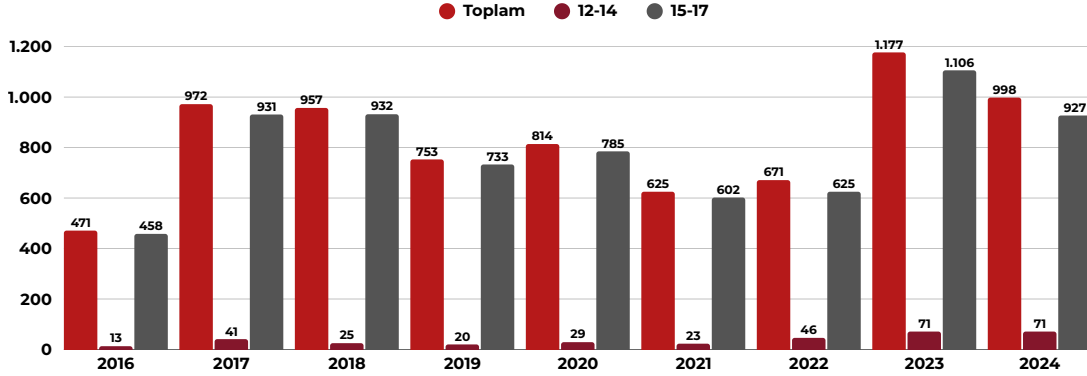
Ceza İnfaz Kurumlarından Çıkan Çocuk Hükümlüler

Adalet Bakanlığının 2024 verileri, 2016-2024 yılları arasında ceza infaz kurumundan çıkan hükümlü çocuk sayısının yaş gruplarına göre dalgalı bir seyir izlediğini göstermektedir (T.C. Adalet Bakanlığı, 2024). Grafik 49'a göre, 12-14 yaş grubunda, 2016 yılında 13 olan sayı, yıllar içinde inişli çıkışlı bir eğilim göstermiş; 2017'de 41'e yükselmiş, 2020'de 29'a, 2021'de ise 23'e kadar gerilemiştir. Ancak takip eden yıllarda yeniden yükseliş eğilimi ortaya çıkmış ve 2023 ile 2024'te bu yaş grubundaki çocuk sayısı 71'e kadar çıkmıştır. Bu durum, küçük yaş grubunda son dönemde belirginleşen bir artış eğilimine işaret etmektedir. 15-17 yaş grubunda ise daha yüksek hacimli ve yine dalgalı bir tablo görülmektedir. 2016'da 458 olan sayı, 2017'de 931'e kadar yükselmiş; 2019'da 733'e, 2020'de 785'e ve 2021'de 602'ye gerileyerek görece daha düşük bir seviyeye inmiştir. 2022'de yeniden artarak 625'e çıkan bu sayı, 2023'te 1.106 gibi dikkat çekici bir seviyeye ulaşmış; ardından 2024'te 927'ye düşmüştür.

Bu bağlamda, ceza infaz kurumundan çıkan hükümlü çocuk sayısındaki değişimin yıllar ve yaş grupları itibarıyla istikrarlı bir doğrusal eğilimden ziyade dönemsel dalgalanmalarla şekillendiği görülmektedir. 12-14 yaş grubunda son iki yılda gözlenen belirgin artış (inişli çıkışlı olsa da), çocukların çok daha erken yaşlarda ceza adalet sistemiyle temas etmeye başladığını ve erken müdahale mekanizmalarının yetersiz kaldığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. 15-17 yaş grubunda ise sayıların mutlak olarak daha yüksek seyretmesi, ergenlik dönemine özgü kırılganlıkların ve yapısal dezavantajların daha görünür hâle geldiğini ortaya koymaktadır. Bu yaş grubunda özellikle 2023 yılında yaşanan keskin artış; eğitimden kopuş, iş gücü piyasasına güvensiz girişler, ekonomik baskılar ve sosyal destek mekanizmalarındaki sınırlılıklarla birlikte ele alındığında, çocuk adalet sisteminin yalnızca sonuçlarla değil, bu sonuçlara yol açan süreçlerle de yüzleşmesi gerektiğini göstermektedir.

Yaş gruplarındaki dönemsel dalgalanmalar, çocuk adalet sisteminde hâlen ağırlıklı olarak sonuç odaklı ve reaktif bir yaklaşımın baskın olduğunu, buna karşın riskin erken tespiti, okul temelli önleme, aile destekleri ve toplum temelli rehabilitasyon mekanizmalarının yeterince kurumsallaşmadığını ortaya koymaktadır. Ceza infaz kurumundan çıkan çocuk sayılarındaki dönemsel artışlar, çocukların adalet sistemiyle temas ettikten sonra yeniden suça sürüklenme riskinin de göz ardı edilmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle son yıllarda her iki yaş grubunda da artışların gözlenmesi; çocuk adalet sistemi açısından önleyici, rehabilite edici ve destekleyici politikaların güçlendirilmesi, erken müdahale mekanizmalarının yaygınlaştırılması ve kurumlar arası eş güdümün artırılması gereğine işaret etmektedir.

Grafik 49. Yıl içinde Ceza İnfaz Kurumundan Çıkan Hükümlülerin Sayısı ve Yaş Dağılımı, 2016-2024

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı, "Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2024" verilerinden uyarlanmıştır.

Güvenlik Birimlerine Gelen veya Getirilen Çocukların Genel Görünümü

Tablo 6, 2020-2024 döneminde güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların karıştığı olaylarda, nedenler ve cinsiyet açısından belirgin örüntüler bulunduğunu ortaya koymaktadır (TÜİK, 2025f). Veriler birlikte değerlendirildiğinde üç temel bulgu öne çıkmaktadır: olay hacmindeki artış eğilimi, olay türleri arasındaki farklılaşma ve cinsiyete dayalı yapısal ayrışma.

Toplam olay sayısı 2020 yılında 458.260 iken, yıllar içinde dalgalı bir seyir izleyerek 2024 yılında 612.651'e ulaşmıştır. Olay nedenleri incelendiğinde, "mağdur" olarak güvenlik birimlerine gelen çocukların sayısının tüm dönem boyunca en yüksek grubu oluşturduğu görülmektedir. 2020 yılında 179.331 olan mağdur çocuk sayısı, 2024 yılında 279.620'ye yükselmiştir. Bu durum, çocukların önemli bir bölümünün fail değil, doğrudan ya da dolaylı biçimde suçun mağduru olarak güvenlik sistemiyle temas ettiğini göstermektedir. Suça sürüklenme nedeniyle güvenlik birimlerine gelen çocuk sayısı ise dönemsel dalgalanmalar göstermekle birlikte yüksek seviyesini korumaktadır. 2020 yılında 112.162 olan sayı, 2022 yılında 206.943, 2024 yılında ise 202.785 olarak kaydedilmiştir. Bu tablo, suça sürüklenmenin geçici bir olgudan ziyade süreklilik gösteren bir risk alanı olduğuna işaret etmektedir.

Cinsiyet dağılımı incelendiğinde, erkek çocukların suça sürüklenme ve kabahat işleme kategorilerinde açık biçimde baskın olduğu görülmektedir. Örneğin 2024 yılında suça sürüklenme nedeniyle güvenlik birimlerine gelen 202.785 çocuğun 168.175'i erkek, 36.610'u kızdır. Bu durum, erkek çocukların riskli davranışlarla daha sık ilişkilendirilmeleri ile açıklanabilir. Buna karşılık mağdur kategorisinde kız çocuklarının oranı suça sürüklenme kategorisindeki kız çocuklarının oranına kıyasla daha yüksektir. 2024 yılında mağdur olarak kaydedilen 279.620 çocuğun 119.728'i kız, 159.892'si erkektir. Kız çocuklarının mağduriyet bağlamında daha yüksek oranlarda güvenlik birimleri ile temas etmesi, cinsiyet temelli kırılگانlıkların ve korunma ihtiyacının bu grup açısından daha belirgin olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. Geliş Nedeni ve Cinsiyete Göre Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocukların Karıştığı Olay Sayısı, 2020-2024

	2020			2021			2022		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	458.260	315.402	142.858	509.596	343.130	166.466	615.538	408.176	207.362
Suçta sürüklenme	112.162	94.234	17.928	132.104	110.266	21.838	206.943	170.348	36.595
Kabahat işleme	83.611	73.244	10.367	67.518	58.590	8.928	12.684	11.352	1.332
Kayıp (Bulunan)	22.381	11.103	11.278	19.277	9.313	9.964	16.500	8.684	7.816
Mağdur	179.331	99.205	80.126	217.803	120.282	97.521	271.211	150.520	120.691
Bilgisine başvurma	59.706	36.989	22.717	72.217	44.264	27.953	102.078	63.932	38.146
Diğer	1.069	627	442	677	415	262	6.122	3.340	2.782

	2023			2024		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	557.891	365.525	192.366	612.651	408.183	204.468
Suçta sürüklenme	179.019	143.075	35.944	202.785	166.175	36.610
Kabahat işleme	11.179	9.997	1.182	8.729	7.933	796
Kayıp (Bulunan)	15.716	8.230	7.486	18.561	10.390	8.171
Mağdur	261.633	148.579	113.054	279.620	159.892	119.728
Bilgisine başvurma	86.116	53.281	32.835	96.438	60.122	36.316
Diğer	4.228	2.363	1.865	6.518	3.671	2.847

Kaynak: TÜİK, “Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

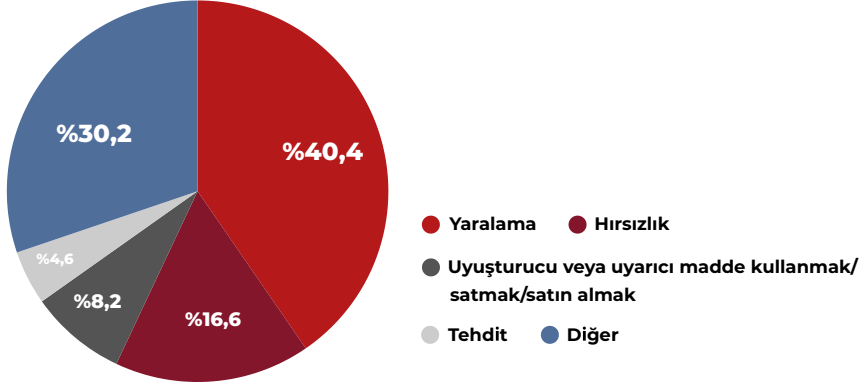
Genel olarak tablo, çocukların güvenlik birimleriyle temasının tek boyutlu biçimde “suç” üzerinden okunamayacağını ortaya koymaktadır. Olayların önemli bir bölümü mağduriyet, kaybolma ya da tanıklık gibi koruyucu müdahale gerektiren durumlarla ilişkilidir. Buna rağmen suçta sürüklenme sayılarının yüksekliğini koruması, mevcut sosyal politika ve çocuk koruma mekanizmalarının riskleri yeterince erken aşamada yakalayamadığını düşündürmektedir. Cinsiyet temelli ayrışma ise çocuk adalet sisteminde farklı ihtiyaçlara sahip iki ayrı risk profiline işaret etmektedir. Erkek çocuklar açısından bu risk sadece suçta sürüklenme ve kabahat davranışlarıyla sınırlı kalmayıp, erken yaşta şiddet içeren suçlara yönelme olasılığını da içermektedir. Kız çocuklar açısından ise, risk profili daha çok mağduriyet, istismar ve korunma ihtiyacı öncelikle olduğu bir çerçevede şekillenmektedir.

Sonuç olarak veriler, çocuk adalet sisteminin yalnızca cezai müdahalelerle sınırlı bir yapı olarak değil, önleyici, koruyucu ve destekleyici boyutları güçlü, kurumlar arası eşgüdümü artırılmış bir sistem olarak ele alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, güvenlik birimlerine yansıyan olayların niteliği, çocuklara yönelik sosyal politika araçlarının yeniden değerlendirilmesi için önemli bir analitik zemin sunmaktadır.

Çocukların Suçla Teması: İsnat Edilen Suçlar ve Mağduriyet Türleri

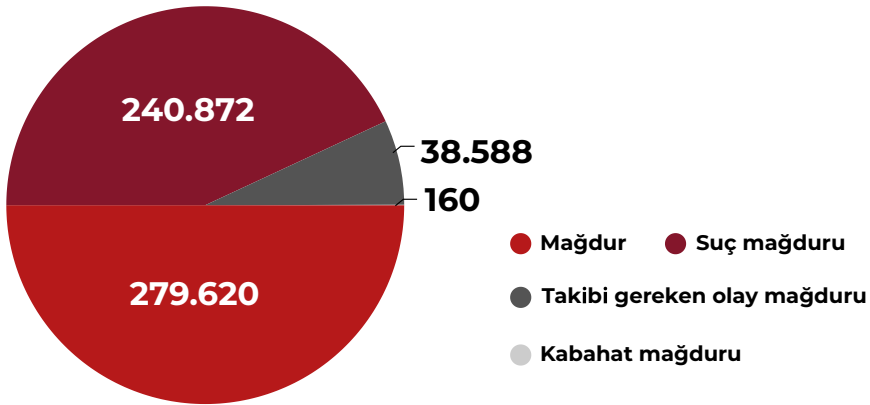
Suç türleri bağlamında TÜİK verilerinin yer aldığı Grafik 50’ye göre, güvenlik birimine gelen veya getirilen suçta sürüklenen çocukların işlediği iddia edilen suçlar içinde yaralama suçu %40,4 ile en yüksek orana sahiptir (TÜİK, 2025f). Bunu %16,6 ile hırsızlık, %8,2 ile uyuşturucu kullanımı veya satışı, %4,6 ile tehdit suçu takip etmektedir. Bu veriler, çocukların çoğunlukla fiziksel şiddet ve mal varlığı ile ilişkili suçlara yöneldiğini göstermektedir. Bu dağılım, suçta sürüklenen çocukların büyük ölçüde gündelik yaşamda karşılaşılan çatışma, yoksunluk ve risk ortamlarıyla ilişkili suç türlerine yöneldiğini, dolayısıyla çocuk adalet politikalarında cezalandırmadan ziyade önleyici, sosyal destek ve rehabilitasyon odaklı yaklaşımların güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 50. Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocuklara İsnat Edilen Suç Türü Dağılımı, 2024

Kaynak: TÜİK, “Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Grafik 51’e göre, 2024’te güvenlik birimine gelen/getirilen mağdur çocukların vakalarının güçlü biçimde belirli birkaç mağduriyet türünde yoğunlaştığını göstermektedir. Toplam 279.620 mağduriyet olayının 240.872’si “suç mağduru” kategorisinde; bu da tüm olayların yaklaşık %86’sına karşılık gelmektedir. Geriye kalan kısım büyük ölçüde “takibi gereken olay mağduru” (38.588; ~%14) iken, “kabahat mağduru” (160) ihmal edilebilir düzeyde kalıyor. Bu dağılım, çocukların güvenlik birimiyle temasının çoğunlukla cezai nitelikte ve yüksek riskli vakalar üzerinden gerçekleştiğine işaret etmektedir (TÜİK, 2025f).

Grafik 51. Mağduriyet Türüne Göre Güvenlik Birimine Gelen/Getirilen Çocukların Karıştığı Olay Sayısı, 2024

Kaynak: TÜİK, “Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2024” başlıklı haber bülteninden uyarlanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’deki çocuk adalet sistemi, normatif olarak sağlam bir zemine otursa da uygulamada karşılaşılan yapısal, işlevsel ve kurumsal eksiklikler, geliştirilmeye açık alanlar olduğunu göstermektedir. İhtisaslaşmış insan kaynağı ihtiyacı, sosyal inceleme raporlarının amacına ulaşacak nitelikte olmaması, koruyucu ve destekleyici tedbirlerle ilgili mevzuat boşlukları, cezaların bireyselleştirilmesinde hâkime tanınan takdir yetkisinin sınırlı oluşu ve infaz kurumlarının yapısal sorunları, ilk suça verilen karşılığın görünür olmaması, çocukların yeniden suça sürüklenmesine zemin hazırlamaktadır. Bu sorunlar yalnızca adalet sisteminin işleyişinde aksaklık yaratmamakta; aynı zamanda çocukların temel haklarının korunmasında da engellere yol açmaktadır.

Bu bağlamda, çocuk adalet sisteminde dönüşüm ihtiyacı açıkça ortaya çıkmaktadır. Çocuk hakları konusunda uzmanlaşmış kadroların oluşturulması, sosyal inceleme raporlarının tüm çocuklar için soruşturma evresinde alınmasının zorunlu tutulması ve nitelikli biçimde düzenlenmesi kritik önem taşımaktadır. Koruyucu ve destekleyici tedbirler ile güvenlik tedbirlerinin birbirinden ayrılması ve yeniden tanımlanarak uygulanabilir hâle getirilmesi, çocuk adalet sisteminde müdahalelerin amacına uygun biçimde hayata geçirilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca 12 yaş altındaki çocuklar dâhil olmak üzere ilk kez suç işleyen çocukların, cezalandırıcı olmayan ancak davranışın sonuçlarını görünür kılan yaptırımlarla karşılaşması ve onarıcı adalet odaklı alternatif yaptırımların yaygınlaştırılması, sistemin çocukları koruyan ve topluma yeniden kazandırmayı hedefleyen bir yapıya kavuşmasını sağlayacaktır.

Kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi, infaz kurumlarının çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına uygun şekilde yeniden yapılandırılması ile ölçme ve değerlendirmeye dayalı denetim mekanizmalarının etkinleştirilmesi ise adalet sisteminin çocuklar açısından güvenli, adil ve dönüştürücü bir işlev üstlenmesine katkı sunacaktır.

Politika önerilerine ilişkin daha kapsamlı bir değerlendirme için, Enstitü Sosyal tarafından hazırlanan “*Türkiye’de Adalet Sisteminde Suç ve Çocuk*” başlıklı analizde sunulan bulgular ve öneriler de dikkate alınabilir (Ercan vd., 2025).

- Çocuk Koruma Kanunu ile diğer ilgili mevzuat düzenlemeleri birbirinden bağımsız olarak ele alınmamalı; eş zamanlı, uyumlu ve tamamlayıcı bir biçimde uygulanmalıdır. Bu yaklaşım çocuk adalet sisteminde bütüncül, tutarlı ve etkin bir hukuki çerçevenin tesis edilmesine katkı sağlayacaktır.
- Çocuk ceza sisteminde, ceza indirimlerinin herkese aynı şekilde uygulanması yerine, suçun türü, tekrarrü ve mahiyeti dikkate alınarak belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, çocuk mahkemelerinde görev yapan hâkimlerin alanında uzmanlaşması ve gerekli kriterleri değerlendirerek ceza indirimi konusunda takdir yetkisini kullanması sağlanmalıdır.
- Çocuk mahkemelerine uzman hukukçular atanmalı ve adli süreçte hâkimler ve savcılar dâhil olmak üzere çocukla çalışan tüm personel bu alanda ihtisaslaşmalıdır.
- Sosyal inceleme raporları (SİR) soruşturma aşamasında alınmalı ve tüm çocuklar için kanuni olarak zorunlu hâle getirilmelidir.
- Çocukların yargılanma süreçleri makul süre ilkesi gözetilerek hızlandırılmalıdır.
- Koruyucu ve destekleyici tedbirler ile güvenlik tedbirlerinin kanunda açık biçimde birbirinden ayrılması ve güvenlik tedbirlerinin takibini sağlayacak müstakil bir kurum ihdas edilmesi gerekmektedir.

- Çocuk adalet sistemi sadece cezalandırmaya değil, onarıcı süreçlere, topluma yeniden katılımı destekleyen eğitim, psikososyal destek ve sosyal uyum programlarına da odaklanmalıdır. Bu çerçevede, mahkeme tarafından takdir edilecek tedbirlerin hem işlenen suça verilecek ilk tepkinin niteliğiyle uyumlu olması hem de çocuğun rehabilitasyonunu destekleyecek biçimde çeşitlendirilmesi gerekmektedir.

■ ■ 4.2. Türkiye’de Dijital Kumar Bağımlılığı

Küresel ölçekte dijitalleşmenin hız kazanması, kişilerin gündelik yaşam pratiklerini, ekonomik ilişkilerini ve boş zaman faaliyetlerini köklü biçimde dönüştürmüştür. Bu dönüşümün en görünür sonuçlarından biri, dijital kumar ekosisteminin giderek genişlemesidir. Türkiye de benzer bir sürecin etkisi altındadır ve dijitalleşmenin toplumsal yaşam üzerindeki dönüştürücü etkileri kumar davranışlarında da belirgin biçimde gözlemlenmektedir. Dijital altyapının yaygınlaşmasıyla birlikte mobil teknolojilere erişimin artması, dijital kumarın Türkiye’de geleneksel kumar biçimlerini aşarak hızlı büyüyen, sürekli erişilebilir ve kullanıcıyı platformda tutmaya odaklanan bir yapıya evrilmesine yol açmıştır. Bu yüksek erişilebilirlik, özellikle hızla ödüllendiren oyun mekanikleriyle birleştiğinde davranışın kısa sürede bağımlılık riskine dönüşmesine zemin hazırlamakta ve kişinin kontrol duygusunu zayıflatarak tekrar edici, zorlayıcı kullanım örüntülerini tetikleyebilmektedir (Kuss ve Griffiths, 2013).

Türkiye Yeşilay Cemiyetinin (2025) yayımladığı “Türkiye Kumar Raporu”, bu dönüşümün toplumsal yansımalarını açık biçimde gözler önüne sermektedir. 2021-2024 yılları arasında Yeşilay Danışmanlık Merkezine (YEDAM) kumar bağımlılığı nedeniyle başvuran 15.624 kişi, tüm başvuruların %28’ini oluşturarak dikkat çekici bir artış eğilimine işaret etmektedir. Bu artış, 2024 yılı itibarıyla daha da belirginleşmiş; kumara ilişkin başvurular, alkol ve madde kullanımına dair başvuru sayılarının üzerine çıkmıştır.

Bu artış eğilimi, dijital kumarın yaygınlaşmasının nicel boyutunu ortaya koymakla birlikte, sorunun toplumsal niteliğine ilişkin daha derinlemesine bir çözümlemeyi de zorunlu kılmaktadır. Başvuru sayılarındaki yükseliş, kumar bağımlılığının yaygınlaştığını göstermenin ötesinde, bu yaygınlaşmanın hangi toplumsal kesimler üzerinde yoğunlaştığı ve hangi yapısal koşullar içinde biçimlendiği sorusunu gündeme getirmektedir. Bu nedenle dijital kumar olgusunun toplumsal boyutlarının daha sağlıklı biçimde kavranabilmesi, başvuru artışlarını betimlemekle yetinmeyen, kişilerin sosyodemografik özellikleri ile yaşam koşulları arasındaki kesişimleri dikkate alan bir analitik çerçevenin benimsenmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda bağımlılık deneyiminin demografik ve toplumsal profiller üzerinden ele alınması, dijital kumar davranışının kişisel tercihlere indirgenemeyecek ölçüde belirli toplumsal ve yapısal örüntülerle ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Bu yaklaşım, sorunun hangi risk alanlarında yoğunlaştığını görünür kılarak, dijital kumarın toplumsal bağlam içinde nasıl üretildiğine dair daha bütüncül bir değerlendirmeye olanak tanımaktadır.

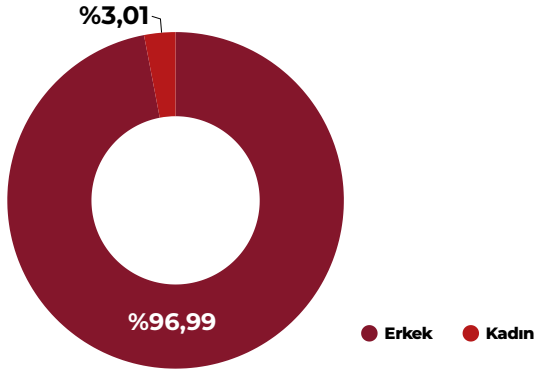
Dijital Kumar Bağımlılığına İlişkin Demografik ve Sosyal Görünümler¹⁷

YEDAM’a tedavi amacıyla başvuran bireylerin demografik profilleri incelendiğinde, Türkiye’de dijital kumar davranışının belirli toplumsal gruplarda daha yüksek düzeyde görüldüğü anlaşılmaktadır. Başvuruların %97’sinin erkeklerden oluşması, dijital kumarın cinsiyet açısından son derece asimetric bir dağılıma sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşılık kadınların yalnızca %3 oranında temsil

¹⁷ Bu bölümde ele alınan veriler Enstitü Sosyalin “Türkiye’de Dijital Kumar: Görünüm, Dinamikler ve Mücadele Stratejileri” başlıklı araştırma raporundaki verilere dayanmaktadır. **Ayrıntılı bilgi için bk.** Tekgöz, N., Çelik, Y. ve Ertemel, A. V. (2026). *Türkiye’de Dijital Kumar: Görünüm, Dinamikler ve Mücadele Stratejileri*. İstanbul: Enstitü Sosyal.

edilmesi, dijital kumar davranışının gerçek yaygınlığının tespit edilenden daha yüksek olabileceğine işaret etmektedir (Tekgöz, Çelik vd., 2026). Damgalanma, aile içi sorumluluklar ve yardım arama davranışının ertelenmesi gibi etkenler, kadınların destek hizmetlerine başvurma olasılığını azaltarak bu görünmezliği derinleştirebilmektedir (Holdsworth vd., 2013).

Grafik 52. YEDAM'a Dijital Kumar Bağımlılığı Nedeniyle Başvuranların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı, 2020 Ocak-2025 Nisan

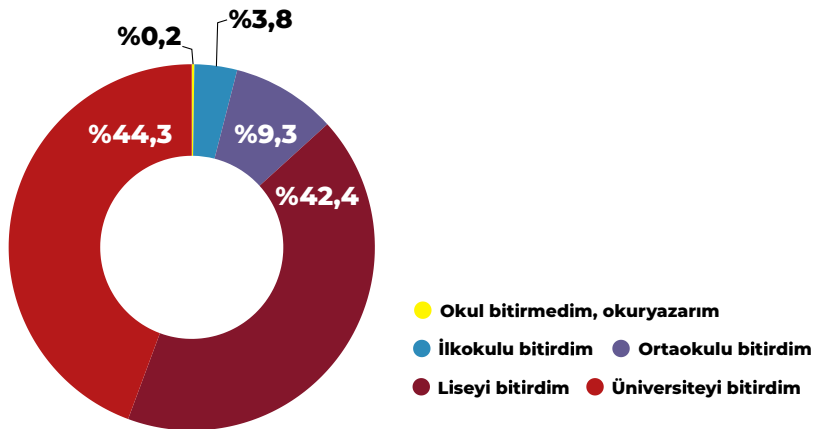

Kaynak: Tekgöz, Çelik ve Ertemel (2026) tarafından hazırlanan “Türkiye’de Dijital Kumar: Görünüm, Dinamikler ve Mücadele Stratejileri” başlıklı araştırma raporundan uyarlanmıştır.

Eğitim ve mesleki konum, dijital kumarın toplumun hangi kesimlerinde daha görünür hâle geldiğine dair önemli bir çerçeve sunmaktadır. Eğitim ve mesleki statü verileri, dijital kumarın dar bir risk grubuyla sınırlı olmadığını, geniş bir sosyoekonomik yelpazede görüldüğünü ortaya koymaktadır. Grafik 53 incelendiğinde, tedaviye başvuranların %86,7’sinin en az lise, %44,3’ünün üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Ayrıca tedaviye başvuranların %84,5’i bir mesleğe sahiptir (Tekgöz, Çelik vd., 2026). Söz konusu göstergeler, dijital kumar davranışının eğitilmiş ve iş gücüne aktif olarak dâhil olan kesimlerde daha yaygın biçimde ortaya çıktığına işaret etmektedir.

Grafik 53. YEDAM'a Dijital Kumar Bağımlılığı Nedeniyle Başvuranların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı, 2020 Ocak-2025 Nisan

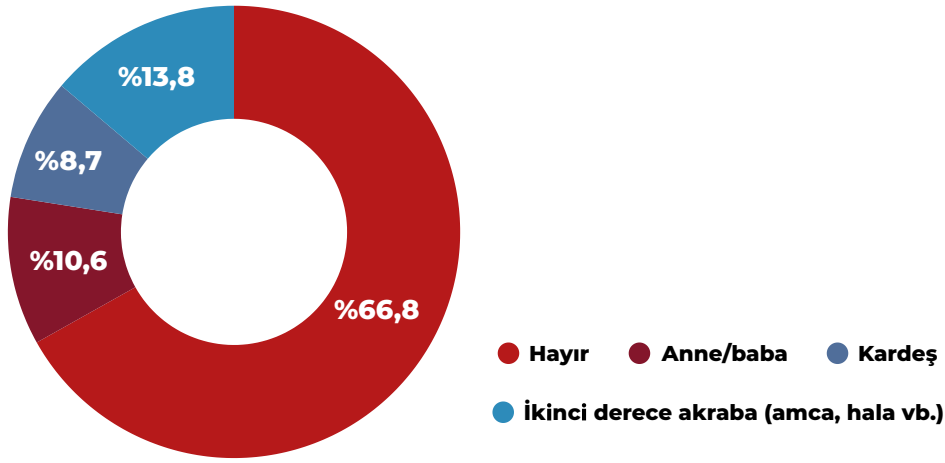

Kaynak: Tekgöz, Çelik ve Ertemel (2026) tarafından hazırlanan “Türkiye’de Dijital Kumar: Görünüm, Dinamikler ve Mücadele Stratejileri” başlıklı araştırma raporundan uyarlanmıştır.

Aile yapısına ilişkin değerlendirmeler, bağımlılık davranışının oluşumunda rol oynayan sosyal ve çevresel dinamiklerin analiz edilmesine katkı sağlamaktadır. Başvuranların %88,2'sinin ailesiyle birlikte yaşıyor olması, bağımlılık davranışı geliştiğinde bu durumun aile içi ilişkiler üzerinde çeşitli güçlükler yaşanmasına neden olabileceğini göstermektedir. YEDAM'a kumar bağımlılığı nedeniyle başvuran kişilerin aile üyelerinde kumar öyküsünün %33,1 gibi yüksek bir oranda bulunması ve bu oranın birinci derece yakınlarla %19,3'e ulaşması, bu davranışın sosyal öğrenme, model alma ve kuşaklar arası aktarım süreçleriyle ilişkili olduğunu düşündürmektedir (Tekgöz, Çelik vd., 2026).

Grafik 54. YEDAM'a Dijital Kumar Bağımlılığı Nedeniyle Başvuranların Aile Üyelerinin Kumar Oynama Durumu, 2020 Ocak-2025 Nisan

Kaynak: Tekgöz, Çelik ve Ertemel (2026) tarafından hazırlanan "Türkiye'de Dijital Kumar: Görünüm, Dinamikler ve Mücadele Stratejileri" başlıklı araştırma raporundan uyarlanmıştır.

Dijital kumarın ortaya çıktığı bu sosyal bağlam, davranışın nasıl başladığını ve zaman içinde nasıl kronikleştiğini anlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır. Ortalama başlama yaşının 21,52 olarak saptanması, dijital kumarla ilk temasın ağırlıklı olarak genç yetişkinlik döneminde gerçekleştiğine işaret etmektedir (Tekgöz, Çelik vd., 2026). Bu dönem, akran etkisinin belirginleştiği, sosyal ilişkilerin yoğunlaştığı ve yeni deneyimlere açıklığın yüksek olduğu bir yaşam evresidir. Nitekim kumara başlama nedenleri arasında arkadaş çevresinin etkisinin baskın olması (%55,7), kumarın sosyal etkileşim içinde meşrulaşabildiğini ve başlangıçta risk içermeyen bir deneyim olarak çerçevelenebildiğini göstermektedir (Tekgöz, Çelik vd., 2026). Arkadaş çevresinin etkisi ile merak etme gerekçesinin birlikte yüksek oranlarda görülmesi, kumara başlama sürecinde sosyal etkileşimler ile kişisel yönelimlerin birbirini tamamlayan bir rol oynadığına işaret etmektedir. Bu durum, kumara giriş bariyerini düşürerek dijital kumarın yaygınlaşmasında akran ilişkilerini bireysel motivasyonların önüne geçen daha etkili bir belirleyici konuma taşımaktadır.

Boş zamanları değerlendirme amacı (%6,9) başta olmak üzere diğer gerekçeler görece daha düşük oranlarda görülse de elde edilen bulgular, kumara yönelimin tek bir nedene indirgenemeyeceğini ve çok boyutlu bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır (Tekgöz, Çelik vd., 2026).

Grafik 55. YEDAM'a Dijital Kumar Bağımlılığı Nedeniyle Başvuranların Kumara Başlama Gerekçelerinin Dağılımı, 2020 Ocak-2025 Nisan

Kaynak: Tekgöz, Çelik ve Ertemel (2026) tarafından hazırlanan "Türkiye'de Dijital Kumar: Görünüm, Dinamikler ve Mücadele Stratejileri" başlıklı araştırma raporundan uyarlanmıştır.

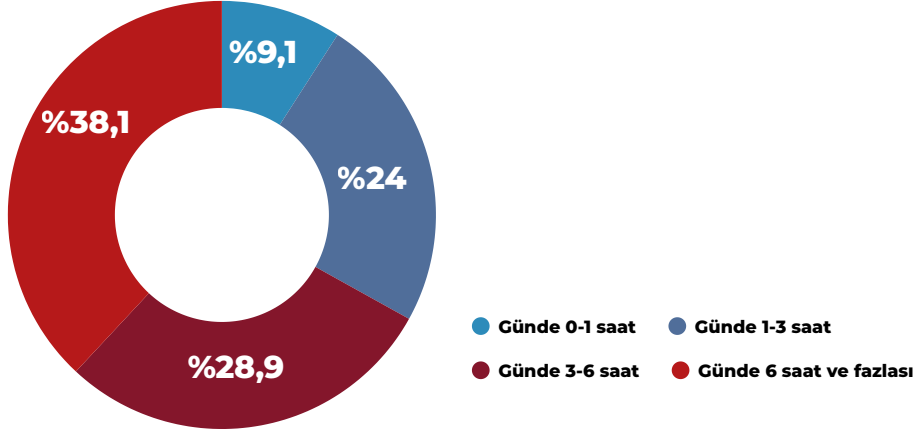
Bu şekilde erken yaşta ve sosyal bir deneyim olarak ortaya çıkan kumar pratiği, çoğu kişi tarafından başlangıç aşamasında sorun olarak algılanmamaktadır. Nitekim dijital kumar nedeniyle tedavi başvurusunda bulunanların yaş ortalaması 34,75'dir (Tekgöz, Çelik vd., 2026). Başlama yaşı ile tedaviye başvuru yaşı arasında yaklaşık 13 yıllık bir farkın bulunması, dijital kumar davranışının çoğu kişi için uzun süre gizli ya da yönetilebilir bir sorun olarak görüldüğünü, ancak finansal baskıların artması ve sosyal ilişkilerde bozulmaların ortaya çıkmasıyla birlikte kontrol kaybının görünür hâle geldiğini düşündürmektedir. Başvuruların özellikle 26-35 yaş aralığında yoğunlaşması, kumar davranışının zaman içinde pekiştirildiğini ve sorunlu bir yapıya büründüğünü göstermektedir (Tekgöz, Çelik vd., 2026). Genç yaşta sosyal bir deneyim olarak başlayabilen kumar, teknolojik ve finansal erişimin yoğun olduğu yetişkinlik döneminde daha yüksek riskli bir davranışa dönüşebilmektedir (Gainsbury vd., 2015). Bu süreç, dijital ve finansal erişimin kolaylığıyla birleştiğinde bağımlılık dinamiklerini daha da güçlendirmektedir.

Dijital Kumarın Davranışsal ve Psikolojik Dinamikleri

Dijital kumarın günlük yaşama nasıl yerleştiğini anlamak için öncelikle kumarda geçirilen süreye ilişkin genel eğilime bakmak önemlidir. Grafik 56'ya göre tedaviye başvuranların %67'sinin günde üç saatten fazla, %38,1'inin ise altı saatin üzerinde kumara vakit ayırdığını bildirmesi, dijital kumar faaliyetlerinin günün önemli bir bölümünü kapsayacak düzeyde yoğunlaştığını göstermektedir. Kumarın gündelik yaşamın önemli bir parçası hâline gelmesi, kişilerin toplumsal ve bireysel sorumluluklarını yerine getirmelerini zorlaştırabilmekte; söz konusu eğilim ise boş zamanın giderek artan ölçüde dijital ortamlarda tüketildiğine işaret etmektedir (Tutar ve Turhan, 2023). Yapılandırılmamış veya denetimsiz boş zamanın özellikle genç yetişkinlerde riskli davranışlara yönelme olasılığını artırdığı bilinmektedir (İbabe vd., 2024). Dijital kumarın dijital boş zaman pratikleriyle örtüşmesi ise bu davranışın gündelik rutinlerin içine kolaylıkla yerleşmesine zemin hazırlamaktadır.

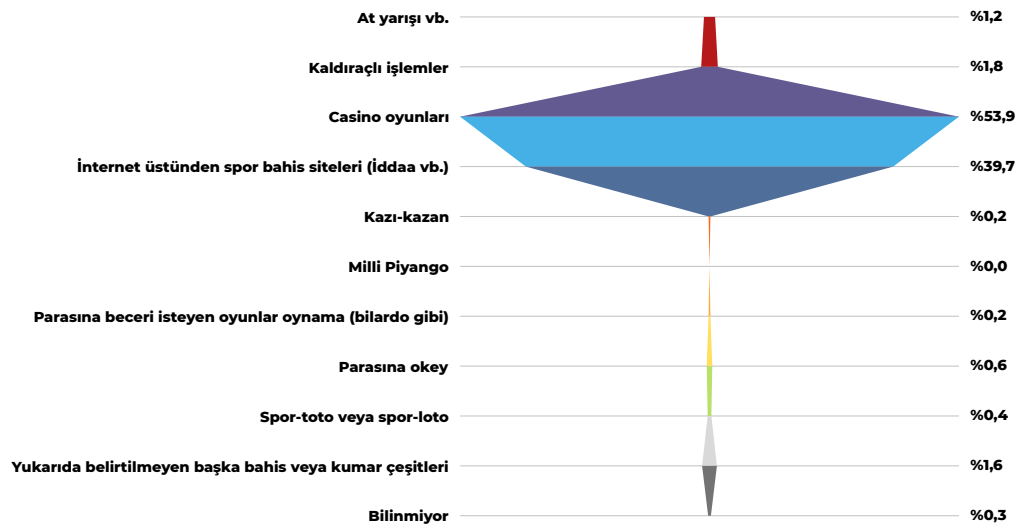
Grafik 56. YEDAM'a Dijital Kumar Bağımlılığı Nedeniyle Başvuranların Kumarda Günlük Geçirdikleri Sürenin Dağılımı, 2020 Ocak-2025 Nisan

Kaynak: Tekgöz, Çelik ve Ertemel (2026) tarafından hazırlanan “Türkiye’de Dijital Kumar: Görünüm, Dinamikler ve Mücadele Stratejileri” başlıklı araştırma raporundan uyarlanmıştır.

Kumarda geçirilen sürelerin bu denli yüksek olması, olgunun yalnızca bireysel tercihlerle açıklanamayacağını göstermektedir. Dijital platformların yapısal özellikleri bu yoğunluğu pekiştiren temel unsurlar arasında yer almaktadır. Hızlı sonuç üreten oyun mekanikleri, anlık geri bildirim döngüleri ve kullanıcı davranışını izleyerek kişiselleştirilmiş öneriler sunan algoritmik sistemler, kişinin oyunda geçirdiği zamanı artırmakta ve davranışı yeniden üretmektedir (Griffiths, 1999). Bu tasarım stratejileri, özellikle boş zamanın spontane ve kontrolsüz biçimde kullanıldığı durumlarda daha etkili olmakla birlikte kişinin alternatif etkinliklere yönelme motivasyonunu zayıflatmaktadır. Nitekim oyun içindeki kayıpların hızlı biçimde telafi edilmesine yönelik tekrarlayıcı girişimleri ifade eden “chasing” davranışı, uzun süreli oturumların sürdürülmesinde önemli bir mekanizma olarak öne çıkmaktadır (Blaszczynski ve Nower, 2002).

Grafik 57. YEDAM'a Dijital Kumar Bağımlılığı Nedeniyle Başvuranların Son Dönemde Tercih Ettikleri Kumar Türlerinin Dağılımı, 2020 Ocak-2025 Nisan

Kaynak: Tekgöz, Çelik ve Ertemel (2026) tarafından hazırlanan “Türkiye’de Dijital Kumar: Görünüm, Dinamikler ve Mücadele Stratejileri” başlıklı araştırma raporundan uyarlanmıştır.

Kumar türlerine yönelik tercihler, dijital kumar davranışının hangi bilişsel süreçler üzerinden sürdürüldüğüne ilişkin daha ayrıntılı bir çerçeve sunmaktadır. Grafik 57’de yer alan veriler, son dönemde tercih edilen kumar türlerinde belirgin bir yoğunlaşmaya işaret etmektedir. Buna göre katılımcıların %53,9’u casino tabanlı oyunları, %39,7’si ise internet üzerinden oynanan spor bahislerini tercih etmektedir. Bu iki kategori, toplam tercihlerin büyük bölümünü oluşturarak dijital kumar ekosisteminde baskın risk alanlarını ortaya koymaktadır.

Casino tabanlı oyunlara yönelik yüksek ilgi, hızlı ödül döngülerinin bağımlılık sürecindeki merkezî rolünü desteklemektedir. Bu oyunlar, kısa sürelerde sonuç üretmeleri sayesinde kullanıcıya sık aralıklarla beklenti ve ödül fırsatı sunmakta; bu durum, oyuna devam etme isteğini pekiştiren güçlü bir geri bildirim mekanizması oluşturmaktadır. Spor bahislerinde ise farklı bir bilişsel süreç devrededir. Bahis oynayan kişi, olasılıkları değerlendirme ve strateji kurma çabasıyla “kontrol edebilme” hissine kapılmakta; bu da oyunun rasyonel bir zeminde ilerlediği algısını güçlendirmektedir. Dolayısıyla casino oyunları hızlı ödül-hızlı tekrar döngüsü üzerinden bağlayıcı bir etki yaratırken, spor bahisleri kontrol inancı ve stratejik düşünme süreçleri üzerinden süreklilik kazanmaktadır (Griffiths, 1999; Parke ve Griffiths, 2007; Phua vd., 2022).

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de dijital kumar alanındaki mevcut tablo, dijitalleşmenin hızına uyum sağlayamayan düzenleyici yapıların risk üretme kapasitesini artırdığını göstermektedir. Dijital platformların yüksek erişilebilirliği, kişilerin çevrim içi ortamlarda daha uzun süre ve daha yoğun etkileşim kurmasına zemin hazırlamakta ve davranışın toplumsal etkileri zaman içinde genişleyen bir sorun alanı hâline gelmektedir. Algoritmik tasarımın pekiştirici niteliği, ekran ilişkilerinin davranışı normalleştiren yönü ve aile içi aktarım örüntüleri, dijital kumarın toplumsal düzeyde süreklilik kazanmasına neden olmaktadır. Bu koşullar, Türkiye’de hem önleyici hem de müdahale edici stratejilerin çok katmanlı bir yaklaşımla ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda politika önerileri¹⁸ şu şekildedir:

- Dijital kumar platformlarında kullanılan algoritmik yönlendirme sistemleri, oyunlaştırılmış arayüzler ve kullanıcıyı platformda tutmaya yönelik tasarım pratikleri, bağımlılık riskini artıran yapısal unsurlar olarak mevzuat kapsamına alınmalıdır. Bu çerçevede platformlara, karanlık desenlerin kullanımını sınırlama, algoritmik süreçleri şeffaflaştırma ve bu süreçleri denetime açık kılma yükümlülükleri getirilmelidir.
- Dijital kumarın teknolojik, ekonomik ve toplumsal etkileri dikkate alınarak, ilgili kamu kurumları, finansal denetim birimleri, dijital platform düzenleyicileri ve bağımlılıkla mücadele alanında çalışan kurumlar arasında kalıcı bir koordinasyon mekanizması tesis edilmelidir. Bu mekanizma, ortak risk tanımları, düzenli veri paylaşımı ve eş güdümlü politika üretimini mümkün kılacak şekilde yapılandırılmalıdır.
- Dijital kumarın hanehalkı ekonomisi ve finansal istikrar üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak, bankalar, dijital cüzdan sağlayıcıları ve ödeme kuruluşları için özel izleme ve raporlama yükümlülükleri tanımlanmalıdır. Yüksek frekanslı ve riskli kumar işlemlerinin erken tespiti, sınırlandırılması ve ilgili kurumlara bildirilmesi yoluyla kişisel kontrolün ötesinde sistemsel bir finansal koruma katmanı oluşturulmalıdır.
- Dijital kumar alanında etkili politika üretimi, güvenilir ve güncel veriye erişime dayanmaktadır. Bu kapsamda, lisanslı veya denetime tabi tüm dijital platformlara, kullanıcı profilleri, işlem hacimleri ve risk göstergelerine ilişkin anonimleştirilmiş verileri, düzenli olarak kamu otoriteleriyle paylaşma yükümlülüğü getirilmelidir.

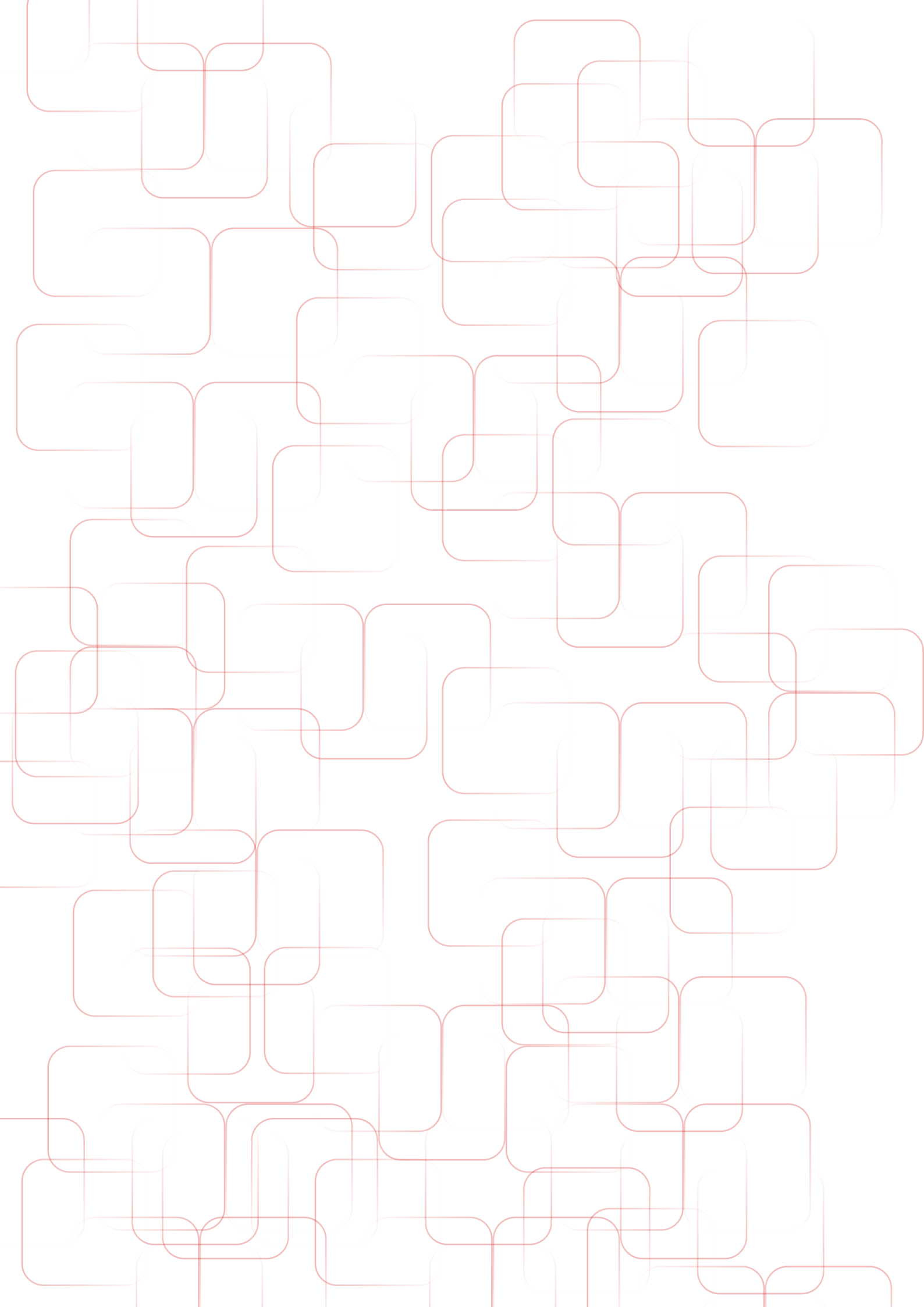
¹⁸ **Ayrıntılı politika önerileri için bk.** Tekgöz, N., Çelik, Y. ve Ertemel, A.V. (2026). *Türkiye’de dijital kumar: Görünüm, dinamikler ve mücadele stratejileri*. Enstitü Sosyal.

- Dijital kumar platformlarının reklam, sponsorluk ve dolaylı tanıtım faaliyetleri, özellikle gençler ve kırılgan gruplar açısından normalleştirici bir etki yaratmaktadır. Bu nedenle dijital kumar reklamları; sosyal medya, spor kulüpleri, influencer içerikleri ve çevrim içi yayın platformları dâhil olmak üzere tüm dijital mecralarda yasaklanmalıdır.
- Bağımlılık riskini artıran oyun dinamiklerine yönelik olarak, hızlı sonuç üreten oyun mekaniklerinde zorunlu mola uygulamaları tanımlanmalı ve kesintisiz oynama sürelerini sınırlayan bağlayıcı teknik standartlar hayata geçirilmelidir. Ayrıca, kayıp sonrası tekrar oynama eğilimini (chasing) tetikleyen bildirimler, promosyonlar ve yönlendirmeler yasaklanmalı; kayıp telafi etmeyi teşvik eden tüm mesaj ve tasarım unsurları engellenmelidir.
- Dijital kumar platformları için maksimum günlük kullanım süreleri mevzuatla belirlenmeli, bu sınırların aşılması hâlinde kullanıcı erişimi otomatik olarak askıya alınmalıdır.
- Dijital kumara başlama motivasyonunda akran etkisinin belirleyici rolü dikkate alınarak, okul, iş yeri ve gençlik mekânlarında akran gruplarını hedefleyen farkındalık çalışmaları yaygınlaştırılmalıdır.
- Ailede kumar öyküsü bulunan kişiler için, kuşaklar arası aktarım riskini erken aşamada tespit etmeye yönelik aile temelli erken uyarı ve danışmanlık programları geliştirilmelidir. Bu programlar; bilgilendirme, rehberlik ve destek süreçlerini kapsayacak şekilde mevcut sosyal destek yapılarıyla bütünleştirilmelidir.
- Dijital kumar bağımlılığı bulunan kişilerle aynı hanede yaşayan aileler için, bağımlılık sürecinin aile içi ilişkiler, ekonomik düzen ve psikososyal denge üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik ev temelli danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır. Bu hizmetler; aile içi iletişimi güçlendirmeyi, çatışmaları azaltmayı ve bakım verenlerin tükenmişlik riskini önlemeyi hedefleyen yapılandırılmış müdahale modellerine dayandırılmalıdır.
- Dijital kumar bağımlılığına yönelik destek ve tedavi başvurularında kadınların düşük temsil oranı, damgalanma, gizlilik kaygıları ve toplumsal rollerle yakından ilişkilidir. Bu nedenle kadınların kendilerini güvende hissedebilecekleri anonim ve erişilebilir destek kanalları oluşturulmalı; mevcut başvuru mekanizmalarının sayısı ve görünürlüğü artırılmalıdır.
- Gençler ve genç yetişkinler arasında boş zamanın kontrolsüz kullanımını azaltmak amacıyla, spor, kültür, sanat, gönüllülük ve toplumsal katılım alanlarını kapsayan erişilebilir ve sürdürülebilir yapılandırılmış boş zaman programları yaygınlaştırılmalıdır. Bu programlar, gençlerin sosyal bağlarını güçlendiren ve dijital kumara alternatif sunan bütüncül bir çerçevede ele alınmalıdır.
- Dijital kumar alanında hayata geçirilen düzenlemelerin ve müdahale araçlarının etkinliğini izlemek üzere düzenli ve kurumsallaşmış etki değerlendirme mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu değerlendirmeler, işlem hacmi ve finansal göstergelere odaklanmanın ötesinde başvuru oranları, yaş gruplarına göre dağılım ve zaman içindeki davranış örüntülerindeki değişimleri birlikte analiz eden çok boyutlu bir izleme çerçevesine dayanmalıdır. Bu sayede politika araçlarının hangi gruplar üzerinde nasıl sonuçlar ürettiği görünür hâle gelebilecektir.
- Dijital kumarın yaygınlaşmasında kullanılan dilin, görsel anlatımın ve dolaylı mesajların davranışı meşrulaştırıcı etkisi dikkate alınarak, kamu kurumları ve sivil toplum tarafından yürütülen farkındalık çalışmalarında davranışsal riskleri anlaşılır kılan, gündelik deneyimlerle ilişki kuran ve dijital kumara alternatif yaşam pratiklerini öne çıkaran bir iletişim yaklaşımı benimsenmelidir. Bu yaklaşım, kişilerde savunma refleksi üretmeyen, risk farkındalığını artırırken destek ve yönlendirme kanallarını görünür kılan bir çerçevede kurgulanmalıdır.

SONUÇ YERİNE: BÜTÜNCÜL POLİTİKALARLA TOPLUMSAL DAYANIKLILIK İNŞASI

SONUÇ YERİNE: BÜTÜNCÜL POLİTİKALARLA TOPLUMSAL DAYANIKLILIK İNŞASI

Bu rapor, 2025 yılı itibarıyla Türk toplumunda eş zamanlı biçimde gözlemlenen demografik, sosyal, ekonomik ve kurumsal dönüşümleri, toplumsal dayanıklılık kavramını merkeze alan bütüncül bir analitik çerçeve içinde incelemektedir. Aile yapısında yaşanan değişimler, nüfus dinamiklerindeki yön değişiklikleri, eğitim ve istihdam arasındaki ilişkiler, sosyal güvenlik mekanizmalarının işleyişi, dijitalleşmenin toplumsal etkileri ile barınma ve refah alanlarında ortaya çıkan yeni örüntüler; rapor boyunca aynı toplumsal yapının farklı düzlemlerde ortaya çıkan ve birbirini etkileyen süreçleri olarak birlikte değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, toplumsal dönüşümlerin politika yapım süreçlerinde bütünlüklü bir kavrayışla ele alınmasını mümkün kılan analitik bir zemin sunmaktadır.

Rapor, toplumsal dayanıklılığı devletin politika üretme kapasitesi ve uzun vadeli planlama yetkinliğiyle ilişkili, uygulamaya dönük stratejik bir alan olarak ele almaktadır. Bu çerçevede toplumsal dayanıklılık, kamu politikalarının birlikte tasarlanmasını ve uygulanmasını mümkün kılan yönetim kapasitesinin temel bir bileşeni olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu yönetim yaklaşımı, kamu kurumları arasında politika tasarımı, uygulama ve izleme süreçlerinin eş zamanlı ve uyumlu biçimde yürütülmesini sağlayan devlet içi koordinasyon mekanizmalarına dayanmaktadır.

Uluslararası normatif düzen, savaşlar ve insani krizler karşısında işlev üretme kapasitesi ve meşruiyet zemini bakımından belirgin bir aşınma sürecinden geçmektedir (Aydın ve İzgi, 2025). Bu dönüşümün şekillendirdiği uluslararası ortamda, sınır aşan çatışmalar toplumsal ve kurumsal etkiler üretmekte; demografik eğilimler ise küresel ölçekte yeni politika arayışlarını gündeme taşımaktadır. Savaşlar ve ağır insani krizler etrafında yoğunlaşan küresel gündem, toplumsal yapıların dayanıklılık kapasitesini, yönetim mekanizmalarının işleyişini ve kamu politikalarının uzun vadeli tutarlılığını öne çıkaran bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu bağlamda rapor, Türkiye'nin söz konusu uluslararası gelişmeleri kendi toplumsal dinamikleri, kurumsal birikimi ve politika kapasitesiyle birlikte ele alan bir yaklaşım geliştirmesini, uzun vadeli toplumsal istikrar açısından anlamlı bir yönelim olarak değerlendirmektedir. Bu yönüyle rapor, küresel belirsizliklerin arttığı bir dönemde, Türkiye'nin toplumsal yapısını uzun vadeli risklere karşı güçlendirmeye dönük politika tercihlerini sistematik bir çerçeve içinde yeniden düşünmesine imkân sunmaktadır.

Demografik dönüşüm, raporun bütününde toplumsal dayanıklılığı doğrudan etkileyen temel yapısal alanlardan biri olarak ele alınmaktadır. Doğurganlık eğilimlerinde gözlemlenen değişimler, hanehalkı yapısındaki dönüşümler ve nüfusun yaş kompozisyonunda ortaya çıkan yeni örüntüler; aile politikaları, eğitim sistemleri, iş gücü piyasaları ve sosyal güvenlik mekanizmaları arasında daha güçlü ve eş güdümlü bir politika tasarımı gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede aile, toplumsal sürekliliği taşıyan, beşerî sermayenin oluşumuna zemin hazırlayan ve sosyal dayanışma ağlarını canlı tutan kurumsal bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Raporda sunulan bulgular, aileyi merkeze alan politika yaklaşımlarının, hem demografik sürdürülebilirliği destekleyen hem toplumsal dayanıklılığı güçlendiren uzun vadeli bir yatırım alanı olarak ele alınabileceğini göstermektedir.

- **Modernleşme Deneyiminin Demografik Sonuçları: Kurumsal Birikim ve Hafıza**

Türkiye’de ve Batı dışı birçok toplumda modernleşme ve kalkınma yaklaşımları, uzun bir dönem boyunca toplumsal dönüşüm süreçlerini ağırlıklı olarak ekonomik büyüme ve nicel göstergeler üzerinden ele almıştır. Bu çerçevede aile yapıları, toplumsal ilişkiler ve demografik örüntüler, politika tasarımıyla çoğunlukla ikincil düzlemde değerlendirilmiştir. Kalkınma düşüncesinin bu yönü, Arturo Escobar’ın da işaret ettiği üzere, nicel büyüme verilerine dayalı ve Batı merkezli modellerin evrensel normlar olarak benimsenmesiyle şekillenmiş; toplumsal yapı üzerindeki uzun vadeli etkileri üzerinde daha sınırlı biçimde düşünülmüştür (Escobar, 1995). Söz konusu tarihsel deneyim, demografik dönüşümün aile kurumu ve toplumsal dayanıklılık üzerindeki etkilerinin politika süreçlerinde daha bütüncül bir çerçeveye ele alınmasının önemini görünür kılmakta; farklı toplumsal bağlamlarda uygulanan kalkınma yaklaşımlarının, demografik ve kurumsal sonuçlar bakımından yeniden değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Bu noktada, geçmiş politika deneyimlerinden çıkarılan derslerin, güncel demografik dönüşümlerin yönetiminde kurumsal kapasiteyi güçlendiren bir referans alanı sunduğu görülmektedir.

Son dönemde politika söylemlerinde aile kurumunun yeniden merkezî bir konum kazandığı, çocuk bakım hizmetlerinin güçlendirilmesine ve demografik sürdürülebilirliğin stratejik önemine daha güçlü biçimde vurgu yapıldığı gözlemlenmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2025). “Aile ve Nüfus 10 Yılı” kapsamında geliştirilen bu yaklaşım, kalkınma ve modernleşme süreçlerinin ekonomik büyüme ve kurumsal dönüşüm başlıklarının yanı sıra, toplumsal yapının sürekliliğini ve dayanıklılığını gözeten bir perspektifle ele alınabileceğini ortaya koymaktadır. Ailenin politika söylemlerinde merkezî bir çerçeveye yerleştirilmesi, modernleşme sürecinde ortaya çıkan demografik ve sosyal dönüşümlerin daha dengeli biçimde yönetilmesine katkı sunan tamamlayıcı bir yönelim olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda kalkınma politikalarının, modernleşme hedefleriyle uyumlu ve toplumsal dayanıklılığı güçlendiren bütüncül bir politika mimarisi içinde ele alınması mümkün hâle gelmektedir.

- **Demografik Dönüşümün Stratejik Boyutları: Nüfus, Göç ve Ulusal Yönelim**

Demografik dönüşümün aile yapısı ve toplumsal dayanıklılık üzerindeki etkileri, nüfus meselelerinin günümüzde yalnızca belirli politika alanlarına özgü, dar kapsamlı bir müdahale konusu olarak ele alınamayacak ölçüde stratejik bir boyut kazandığını göstermektedir. Bu çerçevede demografik eğilimlerin kapsamlı ve sürdürülebilir biçimde değerlendirilebilmesi, sosyoekonomik politikalar ile göç olgusu arasındaki karşılıklı etkileşimin birlikte ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla demografik sorunlara yönelik politika yaklaşımlarının, parçalı müdahaleler yerine bütüncül ve eş güdümlü bir çerçeve içinde ele alınması stratejik önem taşımaktadır.

Tarihsel olarak baktığımızda Türkiye’de nüfus hareketliliği ve ulus inşası meseleleri, uzun bir dönem pronatalist politikalar ve göç yönetimi çerçevesinde ele alınmıştır. 1960’lı yıllardan itibaren ise dünyada gelişen ve hızla Türkiye’de politika yapım süreçlerine etki eden antinatalist politikalar takip edilmiştir. Bu süreç 1980’lerden itibaren neoliberal politikaların tüm dünyada etkili olmasıyla beraber, birey merkezli yaklaşımlar ve kâr odaklı kalkınma politikalarıyla demografik kısılmaları olumsuz yönde tetiklemiş ve Türkiye de bu süreçten azade olmamıştır.

Günümüzde Türkiye, savaş ve kriz bölgelerinden kaynaklanan göç hareketlerini insani ve stratejik bir yaklaşım çerçevesinde yönetmektedir. Bununla birlikte mevcut veriler, iç göçün yoğunluğunu ve dış göçün dengesiz bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır (TÜİK, 2025h, 2025o). Bu durum, demografik sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için aile politikaları, nüfus yapısı ve göç yönetimini birlikte ele alan yeni ve bütüncül stratejilerin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede demografik dönüşümün yönetimi, yalnızca merkezî politika araçlarıyla değil, yerel yönetimler, sivil

toplum kuruluşları ve toplumsal aktörlerle kurulan tamamlayıcı iş birlikleri yoluyla güç kazanan bir yönetim alanı olarak öne çıkmaktadır.

- **Beşerî Sermaye ve Toplumsal Dayanıklılığın Ekonomik Zemini**

Raporun eğitim, istihdam ve refah alanlarına ilişkin bulguları, toplumsal dayanıklılığın beşerî sermaye boyutunu belirginleştirmektedir. Eğitim süreçleri ile iş gücü piyasası arasındaki geçiş mekanizmalarının niteliği, genç nüfusun üretkenlik kapasitesini ve toplumsal hayata katılım düzeyini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda rapor, eğitim politikalarının istihdamla kurduğu ilişki, mesleki yönlendirme kapasitesi ve yaşam boyu öğrenme olanaklarıyla birlikte değerlendirilmesini gerekli görmektedir.

Ekonomik refah açısından, hanehalkı gelirinin alt gelir grupları arasındaki dağılımının sınırlı kalması önemli bir gösterge olarak öne çıkmaktadır (TÜİK, 2024). İstihdamın niteliği, gelir düzeyleri ve sosyal koruma mekanizmaları arasındaki ilişki ise refahın toplumsal dağılımını şekillendiren temel unsurlar arasında yer almaktadır. Raporda ele alınan veriler, gençlerin istihdama geçiş sürecini destekleyen, sosyal güvenlik ağlarıyla bağlantılı ve barınma güvenliğini tamamlayan politika setlerinin, toplumsal dayanıklılığı güçlendiren bir etki ürettiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede eğitim, istihdam ve refah alanları; beşerî sermayeyi güçlendiren, sosyal hareketliliği destekleyen ve kuşaklar arası sürekliliği besleyen bütünsel bir politika alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu bütünsel yapı, beşerî sermayenin yalnızca ekonomik büyüme açısından değil, toplumsal dayanıklılığın sürdürülebilirliği açısından da temel bir politika alanı olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

- **Dijital Dönüşümün Toplumsal Dayanıklılık Üzerindeki Etkileri**

Dijitalleşme, raporda toplumsal dayanıklılığın yeni boyutlarını şekillendiren temel dönüşüm alanlarından biri olarak ele alınmaktadır. Dijital platformların bilgiye erişim, toplumsal etkileşim ve katılım biçimleri üzerindeki etkileri, çocuklar, gençler ve aileler açısından yeni imkânlar ve yeni düzenleme ihtiyaçları ortaya çıkarmaktadır. Bu çerçevede rapor, dijital alanın toplumsal etkilerinin yönetilmesini, bireysel farkındalık çalışmaları ile kamusal düzenleme araçlarını birlikte içeren çok katmanlı bir politika alanı olarak değerlendirmektedir. Ebeveyn destek programları, dijital okuryazarlık çalışmaları ve çocuklara yönelik koruyucu çerçeveler, dijitalleşmenin toplumsal dayanıklılığa katkı sunabilecek yönlerini güçlendiren tamamlayıcı araçlar arasında yer almaktadır. Bu çalışmalar, dijital dönüşümün toplumsal etkilerinin yalnızca düzenleyici çerçevelerle değil, farkındalık ve kapasite geliştirme araçlarıyla birlikte ele alınabileceğini göstermektedir. Dijital alanın bu çok katmanlı etkisi, politika tasarımının gerek düzenleyici araçlarla gerekse de veri temelli izleme mekanizmaları ve düzenli etki değerlendirmeleriyle desteklenmesini gerekli kılmaktadır.

Nihai aşamada, dijital alanın toplumsal etkilerinin kamu kurumları, sivil toplum, medya aktörleri ve akademik bilgi üretimi arasında kurulan iş birlikleri yoluyla daha etkin biçimde yönetilebileceği görülmektedir. Bu yaklaşım, dijital dönüşümü toplumsal dayanıklılığı destekleyen sürdürülebilir bir politika alanı hâline getirmeye yönelik stratejik bir yönelim sunmaktadır.

- **Toplumsal Dayanıklılık için Politika Mimarisinin Yeniden Çerçevesi**

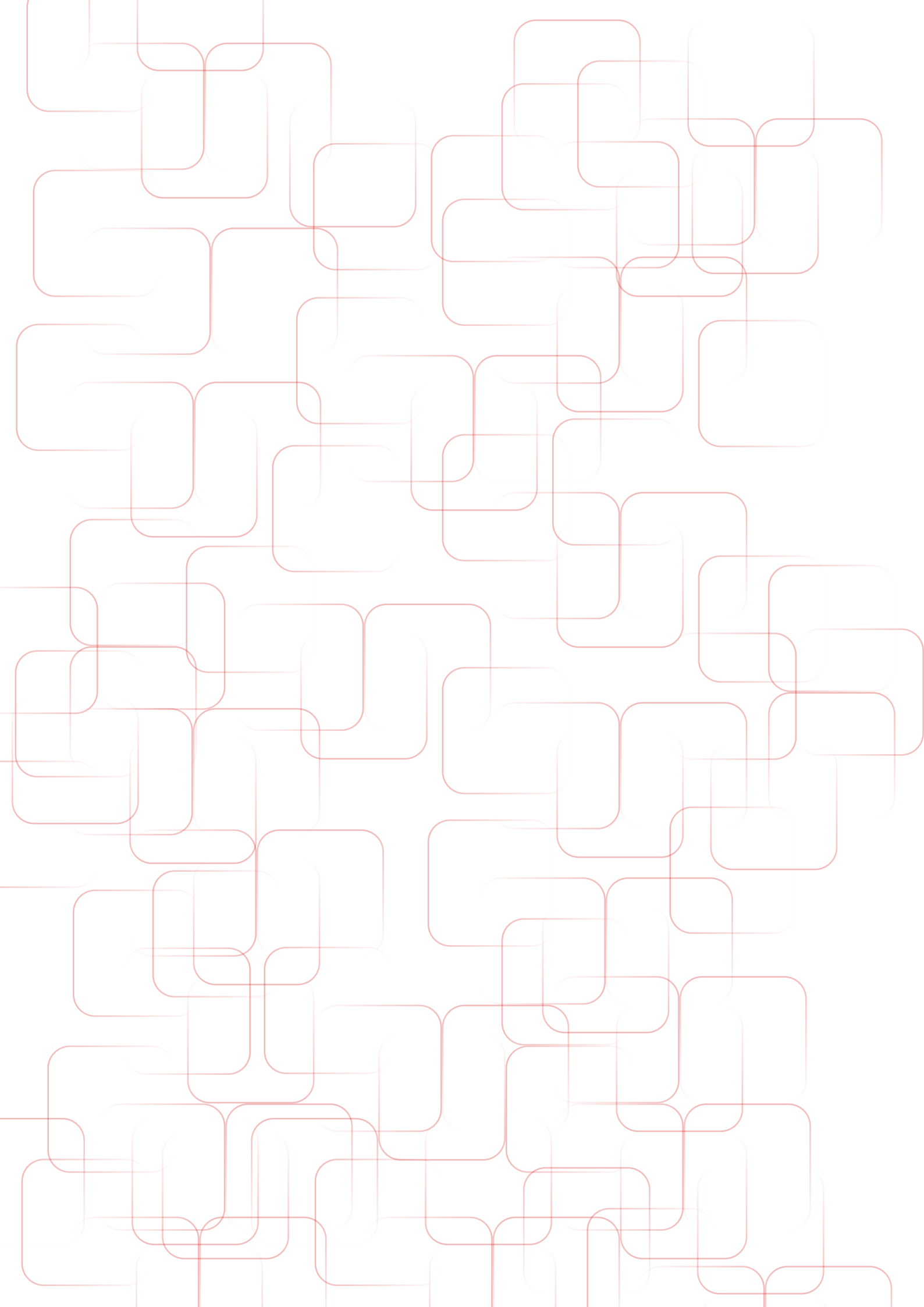
Çalışma kapsamında ortaya çıkan bulgular, toplumsal dayanıklılığı güçlendirmeye yönelik politika yaklaşımlarının içerik düzeyinden öte uygulama ve izleme kapasitesi açısından da yapılandırılmasını gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede politika alanlarının önceliklendirilmesi, kamu kapasitesinin zaman, kaynak ve etki bakımından en yüksek faydayı üretebileceği alanlara yönlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Önceliklendirme sürecinin, demografik eğilimler, beşerî sermaye göstergeleri ve toplumsal kırılganlık alanlarıyla birlikte ele alınması, politika setlerinin stratejik tutarlılığını güçlendiren bir zemin oluşturmaktadır.

Politika tasarımı risk analizi, uygulama süreçlerinde karşılaşılabilecek kurumsal direnç noktalarının ve toplumsal kırılma alanlarının önceden görünür kılınmasına katkı sunmaktadır. Kurumsal yapıların uyum kapasitesi, yerel uygulama farklılıkları ve toplumsal kabul düzeyi gibi unsurlar, politika etkisinin sürdürülebilirliği açısından belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu nedenle raporda ele alınan politika alanlarının, direnç ve kırılma eksenlerinde düzenli olarak gözden geçirilebilecek bir izleme çerçevesi içinde değerlendirilmesi, toplumsal dayanıklılığın sürekliliğini destekleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Bu yaklaşım doğrultusunda rapor, politika süreçlerinin ölçülebilir göstergeler, karşılaştırılabilir veri setleri ve düzenli etki değerlendirmeleriyle desteklenmesini, toplumsal dayanıklılığın güçlendirilmesine yönelik çabaların etkinliğini artıran bir yöntem olarak ele almaktadır. Test edilebilirlik, bu çerçevede, politika tercihleri ile toplumsal sonuçlar arasındaki ilişkinin izlenmesini ve gerektiğinde uyarlanmasını mümkün kılan stratejik bir araç işlevi görmektedir. Kamu otoritesi, sivil toplum, piyasa aktörleri, medya ve akademik bilgi üretimi arasında eş güdümü esas alan bu politika mimarisi, Türkiye'nin toplumsal dönüşüm süreçlerini yönetme kapasitesini artıran ve uzun vadeli toplumsal dayanıklılık inşası için stratejik bir zemin sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aile Enstitüsü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (No. 2024/22). (2024). *Resmî Gazete*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/12/20241225-22.pdf>
- Alderden, M., & Perez, X. (2023). Community resilience during the COVID-19 pandemic: Experiences of community-based violence prevention and recidivism reduction program administrators. *American Journal of Criminal Justice*, 48, 420-443. <https://doi.org/10.1007/s12103-021-09649-2>
- Anadolu Ajansı. (2025, 27 Mayıs). *Papara Elektronik Para AŞ'ye yönelik "yasa dışı bahis" operasyonunda 13 zanlı gözaltına alındı*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/papara-elektronik-para-asye-yonelik-yasa-disi-bahis-operasyonunda-13-zanli-gozaltina-alindi/3580389>
- Anderson, H., Huang, H. Y., & Oltean, J. (2025). *White house unveils comprehensive AI strategy: "Winning the race: America's AI action plan"*. White & Case LLP. <https://www.whitecase.com/insight-alert/white-house-unveils-comprehensive-ai-strategy-winning-race-americas-ai-action-plan>
- Astro Awani. (2025). *DeepSeek: How China's embrace of open-source AI caused a geopolitical earthquake*. <https://international.astroawani.com/global-news/deepseek-how-chinas-embrace-opensource-ai-caused-geopolitical-earthquake-508668>
- The ATOM Project. (2025). *The ATOM Project - American Truly Open Models*. <https://www.atomproject.ai/>
- Aydın, S., & İzgi, M. F. (2025, September 10). *The end of humanity, not history: The great demographic and ethical crisis of the 21st century*. Al Jazeera Centre for Studies. <https://studies.aljazeera.net/en/analyses/end-humanity-not-history-great-demographic-and-ethical-crisis-21st-century>
- Aysan, M. (2022). Türkiye'nin demografik dönüşümü ve yeni meydan okumalar. L. Sunar (Ed.), *Türkiye'de toplumsal yapı ve değişim* içinde s. 137-158. Nobel Yayıncılık.
- Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2022, 18 Ekim). *Resmî Gazete* (Sayı: 31987). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/10/20221018-1.htm>
- Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2025, 28 Mart). *Resmî Gazete* (Sayı: 32855). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/03/20250328-11.pdf>
- Blaszczynski, A., & Nower, L. (2002). A pathways model of problem and pathological gambling. *Addiction*, 97(5), 487-499. <https://doi.org/10.1046/j.1360-0443.2002.00015.x>
- Danış, D. (2024). Nüfusun değişimleri ve toplumsal yapı. C. Özatalay (Der.), *Toplumsal yapı: Türkiye'de eşitsizlik, tahakküm, değişim* içinde (s. 125-155). İletişim Yayınları.
- DataReportal. (2025). *Digital 2025: Turkey*. <https://datareportal.com/reports/digital-2025-turkey>
- Demiroğlu, C. ve Soylu, Ö. B. (2026). *Yapay zekâ ve iş gücü piyasasının geleceği: Stratejik yol haritası ve acil eylem çağrısı*. Enstitü Sosyal. <https://enstitusosyal.org/yayinlarimiz/analiz/yapay-zeka-ve-is-gucu-piyasasinin-gelecegi-stratejik-yol-haritasi-ve-acil-eylem-cagrisi>
- Digidop. (2025, January 28). *DeepSeek vs ChatGPT: The comprehensive 2025 comparison shaking up the AI industry*. Digidop Blog. <https://www.digidop.com/blog/deepseek-vs-chatgpt>
- Ellis, W., Dietz, W. H., & Chen, K.-L. D. (2022). Community resilience: A dynamic model for public health 3.0. *Journal of Public Health Management and Practice*. DOI: 10.1097/PHH.0000000000001413

- Encyclopedia Britannica. (2025). *What is artificial intelligence?* <https://www.britannica.com/question/What-is-artificial-intelligence>
- Endeksa. (t.y.-a). *Ankara kiralık konut m² birim kiralari.* <https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/ankara/endeks/kiralik/konut>
- Endeksa. (t.y.-b). *Ankara satılık konut m² birim fiyatları.* <https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/ankara/endeks/satilik/konut>
- Endeksa. (t.y.-c). *İstanbul kiralık konut m² birim kiralari.* <https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/istanbul/endeks/kiralik/konut>
- Endeksa. (t.y.-d). *İstanbul satılık konut m² birim fiyatları.* <https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/istanbul/endeks/satilik/konut>
- Endeksa. (t.y.-e). *İzmir kiralık konut m² birim kiralari.* <https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/izmir/endeks/kiralik/konut>
- Endeksa. (t.y.-f). *İzmir satılık konut m² birim fiyatları.* <https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/izmir/endeks/satilik/konut>
- Endeksa. (t.y.-g). *Türkiye kiralık konut m² birim kiralari.* <https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/endeks/kiralik/konut>
- Endeksa. (t.y.-h). *Türkiye satılık konut m² birim fiyatları.* <https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/endeks/satilik/konut>
- Enstitü Sosyal. (2024). *Dijital dünyada geleneksel ve yeni medya düzenlemeleri* (Yuvarlak Masa Toplantısı Raporu No. 2). https://enstitusosyal.org/uploads/publications_module/file-1744621044535637163.pdf
- Enstitü Sosyal. (2025). *“Aile Arabuluculuğu” yuvarlak masa toplantısı ile gündeme alındı.* <https://enstitusosyal.org/etkinliklerimiz/enstituden-haberler/aile-arabuluculugu-yuvarlak-masa-toplantisi-ile-gundeme-alindi>
- Ercan, F. B., Çelik, Y., Yazıcı, H. ve Buzunoğlu, G. (2025). *Türkiye’de adalet sisteminde suç ve çocuk.* Enstitü Sosyal. <https://enstitusosyal.org/yayinlarimiz/analiz/turkiye-de-adalet-sisteminde-suc-ve-cocuk>
- Escobar, A. (1995). *Encountering development: The making and unmaking of the Third World.* Princeton University Press.
- European Commission. (2024). *AI Act: Regulatory framework for artificial intelligence.* European Commission – Shaping Europe’s Digital Future. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai>
- European Parliament and the Council of the European Union. (2024). *Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act).* *Official Journal of the European Union*, L 1689, 12 July 2024. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>
- Folbre, N. (2015). *Valuing non-market work.* Human Development Report Office, United Nations Development Programme. <https://hdr.undp.org/system/files/documents/folbrehdr2015final.pdf>

- Gainsbury, S. M., Russell, A., Hing, N., Wood, R., Lubman, D., & Blaszczynski, A. (2015). How the Internet is Changing Gambling: Findings from an Australian Prevalence Survey. *Journal of Gambling Studies*, 31(1), 1-15. <https://doi.org/10.1007/s10899-013-9404-7>
- Griffiths, M. D. (1999). Gambling technologies: prospects for problem gambling. *Journal of Gambling Studies*, 15(3), 265-283. <https://doi.org/10.1023/A:1023053630588>
- Haase, T. W., Wang, W.-J., & Ross, A. D. (2021). The six capacities of community resilience evidence from three small Texas communities impacted by Hurricane Harvey. *Natural Hazards*, 109, 1097-1118. <https://doi.org/10.1007/s11069-021-04870-y>
- Holdsworth, L., Nuske, E., & Breen, H. (2013). All Mixed Up Together: Women's Experiences of Problem Gambling, Comorbidity and Co-occurring Complex Needs. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 11(3), 315-328. <https://doi.org/10.1007/s11469-012-9415-0>
- Ibabe, I., Albertos, A., & López-del Burgo, C. (2024). Leisure time activities in adolescents predict problematic technology use. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 33(1), 279-289. <https://doi.org/10.1007/s00787-023-02152-5>
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2013). Internet gaming addiction: Current perspectives. *Psychology Research and Behavior Management*, 6, 125-137. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S39476>
- Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., Wyche, K. F., & Pfefferbaum, R. L. (2008). Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness. *American Journal of Community Psychology*, 41(1-2), 127-150. <https://doi.org/10.1007/s10464-007-9156-6>
- Nüfus Politikaları Kurulu Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (No. 2024/23). (2024). *Resmî Gazete*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/12/20241225-23.pdf>
- Odabaşı, H. F., Tekgöz, N., Hafizoğlu, R. ve Aydın, S. (2024). *Dijital çağda ailenin dönüşümü* [Araştırma raporu no. 2]. Enstitü Sosyal. https://enstitusosyal.org/uploads/publications_module/file-17534428451569245006.pdf
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2023). *Pensions at a Glance: OECD and G20 Indicators*. https://www.oecd.org/en/publications/pensions-at-a-glance-2023_678055dd-en.html
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2025). *Maternal and infant mortality: Health at a glance 2025*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/health-at-a-glance-2025_8f9e3f98-en.htm
- Our World in Data. *Population* [Data from United Nations, World Population Prospects 2024]. <https://ourworldindata.org/explorers/population-and-demography?facet=none&country=CHN~IND~USA~IDN~PAK&hideControls=false&indicator=Population&Sex=Both+sexes&Age=Total&Projection+scenario=None>
- Park, E.-S., & Yoon, D. K. (2022). The value of NGOs in disaster management governance in South Korea and Japan. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 69, 102739. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2021.102739>
- Parke, J., & Griffiths, M. (2007). Parke, J., & Griffiths, M. D. (2007). The role of structural characteristics in gambling. In G. Smith, D. Hodgins, & R. Williams (Eds.), *Research and measurement issues in gambling studies* (pp. 211-243). Elsevier.
- Pew Research Center. (2023). *Growing public concern about the role of artificial intelligence in daily life*. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/08/28/growing-public-concern-about-the-role-of-artificial-intelligence-in-daily-life/>

- Pew Research Center. (2025). *How Americans view AI and its impact on people and society*. <https://www.pewresearch.org/science/2025/09/17/how-americans-view-ai-and-its-impact-on-people-and-society/>
- Phua, Y. X. P., Pyun, D. Y., & Leng, H. K. (2022). Cognitive distortions and problem gambling in sports betting. *Journal of Gambling Issues*, 50, 6-20. <https://doi.org/10.4309/MXDF4708>
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK). (2025a). *Medyametre medya kullanım alışkanlıkları araştırması 2024*. <https://www.rtuk.gov.tr/medyametre-medya-kullanim-aliskanliklari-arastirmasi-2024/5060>
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK). (2025b). *RTÜK 2024 faaliyet raporu*. <https://www.rtuk.gov.tr/yillik-faaliyet-raporlari/3738>
- Retherford, R. D., Ogawa, N. & Matsukura, R. (2001). Late marriage and less marriage in Japan. *Population and Development Review*, 27(1), 65-102. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2001.00065.x>
- Satizábal, P., Cornes, I., Melo Zurita, M. d. L., & Cook, B. R. (2022). The power of connection: Navigating the constraints of community engagement for disaster risk reduction. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 68, 102699. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2021.102699>
- Siber Güvenlik Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2025). Resmî Gazete (Sayı: 32776). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/01/20250108-1.pdf>
- Taşçı, F. (2025). Doğuştaki beklenen yaşam süresi ve yaşlanan toplum. C. Beyaz ve F. Taşçı (Ed.), *Sosyal panorama: Nüfus ve aile içinde* (s. 47-55). SETA Yayınları. <https://media.setav.org/tr/dosya/2025/08/sosyal-panorama-nufus-ve-aile.pdf>
- Tekgöz, N. ve Aydın, S. (2025). *Yalnız yaşamın yükselişi: Türkiye’de tek kişilik hanehalklarının profili*. (Araştırma Raporu No. 4). Enstitü Sosyal. <https://enstitusosyal.org/yayinlarimiz/arastirma-raporlari/yalniz-yasamin-yukselisi-turkiye-de-tek-kisilik-hanehalklarinin-profil>
- Tekgöz, N., Çelik, Y. ve Ertemel, A. (2026). *Türkiye’de dijital kumar: Görünüm, dinamikler ve mücadele stratejileri* (Araştırma Raporu No. 11). Enstitü Sosyal. <https://enstitusosyal.org/yayinlarimiz/arastirma-raporlari/turkiye-de-dijital-kumar-gorunum-dinamikler-ve-mucadele-stratejileri>
- T.C. Adalet Bakanlığı. (2024). *Ceza infaz kurumu istatistikleri, 2024: Haber bülteni*. T.C. Adalet Bakanlığı. <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/ceza-infaz-kurumu-istatistikleri-haber-bultenleri-arsivi14062024115150>
- T.C. Adalet Bakanlığı. (2025a). *Adalet Bakanı Tunç Aile arabuluculuk sistemine ilişkin konuştu*. <https://www.adalet.gov.tr/adalet-bakani-tunc-aile-arabuluculuk-sistemine-iliskin-konustu>
- T.C. Adalet Bakanlığı. (2025b). *Adalet istatistikleri 2024*. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/54/dosya/adalet-istatistikleri-2024-turkce-ingilizce10-04-20254-18-pm.pdf>
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). *Ailenin korunması ve güçlendirilmesi vizyon belgesi ve eylem planı 2024-2028*. <https://ulusaleyem.aile.gov.tr/media/m1lgarif1/ailenin-korunmasi-ve-gu-c-lendirilmesi-vizyon-belgesi-ve-eylem-planı.pdf>
- T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2025, 13 Ocak). *Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanımız Göktaş, Aile Yılı Tanıtım Programı’na katıldı*. <https://www.aile.gov.tr/haberler/cumhurbaskani-erdogan-ve-aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanimiz-goktas-aile-yili-tanitim-programina-katildi/>

- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (t.y.). *Dezenformasyon Bülteni*. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dezenformasyon-bulteni>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2025). *Dezenformasyon Bülteni 2024 Almanak*. https://www.iletisim.gov.tr/uploads/docs/DMM_Almanak_2024.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). *On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2025a). “*Eğitimde Yapay Zekâ Politika Belgesi ve Eylem Planı*” yürürlüğe girdi. <https://www.meb.gov.tr/egitimde-yapay-zeka-politika-belgesi-ve-eylem-planı-yururluge-girdi/haber/37531/tr>
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2025b). “*Yapay zekâ uygulamaları Etik Kurulu Yönergesi*” yayımlandı <https://ttkb.meb.gov.tr/www/yapay-zek-uygulamaları-etik-kurulu-yonergesi-yayimlandi/icerik/818>
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2025). *Türkiye hanehalkı sağlık araştırması: Bulaşıcı olmayan hastalıkların risk faktörleri prevalansı 2023 (2017-2023 karşılaştırması)* (Yayın No: 1306). Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. <https://hsgm.saglik.gov.tr/media/attachments/2025/05/12/turkiye-hanehalki-saglik-arastirmasi-2023.pdf>
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2021). *Ulusal yapay zekâ stratejisi (2021-2025)*. http://www.sp.gov.tr/tr/temel-belge/s/214/Ulusal+Yapay+Zek_+Stratejisi+_2021-2025
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2025a). *Türkiye’de e-ticaretin görünümü*. <https://ticaret.gov.tr/data/681a16de13b8762dd8da6b66/T%C4%B0CARET%20BAKANLI%C4%9EI%20T%C3%9CRK%C4%B0YE'DE%20E%20-%20T%C4%B0CARET%C4%B0N%20G%C3%96R%C3%9CN%C3%9CM%C3%9C%20RAPORU.pdf>
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2025b). Elektronik ticari defter sistemi 1 temmuz 2025 tarihinde devreye alınıyor. <https://icticaret.ticaret.gov.tr/haberler/elektronik-ticari-defter-sistemi-1-temmuz-2025-tarihinde-devreye-aliniyor>
- Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2024, 30 Ekim). *Resmî Gazete* (Sayı: 32707). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/10/20241030-4.htm>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2024). *Yapay zekâ kanun teklifi (2/2234)*. <https://www.tbmm.gov.tr/Yasama/KanunTeklifi/e21539a0-888a-4500-81be-01904a918c53>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023). *Türkiye sağlık araştırması, 2022*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Saglik-Arastirmasi-2022-49747>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024). *Gelir dağılımı istatistikleri, 2024*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2024-53712&dil=1>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025a). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2024*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2024-53783>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025b). *Aktif Yaşlanma Endeksi, 2024*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Aktif-Yaslanma-Endeksi-2024-57937>

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025c). Doğum istatistikleri, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2024-54196>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025d). Dünya nüfus günü, 2025. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2025-54078>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025e). Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Boşanma-Istatistikleri-2024-54194>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025f). Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2024-53989>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025g). Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması, 2025. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-%28BT%29-Kullanım-Arastirmasi-2025-53925>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025h). İç göç istatistikleri, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ic-Goc-Istatistikleri-2024-54082>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025i). İstatistiklerle aile, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2024-53898>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025j). İstatistiklerle yaşlılar, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaşlılar-2024-54079>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025k). İşgücü istatistikleri, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İşgücü-Istatistikleri-2024-54059>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025l). Konut satış istatistikleri, Eylül 2025. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Konut-Satis-Istatistikleri-Eylul-2025-54144>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025m). Konut satış istatistikleri, Kasım 2025. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Konut-Satis-Istatistikleri-Kasim-2025-54149>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025n). Ölüm ve ölüm nedeni istatistikleri, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-ve-Olum-Nedeni-Istatistikleri-2024-54195>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025o). Uluslararası göç istatistikleri, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2024-54083>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025p). Yapay zeka istatistikleri, 2025. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yapay-Zeka-Istatistikleri-2025-57945>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025r). Yıllık gayrisafi yurt içi hasıla, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2024-54187>
- Türkiye Yeşilay Cemiyeti. (2025). *Türkiye kumar raporu*. <https://www.yesilay.org.tr/assets/uploads/pdf/turkiye-kumar-raporu-2025.pdf>
- Tutar, Ö. F., & Turhan, F. H. (2023). Digital leisure: Transformation of leisure activities. *Shanlax International Journal of Arts, Science and Humanities*, 11(S1), 16-28. <https://doi.org/10.34293/education.v11iS1-Oct.6365>
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs (UN DESA). (2019). *World Population Ageing 2019*. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division.

- United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). (2015). *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030*.
<https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030>
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). (2019). *Global assessment report on disaster risk reduction 2019*.
<https://www.undrr.org/publication/global-assessment-report-disaster-risk-reduction-2019>
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). (2023). *Annual Report 2023*.
<https://www.undrr.org/annual-report/2023>
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). (2024). *2024 Global assessment report on disaster risk reduction*.
<https://digitallibrary.un.org/record/4063343>
- U.S. Department of Health and Human Services (HHS). (2016). *Public Health 3.0: A call to action to create a 21st century public health infrastructure*. National Association of County and City Health Officials. <https://www.naccho.org/uploads/downloadable-resources/Public-Health-3.0-White-Paper.pdf>
- Uzaktan İletişim Araçları Yoluyla Piyasaya Arz Edilen Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği. (2024). *Resmî Gazete* (Sayı: 32707). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/10/20241030-2.htm>
- Vandrevala, T., Morrow, E., Coates, T., Boulton, R., Crawshaw, A. F., O'Dwyer, E., & Heitmeyer, C. (2024). Strengthening the relationship between community resilience and health emergency communication: A systematic review. *BMC Global and Public Health*, 2, 79. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/39681938/>
- The White House. (2025a). *America's AI action plan*. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/07/Americas-AI-Action-Plan.pdf>
- The White House. (2025b). *White House unveils America's AI action plan*. <https://www.whitehouse.gov/articles/2025/07/white-house-unveils-americas-ai-action-plan/>
- World Bank. (2023). *World development indicators*. <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
- World Health Organization (WHO). (t.y.-a). *Infant mortality rate (between birth and 11 months per 1000 live births)*. Global Health Observatory. <https://www.who.int/data/gho/indicator-metadata-registry/imr-details/1>
- World Health Organization (WHO). (t.y.-b). *Maternal mortality ratio (per 100 000 live births)*. Global Health Observatory. <https://www.who.int/data/gho/indicator-metadata-registry/imr-details/26>
- World Health Organization (WHO). (2015). *World Report on Ageing and Health*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565042>
- World Health Organization (WHO). (2022). *WHO European regional obesity report 2022*. <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289057738>
- World Health Organization (WHO). (2023). *Public health*. <https://www.who.int/health-topics/public-health>

